

OUP—552—7-7-66—10,000

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. T43/VR46e Accession No. T195

Author పెండ్లపరమహర్షి

Title చంద్రసూక్తం 1920

This book should be returned on or before the date last marked below.

చాందసత్తాన .

ఇది శ్రీ

నూనగుంట వెంకటరమణయ్య గారి చే

రచియుపబడి

చెలికానిలచ్చారావు గారి చే

సంపాదించబడి

ప్రకటింపబడియె.

శ్రీరామవిలాస ముద్రాక్షరశాల

చిత్రాడ .

1920.

సంపాదకీయభూమిక.

- :0;

ఇయ్యది మొగలాయిచక్రవర్తియగు అక్బరు హిందూశాసనమున
పరిపాలన చేయుకామునకు బంధించిన చరిత్రాత్మకమైనకథ. ఈమె
(చాందబీబీ అక చాందమల్లునా) అహమద్ నగరాజైన హుసేన్
సాహాహాకుమార్. ఈమెను నీజపూరునబాజైన అల్లీషిర్ షా హాకి
చ్చి ఉద్వాహమొనర్చెను. ఆమెధర్మపాక్షయిన ఆచింకాలం నినే
బాకూరుచే జంపబడెను చిన్నతనమందేయూమొరతి పుట్టినచ
ను ఆమరణాంతము పరిపితా ధర్మాచరణమునందే దృష్టిపలికి ధ
న్యురాలయ్యెను. అల్లీషిర్ ముక్రచికుడుగు రెండవ ఇబ్రహీం అదిల్ షా
హాపివాడగుటచే నీమెయే ఆతనిపేరున రాజ్యంబు నరికించెను. ఈ
మెరెమ్ముని మనుషుడగు బహదురుషా పరిచాడగుటచే నాతని ఆ
హమద్ నగర రాజ్యంబును ప్రజానురంజకంబుగా బరిపాలించి యాత
నిబట్టభిషిక్తుడేసి కీర్తిశేషురాలయ్యెను. ఈమె రాజకీయపరిపాలనా
కుశలత్వంబున్న మొగలాయిలతో బోరునపుడు చూపిన యసమాన
శౌర్యోత్సాహంబును వర్ణనాతీతములు. రణరంగింబుందుసార్వ
భానుడగు అగ్ని సచక్రవర్తిసైన్యంబుతో అసమాన ధైర్యోత్సాహం
బులతో బోరాడి చెల్లాచెదురుజేసి వెనుకకు మరలించినవరివరిత. నేటి
వరకును దక్షిణమున స్త్రీలశౌర్యమును గురించి ప్రస్తావనపచ్చి నన్నడు
ముందు నీమెపేరునుబేర్కొందురు. ఈమెనుగూతించి ఒకచరిత్రకారు
డిట్లు వ్రాసియున్నాడు. “దక్షిణహిందూస్థాన్ లో జన్మించిన పరా
క్రమవంతులలో నీమెమొదటిది. . . . . నన్నది
యరిది. . . . .

మరణమువఱకును పవిత్రాచరణముననే దృష్టగలియుండెను. ఆమె యప్రతిమశౌర్య మనేకపర్యాయంబులు ప్రదర్శింపెను. నేటిః జను నామెను సన్మానింపఁ బ్రార్థనముగా సత్కరించెదరు. ఇట్టి ధర్మశ్రీకాసిని ? పవిత్రాచరిత్రాశి యగుమెయొక్కకథను లోకంబునకు వెల్లడించువాని ధన్యులుగాదా ? ఈ మితుదకు దక్షిణాశురువులచే నొంటరిగా తనపడక గదియందున్న మయమున కూర్చుని వసించుచుండెను ఆమెభౌతిక శరణువిడిచినను నామె స్త్రీజనులు మాత్రమునేటివరకు లోకంబున బ్రకాశించుచుండెనుగాదా ? ఆమెమరణంతమువరకు అహమ్మనునగదాశ్చర్యము మొగిచుచుండు వికృతదృశ్యము. ఈచరిత్రాశిని యప్పటియుత్తము, రాజ్యపరిణామము పునఃపరంబులు జక్కగాఁ దెలియనగును.

ఇది గ్రీకుల క్రమైక్యసృష్టిమగ్నిధిమగులయు, చరిత్రాశ్రీ క్షిమైక కథయగుచేతిను కోన్నిలోము లుండినను వానిని అంతగాఁ బూజింపవలసరగులేదు. ఇందలిభావములు గంభీరములైనను స్త్రీలను బుధముగానుండుటచే జనువులకువిధుల లేక సంతోషముగా నడవఁగలదు. చరిత్రాశ్రీకములైన సవలలు తక్కువగాయున్న ఇక్కాలంబున మేముకోరికయే మాయుద్యమాభిలాషఁ గనిపెట్టి మాయుత్సాహము ద్వైగుణీకృతము చేయఁగూర్చి కష్టపడి యీనపల వ్రాసియిచ్చినదిగా నుంటు వెంకటరమణమ్య, గారికి మాకృతజ్ఞతా వందనంబు లర్పించుచున్నామి.

16-5-20,

ఇట్లు

చిత్రాశ్రీ.

(సంపాదకుడు) చెలికాని లచ్చారావు.

ప్రీతి క.

గర్వింధగన కడియ నాపర్శమయత్నము. నాకు బాల్యమునఁ గుఱపితము మన హిందూదేశమున నాదికాలమునుండియుఁ బ్రభావితమిందియున్న యాంధ్ర భాషయందెక్కివ యభిమానముఁ కుటచే నాంగ్లేయభాష నభ్యసించుచున్న ను తెలుగుభాష నభివృద్ధి చేయు సాధములయందును సతిరగింధములయందును నెక్కిడు శ్రద్ధ వహించి వానిని పెంపొందింపజేసి.

సాధారణముగఁ బాఠశాలలోఁ జరుపు బాలురు, దేశములోని సామాన్యులగు పక్షిలును నాంధ్రభాషను వృద్ధిచేసుకొనగోరిత బ్రహ్మత మనేకపండితులచేరని యింపఁబడి య నేకగింధములనుండి వెలువడుచున్న తెలుగు నవలలును గుఱచట చేసి వారు భాషను గొంత యభివృద్ధి చేసుకొనెననినుటను స. దియునులేదు. అయిన భాగత, భాగవత, రామాయణాది యతిగర్వింధములవల్ల వారు భాషను వృద్ధిచేసుకొనగూడదా ? కేవలము నవలలు గుఱచుచేరి నే నాకి భాష వృద్ధియగునా ? యని మీరు నన్ను బ్రశ్నింపవచ్చును. కాని పాఠశాలలలోనుండు బాలురు కేవలము పాల్వనధ్వజో నుండుచేతను భగవత, భాగవత, రామాయణాది గర్వింధములను చదివినంతయును గర్వింధములను వారికి నున్న పాఠశాలముగాని ప్లాముగాని నేకపంపుచేతను, నొకవేళ నారాగర్వింధములను చదువలయునని ప్రయత్నపడి యొకరి రెండు పుటలను జరువగనే వారు వానిలోని రసవంతమును సహజమును గ్రహింపలేక నెండు నే పుస్తకములను మూసివేసి చదువును మానేయుచుండుటచేతను వారు భాషను వృద్ధిచేసికొనలేరు. ఇక దేశములోని సామాన్యులందఱు ధనము వ్యయపగి నొప్పుగర్వింధములుకొని చదువుచు యట్లుండగా నిక్కొలమున భాగత, భాగవతములను గంటితోఁపయిన జూచునా రయగుగనున్నాను. ఆ నవలను దేశములో నాంధ్రభాష యనుగంటిపోవుచున్నది. కాని నవనభివృద్ధిములయినవిగాను, పద్యగద్యములు లేక కేవలము వచనరూపముగ రచింపఁబడియుండుటచేతను, చదువుకొండైయుండుటవల్ల ను, బాలురును, సామాన్యజనులును యీనవలలు విశేషముగ చదివి తద్వారా భాష

నభివృద్ధితేసుకొనగలరు. ఇట్టి భాషాపయోగములగు బెక్కుగ్రంథములను ప్రిచురించుచు గ్రంథములను ప్లాపించిన మహారాజరాజశ్రీ చెలికాని లచ్చారావుగారిని మనమెల్లరమును వేనోళ్ళ గొనియాడవలసియున్నది.

నేను పసితనమునుండియు గొన్నినవలలను నితరగ్రంథములను జరుపుచుండి యంతమాత్రమునకు దృష్టిజెండుక నీతిబోధ, రాజభక్తి, దేశాభిమానములను దెలియజేయు నొక నవలను రచింప యత్నించితిని. మఱియు నేను పాఠశాలలో నాంగ్లేయ విద్య నభ్యసించునమయమున దేశచరిత్రలను జనువుటలో నెక్కుడు మనస్సు పోపుచుండినందువలనను, బ్రస్తుతము శ్రీ కాళహస్తిలో రాజా పానుగంటి బంగారమ్మగారి మిడిల్ స్కూలులో హిందూదేశ చరిత్రాధ్యాయముగ నన్ను నియమించినందువలనను చరిత్రాత్మకమగు నవలనే రచింపవలయునని ప్రయత్నిపడితిని. కాని చరిత్రలోని ముఖ్య కథాసందర్భములన్నియు ననేకమంది పండితులచే గ్రహింపబడినందువలన నాకు సరియైన కథ దొరకకపోయినది. అయినను శ్రీ శారదాంబాకటాక్షముచేత గాబోలు నాకు 'చాందబీబీ, యను నామె చరిత్రమొక్కటి దొరికినది.

ఈమెకథ మొగలాయిచక్రవర్తియగు అక్బరు హిందూదేశమున పరిపాలనజేయు కాలమునకు సంబంధించియున్నది. ఈకథను చరిత్రముననుసరించి నవలగా వ్రాసితి. సాజిబీబీ, ముస్తుపాలవిషయము చరిత్రాత్మకమయినది కాకపోయినను కథాసరళి సాంపుగనుండుటకై యావిషయమును నేను కల్పించి వ్రాసితిని. అహమ్మదునగరరాజ్యమునుగుఱించిన విషయములను మ. రా. శ్రీ. కె. వి. లక్ష్మణరావుగారి మహమ్మదీయమహాయుగమనెడి గ్రంథమునుండి గ్రహించితిని.

ఇది నాప్రథమప్రయత్నమని యిదివఱకే చెప్పకొనియుంటిని గాన దీనియందనేకతప్పులుండవచ్చును. వానిని బాటింపక యొప్పులను గ్రహించెదరని పండితవర్షులను ప్రార్థించుచున్నాఁడను. కాగితములకు కరువైన నికాలమునసహితము బండితవరులను బోధిత్వాపెట్టి శ్రద్ధమెయి గ్రంథములను స్వీకరించి, ముద్రింపించి, ప్రిచురించు మహారాజరాజశ్రీ చెలికాని లచ్చారావుగారికి భగవంతుఁ డాయురారోగ్యైశ్వర్యాభివృద్ధి గలుగునట్లుజేసి సదా కాపాడుచుండుగాత.

నీ. మునితంబులుగాని పూర్వగ్రంథంబుల జెబువార నెవ్వఁడు నేకరింశ
రామవిలాసాఖ్య గ్రంథమాలకునెవ్వఁ డతులసంపాదకుం డగుచునెగఁడె
అతులకళానిధియై సత్కవివకోరములకు నెవ్వఁడు ప్రమాదమొసఁగె
మాతృభాషాసుసేవాతత్పరత నెవ్వఁడఖిలోపకారకుం డగుచు నెఁగె
గీ. అమల చెలికాని వంశ దుష్టాభిసోముఁ, డనఘఁ డల్లలచ్చారా వనల్పకరుణ
దనత నీగ్రంథమును ముద్రితంబుజేసి, నందునకివె కృతజ్ఞతావందనములు.

ఇట్లు, బుధజనవిధేయుఁడు,

శ్రీ కాళహస్తి,

దూ॥ వె॥

అంకితము.

సీ. అతులితదూబగుం టాన్వయదీపకుం

డమలచారితుండు సలఘుయశుడు

సదసద్వివేకుండు మృదులవచస్కుండు

సత్యశీలుండు సౌజన్యమూర్తి

అత్యంతప్రీతిమై నాత్రుజలగుమాకు

విద్యజెప్పించిన విమలగుణుడు

అన్నిరీతులమమ్ము సభివృద్ధిజేయుచు

మామేలుగోరిన మానితుండు

తే. గీ. అలఘువేంకట నారాయణాఖ్యనెఱగి

అతులపరలోకగతుడౌచు నలరునాదు

జనకునకు దీని నంకితంబొసరనొసగి

ఉర్వనేటికిగాదె ధన్యుండనైతి.

శుభమస్తు.

శ్రీ చాంద సుల్తాన . శ్రీ

పసునాజవ శతాబ్దానంతమున నొకనాటి సాయంకాలమున అహమ్మదునగర పాఠ్రంతుముననున్న యరణ్య మంతయుఁ బతుల కిలకిలారావముల చేతను, అతిభయంకరములైన హర్యక్షముల గర్జితములతోడను, మువ్వన్నె మెకముల భీకరనిస్వనంబులతోను నిండియుండెను. భూదేవి తనముఖపద్మంబున ధరించి కుంకుమపాడి చందమున నలరారు సంజకంజాయ దేదీప్యమానమయి తనయరుణకాంతులను వెడఁజల్లుచుండెను. మఱికొంత సేపటికి రాత్రినిఁబొడనూపు సందెచీకలులు నలువెసలఁ గొమ్మ్రుఁ జొచ్చెను. పిమ్మట గాఢాంధకారము నిరాటంకముగ జగమంతయు నాక్రమించుకొని కన్నుబాడుచుకొన్నను గానవచ్చుటలేదు. చెట్టులు, పుట్టులు, గట్టులు సేకముగ నంధకారావృతములై నిర్దేశింపవలనుపడక యుండెను. ఉన్నట్టుండి యాకసమంతయు ముల్బుపట్టెను. దివినున్న నక్షత్రబృందము నికమీద జరుగఁబోవు ఘోరయాపదనుఁ జూడలేమోయనుఁట్లు మేఘరాజును దాగియుండుట కరుఁడెంచుచుండెను.

ఇట్లుండ పెనుగాలి వీవనారంభించెను. అవిపినమునకుఁ బరిసరములనున్న పర్వతములపైనుండి యెండుటాకులును, నెట్టినిధూళియును నెగసి భూనభోంతరాళముల ముంచివైచుచుండెను అభయంకర ఝంఝూమాఝతముతోఁబోరి యోడిపోయినవోయను చందమున శైలముపైవిరాజిల్లు కృత్వాళి వేళ్ళతోఁగూడఁ బెల్లగిల పెళపెళారావములతోఁ బడిపోవుచుండెను. అభీకరధ్వనులకు వన్యమృగములన్నియుఁ బెల్లుభయముచే నలుదిక్కులకుఁ బలాయనము లగుచుండెను.

అట్టిసమయమున నొకబాటసారి దీర్ఘలోచనపరుండై యావనమధ్యమునఁబోవఁజొచ్చెను. ఈతఁడాజానుబాహుండై వికాలమయిన వక్షమునుగలిగియుండెను. ఈ

తఁడు పకీరులుగఁగించెడు టోపీ నొకఁగానిని శిరమున ధరించియుండుటం బట్టియుఁ గంతమున నల్లనిపూసలహారము నొకదానిని ధరించియుండుటవల్లను, మొదమొదలుకొని పాదములవఱకును వ్యాపించియున్న నిమాజామాయను నంగరఖాను ధరించియుండుట చేతను యీతిఁడొక పకీరని చెప్పవలసియున్నది. కాని యీతనిచేతనుండు ఖడ్గమును బట్టియు శౌర్యచిహ్నులు ముఖమునఁ దాండవమాడుటంబట్టియు నాతఁడు నిజమయిన పకీరేయని దృఢముగఁ జెప్పలేము. ఏవోకొన్నికారణములవల్ల నీతఁడావేషమును ధరించియుండవచ్చును. తానట్లరగి యాడారుణ మారుతమున కోర్వజాలక తిన్నగి నొక మహావృక్షము చెంతకేగి నిలుచుండెను. తనబుద్ధికినూటిగాఁ బొడము యూహలచేఁ దానెంతయు సంతసించుచుండెను గాని గాఢాంధకారమును, వన్యమృగముల భయంకరధ్వనిములును వానిమనస్సును కలతఁ జెందించుచుండెను. అహఃపతిఁదూర్పుడికున నుదయింపగనే మంచువిరిసిపోవునీతి ప్రకంపముఁ డుగ్గుఁడై దారుణకర్మముజేయఁ బ్రయత్నించిన త్తూణమునకే యాకసమున మేఘరాజము బిన్నాభిన్నమయిపోయెను. తారకావరులు కాంతిచే బింకముఁజూపినవై భూదేవికి నాకసమును పాలనల్లికిఁగట్టిన పాదరసపు బుడ్లవలెఁ బ్రకాశించుచుండెను. మన బాటసారికిప్పుడు గొంతవైపురు గాన్పించెను. ఇందుచేదాను బిరబిరనడచుచుఁ జాతనున్న ఖడ్గమునుదిగ్విప్రచుఁ గూర్చి మృగములగుపడినపుఁడెల్ల గత్తిర్పులిపించుచు నెద్దియో నాలోచించుచు పోవుచుండెను. చాలమారమునుండి తనకొకదీపపుకాంతి గోపరమాయెను. ఆదీపమునుసమీపించు కొలిచి యదిఁబెద్దదగున్నట్లు గాన్పించుచుండెను. ఆదీప మేమయియుండునో యని పకీరు యచ్చటికిఁబోగా నాతనికొక గుఱారము గాన్పించెను. అగుఱారమునందేముండునోయని పకీరుదానింజూచెను. అందుతానొక ప్రాంతిపెట్టెనుఁ జూచెను. మఱియుఁ దళిథళలాడు రెండుఖడ్గము లాగుఱారమునకు మధ్యభాగమునఁ గట్టఁబడియుండెను. పిమ్మట పకీరు గుఱారములోనున్న పెట్టెను తెఱచెను. దానిలోరెండు చిన్న బాకులును, యొకయమపాశమువంటి త్రాడునుదప్ప నతనికి వేఁడియు గాన్పించలేదు. అంత నతడాచోద్యమునుఁ బరిశీలింపఁ జేరువనున్న యొక పొదచాటునఁ దాగియుండుటకరుడెంచెను. పకీరు పొదచాటునదాగిన త్తూణమునకే దీర్ఘకాయుండును మహాబలంపన్నుఁడునగు నొకనల్లనిమనుష్యుండు భుజమున నొకగండ్రొగొడ్డలినిధరించి వడివడిగ నాకుటీరమునుఁ జూచెను. ఆతని భుజముననున్న గండ్రొగొడ్డలియు, నాతఁడు ధరించియుండు మొరటుబట్టలును నతఁడొక పరవ్వతప్రాంతముల వసించునాటవికుండని తెలియఁజేయుచుండెను. కుటీరమును జూచిన త్తూణమునకే యాతఁడు మఱిబల

అటువచ్చి యెవరికొఱగో యెదురు చూచుచుండువానివలె కుటీరమువద్దఁ బచారు చేయుచుండెను.

అంత గొంతనేపటికి విక్రమరాజులగు నలువురు మానవులొక బాలుఁడెఁడఁ జెట్టుకొనివచ్చి యాతని యెదుటఁగిరి. ఆబాలుఁడతఁసొందర్యవంతుఁడై రాజుచిన్దములను వెదఁజల్లుచుండెను. గాని వ్యాఘ్రముల మధ్యనున్న లేడిపందమున నలఁడతిరుఁఖకాఁగింతుఁడగుటచే నాతని ముఖవస్థయు వాడియుండెను. నీలపరీభావిగా జితంబులగు వానిముంగురులు చెదరి గమఱీయఫలభాగమున ముసురుకొని యుండెను. వానివిశాలనయనములు వికసితంబులును, ముకిలితంబులును గాక యరమోడ్పువడియుండెను. ఇట్లుండ నాబాలుఁడు వారితో “అయ్యా ! నన్ను విడువుము. మాయమృత్యునే నొకఁడే బిడ్డఁడను. నన్ను మీరువిడుతురేని మీకుఁగావలసినంత ధనమిప్పింతు,, నని జెప్పి తన్ను విడుదలఁజేయుటకై వారినన్నివిధములనో వేడుకొనెను. పాపమాబాలు నిమాటలుఁ బెడచెవినిబెట్టఁబడియెను. ఆశూరులనాయకుఁడు “అలస్యముఁజేయక వీని నాచెట్టుకుఁగట్టిదలనఱుకుఁడు. పొండ,,ని తనశిష్యులవత్తరవిచ్చెను. ఇట్లాజ్ఞాపింపఁబడిన శిష్యులలో నొకఁడు దటాలున గుఱారమునకేగి యొకత్రావును దెచ్చి చేరువనున్న మహావృశమున కాబాలుని దలకీర్చిందుగఁ గట్టిరి. ఇంద్రయుఁ బొదఁచాటుననుండి చూచుచున్న బాటసారి వారినిచెగటార్చు. దనకృపాణమును దడవిమాయకొనెను. ఖడ్గ మగుపడలేదు. పొగబాటున నాఖడ్గమును గుఱారమున విడిచివచ్చినందుకై చింతిలుచు నాపకీరుచేయునదిలేక యుఁఖకాఁగింతుఁడై పొదఁచాటుననే డాగియుండిగుఱారమును జొచ్చుటకు తరుణమునకై వేచియుండెను. ఇట్లుండ శిష్యాశ్రేణురందగు నొక నల్లని మరుజుఁడాబాలుని శిరము దెగవైచుటకుఁ గత్తిమెడపైఁ బెట్టి వాటముఁజూచి మరలగత్తి నెత్తి “నీకు శిరచ్ఛేదముగావింపఁబడును. నీయిష్టవైరమును దలచికొమ్మ,,ని పలికెను. ఈమాటలువిన్నుతోడనే యాబాలుఁడు మిగుల వెఱగిండెను. నేత్రియుగ్మమునుండి యశుక్రికంబులు రాలదొడగెను. బాలుఁడునుచేయునదిలేక ముకులితనేతుగ్గిడై యాశ్వరధ్యానము చేయుచుండెను. అందఱును బాలునిఁజూచుచుండిరి. అవేళియ నాబాలునిశిరము దెగినేలఁబడవలసినదేకాని యాబాలుఁడు మెడను గొంచెముదిగ్గినందునయావేటుదప్పెను. మఱలవాక్యపాణపాణుఁడయిన క్రూరుఁడు జకఁగ గరిపెట్టిచేయిపైకెత్తెను. చేరువనున్న నాగంద జ్ఞాబాలునితిట్టే జూచుచుండ, యింతలోఁబకిరెట్లో గుఱారముఁజొచ్చి తనఖడ్గమును దీసికొని ఘోర్యమవలంబించి, తలనఱుక నుద్యుక్తుఁడై యున్నవాని శిరమును దెగవైచెను. అంత మొదలునడికినతరువు

తలె నెలగూలిన యామనుజునిజూచి మిగతవారందరు బలాయనమయిరి. అతిసాధక్
రు యాబాలునికడకే చెట్టునుండి వానినిప్పి వానిదురవస్థలకుఁ గారణంబులడుగుచు
వానిని వెంటఁబెట్టుకొని యొక్కడితో వెళ్ళిపోయెను.

—:0;—

రెంపవప్రకరణము,

“అహహా ! ఏమియావీరుల బలపరాక్రమము. నాకంటె శూరుఁడెతరుఁడు
లేడని యిచ్చి దినములనుండియుఁ దలచుచుంటిని. వారొక స్త్రీచే బోషింపఁబడి సరి
యైన యుద్ధశక్తి లేకున్నను యెంతవీరులైరి. ఆయువతి ధైర్యమేమనిజెప్పదు. నాతోఁ
జూరాడుటట్లుండగా యొక్క-మట్టి వేస్తేవురు నేనలతోఁబోట్లాడి తనసైన్యంబులను
బురికొల్పుచుఁ దనకౌర్యమునంతటిని యొక్క-సారిగ వెదజల్లెను. ఏదియెట్లున్నను
అహమ్మదునగర రాజ్యమునకామెయు, నాపిల్లవారఁగునయెట్లుచుద్దులగుదురు. మఱి
యుఁ బ్రతాపశింగు తానొక యధమాధిపతియై యుండినను యాస్త్రీకి సహాయమున
ల్పి నాకొంపఁగినినాఁడు మఱియు నహమ్మదు నగరములోనున్న జనుబందలు యొక
స్త్రీ రాజ్యమేలుచుండిన దమకూర్కృత్యములను సందులేక జరిగింపవచ్చునని యెంచి
యారాజ్యసంతతి వారిలోకెల్ల నామెకును తదనంతర మామెతమ్ముని మనుమఁడగు బ
హుదరుకును హకు-గలదని యొకశాసనమును వ్రాసినారు, వీరిదొంగశాసనములు నా
కడజెల్లవు. నాతండ్రియు రాజ్యవ్యవహారివిషయమై నైజాంషాహవారితో ననేకమా
రులు వాదించి, అహమ్మదుకే హకు-గలదని శాసనము వ్రాయించి యున్నాఁడు.
అయినను యాస్త్రీ బహుదరుకు సహాయమెనగుటకు బీజపురమునుండి పరువడివచ్చి,
బహుదరుకే హకు-గలదని వాదించి, తానేప్రథమమున రాజ్యమునెలకొని, తనకు
న్న పక్షిలా బ్రకటించి నాతోఁబోరాడ గడంగియున్నది. ఎట్లయిన నాయువతి
తోఁబోలి అహమ్మదునగర సింహాసనము నధిష్ఠింపఁగలను. ఇప్పుడే నాశిష్యవర్గమునం
తయు, నాయువతి నెల్లైన జఱపట్టి యారడిపట్టింపఁ బంపియున్నాను. సాధ్యమయి
నంతవఱకు నాశిష్యాగ్రేసరుఁడగు ఖాదరు తనకుఁగలయుక్తులచేఁ దనస్నేహితులం గ
అసికొని అహమ్మదునగర రాజ్యమునునాశనము చేయఁగలఁడు మఱియు నీప్రపంచ
తన మగజన్మ దొరుకుట దుర్లభము అట్లు దొరికియుంటి బలపరాక్రమిండాక నీడ

శాశిస్త్రి లోబడి యామె చెప్పినట్లు నకుకుకొనుట మిక్కిలి యనుచితము. నాపా
డియుఁ బాటయు, సిరియు, నహమ్మదునగరపు యేలుబడి హక్కును గూలఁదో
చిన యాయనమానమయిన రాణిని వైఫల్యము నెరుపకుండునీ! పోరాణులు కంతమం
దుండుకాలమునే నామెతోఁ బగసాధించి నాయవశ్యక్తిని వినియోగించి పరరాజాను
యామెపై దండువిడిచుబంపి యామెను రాజ్యభ్రష్ఠగాఁజేసి, అహమ్మదునగరమును
పాకుచేసి, ఆలుబిడ్డలనెడబాసి, ఆమెనేనమ్మకొని యామెకు తిక్కలములయందు స
హాయులుగనున్నవారిని యిడుములఁగుడిపి వేసంపకపోయితి నేని నేనొకమహ్మదీయుఁ
డనుగాను. ఇదియేనాకపథము. ఇప్పుడు డిల్లీ కెటులైనఁ బోవుచున్నానుగదా? అగ్న
గు నాకించుకైన సహాయమునర్పనా? ఆతఁడు మహాగొప్పచక్రవర్తి, బలపరాక్రమ
కారి, దీనగురతుకుఁడు. సహాయమువేడిన తుణమాత్రముననే యభయమిచ్చి రక్షిం
చువాడు. అచ్చటికిఁజెల్చి నాగోడంతయు నాతనికి విన్నవించి నాచమత్కారముచే
నాతని నేటులయిన ప్రియమును సహాయమునకై పంపునట్లుఁజేసెద. ఎట్టెదుట నొక
చిన్నపట్టణము గాననచ్చుచున్నది. చీకటిపడకమున్నే పట్టణము జేరవలయును. ప్ర
భాకరుఁడును నావలెనే తేజమువీడి యపరసముదర్మినున దలదాచ వెళ్ళుచున్నాడని
తనలోదాచు వితర్కింపుకొనుచు నొకయావనవతుడొకనాటి సాయంకాలమున డిల్లీ
కి దక్షిణముననున్న యొకయశవిలోపూడి బిరబిర నడచుచు బాగుగచీకటిపడునప్పటికి
దన యెరుటనున్న యొకపట్టణమును జేరెను.

ఆతఁడా చిన్నపట్టణమును జేరినవెనుక నాతఁడొక సత్రమున దిగెను. ఈస
త్రము చాలవికాలమునది అందనేకగదులున్నవి. అగదులన్నియు బాటసారులచే
నిండి నిబిడికృతములైయుండెను. అగదులకు ముందుభాగమున నొక వికాలముయ
రుగుగలదు. ఆయరుగునూడ నొకరిద్దఱు బైరాగులును, మఱియొక చక్రవర్తి
చియుండిరి. చదువరులారా! సత్రములోని యరుగుపైఁ బక్కలించియుండు పక్షు
మీకిదివఱలో పరిదయఁజే. పాపమీతనికి మనస్సు కలతఁజెందియున్నందున నొ
రేక మఱియేకారణమునుబట్టియో నిద్రపట్టలేదు హృదయవారధినుండి యోచనాత
రంగము లుద్భవిల్లిగపుడెల్ల నాతఁడు పైకప్పు తట్టుచూడ్చి నిగిడించుచుండెను.
ఈతఁడా వచ్చిన యావనపురుషుని జూచినంతనే తన చోటినుండి లేచి కూర్చుని
యొద్దియో నాలోచించుచుఁ గోపాదుణత గోదనుండై యాపురుషుని యూరక జూ
చుచుండెను. ఇంతలో నావచ్చినపురుషుఁడును యాయరుగుపై నొకచోట పైగుడ్డను
పెరుచుకొని నిద్రించుట కారంభించెను. ఇదంతయుఁ జూచుచుండిన పక్షులు వెంటనే

యాపురుషునివద్ద కరుణించి వానిని బాగుగఁ బరిశీలించి యేమిచేయుటకును దోషక నకుమునకు గట్టుకొనియున్న ఖడ్గమును బయటదీసెను. ఇంతలో నాపక్షిరునకు యా పురుషుని యంగరకా వానిచెంత నుండిన ట్లగపడెను. పిమ్మట నాతఁడు దాని నావ లకుఁ గొనిపోయి దాని జేబు నన్నిటినిఁ బరీక్షించెను. వానికేమియు నగుపడలేదు గాని యొక కాగితముమాత్రము పైజేబునందుఁ గాన్పించెను. అతఁడాకాగితమును స త్రపువీపమువద్దకుఁ దీసుకొనిపోయి చదివి ముగించి దానిని తనజేబునందుఁ బదిలపఱ చుకొనెను. అంత పక్షిరు కోపావేశుఁడై యొడలు తెలియక నొక్కపెట్టుననే యాపు రుషుని జంప దన గత్తి నెత్తెను. ఇంతలో సత్రీయులూ నుండువారందరూ “దొంగ,, దొంగ యని కేకలు వేయుచు నలుదిగులకు బర్పికుట కారంభించిరి. వారికేకలును వి న్ను పక్షిరు యెత్తినవాస్తవమును యట్లే దించి యాపురుషుఁడు బ్రాణములను దక్కిం చుకొన్నందులకు జింతించుచు దన తావున కరగి మరల బయలుదేరు. సత్రీయులూని జ నులకు దొంగ యెట్లు నగపడనందున వారు తమగదులకు బోయి పరుండిరి. అంత నాయావనపురుషుడు మేల్కొంచి చాలప్రాప్తబోయినదని తెలిసికొని, తెల్లవారుట కు కొంచెము ముందుగ నేలేచి ఢిల్లీకి బ్రయాణమును పోయెను. సత్రీయులూని జనులు దొంగలభయముచే నిదిగిందక మేల్కొంచియుండి తెల్లవాలుజానునమాత్రము గ న్నుచూసిరి. ఇదివఱకు సత్రీపువారు మేల్కొనుటచేఁ బరుగెత్తి పోయిన దొంగలు మరల నాసత్రీయు బ్రవేశించి యందొక గదిఁ జొచ్చిరి. ఆగదిలో నిద్దఱు పురుషు లును యొకస్త్రీయును బయలుదేయుండిరి. వారియొద్దకు దొంగలలో నొకఁడగి యా స్త్రీధరించియుండిన విలువగల యాభరణముల నన్నిటిని దీసికొని చేరువగ నే బయండి యున్న పురుషులకడకేగెను. ఆపురుషులవద్ద నేమియు లేదు గాని యిరువదిరూపాయ ల రొక్కముందెను. ఈయిరువదిరూపాయలను తీసుకొని వారి యుడుపులనుసహితము దస్కరింప దొంగ మొదలుపెట్టెను. వారియుడుపులను దీయుటకుఁ బ్రయత్నించిన స్త్రీజనునకే వారిలో నొకఁడు మేల్కొంచెను. ఇంతలో నాదొంగ తప్పించుకొని పోవుటకుఁ బ్రయత్నించెనుగాని నడవలో యరుగుమీదఁ బండుకొనియున్న పక్షిరు తస్కరింపఁబడిన మనుష్యుని కేకలకు మేల్కొంచి యాదొంగను బట్టుకొనెను. వానికి సహాయభూతులుగ నున్న నలుగురు దొంగలును పక్షిరువైబడి వానిచెంత నున్న ఖడ్గమును దీసుకొని యాతని తలఁ దెగవేయఁ బ్రయత్నించిరి. ఈరసాభాస మునకు సత్రీపురుషులలోనివారందఱు మేల్కొంచి యాతని ప్రాణములను గాపాడు టకుఁ బరుగెత్తివచ్చిరి. అంతట నాదొంగలు పక్షిరుయొక్క కృపాణము నందే

చారవైచి తమదారింబట్టి పోయిరి. ఇంతలో జార, చోర, కిరాతులు తమతమ సం చారములను ముగింపవలసినదని నాలవజాముకోడి, కొమ్మరొ కో, యని గూసెను. మఱికొంతసేపటికి పాడుపుగొండన రతనంపులంబిఠాముల ప్రభాకరబింబంబు నేత్రా నందకరంబై పాడనూస్పియజ్ఞానమును బాపు సద్గురూపదేశవాక్యములవలె నంధకారమును బాపు తన కిరణసహస్రములచే జగమున కమితోపకార మొనర్చెను. అంతఁ బకీరు సత్రమును వదలి తన కిదివల కెన్నడును గలుగనట్టి దురవస్థను దలచుకొనుచు “హమ్మదుగరమునకు బోవు మార్గమునఁ బ్రయాణమై పోవుదుండెను.

మూడవ ప్రకరణము.

చదువరులారా! మన చరిత్రకు సంబంధించిన రాజ్యము అహమ్మదు నగరరాజ్యము. ఈ రాజ్యము దక్షిణ హిందూదేశమున నెట్లేర్పడినదియు, నెట్లు పరిపాలింపఁ బడినదియు మొదట గనుగొని పిమ్మటఁ గథాసందర్భమునకు మఱలెదము.

దక్షిణపట్టణములలో అహమ్మదు టోగ్లకు రాజ్యముచేయుచుండగా హసన్ గంగూయను సేనానాయకుఁడు దక్షిణహిందూస్థానములోఁ దిరుగఁబడి స్వతంత్రుఁడాయెను. ఈతఁడు మొట్టమొదట గంగూయను బ్రాహ్మణునియొద్ద బానిసీయుఁడుగానుండి యాతఁడు చెప్పినచొప్పున నడచుకొనుచుండెను. ఒకనాఁడు పొలము దున్నుచుండగా హసనుకు భవము దొరకెను. అతఁడాధనమును దీసికొనిపోయి తనయజమానుని కొసంగగా వానిసత్యసంధత్వమునకు మెచ్చియతనియజమానుఁడు వానినినవాబుదగ్గరకుఁ బిల్చి కొనిపోయి పదివేలగుఱ్ఱములకు నాధిపత్యమిప్పించెను. పిమ్మట గంగూబ్రాహ్మణుడు హసనుతో “నీకు ముందురాజ్యపాస్రీస్తేగలదు. అప్పుడు నన్ను మఱవవలద,, ని తోతమను చెప్పి వానినిపంపివేసెను. పిమ్మట హసను యనేకయుద్ధములలోగల్చి డిల్లీ శ్వసనివలన జాహరుఖాన్ యనువిరుదురును వహించెను. అతఁడు 1347 వసంవత్సరమున అల్లాయుద్దీన్ హుసాయని పేరుపెట్టికొని దక్షిణదేశమున స్వతంత్రుఁడై పిమ్మటరాజాయెను. ఈతఁడు రాజైనకెనుక గంగూబ్రాహ్మణుని జ్ఞాపకార్థమై తనకు హసన్ గంగూయనియు, నతనివంశమునకు బహమను లేక భామిని వంశమనియు, తానుసంపాదించిన రాజ్యమునకు భామినిరాజ్యమనియుఁ బేర్కొనెట్లైతఁడు ఈతఁడు 1347-58 వల

కు రాజ్యమునిరగకుకాధికారముగ పతీపాలన మొనర్చెను. ఈతని వెనుక నెనుమండుగిరు
రు రాజ్యపరిపాలన మొనరించిరి. వారిలోగడపటివాడైన మహమ్మదుషాహా 1482-
1508 వఱకు రాజ్యపరిపాలనము జేసెను. ఈతని ప్రభుత్వకాలములోనే బహమనీరా
జ్యముగోనుండి యైదు రాజ్యము లేగ్పడెను అవేవన 1 బీదారు, 2 బీరారు, 3 అహ
మ్మదునగరము, 4 బీజపూరు, 5 గోలుకొండ బీరారునందు రాజ్యము చేయువారిని
“బరీక్ షాహా,, అనియు, బీదారునందు రాజ్యముచేయువారిని “ఇమ్మద్ షాహాల,, ని
యు, అహమ్మదునగర ప్రభుత్వమువారిని “నిజామ్ షాహాల,, నియు, గోలుకొండయం
దు రాజ్యముచేయువారిని “కుతుబ్ షాహాల,, నియు, బీజపూరునందు రాజ్యముచేయు
వారికి “అదిల్ షాహాల,, నియు వాడుదుండిరి.

పాఠకులారా ! మనముప్రస్తుతిపు చరిత్రకు సంబంధించిన అహమ్మదునగరము
నకు మరలెదము. ఈఅహమ్మదునగర రాజ్యము 1489 వ సంవత్సరమున అహమ్మద్
షాహాచే స్థాపింపబడెను. ఈతఁడు 1508 వఱకు రాజ్యముచేసెను. ఈతని తదనంత
రము బురుహూన్ నిజామ్ షాహాయును, ఆతనివెనుక హుసేన్ నిజామ్ షాహాయును రాజ్య
ముచేసిరి. మనకథాసూయకుయగు చాందబీబీ (చాందసుల్తానా) యీతని పుత్రికయై.
అహమ్మదునగరు, బీజపూరు, గోలుకొండ నవాబులు విజయనగరముపై ఆక్రమింపబడు
నిశ్చయించుకొన్న కాలములో నహమ్మదునగర రాజైన హుసేన్ నిజామ్ షాహా తనకు
మార్తెయైన చాందబీబీని బీజపూరు నవాబైన అల్లీఅదిల్ షాహాకిచ్చి వివాహముచేసెను.
వివాహముజరిగిన పిమ్మట చాందబీబీ తనభర్తతో నివసించుచుండెను. పిమ్మట
1508 వ సంవత్సరమున నీమెపెనిమిటియగు అల్లీఅదిల్ షాహాను నొకడక స్వాతంత్ర్యగా
జరిపెను. అల్లీతమ్మునికొడుకుగు రెండవ యిబ్రాహీం అదిల్ షాహా చాలపనివాడగు
టచే చాందబీబీ కమిర్ ఖానను మంత్రి సహాయమువలన రాజ్యమునేలుదుండెను. బీ
జపూరునందు మంత్రిలు చాందబీబీని కష్టములపాలుజేసి దేశమునంతయు సంతో
భము గలుగజేసిరి. మంత్రిసహవృత్తకొఱకై వీరతగవులాడి రెండుపక్షములవార్తైరి.
పిమ్మట అబ్దుల్ హాసను వానికి ప్రధానత్వ మిప్పింపబడెను. దిలారీ ఖానను సిద్ధి మ
క్రీలి గర్వించి అబ్దుల్ హాసనునుజంపి తానేప్రధానఁడయ్యెను

ఈదిలారీ ఖానుడు మిక్రీలి రాజ్యకాంక్షగలవాఁడగుటచే చాందబీబీ బీజ
పూరునందుండిన తనయాటలేమియు సాగవని దలచి యామెను దిన్నగ నహమ్మదునగ
రమునకు బంపినేడు నొకపన్నగడను బంపెను. ఆ దెద్దియనిన ఇబ్రహీం అదిల్ షాహా

చెల్లెలగు ఖుదీజాసుల్తానా యను రాజపుత్రిని అహమ్మదు నగరరాజైన మీరాన్ హుసేనున కిప్పించి ఖుదీజాసుల్తానాకుఁ దోడుగ చాందబీబిని అహమ్మదునగరమునకుఁ బంపెను. చాందబీబి చేయునదిలేక అహమ్మదునగరమునకు రావలసినచ్చెను. ఖుదీజాసుల్తానాను బెండ్లియాడినపిమ్మట మీరానుహుసేను అయిదు సంవత్సరములు మాత్రము రాజ్యము చేసెను. ఈతని క్షేమక యాతని బినతండ్రియగు బురాణాకాహా యనునాతఁడు సాల్లుసంవత్సరములు రాజ్యము జేసెను. పిమ్మట ఇమ్మయల్ కాహాయును, ఇబ్రిహింనిజాంషాహాయును రాజ్యముచేసిరి. ఈతని మరణానంతరమునందతని పుత్రుఁడగు బహుదర్ చాలపసి వాఁడగుటచే చాందబీబి మిక్కిలి శ్రద్ధవహించి యాబాలుని పేరిట అహమ్మదునగరరాజ్యము తానే యేలుటకు మొదలుపెట్టెను. చాందబీబియు బహుదర్ యెప్పుడెప్పుడు రాజ్యార్హుడవునాయని వేచియుండెను. బహుదర్ కు సాజబీబి యను సహోదరి యుండెను. సాజబీబి వయస్సున బహుదర్ కన్నమిగులఁబెద్దది. అమె పదునెనిమిది సంవత్సరముల పోయెనుగలదై నిండుజవ్వనమున విరాజిల్లుచుండెను. చాందబీబి బహుదర్ సాజబీబిలయెడల సమమానన పేర్చునుగలిగి రాచకార్యముల నన్నిటిని తానేవహించి తనప్రిజలను కన్నబిడ్డలవలెఁ బోషించుచుండెను. అమె మంతులలొక్కెల్ల మాలికాంబు ప్రధానమంత్రియు, సహచరుఁడైయుండెను. ఈతఁడసమాన బలపరాక్రమవంతుఁడై సైన్యాధిపత్యమును వహించి రాచకార్యములందు గూడ తనబుద్ధివశలతనుఁ జూపుచుండెను. అమెరెండవమంత్రియగు హుసేనుమిర్జాయును మూడవమంత్రియగు అబ్దుల్ రహిమానుడును బలపరాక్రమములందు మాలికాంబువతోఁ దులఁదూగుచు నాతనికిఁ బలుకార్యములందు సహాయపడుచుండిరి. చాందబీబి నాలనమంత్రియగు హమీరుఖానుఁడు మాత్రము రాణిగారి మన్ననఁబడయఁగోరి పైఁజెప్పఁబడిన మంత్రిత్రయముతోఁ గలయక ప్రత్యేకముగనుండి రాణిగారిచిత్త మేతనభాగ్యమని దలచుచుండెను.

సాజబీబి పసితనమునుండియుఁ జాందబీబితోఁగూడ బీజపూరునందే కాలముఁ గడుపుచుండినందున యిబ్రిహింఆదిల్ కాహా పినతండ్రికొమరుఁడగు మహమ్మదు ముస్తుపాయం దత్యంతమరాగముగలదై యతనినిదప్ప వేఱొకనిని బెండ్లాడ నిచ్చలేక యుండెను. ముస్తుపాయును కైశవమునుండి స్నేహముగనున్న సాజబీబియం దనురాగముగలిగి వేఱొకయువతిని బెండ్లాడనిష్టములేక సాజబీబి నెప్పుడెప్పుడు వివాహ మాదుచునాయని వేచియుండెను. చాందబీబియు భర్తవియోగదుఃఖానల సంతప్త

యగుచున్నను ధైర్యమువీడక జైత్రమాత్రము రాజ్యసంతతివారముని చెప్పకొని యామెను రాజ్యభగ్నిష్ట గావింపఁదలంచిన పెక్కుకూరుల యుక్త-డంచుచు రాజ్యమేలుచుండెను.

:0;

నాల్గవ ప్రకరణము.

అహమ్మదునగరమునకు దక్షిణభాగమున నొక సన్నపాటి రస్తాగలదు. ఈరస్తా దక్షిణమున పోనుబోను యొక గొప్పయరణ్యములోనికిఁ జొచ్చియున్నది. ఆయరణ్యమును దాటితిమేని యారస్తామూలమున నే యనేకపట్టణములకుఁ బోగలుగుదుము. ఈరస్తా కిరుపార్శ్వములను బాటసారుల కనుకూలముగఁ జెల్లు నాటబడియున్నవి. మఱియు నాచెట్ల కిరువంకల నిలివిడైతున నెత్తుగఁ జెరిగియున్న పొదలును, మొక్కలును, తీవలును దూరముగనున్న గుట్టలవఱకును వ్యాపించియున్నవి. అక్కడక్కడఁ బ్రాకృత్యప్రంబుల కొకరిద్దఱు మనుష్యులుమాత్రము పోవుటకు సరిపడిన యిటుకు తోగిన లామార్గంబునఁ గలయుచున్నవి. ప్రభాకరుఁడు తూర్పుదిక్కున నుదయించెను. బాలభాస్కరుని రేతకీరణములు మహిమములమీదను జేరువనున్న పర్వతములమీదను వ్యాపించి బంగారు పోతఁబోసినదండమున నొక వింతలావణ్యమును గలుఁజేసెను. అట్టి సమయమున నొకమనుజుఁ డొకానొక చోటినుండి తురగారూఢుఁడై బయలుదేరెను.

ఈతఁడు రమారమి ముప్పదియేండ్లప్రాయముగలవాఁడు. బాహువులు దృఢములై మోకాళ్లులవఱకును వ్రేలాడుచుండెను. అతనిముఖపద్మము సుందరమై గంభీరభావమును స్ఫుప్తపరచుచుండెను. ఈతనిదేహకాంతినిఁబట్టియు, నీతఁడు ధరించియుండు యునుపులనుఁబట్టియు నీతఁడొక మరాటిసద్దారుఁడని తెలియవచ్చుచుండెను. ఈతనికిఁగొంతదూరమువచ్చువఱకునఁ బ్రయాణము సుఖముగనుండెను. అప్పటికై దాటునుడియల ప్రాప్తికైను. అప్పుడు వేసగికాలమగుటచే నప్పటినుండియు పెండవేడిమి హెచ్చుపొగను. స్వారిచేయుటంబట్టియు, మద్యాహ్నకాలము సమీపించుటంబట్టియు మనః బాటసారి దేహమంతయు నేడ్వదిందువులచే నిండి, బడలికయు, నాకలియు, దప్పియు గలుగఁజేసెను. అతని వాయుమునును ప్రకారణములం బట్టి డస్సినదై మందగిమ

నమునఁ బోవుచుండెను. అతఁడు దనుచున్న మార్గమునకుఁ దూర్పు దెసకు గుమారు రెండుకోస్తెల దూరమున నతివికాలంబులును, నానావిధకుసుమఫలభరితంబులును నైన వృక్షంబులు చాలదూరము వరుసగ వ్యాపించియున్న ట్టాతఁడు కనుగొనెను. అందుండి గంధవాతరాల మప్పడవ్వకు మనోహరముగ వీలెంచుచు మన పాంథుని బడలి కను గొంత యుపకమింపఁజేయుచుండెను. దానింబట్టి యతఁ డదియొక విసినప్రదేశంబనియు నందేదేని యొకనది యుండుననియు నూహించి మార్గమును దప్పించి యరణ్యమార్గమునం బోయి దానిని బ్రవేశించెను. అప్పటికి మధ్యాహ్నమాయెను. మన బాటసారి దలచిన ట్లది వనముగాదు. అదియు నరణ్యప్రదేశమే. అయిన నదట గొప్పగొప్ప మహిరుహములు లేక పండ్లదినుసుల చెట్లు విశేషముగ నుండెను. అవృక్షములకు సమీపముననే యొక మహానది బ్రవహించుచుండెను. బాటసారి దానింజూచి యానందభరితుఁడై యశ్వమునుండిదిగి దానివీపుఁ జరిమి యందుండెడు పచ్చికల యలున మేరకు విడిపించి తానా నిర్మలాదకమును గడుపార ద్రావి యొక వికాల సాలమహిజముకింద విశ్రమించెను. అంత దానేదియో నాలించిచుచుఁ దనకు దగ్గరగనే చెట్లు దట్టముగఁ బెరిగియుండుటను జూచుచు నాశ్చర్యపడుచుండెను. అంత నాతఁడు దానిం బరికిలింపఁ దనచోటినుండి లేచి యచోటికిరిగెను. పిమ్మట గొన్ని పురుషవాళ్ళములు వానికి వినవచ్చెను.

అశబ్దముచే నాతఁ డదరిపడి నిర్జనారణ్యమునం దట్టి మనుష్యవాక్యములు వినఁబడుటకు గారణ మేమని యోచించుచు నాపాదవంతయుఁ జక్కగఁ బరికిలించెను. అతఁ డచ్చట నేమియుఁ గనుగొనలేదు గాని యిరివల కెన్నడో కొంతమందిమనుష్యుల పాదవద్ద దిగినట్లు యచ్చటనుండు యడుగులజాడనుబట్టి కనుగొనెను. అంత నావంతఁ బరికిలింప నాతఁడు బ్రక్కనున్న యొకబండపైఁ గూర్చుండెను. అతని కంటికినూటిగ నాపాదలొఁ గొన్ని తీవలు దురువఁబడియుండెను. బాటసారి దనహస్తంబున నాతీగెల నావలజారవైచెను. వెంటనే గుండెను ఝల్లుమనునట్లు తనకొక గొప్పరంధ్రము గాన్పించెను. అంత నతఁడు దీర్ఘలోదన జేయకొడగి తుద కాసారంగము మనుష్యనిర్మితమనియు, గూర్గిమృగము లందేవియు వసింపననియు తెలిసికొని ధైర్యమవలంబించి దానింజూచెను. అదియొక చీకటికొనగనున్న ట్టాతఁడు కనుగొనెను. లోపల మెట్లు నిర్మింపఁబడియుండుటచే నాతఁడు సులభముగ నొకఘడియ కాలములో యాసారంగమును దాటి యావల మైగానమునం జేరెను. అచ్చటమార్చి మంతచీకటి లేక వెల్లురుగనుండుటచే నాతఁడు చిన్నగృహ మొకటి కట్టఁబడియుం

దుటచు జూచెను. పిమ్మట నాతఁ డాగృహమునద్దకు మెల్లగఁ జేరబోయి, దీర్ఘకాయుడును, కృపాణసాణియు నగు నొకపురుషుండు తనకత్తిని యుభిషించుచు నాటుంటివాకిట నలునిటు తిరుగుచుండుటకు గనిపెట్టెను. వానికంటఁబడకుండ బాటసారి మెల్లగా నాయుంటివెనుక కేగి లోపల నొకకుర్చీపై గోరమీసములుగలిగినట్టియు నెఱ్ఱని యంగరకా దొడిగినట్టియు నొక శూరాగ్రేసరుని గాంచెను. ఆతని కిరువైపుల సిద్ధముచుజాలు వింజామరులఁ బట్టుకొని నిల్చియుండిరి.

పిమ్మట వికృతాకారులగు నలుగురు నల్లనిపురుషులువచ్చి చేతులుకట్టుకొని యాతనియెటు నిల్పుండిరి. అంత ఖాదరు యిచ్చి మీరు పర్యవేక్షింతుమునివసించు దృఢశరీరునియు, నసమానపక్షిజీవంతులయుఁ దలచి మిమ్ముల నేనమ్ముకొని యాచనికి వినియోగించినందుకు నాదేతప్పయినది. లేనియెడల నొక బక్క-చిక్కిన మానవునికివెఱచి యాబాలు నూజకవిడుతురా? ఆపిల్లవానిపాఠముల నవ్వడేతీయక వానితలను నాయెదుటికి తీసుకొనిరాక రిత్తహస్తములతో నామొగముఁజూడ మీకెట్లు చెల్లెను. గుండఁచుసహితము మృతిజెందెను. ఇకనాస్త్రి మనపించ మార్చఁగలదు. మీరందఱిలో నాబాలుని విడచినవాఁడెవ్వఁడు?

మొదటివాఁడు—స్వామీ! మేమాపిల్లవానిని చెట్టునుగట్టి చంపుటవద్దవడి యందఱ మాబాలునివంకఁ జూచుచుంటిమి. వెంటనే గుండఁడితలదెగి కిందఁబడెను. మేమందఱము భయపడి వెళ్ళితిమి. ఆవలేమిఁగి నెనో మాకుఁదెలియదు.

రెండవవాఁడు—మహాపర్భ! మమ్ములనేటికి మన్నింపుఁడు. ఇకమీద నిటువంటి పొరపాటులను జరుగనీయుము. మనమిఁమీదఁ జేయబోవు కార్యములలో నతిజాగరూకత గలిగియుండుము.

ఖాదరు—‘ఆస్త్రి’ నెల్లయిన చంపవలయును. మననవాలుగారిని సంతోషపెట్టవలయును. రాజ్యమాతనికేవచ్చునట్లు మనమాతనికి సహాయపడవలయును. అహమ్మదునగరములో నాన్నేహితులు నాకొఱకై వేచియుండురు. నేనచ్చటికి వెళ్ళవలయును., అని చెప్పుచు వారిసందఱిని తనవద్దకుఁబిల్చి మఱికొన్నిరహస్యములను వారిచెవిలోనూది వారిహవలంపి బిఱబిఱ నొకకాగితమునుదీసి దానిలోఁగొన్నివిషయములనువ్రాసి, మేజామీదపెట్టి యాగృహమువదలి బయటికిరాఁబోవుచుండెను. ఇంతలో నాబాటసారి ఖాదరువచ్చుట నెఱింగి తక్షణమే యాసారంగపు మెట్లనెక్కి-బయటకురువెంచి తనయధాస్థానమున జేరెను. అంతనాతఁడు తన గుఱ్ఱముపై జేసివైచి దానినధిరోహించి యతిత్యైరేగతిని దానింబోనిచుచ్చుచు నిట్లాలోచింపగడగెను. “అహా!

యీదుర్మాన్యులెంతపనిఁ జేయఁబూనుకొనిరి. ఇన్నిదినములనుండియు రాణిగారికి సంతకములను గలుగఁజేయుచుండిన దుర్మాన్యులవీరేయని నాకిప్పుడు దృఢముగ దెలియవచ్చినది. రాణిగారికేదోకాము చేయదలచిన క్రూరాత్ములిక జనులనూరక విడుతురా? ఆకోరమీసములవాఁడు వారియజమానుఁడు గాఁబోలు. వానిమాటలన్నియు వినఁబడెనుగాని, మరల నేవోకొన్ని రహస్యములను వారి దెలిసినా దెను. అందేమిసంగతులున్నవో యెవరెఱుగుదురు. వీరినుండగముల నడంప రాణిగారిలో నీవారైకెప్పువలయు,, నందుఁ దనగురగమును వడివడిగ నహమ్మదు నగరమునకుఁ బోవుమార్గమున బోనిద్యుచుండెను.

— (§) —

అ యి ద వ ప్రి క రణ ము.

మనదరిత్రీకాలమున హిందూదేశమున డిల్లీనగరముకంటె బ్రసిద్ధికెక్కినపట్టణము వేగొకటిలేదు. ఈకాలమున నక్కచుచక్కనర్తి బానిసపాలించుచుండెను. మనదేశమందు రాజ్యమేలిన మహమ్మదీయ రాజులలో నీబాదుషాహా యపత్రిమరాజరి చెప్పవలసినదేమిటమనరాదు. ఏరాజు మతభేదములులేక యన్నిమతములవారిని దయతోఁ బోషించుచుండెనో; ఏరాజు రాజపుత్రస్త్రీలఁ బెండ్లాడి వారిబంధువులకు గొప్ప యువ్యోగము లిచ్చుచుండెనో; ఎవనికాలమున కూరమగు దురాచారము లన్నియుఁ గొట్టివేయఁబడెనో; ఏరాజు సద్గుణపుంజములు జనులెల్లరచే నుతింపఁబడుచుండెనో; ఎవనిబాణసంధానము జూఁబలుకు భయసంభ్రమముల గలుగఁజేయుచుండెనో అట్టి యిచ్చరుదక్కనర్తి డిల్లీని బరిపాలించుచుండ జనులెల్లరు శుభముగ జీవించుచు శత్రువులవలన నేపాధలులేక హాయిగకాలము గడుపుచుండిరి. ఈతఁడు రాజ్యమునకువచ్చిన కొద్దికాలములోనే బానుపురము, బంగారము, కాశ్మీరము, సింధుదేశము, గుజరాతము కాబూలు మొదలగు దేశములను జయించి యసమాన బలపరాక్రమ వంతుఁడై యుండెను.

ఇట్లుండ నక్కచుచక్కనర్తి యొకనాఁడు తనయాస్త్రాన మంటపమునకేగి తనప్రధాన మంత్రిలను నేనానాయకుల నవలొకించి యిట్లనియె. “మంత్రిగారా! మొన్నటిదినమున కాందహార్ రాజ్యము మన కతినులభముగ నే లొఁబడెను మనపైశ్యము నకేమియునప్యము గలుగ లేదని తెలంతును. మఱియు నాముఖ్యోద్దేశ మీమామీకు

జెలుసునుగదా ! నాతాత తంకుల యభిప్రాయ మేమిగానుండెనో యదియే నాతలంపు. వారికోరికద్దియన—అనేక రాజ్యముల జయించి లోఁబగచుకొనుట. ఆరాష్ట్రములొని ప్రజలను జక్కగఁ బరిపాలించుట. నాతలంపునకును వారితలంపునకును కొంచెమైనభేదము లేదు. సాధ్యమైనంతవఱకు హిందూదేశములొని ముఖ్యరాష్ట్రముల జయింప నాకిప్పుడు బుద్ధివౌడముచున్నది,, ఇందునుమీరేమందురు. అంత బ్రధానమంతరికగీర్వమున “మహాప్రభూ ! మీయభిప్రాయ మెంతయు శ్లాఘనీయము అదియునుంగాక మనమొగలాయి రాజ్యమును స్థాపింపమాకుఁ జాలకాలమునుండియుఁ దలంపు గలిగియున్నది. అందుకేమనమనేక రాష్ట్రములను జయింపవలసియున్నది. మఱియుఁ బ్రస్తుతమారాష్ట్రముల నేలు రాజులందఱు మీపాదాకాంతులు గావలయును. అంతగాని హిందూదేశమంతయు మనస్వాధీనము గానేరదు. ఇంతవఱకును మన మేరాజ్యమును జయింపవల్లెనను మనకది సులభముగనే లోఁబడుచున్నది. ఇదంతయు నేలినవారి యదృష్టమేగాని వేఱుగాద,, ని చెప్పవంతలో నొకపరిచారికుఁ డరుచెంచి “ప్రభూ ! ద్వారమున నెవరో తమదగ్గరాధ్యమై వచ్చియున్నారు. వలినవారి శలవైన రానెంచుచున్నాఁడ,, న నక్క రావచ్చినవానిని రానాజ్ఞయిచ్చెను. అంతి నుండైన యొకయావనవంతుఁ డక్కరు యెదుటనిల్చెను. రెండవ ప్రకరణమునం జెప్పఁబడిన పురుషుఁ డీతడేయని భయపరు లెరుగ గలరు. అట్లువచ్చిన పురుషుని అక్కరచి తాసనాసీనుంకేసెను. పిమ్మట నానూతన పురుషుఁ డిట్లనియె. “మహాప్రభూ ! నేక హమ్మదు నగరమున కయిదామడల దూరమందున్న శివనేరీదుర్గము నిటీవలజయించి దానికి నాయకుఁడుగా నున్నాను. నాబేరు మియర్ మంజూ నాశమిష బంధువులలో నొకఁడును నైజాం కాహివశమునకు సంబంధించినవాఁడును నగు నొకబాలుఁడిప్పుడు అహమ్మదునగరరాజ్య మేలుఁబడి హక్కునుగలిగి యున్నాఁడు. ఆపిల్లవానికి రాజ్యమును జెందనియక యనేకమంది తమకుఁసహితము హక్కుగలదని వాదించుచున్నారు. మాలో మాకే దినదిన జగడములు గలుగుచున్నవి. మరల వారిలోఁ గొంతిమందితోనే గలసి ప్రస్తుతమారాజ్యపురాణియని చేరుబెట్టుకొని, బహుదరమపిల్లవానికే హక్కుగలదని గట్టిపట్టువట్టి వాదించుచున్నచాందబీబీతో యుద్ధమాడితిమి. సంపూర్ణముగ యోటమివొందితిమి. అందుచేనేను మీసహాయము వేడనిటవచ్చితి. అందుచేనాయందు మీరుసంపూర్ణ కటాక్షమునుంచి మీ సేననుబంపితిరేని అహమ్మదునగరాజ్యములో నర్థభాగమును నేను భక్తితోమీకు సమర్పింప సిద్ధముగనున్నాను. మఱియు చాందబీబీనెటులైనఁ జెజబట్టి హింసింప నాశిష్యులలో ననేకమందిని పంపియున్నాను. వారాకా

రక్తమును నెరవేర్చినమఱమతి సులభముగనే యహమ్మదునగరమును స్వాధీనము చేసుకొనగలము,, అనిచెప్పెను ఇదివఱకే రాష్ట్రముల జయింపవలయుననిమంతులతో నాలొచనజేసిన యక్బరావార్త విన్నతోడనే సంతోషాకాంత స్వాంతుడయ్యెను. అంతనకురు భక్తివర్తి మియర్ మంజూవంకజూచి “అయ్యా! కొద్దికాలములో నేనాపుత్రుడగు మురాదువెంట గొప్ప సైన్యమును బంపుదున్నాను. నీవుదానికై వలవవలదు. నీవు నీసేను సిద్ధముజేసిపెట్టుమని చెప్పెను. అంతమియర్ మంజూమిక్కులిసంతసముతో నతని కనేక సలాము లొనర్చి తనపరగణాను జేరఁబయ్యెనామెపోయెను.

—0—

ఆరవ ప్రకరణము.

చదువరులారా! అహమ్మదునగరము తటమరలఁజూడ్కినిగిడింతము. అహా! ఆ ఘోరశిఖరులొయన భ్రమఁ బుట్టింపఁజాలిన యాహమ్మదులను, ఆప్రిసాదములును, ఆరమణీయ భవనములు, అవిద్యాశాలలను, ఆనాటకశాలలను, జూడుడు. కన్నులు మిరుమిట్లుగొల్పుచు చిత్రవిచిత్రములుగ నిర్మింపఁబడి దేదీప్యమానమై వెలుంగుచున్న గొప్పసౌధములును, గను పండువై గనుపించుమనోహరమైన కుసుమతీతుల నలంకరిండు కొని ప్రభాకరుని యఖండతేజో రూపమును మింటఁగలపి చల్లని మందమారుతముచే నప్పురజనుల మనములుల్లసిల్లఁజేయుచు నల్లిబిల్లిగ నల్లుకొని బ్రొకాసింపుచున్న తరలతాయుద్యాన నాటికలను, సాయంసమయమున సౌధోపరిభాగమున విశ్రాంతి కై విహారముసల్పుచున్న యాసుందరాంగనల దిలకింపుడు. అహా! వారియంద మేమి! అల్లదిగో ఆవర్తక బజారు సొంపుదిలకింపుడు. ఎచ్చటజూచినను ధాన్యరాసులు, ఎచ్చటనువస్తువులున్నట్లే! ఆత్మదృష్టి శిల్పకళా సౌభాగ్యభాసురమై ఆపురంబున వసించుజనులు సత్ప్రవర్తకులేకాని కుత్సితప్రవర్తనగలవారందు లేకపోలేదు. మఱియు బుద్ధికుశలతగలిగినపండితపామరులతోడను యుద్ధక్రియమును జక్కగ నెఱిగిన పీరులతోడను యాపట్టణము నిండియున్నది.

చాందబీబి నివసించు నగరు మిక్కిలి పెద్దది. ఈనగరునకు పంచహజారములు గలవు. ప్రతిహజారమునందును గావలి గాయనారుతుపాకులను భుజములపై పెట్టుకొని సదా నగరునుగాపాడుచుందురు. నగరులోనికి రాణీవద్దనుండు మంతులును, నౌకరులును

దప్పు మిగతవారి నెవరినిగాని రాణిగారి యనుజ్ఞను వడసినపిమ్మట నీకావలివారు వారి ని నగరులోనికి బోనిచ్చుచుందురు. పంచహజారములను దాటితిమేని మనముక పెద్ద బంగాళాలోనికి బోయెదము. ఇందనేకమంది నౌకరులు రాజ్యాంగవ్యవహార విషయములను నెరవేర్చుచు వచ్చుచోవుల్ల విషయములగు లెక్కలను జక్కగఁ బరిశీలించుచుందురు. ఈసౌధమునకుఁ ప్రక్కనే మఱియొక హస్త్రయము గలదు. దీనికిఁ బ్రయంతస్థునందు విశాలమయిన యొకగదిగలదు. ఇది చిత్రానిచిత్రములుగ నలంకరింపఁబడి యుండెను. ఈగదియందె చాందబీబీ సాధారణముగ దనమంత్రులతోఁ రహస్యాలోచనలు సల్పుచుండును.

ఒకదినమున మధ్యాహ్నము మూడుగంటలకు పిమ్మట చాందబీబీ యీగది యందుగూర్చునియుండెను. ఆమెకురుపాగ్యముల పాజీబీబీయును, బహుదరును గూర్చునియుండిరి. చాందబీబీ దాపున మంత్రులెవ్వరును లేరు. ఆత్మరుణమున చాందబీబీయు, పాజీబీబీయుఁ దమయంత్రరంగములయందే నింతదినకు నిమిడియున్న విషయములనుగూర్చి సంభాషింపఁ దొడగిరి.

చాంద—పాజీబీబీ! మొన్న బహుదరుకుఁ దలపించిన ఘోరయాపదను గుఱించిన విషయమును దలచినపుడెల్ల నామనస్సు మంచుకొని పోవుచున్నది. ఇంతఁ జేసిన దుర్మార్గులిక నెంతవనిఁ చేయ నెంచియున్నారో! మియిర మంజూ మనతోఁబగ సాధించినదిమొద లిప్పటివఱకునుఁ బ్రజలకు నేదోయొక కీడును గలుగ జేయుచునే యున్నాఁడు.

పాజీ—అమ్మా! యంతకుముందొకప్పుడు మీరునాతో నేమిచెప్పియుంటిరో జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొనును. “నాకంతమున బ్రాణము లుండువఱకుఁ బగవారితోఁ బోరి అహమృదునగరమును శత్రువులచేత బడనీయను,, అని నుడివియుండలేదా? మఱియునాదుర్మార్గుఁడు అక్కరు చక్రవర్తిని సహాయమువేడఁగోరి డిల్లీకరగిన్లు నిన్న నేగదా మనకు వర్తమానము వచ్చినది.

చాంద—డిల్లీకిఁబోయిన నక్కరుపాదుషా యిట్టిదుర్మార్గునికి సహాయము జేసు ననితలంచితివా? సహాయ మొనర్చుననియే దలతుముపో మనకుమాత్రము సాయపడువారులేరా? ఇబ్రహింఆదిల్ షాహ్ మనకుఁ బ్రాణమునైన దానము చేయుటకు సిద్ధము గ నున్నాఁడు.

చాంద్రబీబి యిట్లు లెప్పునప్పటికి హజీబీబి తలవంచెను. కారణమేమి? ఇబ్రహీం ఆదిల్ శాహా యనుమాట తానువినినతోడనే యామెకు బీజపూరు జ్ఞాపకమునకు వచ్చెను. వెంటనే యామె తనపీయిండుగు ముస్తుపాను జ్ఞాప్తికి వెచ్చుకొనెను. అందుచే హజీబీబి సేపు సిగ్గుచేదలవంచుకొనెను.

చాంద—“అమ్మా పిల తలవంచుకొంటివి? ఆదిల్ శాహా సహాయమొనర్పఁ దనియా?,, యని యడిగెను.

హజీ—(తనమనస్సులూని సంగతిని వెల్లబుచ్చుక) “తప్పక సహాయమొనర్చియే తీరును. ముస్తుపాసహితము ఇబ్రహీంతోఁ గూడ సైన్యాధిపతియై వచ్చునేమా,, యని చెప్పుకుఁ దనపీయిని నామాత్యురముల నించుకనేపు స్మరించుటచేఁ దనకుఁగలిగిన యానందమును వెల్లడిజేయుచు భాష్యములనుఁ గన్నులనుండి బొటబొట కార్చుచుండెను.

చాంద్రబీబి హజీబీబియొక్క హృదయమును గనుగొన్నదై “అమ్మాయీ! నీ సుంకల్పమెట్టిదో నాకుఁ దెలియవచ్చెను. భగవంతుఁ డచిరకాలములూనే దానినినెరవేర్చగలఁడు. నేనుదానికై కావలసినంత యత్నమును జేసెదను,, అని చెప్పనంత లో గడియారమైదుగంటలు గొట్టెను. అందుచే వారచ్చటనుండిలేచి పరిశ్రమాగారమునకుఁబోవు మార్గమునఁ బోవుచుండిరి.

హజీబీబియుఁ చాంద్రబీబిలెనే యుద్ధశ్రమమును జక్కగ నెఱిగియుండుటచే నవ్వడప్పడు యుద్ధములలో చాంద్రబీబికిఁ తోడుపడుచుండెను. వారిద్దఱు పురుషులవలెనే మంచితగీరపుష్పిని గలిగినవారు. దేశపరిశ్రమమునకై వీరువునికి నంతఃపురమునందే యొకగొప్పగదిగలదు. దానిలోఁజిత్ర విచిత్రములైన ఆయుధములు లోడిలు మున్నగు దేహపరిశ్రమమున కుపయోగపడు పలువిధములైన పనిముట్లు నిండియుండెను. ఆగదియంద చచ్చటచ్చట యుద్ధవీరుల పటములు గట్టఁబడియుండెను. దేహపరిశ్రమ జేయుకాలమున వీరిబింబములు ప్రతిఫలించుటకు రెండుగొప్పయుద్ధము లాగదిలోఁ గట్టఁబడియుండెను. పాత్రకాలమునను సాయుధమునను వీరిద్దఱు దేహపరిశ్రమ జేయుటకాగదికిఁ బోవుచుందురు.

అట్లే నేటిసాయంకాలమునగూడ హజీబీబియు చాంద్రబీబియును దేహపరిశ్రమ గదికేగి యొకఘంటకాలము శరీర సాధక మొనర్చి వెంటనేస్నానమాడుగదికేగి పో

యిరి. అచ్చటికి నలువ్రున పరిచారిక లరుడెంచి వారినిజలక మాడించి భోజనకాలము గొంపోయిరి. ఇంతలో బహుదరగద్దటి కడదెంచెను. వారుమువ్వరును వేర్వేరు నీట ల్పైఁ గూర్చునియుండ బంగారుప శ్శరములు భోజనప దార్థములచే నింపఁబడి తీసుకొనిరాఁబడిను. అంతటసమువ్వరును సరససల్లాపములాడుచు భుజించుటకారంభించిరి. వారుభుజించు కాలమున నల్వరు పరిచారికలు వారికివింజామరలు వేయుచు వారిప్రక్కననిలువఁబడి యుండిరి. షాజీబీబీ భోజనముచేయునపుడు యోధనాతరంగము లెన్నియో హృదయవారధినుండి వెల్వడి యామె యభిపద్యంబున గప్పకొనుచుండెను. దీనినంతయుఁ జేరువనున్నఁ బరిచారిక గనుగొనుచుండెను. ఇంతలో వారిమువ్వరికి భోజనమాయెను. అప్పుడు, దాదాపుగ నెనిమిదిగుంటలు కావచ్చుచుండెను. చాందబీబీయును, బహుదరును వారిశయ్యాగృహములకుఁ జేరఁబోయిరి. షాజీబీబీయుఁ దాను పరుండుగదికి వెళ్ళిపోయెను. అట్లుషాజీ శయ్యాగృహమునకేగి తలుపు దగ్గరగవేసుకొని పట్టుపాస్సుపైఁజేరి తానిన్నిఁగుంటలకు రానియమించిన యొకమనుజుని కొఱకై వేచియుండెను. ఇంతలో నాగదియొక్కఁ తలుపుఁ దెరువఁబడిను. ఇప్పుడు షాజీబీబీకొక పక్షిరు కాన్పించెను. తటాలునషాజీ మందమునుండిలేచి సాష్టాంగ నమస్కార మొనర్చెను. అంతఁబక్షిరు ‘అమా! నీసంకల్పము కొద్దికాలములోనే నెరవేర్చుగలను దానికైమీరుచింతింప నవసరములేదు. నామేనిలోఁ బ్రాణములుండ నెవరెన్నియో టంకములు గలుగఁజేసినను నేనాపనిని సఫలముగావించి మిమ్ములను సంతోషపఱచి నోలలాడించెద,, నని చెప్పెను. అంతఃషాజీబీబీ ‘కరుణాసముద్రా! నిన్నునే నేను ని పొగడగలను. నాకుమీరుచేయుఁబోవు మహోపకారమున మీకెన్నికట్టయులు గలిగినను కలతఁజెందక నాకార్యమును యవిఘ్నముగ జరుగునట్లు జేయుము. మీశక్తికొలది బ్రయత్నించుడు అదుష్టులొక వేళ సాహసించి కార్యభంగము గలిగింతురేమో మీరుబహుభాగిత్వ మెలంగవలయు,, నని చెప్పెను. దనపాస్సుక్రిందనున్న యొక కాగితమునుదీసి పక్షిరుచేతికందిచ్చెను. అంతఁ బక్షిరు దానిని తన యంగరకాలో బదిలపరచుకొని యామెవద్ద కేలపుఁబుచ్చుకొని యెచ్చటికో వెళ్ళిపోయెను. షాజీబీబీయుఁ దాఁదలచిన కార్యమెట్లుకాగలదోయని యూరక దానిందలంకుచు నిదిగించెను.

ప డ వ ప్రి క రణ ము.

అహ ! రాత్రి సృష్టి, స్థితి, లయములకు హేతుభూతుడైన భగవంతునిచే సృష్టింపఁబడిన సకలజంతు సంతతికి నపారనిదాగ్నిసుఖమొసంగు మహాపకారిగదా ! మతీయుఁ బాపకర్తులను, జారచోరులను గంటికిఁ గూర్చు-రానీయక వారిచ్చన చ్చినట్లు జరుపుటలో సహాయభూతమయి యుండునుగదా ! అట్టిసమయమున నహ మ్మద్రునగరములోని జనులండు తమ్ముఁడామెఱుగక నిద్రించుచుండిరి. పక్షులన్ని యుఁ గూడితములుమాని తమతొక్కలలో మొక్కులఁ జొప్పించి గూండ్లయందు గూర్చుంచుండెను. ధరణీరమణిఁ గాలపురుషుండు వట్టిస ధవళేఘ్రిమువలె వందు డు గగనభాగము నలంకరించి యానగరములోని సౌధములకు వెండినీరు బోయుచుండె ను. ఉన్నత సౌధములయొక్కయు, మనీదులయొక్కయు నీడలు వీధిలోనికి వ్యాపిం చి యసమానసౌందర్యము నొలికింపచుండెను. రాత్రిచాల ప్రొద్దువోయెను. రెండు యామముల రాత్రికిఁ దక్కువకాలేడు. ఊరంతయు నిశ్శబ్దముగా నుండెను. శేవలము మధ్యమధ్య నొకటి రెండు కుక్కలు దూరమందున్న చెట్లకొమ్మలు కదలుటనో మఱుచైన మెవలుటనో చూచి మొరగుచు దిబ్బండలమంతయు బద్ధిలగు నట్లుజే యుచుండెను.

అట్టిసమయమున నొకపురుషుడొక వేషధారియై అహమ్మద్రు నగరపువీధులలో బడి పోవుచుండెను. గన్తిదిరిగెడు పారడ్డము వచ్చెనేని యాతఁడెవైన స్థంభముచాటు న దాగి పోవుచుండెను. అగొంపకు దక్షిణపు శ్రేణిలో బదియవ గృహముకడ మన వేషధారి నిల్చిపోయెను. అంత నాతఁడా యింటివాకిట నిల్చి మెల్లగఁ దలుపుదట్టె ను. పిమ్మట నిద్దరు మనుష్యులు లోపలనుండి బయగెత్తి వచ్చి యాతలపును దీసిరి. అంత వేషధారి లోపలఁ బ్రవేశించెను. మరల కవాటము బంధింపఁ బడెను. వెంటనే వేషధారి యొక పెద్దహోటలోఁ జొచ్చుచుండెను. అంత నిద్దఱు మనుష్యులు లీతనికెదురు గ వచ్చి సలాములానర్చి గూఢమయిన మార్గముల నాతని దీసికొని పోవుచు నొకగది జొచ్చిరి. ఇతరులకెవరికైన నాగదిని బ్రవేశించుట కతికష్టముగ నుండును. ఇట్లుండు టచేనది యొకయాలాహనా మందిరమని తెలియ వచ్చుచుండెను.

పైఁజెప్పఁబడిన గదిచాల వికాలమయినది. దక్షిణపు దిక్కు గవాక్షముగాకఁదక్కి- నవన్నియు మూసివేయఁబడి యుండెను. ఇతరవస్తువులేమియు నాగదియందు విశేష

ముగతేవు. ఒకబల్లపైఁ బింగళిపాత్రములందు గొన్నిద్రావకములును, లేదనములును
 తేగ్బడి యుండెను. దానికేదురుగ నొకకుప్పిపై నొకస్థూలకాయుఁడు గూర్చుని
 యుండెను. అతనిముఖమండలము కోర్కెఘూర్చిత మగుచుండెను. బొమలు మడినడి
 యెను. కోపా నలముచేఁగలగిన హృదయతాపము వలన నాతఁడూరక కోపాదునేది
 యో నాలోచించుచుండెను. లోపలఁ జ్రపేసింపిన వేషధారి నీతఁడు చూడగనే
 యాతఁడు కోపము కొంచెము తగ్గెను. వేషధారియు నాతని పక్కననే యొకకుప్పి
 పైఁగూర్చుండెను. మఱికొంత సేపటికి నల్వరు ముజులు వానిచెంత వేసియున్న
 కుప్పిపై వచ్చి కూర్చుండిరి. అంతనాథూలకాయుఁడైన దస్తగిరి వేషధారి యొయున్న
 ఖాదరును జూచి “ ఖాదరూ ! ఆసుర్మార్గములు మనకుఁబ్రల నన్నిటింగనిపెట్టి మన
 లనందఱిని జెఱబట్టి వధింపనున్నదట. వీలయిన నిప్పుడే నేఁబోయిపొగింమునకు వెరు
 వకనాస్త్రీని దెగటార్చి వత్తునని యెంచితినిగాని అయినదితరుణముగాదని తలచుచు
 న్నాను. ఇప్పట్లునామెను దెగటార్చుట కప్రతిరముగానున్నది. సర్వకాలసర్వావస్థ
 లయందును యామెకుఁ దనమంత్రులు సహచరులైయున్నారట. అదిసిక్కి-మోకల్ల
 యో నేనెఱుంగ. మఱియు గుండఁడు మృతిబొందినందుకు నాకుచాలచింతకగున్నది.
 వాఁడుమనకార్యముల నతిజాగ్రూఢతతో నొనర్చుచుండెను. మనస్సేహితులలో నట్టి
 చాఁడెప్పుటను నకపడఁడు. మఱియు మనరాజుగారి కగ్భరు చక్రవర్తి సహాయముచే
 యుకోచేతుఁడో ? ఇవన్నియు నాలోచించిచూడ నాకుభయమగుచున్నది., అనె
 ను. అంత ఖాదరు “ దస్తగిరి! నీకేమింత భయము. ఎంతమంది యామెకు సహాయ
 మొనర్చిన సేమి? నేనామెకు డొక్కలో బల్లెమువలె మెలగగలను. నాయుక్తులచే నే
 నామెను లోబఱచుకొని యామె నెట్లయిన వధింపక పోనునా! మఱియు నింకొక
 నూతన వార్తఁ జెప్పెద. మనరాజుగారు షాజీబీబీనిఁ బెండ్లాడ నెంచియున్నాఁడు.
 షాజీబీబీ ముస్తుపాను దప్ప వేతివ్వరిని పెండ్లాడదట. అందువలన షాజీపై సహితము
 చుర రాజుగారికి కోపము హెచ్చెయున్నది. ముస్తుపాకును షాజీకిని వేఱబంధము గ
 లిగింప నెంచియున్నాఁడు. అట్లొనరించిన షాజీబీబీ దుఃఖముచేఁ దనప్రాణములను
 వదలును. షాజీ మృతిబొందగనే, చాందబీబీయును కాలము నొందును. అంత మనమా
 సిల్లవానిని సంహరించి సులభముగ నహమ్మద్రు నగరమును స్వాధీనము చేసుకొనఁగల
 ను. పోనిండు. షాజీ మనరాజుగారి నే వివాహమాడు నని తలఱుము. అంతట నతిను
 లభముగ చాందబీబీ మనరాజుగారిని సన్మానించి పట్టుమగట్టును. అట్లుకానిచో నె
 టులైన ముస్తుపాను మనవలలోఁ జిక్కించుకొని ప్రాణములఁ దీయవలయును. అంత

మీ తనపాఠములనైన వదలును లేదా బలతాగ్రమున మన రాజుగారి నైనా వివాహమాడును. ఎట్లయినను మనకేటాభము, అనెను.

అంత వాకిటనెవరో తలుపు దట్టినట్లువారికి వినబడెను. లోనివారు బయటకు కొనిపోయి తలుపు తీసిరి.

ఆవచ్చిన మనుజుడు లోపలబ్రవేసింపగనే ఖాదరు వానినిజూచి హైదరు నీకొక మేమువేదియున్నాము. నేడేమయిన కొత్త సంగతులున్నవా?, యనిపరిశ్చించెను.

హైదరు—కొత్త సంగతులేమియు లేవుగాని నీతోగొన్నిమాటలు మాట్లాడగలిగవచ్చితిని. నీవు పాతాళగృహమునుండి యెప్పుడువచ్చితివి. వారినిబాగుగ దండించితివిగదా?, యనియడిగెను.

ఖాదరు—“దండించిన యేమిప్రయోజనము. గతజలకేతుబంధన, మనినట్లు వారినిప్పడేమి చేసియు నేమిప్రయోజనము. మేము పొరబడితిమి మాదేతప్పని వారు మనఃపూర్వకముగ నన్ను వేడుకొనిరి. అందువల్ల నేను వారి నిదియెమొదటితూక యని తుమించితి, ననెను.

హైదరు—“అది యట్లుండనియ్యక. మనతోనింతవఱకు గలహించి మనకుఁ గత్తిగట్టియున్న నాగసింగు తనయన్నయగు బ్రతాపసింగుతో నిటీవల గలహించి మనపక్షముజేరి వానియన్నయొక్కయు, రాణియొక్కయు గర్వచూప నెంచియున్నాడు. నిన్నటి రోజున నన్నాతడు గలసుకొని తన్నెట్లయిన రక్షింప వేడినాడు. నేనుదానికి సమృద్ధించితి వానికిగొద్దిపాటి సైన్యము గలదు. మనరాజు గారి సైన్యముతో దానిఁ గలపవచ్చును. దీనికి మీయభిప్రాయ వేమి?, యనెను.

ఖాదరు—“నీయభిప్రాయమెట్టిదో! అట్టిదేమాయభిప్రాయము. దీనికిమనరాజు గూడ సమృద్ధించును. ఇకనా చాందబీబీవని తెలియగలదు అనిచెప్పి తన తావునుండి లేచి ఇకమీఁద తాఁజేయఁబోవు పమలగుతించి వారికి విశదముగఁ జెప్పి మఱికొన్ని పనులను జేయ వారికి నియమించి తానావేషముతో నాగృహము వదలివెళ్లిపోయెను.

పనిమిదవ ప్రకరణము,

సముద్రపులోతునైన గనిపెట్టవచ్చును. మానవునిహృదయవారధి లోతుగనీ టకు సాధ్యమేగాదు. పైకి మంచిగనుండి లోలోపల నెన్నియో కుట్రలను పన్నువారనేకులీ ప్రపంచమునఁ గలరు. తే శిశువానిన కటూచందమున నుండునట్టివారిమాటల నునమిత్రి బేలుపోకూడదునుమా ! ప్రత్యక్ష మందిచ్చకములాడి పరోక్షమందు గార్యహానిజేయు సంగతకఁడు పయోయుఖ విషకుంభము వంటివాఁడు. పాఠకులారా ! ఇంచు కెననిట్టివారికి జోటివ్వకుఁడు. వారుకొంతకాలము వజ్రకు మంచిగనుండి తుదకు మీకాపురములకే యెసరుపెట్ట ప్రయత్నింతురు. అట్టివారివలలోఁజిక్కి యనేకమంది తమధనమును గోలుపోయి, తమయాలుబిడ్డల సహితము ద్యజించినవ్యాసులై యూరూరబిచ్చమెత్తు కొనుచున్నారు. పైకిమంచిగనుండి లోలోపల నెప్పుడెప్పు డొక నిధన మవహరింతువా, యెప్పుడెప్పుడు వానిం దెగటార్చి వానికుటుంబమునకు గళంగము తెత్తునాయను వానిహృదయ మిందుకైన మీరుకనుగొనగలరా? అయిననెట్టిమహాధీరులైనను తమపూర్వజన్మ పరిపాకముకొలదిని దమకు భావికాలమున గలుగఁజోవు విపస్వరూపముల నెఱుగక నిట్టివారికి చోటిచ్చెదరు.

మనచరిత్రకు సంబంధించిన ఖాదరు పైఁజెప్పఁబడిన పయోయుఖ విషకుంభము వంటివారిలో నొకఁడు. అతఁడెట్లాలోచనా మందిరమువదలి బయటనొక స్నేహితుని గలసుకొని యాయుర్ధరాత్ర్యమున నహమృతగుగరములోని రాజపీఠింబడిపోవుచుండెను. ఖానునితోఁగూడ జనుచున్న పురుషుఁడొక సొగసుకాఁడు. అతఁడురూపురేఖావిలాసముల మన్మథుని దులఁదూగకున్నను వికారమేమియు లేక సాధారణలఁబోలినవాఁడు. చామనిచాయశరీరంబున ధరియించిన తెల్లనివలువలు, జిగిబిగువుల దగిన చొక్కాయలు, బంగారు సరిగ వలవాటుచు నతనికి సొగసుండనము నతిశయింపఁజేయుచుండెను. వీరిద్దఱి కీక్రిందిసంభాషణజరిగెను.

ఖాదరు—నాగసింగూ ! నీవుమీయాన్నతోఁ గలహించి మమ్ములగలసినందుకు నాకొంతయు సంతసము గలుగుచున్నది. నీవుమాతోఁగలసినట్లు హైదరిప్పడే మాకు జెప్పెను. నేనింకఁ జేయఁజోవు కార్యముల నీవత్యంత విధేయుఁడవై సహాయముజేయవలయును. నీకుపీయస్నేహితులగ నున్నవారిలో నిద్దఱిని నాకు సహాయమంపవలయును. నీవుమాతోఁగలసిన సంగతి రాణీకిఁ జెలియగూడదునుమా !

నాగ—ఖానూ! నీయజ్ఞును నేనుమీరును నా! నీకేదినమున నాన్నేహితులనుబంపవలయును.

ఖానరు—నామిత్రుల కడనుండి యేదినమున నాకుజాబువచ్చునో యాదినమున సాయంత్రమాటు గంటలకు వారినినానద్దకు వచ్చునట్లుజేయుము.

వీరిట్లు సభాపించుచు మెల్లగఁజూడదీని నగరువాకిటఁజేరిరి. అంత నాగసింగు ఖానుని యొద్దఁజేరియున్నవానిని తన యదాప్తానమున జేరఁబోయెను. పిమ్మట ఖాదరునగరి హజామువద్దఁగి నిలుచుండెను. హజాము కడనొక సిపాయి తుపాకి నొకదాని నెత్తుకొనియుటును దిరుగఁచుండెను. అంతసిపాయి యావచ్చినమనుజునిజూచి “ఎవరు నీవు? ఈఆర్ధరాత్రమున నీవిటవచ్చుటకుఁ గారణమేమి? యనియడిగెను. అందులకు ఖాదరు “అయ్యో మాదిగినేరి దుర్గము. మా గ్రామము నుండి యిచ్చటకీ చాలమారమగుటచే నిటవచ్చుటకుఁ జాలకాలమైనది. పరుండుటకుఁ దావెచ్చటను దొరక దియ్యె. కాబట్టి యారాత్రికే హజామువద్దఁ బరుండి, తెల్లవారగనే రాణీని దర్శించి మా గ్రామమునకు వెళ్ళవలయును,, అనిచెప్పెను. అందుకు సిపాయి దానికి సమ్మతించెను. ఖాదరుచ్చట నే బరుండి యెప్పుడెప్పుడు తెల్లవారునాయని వేచియుండెను. ఇంతలోఁ గుట్టిలు పన్నువారు, తమకుఁగల యుక్తులచేఁ దాముదలంచిన కార్యముల నప్రమత్తులై యుండవలెనోయని నాలవజాము కోడి కొక్కోకోకోయని కూసెను. అంత జెల్లవాటెను. ప్రతిదిన ముదయమెనిమిది ఘంటలకు రాణిగారొక సభ చేయును. ఆసభలో నాదినమునఁ జేయవలసిన గార్యములను గుఱించి రాణిగారు తన ప్రభాతులతో ముచ్చటించును అట్లే నేనును జెల్లవాటి యెనిమిదిఘంటలకు ఖాదరు రాణిగారి సభకు వెళ్ళెను.

అతఁడు రాణిగారిని దర్శించిన వెంటనే యామెకనేకసలూము లొనర్చెను. రాణిగారు యాతనిసచ్చితాసన మొసంగెను. మంత్రులు దండనాయకులు మున్నగువారు ఖాదరునుజూచి యాతఁడెవఁడో సాయంత్ర రాజుని దలచిరి. అబ్దుల్ హిమానుడు మాత్రము ఖాదరును జూచినతోడనే యాతఁడెవఁడో జెప్పులమరియని సంజేహించెను. అయిన నాతఁడు దానిని వెలుబుచ్చక నూరకెద్దియో నాలోచించు చుండెను. అంత చాందదీని యావచ్చిన నూతనపురుషుని జూచి “అయ్యో! మీరెవరు? మీదేశమెది? ఇటవచ్చుటకుఁ గఠంబెయ్యది? మిమ్ములను చూడ మీహృదయము దుఃఖము ద్రవ్యమున ముగిసట్లున్నది,, అనెను. అంత ఖాదరు మరింతదుఃఖము నభినయించుచు “అయ్యో! నాపేరు అహమ్మదుఖానుఁడు. మీరాజ్యమునకయిదాముడల దూరమం

దున్న శివనేరీ దుగ్గయనకుఁ బ్రస్తుతము మియ్యక మంజూ గదాయేలిక. అతనివద్ద నేను ప్రధానమంత్రిగనుండి రాజకీయవ్యవహారములఁ గొప్పపేరు వడసితిని. కొన్నిరోజులై సమీప్రుట నాకు విరోధులుగనున్నవారి మాటలనువిని నన్నుద్యోగమునుండి తొలగించి నన్ను జంపుటకనేక ప్రయత్నములుఁ జేయుచున్నాఁడు. మఱియు నేనొక దిశమున గామియున లేనితఱి నాయాలు బిడ్డలను వధించి, మాయింటగలధనమును దొంగిలించ హదుర్రాష్ట్రండు కొంతమందిని నాయొంటిపైకిఁ బంపెను.

రాణి—రహిమానూ! మాచితివా యామూర్ఖుఁడు జేయు దుండగములు.

ఖాను—అమ్మా! నేను మాయింటికి వచ్చునప్పటికి ధనమంతయుఁ గొల్కగొట్టఁబడియుండెను. నాభార్యకును, బిడ్డకును గొన్ని గాయములు తగిలియుండినవి. అందు మీదట నాపట్టణమున నీక నివసించుటనుదితమని యెంచి, ఎటటనైన బొట్టనోసికొనుటకు యత్నించి యిటవచ్చితిని శివపూచు చాందబీబీ వెంటనున్న బాలుని తట్టి యూరకఁ జూచి దుఃఖించి నట్లభివయించెను.

చాందబీబీ—అహమ్మదుఖానూ! విలసివు బహుదరు వంకఁజూచి విలపించుచున్నావు?

ఖాను—అమ్మా! ఆదుర్రాష్ట్రుఁడేగదా యరణ్యప్రదేశముల వారితో న్నే హనుజేసి యీసరిబిడ్డను జంపఁబ్రయత్నించినది. అయిననేమి గూఢాచారం దో రక్షించెను. అమ్మా! నీచయనాపైఁ బూర్తిగ నుండవలయునుగాని నేనామూర్ఖుని నాకుఁ గలముక్తులచేతను, మీప్రధానమంత్రుల సహాయముచేతను యెట్లయిన దెగటార్చక పోదువా! అయిననాబాహు బలమునుగుతించి మీకు దెలియదు.

చాంద—అహమ్మదుఖానూ! ఇకమీదనీ శౌర్యమునుగుతించి వేలుశివ న క్కగఁజేసు. నీవుమాపక్షము, జేరినవాఁడవైతివి. నీవు మాముఖ్య మంత్రిలలో నొకఁడుగానుండుటకు సమ్మతించి మాకుసహాయ మొనర్పవలయును.

చాందబీబీ యీమాటను శివగనే అమెవద్ద గూర్చునియుండిన హుసేను మీరాయును, అబ్దుల్ రహిమానుఁడును తల్లడపడసాగిరి. రాణిగారు దుష్టునితోచోటివచ్చుచున్నదని వారుకునుగొనిరి. వారామెతోఁ జెప్పఁబూనుకొన్న విషయములను యాహమ్మదుఖానునియెదుట వెలిబుచ్చుకూడదని తలచిరి. అందుచేవారు మాటుమాటలాడ లేదు. కాని వారిహృదయము లాంతోళన పడసాగినవి. అజేమిదిత్రీమోగాని చాందబీబీ, వేషధారియై మాటుపేరు పెట్టుకొనియున్న ఖానునిముఖము జూడగనే వానియంద త్యంతమరాగము గలదయ్యెను. ఈయనురాగభూమెకు ఖానునియప్పట్టమువలన కలిగిన

దో, చాంద బీబీ దురదృష్టము వలనసరిఫుచించినదో చదువరులెఱుగగలరు. అంత ఖానుడు “అమ్మా నాకు సెలవిచ్చిన నాబసకేగద. మరల మధ్యాహ్నము మూడుఘంటలకు మిమ్ముదర్శింపవచ్చెను.

చాంద — “ఖానూ నీవేఱుగ దలతువేమో. నీకు నేనుమంత్రీపదవి నొసంగి తీసి,, అనిచెప్పడు నాతనికిసెలవిచ్చెను.

పిమ్మట ఖానుడు సభనుండి లేచిపోయెను. అతని ముఖపద్మము వికసించెను తాను దలంచిన కార్యము లన్నియు నిక నిమిషమాత్రమున నెరవేయునగదా యని యుద్విగ్ధుడునుండెను. ప్రపంచమున జనులు తాము దలచిన కార్యములు సమకూరునని యేతలంతురు. జైసంగులృమిన్నటికి వారికిఁ జెలియునగదా!

అట్లు ఖానుడు తన తావునుండి లేచిపోవగనే హుసేనుమీర్జా చాంద బీబీని జూచి, “అమ్మా! నీవీ సింహాసన మధిష్ఠించినది మొదలు భవదీయ దర్శనార్హమయి వచ్చినవారికెల్ల నేవో యొకపసదన మొసగిపొవుచునే యున్నావు నేడరుదెంచిన మనుజునిచర్యబాగుగఁ బరిశీలింప నీతఁడొక యసాధారణ మనుజుఁడని దోచుచున్నది. నాకు జూడనీతఁడు మియ్యమంజూరూజ్జగైకొని మనముజేయు పన్నుగడలఁ గనుగొనవచ్చినట్లున్నది. కొత్త గారాగానే వచ్చినవారిస్వభావ మేలాగున జెలిసికొనవచ్చును. అట్టివారి యుక్త యుక్త విశేషములను జెలిసికొనకముందుగఁ జోటివ్యవస్థనా? సజ్జనసాంగత్యమువలన స్వశ్రేయములనలె దుర్జన సాంగత్యమువలన సర్వానర్థములును పొందెను. దానికిసంకయములేదు. ఆజిత్రులమారి తేనెమాటలనునమ్మి మోసపోయాడను. మనుజులువారివారి కార్యముల సమకూర్చునెంచుకొని యెన్నియోలెక్కనుమీరిన బంతులు బొంతునుంచురు అన్నియు నిక్కములనియేతలచి వానికిలొక బహవచ్చునా? మీరెంతమాత్రము వానినినమ్మకును,, అనెను.

చాంద — “ఏమీ! నమ్మకూడదా! తొలుదొల్త వానినినమ్మి మంత్రీపదవొసంగెదనని మాటయిచ్చి యిప్పుడువానిం దృఢీకరించుట వ్యాయమా? వానిమాటల యందణుమాత్రమయిన నీవుసలంచునట్టి దోషివాబుద్ధి లేదు. ఇతఁమీదట నీవూరకయతనివిషయఁమెత్తకుము,, అనెను.

హుసేను — అమ్మా! మనకేల నీవాగ్వాదము. నిజమునిలకడవిద తెలియగలదు. మీకునేనుమారువల్గు-వాడనా,, యని చెప్పఁచుఁ దనస్థలమునుండి లేచిపోయెను.

చాంద బీబీయు నావచ్చిన నూతనమనుజుని గుణములను బొగడుచు సభనుండి లేచిపోయెను.

తామిరద వప్రకరణము.

భామినీ రాజ్యములొనుండి అయిదు చిన్న రాజ్యము లేర్పడినవనియు, నందులొ బీజపూరుగూడ నొకటనియుఁ జనునరుల కిదివఱకే తెలిసియున్నది. గతప్రకరణము నవివరించిన విషయములు జరుగుచున్న కాలమునందే బీజపూరునందు రెండవ యిబ్రిహిం అదిల్ షాహా రాజ్య మేలుచుండెను. ఈతనిసినతండి ప్రభుత్వము అహమ్మదు ముస్తఫా యీతనికి సహాయపడుచు బీజపూరునందే కాలముగడుపుచుండెను. ముస్తఫా యీరునది సంవత్సరముల పోయియుఁగలవాఁడు. పంతులములపాకువంటి దేహ చ్ఛాయఁగలవాఁడు. నూనూగుమీసములు గలవాఁడు. మతీయు నీతఁడున్నత విగ్రహమును, అజానుబాహువును, పీనవతుండును, సర్వకళాకుశలుండునునై తనసాటి రాజవట్టియులకు నీతిబోధ నేయుచున్నదో యనునట్లు నిష్కలపట హృదయమును, సుస్థావరమును వెల్లడిసేయు ముఖారవిందమును గలిగియుండెను. ముస్తఫా పసితనము ననుడగనే తనతండి గతించినందున తనకుఁగల గుఱ్ఱములను, యేనుగులను, కాలబలమును యిబ్రిహిం యాధిపత్యము క్రిందనే యుంచెను.

ఇట్లుండొకనాటి సాయంకాలమున ముస్తఫా తనయుద్ధాన వనమునందన సహచరుఁడైన హుసేనుతో విహరించుచు నిట్లనియె “హుసేను ! ప్రస్తుతమునాకన్నియు సంకటములే గలుగుచున్నవి. ఆయువతినాయుండనురాగము గలిగియున్నను, యామెను నాకిచ్చి వివాహము చేయుటకు చాందబీబీ సమ్మతించునని లేదేమో ! అమోఘసంగతి తెలిసి యుండునా? ఒకవేళ చాందబీబీ సమ్మతించునని దలతుముపో; అదుర్దాదగు, అకూరుడు, అదుర్దాదాంధుఁడైనమియర్ మంజూనే, జేయఁబోవుప్రయత్నములకన్నిటికి నడ్డుపడి షాజిబీబీని తానే వివాహమాడ నెంచియున్నాడట. తుట్టగుదకు నావీయురాలిమారుఁ జూడనైన నాకుఁబొత్తియున్నదో లేదో,, అనెను.

హుసేను—“మీరుదానికై చింతింపకుడు. షాజిబీబీ మిమ్ములనే వివాహమాడఁదలఁచి యున్నదని చాందబీబీకే తెలిసియే యున్నది. ప్రధమమునుండియు షాజీ యీవరినవరించునో యాతనికామెచ్చి పెండ్లిజేయ చాందబీబీపట్టునట్టియున్నది. చారిత్రమును సమ్మతించనిక నాదుర్దాదగు మియర్ మంజూ యేమిచాయఁగలఁడు. కాంచట్టి మీరు దానికై వగవకుడు.

ముస్తఫా—“హుసేను ! నిన్నేమని పొగడగలను. నీవచనామృతముచే దుఃఖానల సంతప్తమగు నాహృదయము గొంత శాంతిపడినది. అహా ! ఈమందముల

యోనిలంబు నామనస్సునఁ బరిపూర్తిగఁజాంతింపఁ జేయుచున్నది. ఇక్కడఁజీటిపడును. అంతఃపురమునకుఁ బోవునము రమ్యుఁ, అని హుసేనును కంటఁజెట్టుకొని తనగదికి వెళ్లెను.

అంతఃగోత వడికి రాతిమొలిమిది ఘంటలాయెను. ముస్తుపా భోజనమైనవె టనేతన శయ్యాగృహమున కరుదెంచెను ఈపడకగది కొంచెము విశాలమైనదనియే చెప్పవచ్చును. గాలి ధారాళముగా వచ్చుటకాగది కనేక కిటికీలుండెను. గదిలోపల నొక పట్టెమంచముపైఁబట్టుపగు పొకటి వేయబడియుండెను. దానికి సరియైన రెండుదిండ్లాపరుపుపై నమర్చబడియుండెను. మతీయునా గదిమందనేక చిత్రపటములు గోడలకు దగిలింపఁబడి యుండెను. గదికి నాలుగు ప్రక్కలును నిలువుటద్దములు స్థాపింపఁబడియుండెను. అద్దాల బీరువులలో నింపఁబడిన సుగంధద్రవ్య సమూహము గంధ వాతూలమునఁగలసి తమ యభిండప్రభావమును వెదజల్లుచు నాగది నంతయు నావరించు కొనుచుండెను.

అట్టి సమయమున ముస్తుపా పట్టుపానుపైఁబరుండి యిటునటు బోర్లుచు నెద్దియో నాలోచించుచుండెను. నిద్రించుటకు సాహసించినను యాతనికిఁగంటికిఁగూర్చి-రాలేదు. అతినిమగ్ను చోరభయా గ్రస్తమగుటచే నేమైన నాతనికిఁగంటికి నిద్దుర పట్టలేదా ? అఖండ బలపరాక్రమమును. హజాతున గృహాణపాణులై సదాఁగంటిమీద రెప్పవేయుక ధనాగారమును గాపాడు నూర్లకొలదిసేవకులు కలవారికి చోర భయమెక్కడిది. కాదుకాదు అతఁడెదియో స్త్రీరిత్యమును గుఱించి యాలోచించుచున్నట్లున్నది. మదన ప్రేమకుడగు వానిహృదయ మెప్పుడొందోళన పడుచుండునుగదా ?

అంతఃగోత వడికి ముస్తుపా లేచి కూర్చుండెను. పిమ్మటఁదానెద్దియోచిత్రపటమును చేతికిఁదీసుకొనెను. ఆచిత్రపట మెవరిచెయుండును ? హజీబీబి చిత్రపటమని చదువరులకు తెలుజెప్పువలయునా ? అంతముస్తుపా చిత్రపటమును చేతఁబట్టి యొక్కింది విధమున వర్ణింపసాగెను.

“ ఏదీ ! హజీబీబి నెన్నడో చిన్నతనమునఁ జూచి యుంటిని గాని తిరుగ నీ జవ్వనమునఁ జూచియెఱుంగ. ఆహ ! ఎట్టివారివైన మత్తునిఁజేయునీపుత్రుడిబామ్మ నొకసారి యీచిత్రరత్ననంజైనఁజూచి యానందింతును. ఏమి దీనియంగళ్ళంగారంబు ఈమెకు కృత్రిమాలంకారములతోఁ బనియేమి ? ఈమె మెఱుంగు నెమ్మొనకాంతి

యెబంగారము. కెంతదవుల చాయలు కెంపులు పలువరసయే. ముత్యాలనరులు. తెన్నెరులింద్ర నీలములు. తరుమదినుకవిమెఱయు సోగకన్నులే. సానదీర్చిన వజ్రములు. ఇట్టి నాటిని చెట్టబట్టిన పురుషునికి యిట్టిట్టరాని సుఖము గలుగును. నేనీమె నీవర్తన చతువులతో జూడగలుగునంతటి భాగ్యశాలి నగుదువా! మేలిమియు యుండు వంతిపురములకుండు ఆతిసుకుమారులై జాభువా పసిండిబొమ్మలై భోలు నీలాలక లెండఁజెందఱిలో చిత్రపటములందుఁజూచి యుంటిని గాని. యీత్రీలోక సమ్రాహుని కెనయగుతొయ్యిలి నెయ్యెడను జూచియెఱుంగ. భూమికభవరించిన దేవతవలెనున్నది. చంద్రునికి వంకలుద్దిస్త సోయగముగలది పోషక కళాపరిపూర్ణమగు నంద్రమండలమో తెలిసికొనుటక సాధ్యము ఆహా! ఈపతతిని కడుపాఱగన్న తల్లిదండ్రులేమెప్పుణ్యముచేసిరో,, యనినర్థించునంతలో నాగదితలుపు మెల్లగఁజెఱవఁబడెను. ముస్తుపాహుజి వచ్చెనను భ్రమతోఁ దలుపురద్దకేగెను. ద్వారముకడఁదనకొక ఫకీరు గాన్పించెను వెంటనే ముస్తుపా పకీరునకు సాష్టాంగనమస్కారమొనర్చెను. అంతనాతఁడు ఫకీరును లోనికిఁగొంపోయి పాన్నపైనానీనుండేసి భయవినయములతో నిట్లనియె? “స్వామీ! భవదీయ దర్శనంబువ నామస్సుసంతుష్టి కందినది. మీరాక కైరెందుమాస ములనుండియు వేచియున్నాను. దూరదేశముల కేమయిన వెళ్ళియుంటిరని తలంచితిని. నేడేల మీరింత ప్రార్థనతోయిన వెనుక వచ్చితిరి. అహమ్మగు నగరమునుండి యీపట్టణమునకు మార్గమతి దుర్ఘటమయినదే! ఇంతరాత్రీలో నాఘోరారణ్యమున మీరెట్లు రాగలిగితిరి. అందులకుఁబకీరు “నాయనా! ప్రార్థనతోకముందే నిటవచ్చిన నామరార్థంబు లూరకొందురా? వారెట్లయిన నేఁజేయుఁబమ్మగడలగనుగొని నన్నుబరి మార్చనెంచియున్నారు. అయినను నేను వారిచేయు జిక్కు-వాడనుకాను. మఱియు మీరునాతో నిదివఱలో నుడివిన సంగతుల ప్రకారమే యాయువతి డెందము నేఁగను గొంటి. త్రికాలములయందును నామెమనస్సు మీయందేదగిలియున్నది. మఱియు నామెయెన్నటి దినము నాచేతికొక లేఖనిచ్చినది. దానియందేమున్నదో జడువును,, నుడువారని చేతికొక జాబునిచ్చెను.

కావ్యానిశ్చయముడగు ముస్తుపాహుజి,

లేడిని వ్యాధునిములు జుట్టాకొనఁ భోవునున్నవి. వానిలోనొక బెట్టులి యాకు భంగమును వీవుగధరింపుకొని పోయి తానికృత వచ్చినట్లు చేయనెంచియున్నది. జింక

పై బేముగలకూర్చుండ వ్యాఘ్రముల జండాడి లేడిపాగియుల దక్కింప వలయును. అకూరినికొరకై యా లేడి త్రికాలములయందును వేచియున్నది.

ఇట్లు,
మిప్పియురాలు,
హజరీది.

ఇట్లు ముస్తుపా జుదివి ముగింపగనే పకీరు “ముస్తుపా, దానిలాని సంగతులు నీ కు చిశదముగా చెలిసెనుగదా. మఱియు నీకొఱకై యామె యనుదినము నీరీక్షించుచు న్నుది. కాబట్టి నీవు త్వరలో బంతులుదేరి అహమ్మద్రుడుగరమునకు రావలయును. తిదవు నేర్పక నేను వెళ్ళవలయుననుచు నారాత్రి తానట నుండక తనదారిపే మరలఁ బ్రయాణమై ఛోవుట కారంభించెను.

—:0:—

పదియవ ప్రకరణము.

హా! ఇమ్మహాపవిత్రమున జన్మించియుండు పాగిని కోటులను బరిపరివిధముల హింసలకుఁ దార్చి యలమటవెట్టునది యాశ. ఆశ పాశమువంటిది. యమపాశము నైనఁ ద్రొంపవచ్చును గాని యాయాశాపాశమును ద్రొంపుటకు సాధ్యమే గాదు. గొప్పగొప్ప యోధులుసహిత మియాశాపాశముచేఁ గట్టఁబడి హింసకులొనై మృతిబొందినవెనుక యమపాశముచే బంధింపఁబడుచున్నారనుసంగతి అందఱికిని తెలిసిన విషయమే.

మన చరిత్రకు సంబంధించిన మియర్ మంజూ యంతవఱకును ఆశపాశముచేత గట్టఁబడియుండెను. పాశముచే తనవస్తువు. ఇప్పుడది చేతనవస్తువుగా మారినది. పాశము పీకాదమైనది. ఇప్పుడీ యాశాపీకాదము మియర్ మంజూ మనస్సును బలువంకలకుఁ బోనిచ్చి బంద్రజాలకునివలె వెక్కిరింపఁబడుచున్నది. తనకాలముననే కాన్పించి యవియన్నియు సత్యములుగాఁ దోచునట్లు చేసి యాతనిని సర్వదాహింసించుచున్నది.

ఈకాలమున దక్కనీ తురుఘ్న-లనియుఁ బరదేశీయ తురుఘ్న-లనియుఁ రెండు తెగ లేర్పడెను. దక్కనీ తురుఘ్న-లనగా బహుకాలమునుండియు దక్షిణదేశమునందే కాపురముండిన తురుఘ్న-లు. అట్లుగాక కొత్తగా అరబ్బీ, పారసీకాది దేశముల

నుండి వచ్చి ... ము తురుష్కులు. ఆకాలమున గొప్పగొప్ప సర్దారులుగా నున్నవారందఱు పరదేశీయులైన తురుష్కులగుటచే వీరియుత్కర్షణనుజూచి దక్కనీ తురుక లొర్వ లేకపోయిరి. అందుచేసిరెండు తెగలవారికి ననేక యుద్ధములు జరుగుచుండెను.

మియర్ మంజూ దక్కనీ తురుకలలో ముఖ్యుడు. ఈతఁడ హమ్మదునగర రాజులపై మితిలేని యాగ్రహమునువహించి యారాజ్యమును దిగమింగి సమయమునకై నీరీక్షించు చుండెను. ఇప్పుడహమ్మదునగరమునకుఁ బరాక్రమ శాలియగురాజు లేడనియు, బహుదరు చాలపసివాడనియు నెంచి యహమ్మదునగరమును మింగిబ్రయత్నించెను. తానొంటరిగ నీపని జేయుట కసాధ్యమనియెంచి, భామినీరాజులతోఁ గత్తువహించియున్న దక్కనీ తురుకల నందఱిని తనవశముఁ జేసుకొని, అహమ్మదు సహాచే జయింపఁడిన శివనేరీదుర్గము నాక్రమించుకొని, మురాదు సేనకై యనుదినము నీరీక్షించుచుండెను. పైప్రకరణములలోఁ జెప్పఁబడిన ఖాదరు, హైదరు, దస్తగిరి యను నీమవ్యూరును మియర్ మంజూ యొక్క-ముఖ్య మంతురీలు. అదుప్తతీయమే, తమయేలికకుసదా సహాయ పడుచు నాతఁడు చెప్పినచోప్పున నడచుకొనుచుందురు.

శివనేరీదుర్గము లోకములోని యభేద్య దుర్గములలో నొకటియని చెప్పవచ్చును. అహమ్మదుసా నైజాంశాహీకిందు మితిలేనిధనము దొఱకినట్లు గూడఁజెలియవచ్చుచున్నది. ఈదుర్గములోని దర్బాగమహాలు నందున్న గద్దీయను, ఒకనాటిమధ్యాహ్నమున మియర్ మంజూ యధిష్టించి యుండెను. అతని దాపునమంతురీలలో నిద్దఱును, సేనాధిపతులును వెలయుచుండిరి. తక్కిన యాసనములపై హమీరులును, రాజకార్యనిర్వాహణ నిపుణులగు సరదారులును దనరుచుండిరి. ఆహా! అదృష్ట మెట్టిదీ చునైన మహాన్నతదశకుఁ దెచ్చునుగదా! మియర్ మంజూ యంతవఱకును అహమ్మదునగరములో నొకసర్దారుడుగనే గదాయుండెను. ఇప్పుడెట్టి యున్నతదశయందున్నాఁడో చూడుడు !

మియర్ మంజూ ముప్పది యేండ్లకుపయిఁ బడ్డవాడని చెప్పవచ్చును. మంచి పాడుగైనవాడు. బాహువులు దృఢములై, మోకాళ్ళులవరకు వేలిలాడుచుండెను. ముఖముకఠినమై హృదయాకాఠిన్యమును జెల్లడి చేయుచుండెను. అందుచేతని మాటలు గంభీరములై వినువారలకు భయాస్పదములుగా నుండెను. ఇట్లున్నను రాజకార్యముల యంతెన్ని చిక్కులున్నను, క్షణకాలముననే సరిదిద్దుబుద్ధిచైవద్ది యాతనికిఁ గలదు.

అట్టి తరుణమునందుకొక వీరుడొక స్త్రీవానిని వెంటబెట్టుకొని యాసభా పరి
దేశమును బ్రవేశించెను. అతనిని జూడగ నే మియర్ మంజూ లేచి తనయాసనమునుండి
దిగి యెదురేగి యావీరపురుషుని గౌరవపూర్వకముగఁ గోడ్చెచ్చి దాపుననున్న యొక
గడ్డియపైఁ గూర్చుండఁ జెట్టి తదనంతరము తనగడ్డియ నధిష్ఠించెను.

మియర్ — “హసన్ మియ్యాగారూ! నేనీపిల్లవానికై పడుపాట్లన్నియుని చెప్ప
టకువీలు లేదు. మొన్నటిరోజున ఢిల్లీ చక్రివర్తియైన అక్కరు పానుపాను మనకుసహాయ
మొనర్చినట్లు వేడితిని నాచేకికోలున కాతఁడెయ్య కొనెను తనపుత్రికడైన మురాదు
నునైవ్యముతోటి అహమ్మదు నగరముపైకిబంప నెంచియున్నాఁడు. మనసైవ్యములన
తి జాగరూకతతోఁ జేర్చవలయును. అహమ్మదు యహమ్మదు నగరమునకు రాజుని
యూరంతఁ జాటించుటకు నేవకుల నిప్పుడే బంపియున్నాను,, అనెను.

హసను—(పిల్లవాని వంకజూచి) “అహమ్మదు! నీయదృష్టమిప్పుడు తెలి
యవలయును. నాఅన్నయగు నీతిండిఁగి చనిపోవునప్పుడు నేనాతనికిఁజేసి యుండువా
ద్దానము ప్రఖ్యాతికి రావలయును. (మియర్ మంజూవంకజూచి) మిత్రీమా! సిద్దీసర్దార్
రులందఱు నేకమై చాందబీబీకి సహాయపడనెంచి బహుదరు నతిజాగరూకతతోఁగా
పాడుచున్నారు. చాందబీబీయు బహుదరు చేరిట రాజ్యమేలుదు మనము చేయు
దుండగములనెల్లఁ గనుగొనుచు మనప్రియత్నములకుఁజాల విఘ్నములను గలుగజేయు
చున్నది,, అనెను.

మియర్ — “అందునల్ల నే నానేవకు లనేకమందిని బహుదరును చంపఁబంపితి
వారాబాలుని చంపుట యందుఁబాటపడినట్లును. ఈతరుణమున వారిని మన్నించిన
ట్లుగు ఖాదరు నాకొక జామును పంపినాఁడు. మఱియు ఖాదరు అహమ్మదు ఖానుడ
ను చేగుతోఁ చాందబీబీనగరు చేరినాఁడు. వానికిఁగల యుక్తులచేత నెట్లయినచాం
దబీబీని గడతేర్చగలఁడు. చాందబీబీని, బహుదరును చంపునట్లు నాశిష్యవర్గములో
గొంతమందినిప్పుడే ఖాదరునుదోడుగనహమ్మదునగరమునకుఁ బంపినాను. మనవారు
వారిద్దఱినిగడతేర్చిన నేతిసులభముగ పాజిబీబీని పెన్లాడఁగలను. పిమ్మట నహ
మ్మదునకుఁ బట్టుముఁగట్టుట మనకతిసులభము,, అనెను.

హసను—“నీవు మిక్కిలి జాగరూకతను వహింపవలయును. చాందబీబీనిగడ
తేర్చిన వెనుక బహుదరును జంపవలయును. అట్లు లేక చాందబీబీ ప్రతికి యుండఁగ నే
బహుదరును తుదముట్టించితిమేని రాజీమన పింఛ మార్పఁగలను. కాఁబట్టి ప్రధమ

మనరాణీనే చంపవలయును. అట్లులేనియెడల బహుదరుని కారాగృహము నందైన బెట్టవలయును. ,, అనెను.

మియర్—“ఎట్లుచేయుటకును మనఖాదరహమ్మదు నగరమున నున్నాడు. మనము భయపడవలసిన యక్కరలేదు. కాని యాతనికి డొక్కలాని బల్లెమువలె మాలికాంబరు మెలగుచున్నాడు. ఆతడు మరాటిసర్దారులకు నాయకుడైనందున వారి సందతిని చాందబీబీ సేనతోఁగలిపి తాను ప్రధాన సేనా నాయకత్వమును వహించి సైన్యమునకు బాగుగ యుద్ధ శిక్షగఱపుచున్నాడట. మఱియు నిప్పుకు మాలికాంబరు గ్రామమున లేడనియు, వేరుపనిమీద నెచ్చటికో బోయి యున్నట్లును నాలుగు రోజుల కిందట సమాచారము తెలియవచ్చినది. ,, అనెను.

హసను—“మాలికాంబరు సాజిబీబీ బీజపూరులోనుండు మహమ్మదు ముస్తు పాకిచ్చి వివాహము చేయుటలో మిక్కిలి శ్రద్ధవహించి యుండునట్లుగూడ సంగతి దెలియవచ్చినది. ఆతడు తానుజేయఁదలచుకొనిన మంచిని గాని శభ్యు గానిముందుగా నెవరికిని వెలిబుచ్చును. మన ఖాదరు చాందబీబీ నగరుఁజేరిన వెనుక రాణీకిఁఖాదరుపై మితిలేని ప్రేమ గలిగి మాలికాంబరును సహితము దృఢీకరించుచున్నదట. ఇంతెంత నిజమున్నదో నాకుఁదెలియక,, నెను.

ఈమాటను విన్నతోడనే మియర్ మంజూకు బట్టరానిసంతోషము గలిగెను. ఆతఁడహమ్మదు ఖాదరుని మిక్కిలికొనియాడును “స్వామి కార్యాదురంధరుఁడనిన మన ఖాదరువంటివాఁడే యుండవలయును. ఇత మనకార్యములు నిమిష మాత్రములోనే కఁగఱపు లేపటి రోజుననే కొంత సైన్యమును సిద్ధిపర్దారులపైఁబంపి వారి నెట్టయిన గడఁతేర్చవలయును. లేనిచో మనము జయము పొందుట కష్టము. ,, అనెను.

ఇట్లు వారుకొంత కాలమువఱకు మితిలేని యూహలను బన్నిరి. విదప హసను మియ్య బహదరును వెంటఁబెట్టుకొని తన స్థానమునకు వెడలి పోయెను.

పదునొకండవ ప్రకరణము.

అహ ! శ్రీమ యంతమనోహరమైనది! అదియొక్కరదర్శమైన శాశ్వత వస్తువు. అదియెట్టివారికైనను యెచ్చట యిష్టమో యెచ్చటనే యుత్పన్నమగుచుండును. ఎవరి యందుగాని తమప్రేమను లగ్నము చేయక మానవులుండఁజాలరు. అదితాళి భృశకయే బంధించును. ఈబంధనములఁ ద్రోప నెవరికిని సాధ్యముగాదు. పూర్వ జన్మ కర్మననుసరించియే యాశ్రేమ యుత్పన్నమగుచుండును.

కాలము గుఱుగుకొలది చాందబీబీకి ఖానునిపైఁ జేసెను మిక్కిట మాయెను. రాజ కార్యములందు ఖానుని మాటకడ్డలేదు. చాందబీబీ యేపనిజేయఁబూనుకొన్నను యాతనితో నాలాచించుచు దనయభిప్రాయము నెఱిగించుచుండెను. మాలికాంబరుయొక్కయు, హుసేను మీర్జాయొక్కయు మాటల దనకేమియు రుచింపవయ్యె. అట్లున్నను వారు రాణిగారి కత్యంత విధేయులై తమతమ కార్యములను గృతజ్ఞతతోఁజేయుచుండిరి. ఏదెట్లున్నను అహమ్మదు ఖానుడు మాత్రము చాందబీబీ నగరులానివారి నందఱిని తనవలలోఁబడవేసికొనెను. అతఁడు బహదరుపై మిక్కిటమగుప్రేమగలిగి యున్నట్లుభవించుచు లోలోపలఁ గుట్రలఁబన్నుచు కాలముగడుపుచుండెను. బహదరుగూడ యాతనిపయిఁ గలప్రేమాతి శయముచే నతనిని విడనాడక ఖానూ ! ఖానూ ! యనిబలిచుచు నాతనిపయి మిక్కిటమగు ప్రేమను వహించి యుండెను. షాజిబీబీ మాత్రము ఖానునిదర్శన గనినవెంటనే యాతనిమోము జూడవైననిచ్చలేనివై యాతనిని గుఱించి రాణిగారితో నప్పడఁపడెదయో జెప్పచుండెను. చాందబీబీ వాటినిన్నిటిని వాటింపవయ్యె. ఖానుఁడెద్దియో నామెకుమారునిబెట్టినటుల నామెహృదయమున నిష్పడొకవింత వికారముదయించినది. స్త్రీల హృదయములు నిగూఢములైనవి. పరంగితజ్ఞున దుఃఖులగు దుఃఖపురుషులకుగూడ దురవగాహమయినవిగదా !

ఇట్లుండొకసూఁచు చాందబీబీ దన సభామండపమున నెవ్వరు లేనితరి నొకరత్నకంబళమువయి హుసేనురాలైయవరి కొఱకొనిరిక్షించుచుండెను. ఇంతలోనదటికొక యౌవనవంతుడగువెంచెను. ఈతఁడొక తెల్లనిమల్లును ధరించి దానిం దులదూగునొక సరిగ యంగవస్త్రమును పైనధరించియుండెను. చారిద్దఱికి నీకిందెసంభాషణ శరీరము.

చాంద — చూలోజీ ఖాన్ సరే ! నీవు నానగరునకు వచ్చి చాలరోజులైనది. ఏమయిన కొత్త విషయములున్నవా ?

మూలోజీ — అమ్మా ! కొత్త విషయములున్నవని వేటుగఁ జెప్పవలయునా ఆదు రాష్ట్రధులూరించు దుండగముల నన్నిటిని మొన్నటిరోజుననే గనుగొంటిని. వారతమ కుట్రలను సందు లేక జరిగింపవచ్చునని యరణ్యమున వింతగుహనొకదానిని గొల్పించివారు విధివశమున నేదానింజొచ్చితిని. వారుచేయుకృత్యములన్నియు నాకిప్పుడు తెలిసినవి వారుచిట్టచివర మీప్రాణములకే యెసరుపెట్టనెంచుచున్నారు. మఱియువారుమీపైని ప్పడు కక్షవహించి యున్నమియర్ మంజూ ముఖ్యనేవకులు. అమ్మా ! వారినాయకుఁడు గాఁబోలువాని నేజూడగ నే కోపము విక్రుటము కాగావానింజంప నాకత్తి నెత్తితిని కానిఅప్పుడది తరుణముగాకయుండెను. అంతనాశూరుఁడుబయటరానెంచి నందున నే నుబయలువెడలితిని.

చాంద — మూలోజీ ! చూచితివామియర్ మంజూ యొనరించినదుర్మార్గము? వాఁ డుకుట్రలచే నాకాపురమును ధ్వంసము చేయనెంచియున్నాఁడు. కాని యెట్టెదుటఁగ త్తిగట్టి నాతోఁబోరినగదా వ నివని చెలియఁగలదు. మఱియుఁ గాలమెట్లుండునో య ని నాసైన్యమునంతను జేర్చిపెట్టి సిద్ధముగ నుంచినాను. సమయమునకై నీరీక్షించుదు న్నాను.

మూలోజీ — అమ్మా ! మీరు మిక్కిలి జాగ్రత్తనొందవలయును. ఏలననగా మొన్నటిదినమున నేనొక పక్షిరును గలసికొంటిని. అతని కాయము చాలబలిష్ఠమయినది. నలురదియెండ్రుకు మించని వయస్సునకు దగినట్లే గూతని శరీర దార్ద్ర్యము వెలయుచుండెను. నల్లనిగడ్డమును, ఒత్తగు మీసములును, బంగారు చాయల దులకించుచున్న యా తనిముఖ మండలమునకు విశేషాలంకారములై యొప్పుచుండెను. అమ్మా ! అతనివర్ణన మనకేల, అతఁడు ప్రశ్నకాస్త్రమునగట్టివాఁడు

పక్షిరులకడ మంతుగ్గులు, తంత్రములునుండును, మఱి గు నోషములం ద దుభృతశక్తులున్నవి. నిరంతర మారణ్యములందే నివసించుయోగులకడ నీరెండుమహిమ లుండును. వారుపడినట్టెయుండి తుణమాత్రమున మాయమగుచురు. మఱలనాకస్మి కముగ సాక్షాత్కరింతురు. నేనాతని నాసంసార గృహకృత్యములలో గొన్నిసంగతు లనడిగి తెలుసుకొంటిని వాటికిసమమగు జవాబుల నాతఁడుసెప్పెను. అంత మఱికొన్ని వాక్యములు వాడునాతోపలికెను. అవేన “మీఅహమ్మదునగరము నేలురాణీగారి కిగొన్నిదినములలో గొప్పసంకటములు గలుగఁబోవును. మూడుపాళ్లు ప్రాణమునకే

హరి గలుగును. అయిననామె యద్భుతవశమున నొకవేళనప్పునేనా! యనెను. అంత నెవరుదానికి కారకుడని నేనడిగితిని. అందుకాతఁడు “రాణిగారివందు — పురుషుఁడు — దూరదేశస్థుఁడు — పాణిణములందును, ప్రజలందును, ప్రభానులందును బేరి మగలరాణి యాపురుషుఁడైనదని గనుగొని చానిపాణిణములను దీయవలయును. అట్లు లేనియెడల రాణిగారికి గొప్పసంకటము వాటిల్లునని చెప్పెను. కాఁబట్టి అమాత్ర! అతఁడెవఁడో మీరుకనుగొన వలయును.

చాంద — అయ్యా! ఎవరిబలప రాక్రిమము జగద్విత్తమైయున్నదో! ఎవరికనేక మందిసామంతరాజులు పాదాకాంతులైకప్పముల, జెల్లిండుచుందురో యట్టిచాందబీ బీకించుకైన భయముగలదా? అందుకైన నేమియు దలంపవద్దు. మఱియు నానగరియందు నాపైఁగత్తి గట్టియుండుపురుషుఁడెచ్చటను యగపడఁడు. ఆపకీరులకు విచ్చియెత్తిన టుల్నుది.

మాలాజీ — అమాత్ర! మననగరియందు అహమ్మదు ఖానుఁడు దూరదేశస్థుఁడు గదా?

చాంద — ఛీ ఛీ! ఆతనిపేరైననెత్తుకుము. పాపముసంభవించును. అతనిపై నాకున్న నమ్మకము యింకెవ్వరిపై నుండదు. అతఁడీ సంగతినివిన్న నేమనుకొనును. ఊరకట్టి మాటలాడకుము.

వీరిట్లు మాట్లాడుచుండగ నచటికి అబ్దుల్ రహిమానుఁ డరుదెంచి “అమాత్ర! మియర్ మంజూచేఁ బంపఁబడిన నేన సిద్ధిపర్వారులతోఁ బోరుటకై వచ్చుచున్నది. ఆ జ్ఞుయిచ్చిన మనసేవలో గొంతభాగమును వారికి సహాయమొనర్చుటకుఁ బంపెదను,, అనెను. అందులకు చాందబీబీ “రహిమానూ జాపరుమహమ్మదువెంట గొంతసేనసంపి వారికి తోడుగ గలమునుగూడఁ బంపుము. వారినతిజాగ్రత్తగఁ బోరాడనియమింపుము. అపజయమనుచార్త మనచెవినిబడగూడదని వారికాజ్ఞాపింపుము, మఱియునీ తోఁ గొన్నివిషయములను మాట్లాడవలయును. నీవునావెంటరమ్మ, ని రహిమానుని వెంటఁ బెట్టుకొని చాందబీబీతన యంతఃపురమునకు వెళ్ళెను. మాలాజీయును రాణివద్ద కేలవుఁబుచ్చుకొని తనవీటికిం జనియెను.

చాంద — చూలోజీ భాస్ సరే ! నీవు నానగరునకు వచ్చి చాలలోజులైనది. ఏమయిన కొత్త విషయములున్నవా ?

మూలోజీ — అమ్మా ! కొత్త విషయములున్నవని వేఱుగఁజెప్పవలయునా ఆదు రాష్ట్రలోనిందు దుండగముల నన్నిటిని మొన్నటిరోజుననే గనుగొంటిని. వారుతమ కుట్రలను సందు లేక జరిగింపవచ్చునని యరణ్యమున వింతగుహనొకదానిని నిర్మించివారు విధివశమున నేనానింజొచ్చితిని. వారుచేయుకృత్యములన్నియు నాకిష్టము తెలిసినవి వారుచిట్టచివర మీప్రాణములకే యెసరుపెట్టెనుచుచున్నారు. మఱియువారుమీపైన ప్పూకు కక్షవహించి యున్నమియర్ మంజూ ముఖ్యనేపకులు. అమ్మా ! వారినాయకుఁడు గాఁబోలువాని నేజూడగనే కోపము మిక్కుటము కాగావానింజంప నాకత్తి నెత్తితిని కానిఅప్పడది తరుణముగాకయుండెను. అంతనాశూరుఁడుబయటరావించి నందున నే నుబయలువెడలితిని.

చాంద — మూలోజీ ! చూచితివామియర్ మంజూ యొనరించినదురాత్మము? వాఁ డుకుట్రలచే నాకాపురమును ధ్వంసము చేయనెంచియున్నాఁడు. కాని యెట్టెనుటగ త్తిగట్టి నాతోఁబోరినగదా వ నిపని దెలియఁగలదు. మఱియుఁగాలమెట్లుండునో య ని నాసైన్యమునంతను జేర్చిపెట్టి సిద్ధముగ నుంచినాను. సమయమునకై నిరీక్షించుదు న్నాను.

మూలోజీ — అమ్మా ! మీరు మిక్కిలి జాగ్రత్తనొందవలయును. ఏలనగా మొన్నటిదినమున నేనొక పక్షిరును గలసికొంటిని. అతని కాముచు చాలబలిష్ఠమయినది. నలువదియేండ్లకు మించని వయస్సునకు దగినట్లే గూతని శరీర దార్ద్ర్యము వెలయుచుండెను. నల్లనిగడ్డమును, ఒత్తగు మీసములును, బంగారు చాయల చులకించుచున్న యా తనిముఖ మండలమునకు విశేషాలంకారములై యొప్పుచుండెను. అమ్మా ! ఆతనివర్ణవ మనకేల, ఆతఁడు పశ్చిమాస్త్రమునగట్టివాఁడు

పక్షిరులకడ మంతుగ్రుములు, తంత్రములునుండును, మఱి గుఱు నోషములం ద ద్భుతశక్తులున్నవి. నిరంతర మారణ్యములందే నివసించుయోగులకడ నీరెండుమహిమ లుండును. వారగుపడినట్టెయుండి తుణమాత్రమున మాయమగుదురు. మఱలనాకస్మికముగ సాక్షాత్కరింతురు. నేనాతని నాసంసార గృహకృత్యములలో గొన్నిసంగతు లనడిగి తెలుసుకొంటిని వాటికిసమమగు జవాబుల నాతఁడుసెప్పెను. అంత మఱికొన్ని వాక్యములు వాడునాతోపలికెను. అవేవన “మీలిహమృదునగరము నేలురాణీగారి కిగొన్నిదినములలో గొప్పసంకటములు గలుగఁబోవును. మాకుపాళ్లు ప్రాణమునకే

హరి గలుగును. అయిననామె యద్భుతవశమున నొకవేళనప్పునేకా! యనెను. అంత నెవరుదానికి కారకుడని నేనడిగితిని. అందుకాతఁడు “రాణీగారిసందు — పురుషుఁడు — దూరదేశస్థుఁడు — పాణిణములందును, ప్రజలందును, ప్రధానులందును జేరి మగలరాణి యాపురుషుఁడైనదని గనుగొని చానిపాణిణులను దీయవలయును. అట్లు లేనియెడల రాణిగారికి గొప్పసంకటము వాటిల్లుననిచెప్పెను. కాఁబట్టిఅమ్మా! అతఁడెవఁడో మీరుకనుగొన వలయును.

చాంద — అయ్యా! ఎవరిబలపరాక్రమము జగద్విత్తమైయున్నదో! ఎవరికనేకమందిసామంతరాజులు పాదాకాంతులైకప్పముల, జెల్లిండుచుందురో యట్టిచాందబీబీకించుకైన భయముగలదా? అందుకైన నేమియు దలంపవద్దు. మఱియు నానగరియందున్నాపైఁగత్తి గట్టియుండుపురుషుఁడెచ్చటను యగపడఁడు. ఆపకీరులకు విచ్చియెత్తినటుల్లుది.

మాలాజీ — అమ్మా! మననగరియందు అహమ్మదు ఖానుఁడు దూరదేశస్థుఁడు గదా?

చాంద — ఛీ ఛీ! ఆతనిపేరైననెత్తకుము. పాపముసంభవించును. అతనిపై నాకున్న నమ్మకము యింకెవ్వరిపై నుండదు. అతఁడీ సంగతినివిన్న నేమనుకొనును. ఊరకట్టి మాటలాడకుము.

వీరిట్లు మాట్లాడుచుండగ నచటికి అబ్దుల్ రహిమానుఁ డరుదెంచి “అమ్మా! మియర్ మంజూజీఁ బంపఁబడిన నేన సిద్ధిపర్దారూపుతోఁ బోరుటకై వచ్చుచున్నది. ఆ జ్ఞుమిచ్చిన మననేపలో గొంతభాగమును వారికి సహాయమొనర్చుటకుఁ బంపెదను,, అనెను. అందులకు చాంద బీబీ “రహిమానూ జాపరుమహమ్మదువెంట గొంతసేనసంపి వారికి తోడుగ గలమునుగూడఁ బంపుము. వారినతిజాగ్రత్తగఁ బోరాడనియమింపుము. అపజయమనుచార్త మనచెవినిబడగూడదని వారికాజ్ఞాపింపుము, మఱియునీ తోఁ గొన్నివిషయములను మాట్లాడవలయును. నీవునావెంటరమ్మ,, ని రహిమానుని వెంటఁ బెట్టుకొని చాంద బీబీతన యంతఃపురమునకు వెళ్ళెను. మాలాజియును రాణీవద్దకెలవుఁబుచ్చుకొని తనవీటికిం జనియెను.

పండ్లొండ పవిత్ర కరణము.

గూర్మకాకార పైకివచ్చుపప్పటికి రహిమానుచే బంపబడిన సేన అహమ్మదు నగరమునకు దుమైళ్ళ భారముననున్న యొకయరణ్యమునఁ బోవఁజొచ్చెను. కొద్దికాలము నాసేయసైన్యమంతయు నాయరణ్యమును దాటగలిగి యొకవరుసైన బయలునఁ బోవుటకారంభించెను. ఇట్లు శిఘ్రగమనంబున నరుగు రాణిగారిధండున కొకచారండు మియర్ మంజూచేఁ బంపబడినసేన హసన్ మిర్యా సేనతోగలసి వచ్చుచున్నదని యెఱింగించెను గాని వారుమానువేల పైనికులేయని నుడువుటచేత అంత స్వల్పసంఖ్యాకులు వేరువేరున్న తమతోఁగలియుట కసాధ్యమను నమ్మకంబున ను, మఱియు మియర్ మంజూసేన యచటికి బడునేనుకొనుట దూరంబున నుండుట చే నింతలో మించినదిలేదనియు వారొక యనుకూలప్రదేశంబున విడిసిరి. కొందరు వంటపండవారఁభించిరి. మఱికొందఱు గుఱ్ఱపుజీనులం బరచుకొని స్వేచ్ఛగఁబరుండఁబడినవారు పరిసరముల విహారము సలుపుచుండిరి. వీరిలోకొకఁడు తనవహ్మదయము బొంగిపారలు వీరరసాత్మకమును బ్రకటనము సేయఁగోరికాఁబోలు మాటిమాటికిదనఁజాలతనన్నభిద్యమును గిరగిరదిద్దెను బయఁకెగరవేయుచు మరలదానిం బట్టుకొనుచుండెను. మఱియొకఁడు నిజబలోత్సేకమును బ్రకటనముసేయ దనవికాలోన్నత భక్తస్థలమును, దీర్ఘబాహుదండములును సగర్వముగ జూచుకొనుచుండెను. మఱికొందఱు గుఱ్ఱములమీద నొయ్యారముగ గూర్చుని వానిని జిత్రించితిగతులఁ బోనిచ్చుచుండిరి. ఇంతలో సిద్దీసర్దారుల సైన్యము వీరినిగలుసుకొనిరి. వీరందఱొకమయి సేనలకై నిరీక్షించుచుండిరి.

ఇట్లుండ గొంతవడికి రెండుమూడు గుహాకేవ్రీటులు వారికివినఁబడెను. అంతవఱకు నున్నవారందఱావ్రీటు లేవకుననుండి వినవచ్చుచున్నవో యని బరిశీలించుచుండిరి. మరల రెండువ్రీటులు వారికుత్తరపుదిక్కునుండి వినవచ్చెను. అంతవారిలోకొకఁడు సమీపముననున్న మహోన్నతవృక్షము నొకదానిని విశదీకరించి ఉత్తరపుదిక్కునఁ జూడ్కినిగిడించెను. అంత నాలుగునిముసములు వాఁడట్లేజూచి మఱలకెట్లు దిగి “వచ్చెనచ్చె మియర్ మంజూ సైన్యము వచ్చె, ననుచు కేకలువేసెను. రాణిగారి యొక్కయు, సిద్దీసర్దారుల యొక్కయు సైన్యముల సంభ్రమము వర్ణనాతీతము. జను లీయెడకాయెడకుం బరువెత్త సాగిరి. అందఱును శౌర్యచిన్తములు వెదజల్లునట్లు యెవరిగుఱ్ఱమును వారెక్కి కత్తులరుగిపించుదుఁ బోరాడ నిద్దవడియుండిరి. అట్టి

యెడ సర్వస్వస్వాధిపత్యమును వహించియున్న జాపరుమహమ్మదు సేనామధ్యమున నొకయున్నతస్థానముననిల్చి సేనానాయకుల హస్తేసించి యెలుగెత్తి మేఘగంభీరభాషణముల నిట్లనియె. “యోధులారా! మనమహారాజిగారి ప్రకటనను మీకందఱకును జెలుసునా? అపజయముచువార, యామెదెవిని సోకగూడట. విరోధిమనకంటె బడకమున్నే మీరిట్లు సిద్ధపడియుండుటకు నాకెంతయు సంతస మగుచున్నది. మఱి యుగిరందఱును మీమిబలపరాక్రమములను జూపి కీర్తిపాత్రులగుటకు సమయము దట్టించినది. మఱియును మనరాజిగారివంటి ధైర్యశాలులెచ్చటను లేరుగదా! వానిమార్గమున మనకు శక్యమగుననిగదా యితర యోధవరులను గూడఁబంప కొద్దిపాటి సైన్యముతో మనలనంపెను. మనమిప్పుడు వారినిజెండాది గెలుపొందిన మనకీర్తిహాళ మనవ్యాపింపఁ గలదు. కానమీశక్తి కొలదిఁ బోరాడుడు, అనెను. యోధులీవాక్యవిత్తములను శిరసావహించిరి. అందఱుధైర్యగూఢకముగ దమశంఖములనుబూరించిరి.

ఇంతలో మియర్ మంజూసేన రాజిగారిసేనను సమీపించెను. యుద్ధము పొగిరంభింపఁబడెను. గులాంజెంటులను కల్బలము మియర్ కల్బలమునుదాకెను. తుపాకులుకూగిరిఁబడినవి హానీమియ్యసైన్యమున కధిపతియైన దస్తగిరితనగుట్టిపుడతమును జాపరుమదాకఁబంపెను. జాపరు తనతురగాయాధులను బురికొల్పి హోరాహోరిగబోరెను. రెండు పక్షములలో ననేకులుమడిసిరి. గులాం కోర్ధారుణిత లోకనుండై మియర్ మంజూ సేనానాయకులలో నొకనిని దనకరవాలునఁ బుడమికిబలివెట్టి మింటరాలు మంటలంబోలు మెఱుంగుల తొఱుంగ నలుడెసల చెఱలాడుచుండెను. అంత దస్తగిరి తనకరమునఁబడు కత్తివేల్పులనెల్ల దాలునం దప్పించుకొనుచుఁ దొలగిపోయి గులామును హయబునుండి క్రిందికిలాగ గమకించెను. జాపరదిసూచి సింహకిశోరముకైవడి చంగుర దస్తగిరిపయ్యఁబడి గులామును దప్పించెను. వీరిట్లుబోరాడుచున్న సమయమున మియర్ మంజూ కల్బలములో ననేకులుమడసిరి. కొందరుపలాయనమగుచుండిరి. మఱికొందఱు మేనబ్రాణము లున్నంతవఱకుఁ బోరాడ నుండించుచుండిరి. వీరెంత బ్రయత్నించినను బూర్తిగనిహతులైరి. అశ్వారోహణమున బ్రవీణుండగు జాపరుగులామును దప్పించినక్షణముననే దస్తగిరికిని జాపరుకును ఘోరముగఁ బోరాటమునంపాప్రమయ్యెను. అట్లున్నను హఠాక ఘడియనేపు గాయంపైనలేక బోరాడుచుండిరి. ఆసమయమున నొకానొక పురుషుఁడు ముఖముసహిత మగుపడకుండునటుల దేహమునిండ కవచమునుధరించి యొక జవనాశ్వముపయి నెక్కి ఓనుగులపయి నుండి దాటుకొని వచ్చుచుండెను. అతఁడతీతీఘమున రణరంగమును బ్రవేశించి ద

స్తగిరినిజంప నుద్యుక్తః కైయున్న జాపరు ఖడ్గంబును దుత్తురియలుగ గొట్టి దస్తగిరిని గాపాడెను.

ఈనూతన పురుషుండు చాందబీబీవద్ద గుట్రింపవన్న భానుఁడని మియ్యర్ మం జా నేనానాయకునికి దెలియును. భానుఁడు దనగ్రామమునకు బోవలయునను మిష చే రాణీవద్ద శైలవ్రాచ్యుకొని దస్తగిరిసేనను జేరెను. చదువరులారా! ఇట్టినీచాభి మానులను నమ్మినవారికి వేరుపుట్టగతులుగలవా? మనపూర్వీకు లట్టివానినినమ్మ జేలు పోయినందున నే మనస్వాంతంత్యము నట్టేట గలసినది. భానునికిని, జాపరునకుఁ బోరు ఘోరమాయెను. వీరిట్లుబోరాడగడగిన క్షణమునకే హసన్ మియ్యా సైన్యమున కధిప తియైన ఖాజీతనగుట్టమును గులాయనుదాకఁ బోనిచ్చెను. అంత గులాయయొక్కకర వాలంబు బిరాననెదిరి ఖంతంబును దాకఁబోవ దానిందప్పించుటకు ఖాజీయనేక ప్రయత్నంబులఁ జేసెనుగాని యవియన్నియు నిష్ఫలంబులుగాగా దానాస్థులనునుండి పాటిపోయెను. నాయకుఁడు పాటిపోవునదిమాచి సైన్యము కన్నాభిన్న మయిపో యెను. దస్తగిరియదిగని చేయునదిలేక పాటిపోబ్రయత్నించుచున్న గుట్టపుభటుల తో గలసికొలి పరువెత్తిపోయి ఖాజీగి గలనుకొనెను. భానుఁడు తనయదాస్థులమును జేరఁగంచి తన గుట్టమును బిఱబిఱ నురికింపసాగెను. సిద్ధిసద్దారలందఱును తమకుగెలు పు దొఱికినందుకు మిగులసంతోషించుచు రాణిగారి సైన్యములను వేసోళ్ళగొనియాడిరి. ఈసంగరము ముగియునప్పటికి బోర్డురు ముగియుటంజేసి రాణిగారి సైన్య మత్తుత్సాహంబున నొకపల్లెంజేరబోయి యటబసదిగిరి. వారిసంతోషము జెప్పనలవికాదు. కొందఱు జయనూచకముగ నాటలాడమొనలు వెట్టిరి. ఇట్లుండ గుడారములు నా టింపఁబడెను. వెంటనే వంటజేయువారు తమవద్దనున్న పదార్థములతో వంటనొండి సిద్ధముజేసిరి కొంతమంది జలకమాడ జేరువనన్న యొకనదికడకేగి స్నానమాడి మ రలజనుడెంచిరి. అంత నందఱుభుజించి యత్యుత్సాహంబున నుండిరి గాన నొక్క నిద్రతో మేల్కొంచి తమజయవార్తకు రాణిగారికి తెల్ప నహమ్మదునగరమునకు మ రల బయనంబు సాగించిరి.

పదమూడవ ప్రకరణము,

చాందబీబీ తనయంతఃపురమున సింహాసనాసీనురాలై యున్నది. హజీబీబీ ఇంతలేదు. బహుదరుమిత్రము రాణిగారిపక్కనే గూర్చునియుండెను. హుసేను మీర్జాయను, హమీదుఖానుఁడును రాణికెడమపక్కన గూర్చునియుండిరి. చాంద బీబీకిఁ గడిపక్కన వేతాకయాసము వేయఁబడియుండెను. సదా దానిసలంకరిం చుబురుసుఁ డచ్చటలేడు. వానికొఱకై రాణి నిరీక్షించుచుండెను. ఇంతలోవేషధా రియైన అహమ్మదుఖానుఁ డచ్చటికి వచ్చెను. కాశీవడియున్న యాసము భర్తీ చేయ బడెను. అహమ్మదుఖానుని జూడగనే చాందబీబీకిఁ బట్టరాని సంతోషమాయెను. హమీదుఖానుఁడు రాణిగారి మన్నన వడయగోరువాఁడు గాన అహమ్మదు ఖానుని తోఁజేరి యాతనిగుణములను సదారాణిగారివద్దఁ బొగడుచుండును. అందుచేఁ బూ ర్వముకంటె నిప్పుడు హమీదుఖాను మీదగూడ రాణిగారి కపూర్వముగ ప్రేమజనిం చెను. అతఁ రాణి “అహమ్మదుఖానూ ! నీవేమి రెండురోజులనుండి నగరునకు వచ్చుటలేదు,, అనెను.

ఖానుఁడు—“అమ్మా ! నేనుమాగ్రిమమునకుఁ బోవలయునని మీవద్దనేగ దా రెండురోజులు తెలవడిగి తీసుకొంటిని. ఇంతలోనే మఱచితిరా?,, యనెను.

రాణి—“అవును మఱచితిని. మనవారే యుద్ధమున గెలిచితిరట వింటివా?,, యనెను.

ఖానుఁడు—“అమ్మా! మనసేనానాయకులసమాని పృష్టానంతు లగుటనేతను, జాపరును హమ్మదుయొక్క బుద్ధిచాతుర్యముచేతను మనసేనకు జయముతిప్ప నపజయ ముగూడ గల్గినా?,, యనెను.

రాణి—“నాయనా ! ఇప్పుడు నామనస్సు గొంకకొంటినడినది. ఈయోట మిచే మియర్ మంజూ తానుజేయు దుండగములను గొంతతగ్గింపగఁడు. నీవేమందు,, వనెను.

ఖానుఁడు—(మనస్సు కోర్కెఘూర్చి త మగుచున్నను) “నేనేమనగలను ? మి యర్ మంజూ ప్రస్తుతిమగలిగిన దుగవస్థకు మిక్కిలి గఃఖించుచున్నాఁడట. అతఁ డక్కర్లు చక్కనిర్తి గారి సేవలకై యనుదినము నిరీక్షించుచున్నాఁడట. మరలనెవ్వరినో మొగలాయీసేవలను విల్పుకొనివచ్చుటకై యాతఁడెవరినో పంపి నాఁడట.,, యని చెప్పెను.

రాణి — ‘అక్కర చక్కవర్తి సేనలను నే లక్ష్యపెట్టి చూచినిగాను. అయిన నట్టి గొప్పచక్కవర్తి యిట్టినిచాళిమానికా సహాయమొనర్చుట ! అతఁడు సహాయమొనర్చుటయే నేనుతలంచెదను., అనెను.

అంతచేరువకున్న హుసేనువీర్వా ‘అమ్మా! ఇకవారము రోజుల లోపలనే అక్కర సేనంతయు దశపుత్రులచేత మురారువంటఁ బంపియున్నట్లు తెలియవచ్చినది మనమతి జాగరూకతతో నుండవలయున., ని చెప్పెను. అంతభానుఁడు (నిజము జెలిబుచ్చక) ‘అమ్మా! యడిగినమా యబద్ధమో నాకుఁ జెలియదు యెవరువచ్చినను మనలసేయి చేయగలరు. అమ్మా! ఒకటిమితో జెప్ప మఱిచితిని నిన్నటిరోజున మీ కొక జాబువచ్చినది అది నావద్ద నేయున్నద., ని చెప్పెను దశవద్దనున్న యొకకాగితమునుదీసి యాకిండి విధమున జదివెను.

జాన్తురు.

చాందబీబీగారికి,

నేనహమ్మదురగరమును వదలినదియొదలు మీయర్ మంజూ జేయు నుండగము లనెల్ల గనుగొనుచున్నాను. నాటికిఁబ్రతికూలముగ నేననేకకార్యముల నొనరించుదు, బ్రస్తుతము కొద్దిపాటిసేవకులతో మనపూర్వపు రాజధానియైన జాన్తురు గ్రామమువద్ద నున్నాను. మీరిదివఱలో నాకుఁ జెప్పినటుల మీరీగ్రామమున కిప్పడు విచ్చేయవలయును. మనఁజూగ్యముల పరులచేవి సోకఁగూడదు గనక మీకాంతర్యమితులైతా నొక్కరిని మార్తమే డసికొనిరావలయును. మీరువచ్చునప్పటిక నేన్నకార్యములను సుమారుర్పిగలను. మీరాక కై ప్రితినిమేషము యెదురుచూచుచున్నాను.

ఇట్లు,

మీప్రభావమంతి,

మాలికాంబరు,

ఈవిషయమునంతయు వినుచుండిన హుసేనువీర్వాకు దిక్కుదోపలేదు. మాలికాంబరు వేరుపనిమీదఁ బోయియున్నాఁడు గాన నాజాబు యాతనిచే పోయిఁబడి యది గావని యాతఁడు దృఢముగనమ్మెను. మాలికాంబరు రాణిగారికివిధమున వ్రాసినామని హుసేనువీర్వా పలువిధముల నాలోచింపఁగడచెను. రాణిగారోదోషాసము చేయదలచి అహమ్మదుఖానే స్వంతముగా నాజాబును వ్రాసియుండునని యాతఁడుహించెను. అదికల్పిత లేఖయని రాణిగారికాతఁ డెఱిగింప సాహించెనుగాని తుద కామి కేసు సోపమునప్పుశోయని యూక్త తనతావున గూర్చునియుండునని

అంతః గొంతవడికి చాందబీబి “ఖానూ ! యిదివఱలోనేను జాన్నరుకుఁ బోవలయునని మాలికతో ముచ్చటించి యుంటినిగాని ఇంతత్వరలో నన్నాతఁ డచ్చటికి రమ్మనీనకారణ మిందువ్రాయలేదు. నేనేల యచటికిఁబోవలయునని, చెప్పెను. అందులకు ఖానూడు “అమ్మా ! ఏదోవిపరీతమయిన కార్యమందు దలస్థించి యుండవచ్చును. మీరు కూరవనితయు, గార్వనిర్వాహణ చాతుర్యమునం దదృష్టిశక్తి గలదానవనియు నెంచి యాతఁడట్లు వ్రాసియుండును. మఱియు మిమ్ముల నొంటరిగ రమ్మనివ్రాసె యుండుటచేఁ గొన్నిరహస్యములగు కార్యములుమీచే నెరివేర్చబడ వలసియున్నవి. కాబట్టి మీరుబయలుదేరియే తీరవలయును. అంత చాందబీబి హుసేను మీర్జావంకఁ జూచి “హుసేనూ ! నీయభిప్రాయమేమి, ని యడిగెను. అందులకాతఁడు “అమ్మా ! మాలికాంబరు యిప్పటివఱకును తానేదితమతోఁ జెప్పఁదలచుకొన్నను మీయంతఃపురమున కరుదెంచి మిత్రమునవి జేసుకొనుచుండెడివాఁడు. అట్టివాఁడు మీకేల నేడిట్టియుత్తరములు వ్రాయును. మఱియు నాతఁడిప్పుడు జూన్నరుగ్రామము వద్ద లేడనుసంగతి దృఢముగ నాకుఁ దెలుసును. దీనినిజూడ నిదియొక కల్పిత లేఖవలె గన్పట్టుచున్నద,, ని చెప్పెను. అంత నామ్మదుఖానూడు మిక్కిలి కోపముతో “ఓరీ ! రాజ్యదోహీ ! ఇదియొక కల్పిత లేఖయని చెప్పినవా? నీకేమిక్లగలేవా? ఇవి యెవరియక్షరములో నించుక వచ్చింపును,, ని చెప్పవచ్చు నాజ్ఞాను హుసేనుమీర్జా కొసంగబోయెను. దానిని జేరువనున్న హమీదుఖానూఁ డందుకొనెను. అతఁడహమ్మదుఖానుని మాటయే సత్యమనిచెప్పి రాణిగారి మన్ననబడయఁగోరి “అమ్మా ! ఇదిమాలికాంబరు యొక్కదస్తూరి. మనఖానూడు జెప్పినట్లు మీరురేపే బయలుదేరి పోవుటమంచిదని నాయభిప్రాయము. మీందుకుఁ దప్పవద్ద,, నెను. పిమ్మట చాందబీబి “హుసేనూ ! మీలోనిారేల యట్లుజగడమాడెవరు. ఈజ్ఞామాలికాంబరు చేతనే వ్రాయఁబడినది. అట్లులేనియెడల మఱియొకని కిట్లువ్రాయుటకు గుడియలున్నవా? యనెను పిమ్మట హుసేను “అమ్మా ! సత్యాసత్యములు పరియవసానమున దెలియగలవు,, అనిచెప్పవచ్చు మాటుమాటాడకఁ దనతావునుండి లేచిపోయెను. అంతనహమ్మదుఖానూడును రాణివద్ద శైలవ్రుచ్చుకొని తాఁజేయదలచుకొనిన కార్యముల నెరివేర్చుటకై తననివాసంబున కఱిగెను.

వదునాల్లవ ప్రకరణము.

శుక్లపక్షాష్టమి చంద్రికల గమణీయకాంతు లహమ్మదుఃగర పార్శ్వంఠముననున్న బచ్చికబయళ్ళకు కొంగయగు లాఁజ్యము నిచ్చుచుండెను. పూర్ణేందుచంద్రికల గమపారమెక్కి- సంకుష్ఠినొందు చకోరదంపతు లానాడగ్గకడపునకు సహితము మేల దొరఁ నందున విన్నవదులై యాపద్ధిక బయళ్ళలో నిటునటు నెగురుచుండెను అది వసంతకాలమగుటచే బల్లవాంతురములతో బ్రహ్మనముఖశ్రములతోఁ జేరుకనున్న వసములు పొంకములై యుండెను. అందుండి మందమలయోనిలుండు చల్లగ నాబయళ్ళ లొనికిదిగుచుండెను. వసములలోఁ గోయిలలు కంఠమెత్తి పందమస్వరమున రాగమా లాపన సేయుచుండెను.

అట్టిసమయమున నిద్దలుబాటసారులా పచ్చికబయళ్ళలోఁ బోకొచ్చిరి. వారుమీకిదివఱలో బరివయులే మీరు వారినిప్పుడు గనుగొనగలరా? వారిలో నొకఁడు మార్గము ముందు వేషమున నిష్క్రమిల్లేడు. నారెద్దియో నాలోచించుచుం బోవుచున్నట్లు వెన్నెలకాంతివలనఁ దెలియవచ్చుచుండెను. వారిలో నొకనిచేతియందొక చిన్నమూటమాత్రము గాన్పించుచుండెను. అదిచెప్పుగిలి యుండుటచే దానెద్దియో కొంత పెరుగన్నము కట్టబడియున్నదని చెప్పవచ్చును.

ఈమూటను చేతఁబట్టుకొనియున్న పురుషుఁడీ క్రిందివిధమున దనసహచరునితో మాట్లాడెను. “మాలికాంబరూ ! నీవు పక్షియవేషమును ధరించిన వెనుక నేను నిన్నుగలసికొనుట కిదిరెండవతూరి. ప్రధమమున నీవునాతో మాట్లాడవచ్చినపుడు రాణిగారిచర్య నంతయు నీకుఁ దెల్పితిని. మనమంతి పదవి సహితము నట్టేట గలసిపోవనున్నది.

మాలికాంబరూ—“హుసేనూ ! నాకదితెలియును. ఆదుర్భాగ్యుఁడగు ఖానుఁడు మనరాణిగారి నగరుజేరి యామెను తనవలలో వేసుకొన్నసంగతి నాకుఁ దెలుసును. ఆచండాలుఁడు తనగామిమునకుఁ బోవలయుననుమిషచే మియ్యక మంజూ సేనకుసహాయ మొనర్చినసంగతియు నాకుఁ దెలుసును. వానినెలులై నాకృపాగమున కెరగావంప నెంచియున్నాను గాని సమయము దొరకకున్నద, నెను.

హుసేను—“తొలుదొల్త నేరాణిగారికిసంగతి తెలియఁజేసితిని. ఆమెకాతనిపై గలప్రేమచే నన్నామె తృప్తికరించి నాముఖముసహితముఁ బాడ నొల్లకున్నద నెను.

మాలి—“అందువల్ల నే నేనాసంగతి నామెయెదుట ప్రస్తావింపక మాలోజి కిఁ బ్రక్కమూలముగ నెఱింగించితిని. అతఁ డామెకుఁ దెలియఁజేసెనో లేదో,, యనెను.

హుసేను—“మనమెన్ననుకొనిన యేమిలాభము. ధర్మమెప్పటికిని జయించి తీ రును. రాణీకిమనయం దభిమానము లేకున్నను మనమామెకుఁ గలుగఁ బోవు కష్టములన న్నిటిని దప్పింపవలయును. కష్టములువచ్చినపుడే మనుజుని గుణములు బయల్పడును. నాకాకలి మిక్కిలముగ నున్నది. కానమనఁ గు బిఱబిఱఁబోయి చేరువనున్న కోనేటి వద్ద నీపెరుగన్నముచుదినెదము. మరలవెన్నెలపోయిచీకటి దట్పింపగలను., అనెను.

వీరిట్లు సంభాషించు కొనుచు నవటికి దగ్గర నేయున్న యొకకోనేటి వద్దకేగిరి. ఈకొలను చాలవిశాలమయ్యియు, మిక్కిలిలోతైఱియు గానుండెను దీనియందు ది గి నీరుతాగిగుట్టై యనేకమెట్లు దాగుచుట్టూ నిర్మింపఁబడియుండెను. ఆకొలనును ట్టూ చిన్నచిన్నగుట్టలు పెరిగియుండెను వాటివెనుకఁ బొడవైనట్టియు, నెత్తెట్టి యు నొక పర్వత పంజ్జీలను పర్వతముల మీదనేకాక క్రిందను జెల్లుదట్టముగఁబె రిగియుండుటచే నదియొక యగణ్యప్రదేశమని దెలియవచ్చుచుండెను. ఆప్రదేశము నందెన్ని ఘోరికృశ్యములు జరిగినను కనుగొనుట కతిగర్హభము.

మన బాటసారులు కొలను చేరిన తక్షణమే తమచెంజున్న పెరుగన్నపు మూటను విప్పిరి. రెండుమూడు కబళములు వారు నోటఁ బెట్టిరోలేదో వెంటనే వా రికిఁగొన్ని మనుష్యవాక్యములు వివరచ్చెను. అట్టి నిర్భానుష్య ప్రదేశమున మనుష్య వాక్యములేలకుండినవచ్చును ? అంతవాచిత బరికిలింప నాబాటసారులు తమచెంతను న్నయొకగుట్టవద్దకు మెల్లగఁ జేగఁబోయి వీరులగఁగూడుచుకొని వినుచుండిరి.కూర్చి రమ్మగధావనములు సహితములేనందున నావాక్యములు వారికి బాగుగవివరచ్చెను. వే టేవీరు కంఠఘోషములుగా నురిపింపఁజెట్టి యచ్చో నై నాటుగారు పురుషులున్నట్లు వా రికిఁ దెలియవచ్చెను. ఆమాట్లాడు వారిలోనొకఁడు—మీకత్తులను బాగుగఁబదను జెట్టినారా ?

మఱియొకఁడు—కత్తులను పదనుజెట్టి గంటయినది. వారేమింకను రాలేదు ?

వేటొకఁడు—ఆవును. చాలయాలస్యమయినది. త్వరలోనే వత్తురు. మీరుబ హుజాగిత్తగ నుండవలయును. ఒకఁజేరీటునకేవారితలలు తెగి క్రిందఁబడవలయును. ఈతరుణమున నైన మీరు పారబడవలగు. లేనిచో మనరాజుగారికి కోపము వచ్చును.

ఇంకొకడు—పిమ్మట! బండి భర్తని గూడ విశబదలేదు. శేటిరాత్రికి వారు వత్తుకోలేదో! అయిన నేడైన బండి వచ్చుచున్నదేమో! మనము పోయి చూడము.

వారట్లు సంభాషించుకొనుచు లేచి వారికిఁగూడ వలసిన యున్న బండి బాటవద్దకు మెల్లగఁగేరఁబోయిరి. గుట్ట చాటున నుండిన బాట సారలమాటలకు వినినతోడనే భయభ్రాంతులయిరి. ఇంకను వెన్నెల యుండుటచే వారు తడవుకొనక చిట చిటగొలుసుజేరి వారు దెచ్చిన యగ్గునును నీటఁగల్పి మరల గుట్టనెక్కి చేరువనున్న యొక మహిళను నశ్చికోహించి యందుండు గిబ్బరు కొమ్మలలో దాగియుండిరి. వందగొంతి వలన తామాక్రొయి కంటఁ బడుచువేరూ యని వారు తలచిరి కాని, కాలక్రమమున నాబాల రేరాజు యహసముద్రమునఁ బ్రవేశించుచుండెను. వెంటనే గాఢాంధకారము నిరాఘాటముగ బగమంతయు నాక్రిందినుకొనెను. సమయమునకై నిరీక్షించుచున్న తారకావసు అస్పృశయ్యాకాస రాజ్యమునఁ దమకు దొరికిన ప్రదేశముల నెల్ల నాక్రిందినుకొని బింకముఁజూపుచు మిరుకుమిరుకు మని ప్రకాశించుచుండెను. రాజు లేని రాజ్యమున వల్లులు సహిత మిట్లే యధికారులగుచుఁ దమకుఁ గలప్రజ్జలను బ్రకటించుచునుగదా!

అట్లు వృక్షము పైకెక్కిన బాటసారులలో నొకడు “అయ్యో! నేడెవరి ప్రాణములు పోవనున్నవో? వారు బండి, యని నుచువిరి. బండి యేవారి నుండిన వున్న? బండిలో వచ్చువారిని వీరేమైన గుట్టచే వధింప నెంచియున్నారు గాఁబోలు,, అనెను.

అందువకు మఱియొకడు “ఎవరయిన మనకేమి. ఈసురార్ద్రులను వెగటార్చు వేరుసముచు దలస్థించినది మనమతిజాగరూకతతో నుండవలయు,, నని చెప్పెను.

గుట్టచాటున నుండి బండిబాట వద్దకుఁ బోయిగ మనుజులను గుఱిగని కొంచె మాలోచింతము. వారట్లాబాట వద్దకేగి నిలువఁబడి యూరక నామార్గముతట్టు చూడ్చి నిగిడించిరి. కొంత సేపటివఱకు వారికేదియుఁ గాన్పించలేదు. అంత నొక యువ యంట కాలమునకు వారికొక దీపపుకాంతి చాలమారినునుండి కానవచ్చెను. అంత గొంతవడి కాకాంతి సమీపించుటంబట్టి యావెల్తురు బండికిదిగలిగించిన దీపపు వెలుతు రని వారు కనుఁగొనిరి. వెంటనే వారటుండక తామిదివఱకు నిర్దయించుకొన్న స్థలమున కేగిరి. దైవవశాత్తుగ జాస్థలము గూడ మువబాట పొదులెక్కిన వెట్టువద్దనే

అతడుచే బాటసారులకుగూడ అంతావరిగి నేతిలోబడినట్లాయెను. అంతనామన
జాలు బండి వచ్చులాపల మించినది లేదని యాచెట్టుకిందగూర్చుండిరి.

చదువరులారా ! బండిలోనివారెవరయినది గఱుగొనుటకు మీకత్యాశగమం
దును గదా ! కొన్ని నిమిషములలోనే మీకది తెలియ గలదు. రస్తామీది బండివడివ
డిగ వచ్చుటకారంభించెను. మనము చేరవలసిన స్థలమెంత దూరమున్నదని బండి
లోనివారడిగి పుడెల్ల ఇదిగో సమీపించితిమి, ఇంక పదినిమిషముల కాలములోనే చేర
గలము,ని సారథివరులు జెప్పుచుండెను. ఆబండిలోనెవరున్నారు ? ఒకస్త్రీరత్నము,
ఒకబాలుడు,మఱి మొక కాయపుష్టిగల మహిళాబండిలోనున్నారు. ఆబండిలో
నివాగందఱు సంతోష క్రాంతి స్వాంతిలైయుండిరి కాని యాస్త్రీరత్నము మాత్ర
మెద్దియో బాలించిచుచుండెను. బండి వడివడిగఁగోవుకొలది యామెయాలవన
యు వడివడిగఁ బోవుచుండెను. ఇట్లుండ బండిలోనివారు రస్తావదిలి భామెక యర
ణ్యములోఁబోవుచున్నట్లు బండిలోని దీపపుకాంతివలనఁ గనుగొనిరి. అంత బండిలోని
యువతి సారథివంకఁజూచి “ఎవరారా! నీవు? బండినియగణ్యమునఁ బోనిచ్చుచున్నా
వు. ఇప్పు ఠాివచ్చినవావో యేమి? (మఱి మొకనివంకజూచి) ఖానూ! ఇది ఘరణ్య
మనిసిమఁ జెలినుదా? దానినియే యేలచెడుదానినిఁ బోనివ్వవలయును. మీరెద్దియో
కుట్రయే న్నట్లున్నది. లేచిపో మీరు చక్కని బాటవదలి యాయరణ్యమున
బండిని పోనిచ్చుటకు గారణమేమి,యనిపట్టినబెలికెను. “లేదమ్మా! మనముచే
రవలసిన స్థలము త్వరితగతినే చేరుటకిట్లు చేసితిని,ని ఖానుడు చెప్పెను.

ఇట్లుండఁగొంత సేపటికాబండి యాయరణ్యములలో నిరువదిలేక ముప్పదిద
రపుగజములుగల నొకచదువప్రదేశమున నిల్చిపోయెను. అంత బండిలోనుండి ఖానుఁ
డు దిగి కూరవీక్షణముల బాలుని, చాందబీబీ (బండినుండిగనట్లు బలవంతపెట్టెను.
చాందబీబీ కిందికిదిగెను. వెంటనే నల్లనియాకారముగల పురుషులొకఁడు పుట్టగోచులం
బెట్టుకొనియున్నాఁడు. పాటులై చాందబీబీ ముద్దుబిడ్డలఁ జెట్టుకొనిరి. ఇదివరకే యాం
దోళనపడుచుండిన చాందబీబీ వారి రూక్షణ వీక్షణములను జూడగనే మారుమూలా
డలేక పోయెను. శోకభయంతరంగము లొకకిసారిగయమెను ముంచివైచెను. ఆ
తంగావారుచే నామెసర్వాంగములును కొయ్యవడిపోయెను. స్మృతితప్పిపోయెను.
పోయెను కలతఁజెంచెను. ఆమెస్మృతి తప్పిపోగా నాబాలుడు మిగులవేఱగొంది
గట్టిగ నరవసారంభించెను. అంత వానినోట గుడ్డలు దురువబడెను. కొంతవడికి చాం
దబీబీ ముగ్ధుడై “ఒరీ! దుర్మార్గులారా! నామద్దుబిడ్డను, నన్ను మీరా వంపువా

తలు? ఇదిగో నాశక్తినించుక చూడుడు, నుచు నానుసింగంబురీతి వారిపైఠరికెను. ఇంతలో ఖానుడు వారితలలఁ జెగవేయ దనఁకెప్పుల కాజ్ఞయిచ్చెను. ఇట్లాజ్ఞాసింపఁబడిన కిప్పులలో నిద్దఱు చాంద్రబీబీని పట్టుకొని తలఁపరుక సిద్ధపడిరి. వెంటనే చెట్టుపైనున్న మాలికాంబరును, హుసేనుమిఠ్ఠాయును గుభాలున కీర్తిదికి దుమికి రాణిని జంప నుద్యుక్తులై యున్న యిద్దరిమనుజులను భూమికిఁబలి నెట్టిరి. వారు నేలగులిన తుణమునకే మిగతవారలలో నిద్దఱుపలాయన మయిరి. ఇంతలో ఖానుడును, సారథియు, మిగిలిన యిద్దఱు మనుజులును గలసి ఖడ్గములఁదిగ్రిప్పుచు చాంద్రబీబీ, మాలికాంబరు, హుసేనులపైఁబడిరి. ఈరసాభాసమునందే యొకయోవనుఁడు ధవళాశ్వము నెక్కుకొని మెఱపు మెఱసినిరీతి తటాలున నానాలునవద్దకు దనహయమును బరుగెత్తించి వానిని దనగుఱ్ఱపు పీపుపైఁబడవేసుకొని మరల నొక మెఱుపు మెఱసికట్లు పలాయన మాయెను. ఇంతయు రెండుమూడు నిమిషములలో జరిగిపోయెను. కాఁబట్టి యితరులతోఁ బోరుచున్న చాంద్రబీబీగాని, మాలిక, హుసేనులుగాని యేమి చేయలేకపోయిరి. ఇప్పుడు చాంద్రబీబీని కోపానలంబు దహించుచున్నది. అంత నామెతోకద్రొక్కిన నాగుపాము కైవడి ఖానునిపై చెంగున దుమికి వానిహస్తమున నుండు కుటారమును దీసుకొని తలఁ జెగవేయఁ బ్రయత్నించెను. అతఁ డావ్రేలును దప్పించుకొని పోగా వానికి సహాయులుగ నున్న వారిలో నొకనిని రాణి జంపెను. అంత సారథియు, ఖానుడును చెరియొకి కృపాణమునెత్తికొని, హుసేను మాలికు పయిఁబడిరి. గడ్డివాములను మింగెడి స్వాములకుఁ బచ్చికనపు బరాబరి, యనుచందమున మహాచౌధవరులతోఁ బోరి గెలుపొంది బిరుదులను వహించినమనమాలికాంబరునకు సారథియొకఁ డెక్కఁడూ! మాలికాంబరుపయి సారథి కత్తి వ్రేలువేయఁ బ్రయత్నించిన తుణమునకే సారథి కిరమే తెగి ఖానుని పాదముల పయిఁబడెను. ఖానుఁడది చూచి భయభ్రాంతుఁడై మాటు మాటాడక పాటిపోఁ బ్రయత్నించెను గాని మాలికాంబరువానినిఁ బట్టుకొని తలఁపఱుక సిద్ధపడి “అమాత్ర! నేనీ నీచాత్ముని మాయిష్ట్యవైరమగు భవానికిఁ బలి యొసఁగఁచు న్నాను. చూచుచు, నితన కత్తి నెత్తెను. వెంటనే ఖానుఁడు “అయ్యా! నాదొకమరవి. నేనిదివఱలోఁ జెలియఁ చేసిన మోస కృత్యములను బాటింపక నాకుఁ బ్రాణదానము జేయుఁడు. నేనేదేని యొక దేశమునకుఁ బోయి కాలము గడపెనను, అని చెప్పెను. అందుకు చాంద్రబీబీ “ఈనీచాత్ముఁడు తన ప్రాణములపయి మిక్కిలియాశగొని యున్నాఁడు గాన మీని ప్రాణములను దీయవద్దు. అయిననుమనమువీనిని విడిచిపెట్టితిమేనిమరల మియర్ మంజూతోఁజేత తనకార్య

మలను సందులేక జరిగించుకొనును. కాబట్టి వీనిని మన కగరులోను తరపు మూలనుండు చెఱసాలలోఁ బెట్టుడని చెప్పెను. అంత హుసేను ఖానుని బండికిఁగట్టియున్న త్రాళ్ళతో బంధించెను. మాలికు, హుసేనులు ఖానుని ఘడిగఁబట్టుకొనిరి. చాందబీబియు బాలుని పోకకు మిగులదుఃఖించుచు మాలికాంబరుతోను, హుసేనుమిఠ్ఠాతోను అపొమ్మదుచగరమునకుఁబోయెను.

—:0:—

పద్మనైడవ ప్రకరణము

గతప్రకరణమునఁ జెప్పఁబడిన దోహతులు చెల్లాచెదలై పాతీపోవునప్పటికి రాత్రియూడు ఘంటలాఁచును. పిదపనొక ఘంటకాలమునకే వీరందఱు హమ్మదునుగరమునకు నత్తీణమునను యొకరస్తాలో గలనుకొనిరి. ఈరస్తా నేరుగా బీజపురమునకుఁ బోవును. బీజపూరునకుఁ బోవుమార్గ మతిదుర్బలమయిన దనియే జెప్పవచ్చును. పిలవనగా నీబాటకుసార్వభౌమలయందును దట్టమైనయరణ్యము చాలమారమువఱకువ్యాపించియుండుటచే నెడలజూచినను భీకరారణ్యమౌనదోహములే కావచ్చుచుండెను. సకల విహంగుల కలకలారావ విరాజితంబైన హాఘోరారణ్యంబున మార్గరశ్మి వగులకుండఁ జేయఁజాలు మహావృక్షంబులచ్చటఁ బెక్కులు.

ఇట్టిప్రదేశంబున నాదుష్టగ్రహ కూటమొక మహాన్నత వృక్షముకిందఁ గూర్చునియుండిరి. కొంత సేపటివఱకు వారేదియోమాట్లాడు కొనుచుండ వారిలోనొకఁడు “మన మేరిగ మన రాజుగారిని దర్శింపఁగలము. ఏకార్యముఁ జేయఁదలచుకొన్నను విఘ్నములే గలుగుచున్నవిగాని చక్కగ సమూహ కార్యమొక్కటిగూడ లేదు. ఇదనఁజేయవలె బాలియింప సమకట్టిన మియరమంజూగారు నేకు మనల నూరకవిడిచిపెట్టువా?,, యని చెప్పెను.

మఱియొకఁడు—“బహుదరు చెఱ గొనిపోఁబడినందున నాతనిమనస్సు గొంత కాంతింపఁగలదు. దానికైమీరు వగవఁ బనిలేద,, ని చెప్పెను.

ఇప్పుడు పాత్రికాలము కావచ్చుచుండెను. మందమారతము మెల్లగవీచుచుండెను. శకుంతసంతానంబులు తమతమ కులాయనంబుల వదలి కలకలంబులొనరించుచు నెల్లెడల వ్యాపించుచుండెను. అది సమంతయు పలువన్నెలతో నిండి జనులకు గను

పంతువఁజేయుచుండెను. తమిర లతాలవిశ్రాంతిగ కమలమిసుగ్గిఁ రాక యతనిసారథియైన యరుణనివలనఁ జెలిసికొని నీకలులు దిగంతములకఁ బాటిపోయెను.

ఇప్పుడు గుప్తులకుఁ గన్నులు బాగుగ గాన్పించుచుండెను. అందువలన వారావృత్తును క్రిందనుండి లేచి రస్తామీదికి వచ్చిరి. వారట్లు బాటమీదికివచ్చిన తుణమునకే వారికిఁగొంత చప్పుడు వివ ద్బును. కొన్నినిమిషములకు వారికిది గుట్టెపుడెక్కల చప్పుడని తెలియవచ్చెను. దానింబరీక్షింప వారందఱుండేరికించుచు బాటఁ జేరి పుదిగుఁజ జూడ్చిఁగిడించిరి. ఇంతలోనొక యావనుఁ డశ్వారూఢుఁడై వచ్చుటను వారుచూచిరి. అతఁడు గుట్టెము నంతవడిగాను, కేవల మంత మందఁగానిగను లేక యొక్కఁతీరున బోనిచ్చుచుండెను. ఆగుట్టెము నధిక్ హించియుండు మనుజుఁ డిరువదిపంజరముల పోయియుగలవాఁడై నిండుజవ్వనియున విరాజిల్లుచుండెను. అతనిముఖారవింద మాతని నిష్కలపటస్పదయమును సుస్వభావమును వెల్లడిసేయుచుండెను. వానిరూపురేఖలు రాజయోగ్యములై యతిలావణ్యము నొసగుచుండెను. అతని మనోహరారంగకము లతిబలిష్ఠములై యుండెను. అతఁడు ధరించియుండు యుడుపు లభివీలు వగలవియైనను ప్రయాణయోగ్యములై యుండెను. విలునగల రతనములుదాసిన బంగారునిడిగల ఖడ్గముకంటే జంఁదెమువలె ధరించిన బంగారుపట్టచుండి వ్రేలాడుచుండెను. అతనిమేను బంగారుకాదుగాని దానికిని బంగారుకును నిజముగా భేదములేదు. ఆకర్ణాంతముగా వ్యాపించిన నేత్రములు సిరులను గోల్పితలై కొమరారుచుండెను. ఇట్టిలావణ్యూర్తి యధరోహించియుండు గుట్టెము మిక్కిలి యందముగలవై పంచకల్యాణీయను నామమును సార్థకపఱచుచుండెను.

ఆయశ్వము పైఁజెప్పఁబడిన గుప్తులను సమీపించినది. వాగందఱొక పెట్టున చివాలున లేచి గుట్టెమును సమీపించి దానిని నిలుపఁ బ్రయత్నించిరి కాని యావశ్యము మిక్కిలి తెలివినగలగుటచే వారిని నిరాకరించి వేగముగా బయిడ మొదలు పెట్టినది. యావశ్యమును కాల్చి రెండుయామముల కడనేలేచినయదిమొదలు విరామము లేక దీర్ఘసంచారము చేయుచుండినవాఁడు గావున, దశశరీరమలసి యున్నను కొంత తెంపును వహించి తనగుట్టెమును మఱింత వడిగాఁ బోనిచ్చుట కారంభించెను. అట్లున్నను యావశ్యము గుట్టెమును పంబడించియే వచ్చుచుండెరి. ఈతరుణమున మఱికొందఱు దుర్మార్గులూయ్యుధులొకరి పంబజెప్పఁబడినకూర్మలను గలసికొనిరి. వీరివృక్షలెక్కల గొట్టుకొనివచ్చిరి. అందువలన వారికుత్సానా మధికమగుటచే బడినిముసముల కాలుమురికిన వారగుట్టెమును గలసికొని, జట్టునుమోగి, దానినడకను దగ్గించిరి.

పూర్వముకంటె జననమూహము జూపి యగుటవల్లను, రాత్రియంతయుఁబ్రయాణము చేయుటచే గలిగిన బడలిక చేతను యాగుట్టు మొక్కయడుగునను ముందుబెట్టక నిల్చి పోయెను.

ఇట్టిభయముగా నాదుష్టసవగ్రహకూటము దన్నుఁజాట్టుకొనగానే యావనుఁడు కొన్ని ఘూర్జితఁడగుచు తనచేంతనున్న కరవాలమును దీసుకొని యిద్దఱిగి జంపెను. మిగతవాంఛల నిర్దణు తమభుద్ధంబులచే హయంబును మిగుల నొవ్వఁజేయగానది క్రిందఁబడియే అంతి యావనుఁడు గుర్గిఁడై దుష్టులకత్తివేటలులనెల్ల దప్పించుకొనుచుండెనుగాని వారిలొనొకఁడతని చేతనుండు భుద్ధమును లాగికొనెను. అంతవాయావనుఁడు వేలు నది లేక నిశ్చేష్టితుఁడై నిలువఁ బడియుండెను. ఎవ్వరు గాని బీజపూరుకుఁ బోవువాట యందు బ్రయాణ మగుచుండిన నట్టివానిని తక్షణమే బట్టుకొని రావలసి నదనియందుట్టలాజ్ఞాసంపఁబడి యున్నార గాన నిప్పుడీయావనుని వారు పట్టిబంధించిరి. ఇద్దఱుగుఱిలొట్టకును బట్టుకొనిరి. మిగతవారందఱా యావనుని దుట్టురుట్టి కారాగృహవాసి వలె నడిపించుచుండిరి. ఆహా ! భగవంతుని మానుయొట్టిదనిచెప్పునప్పుడు? ఆహమృత నగరమునకుఁ బోయి తన ప్రియురాలిని దర్శించి వివాహ మాడవలయునని యువ్విఘ్నమును బీజపూరునుండివచ్చుచున్న మహమ్మదముస్తుపా గలి యేమయినదో జూచుడు !

ఇప్పటికి దాదాపుగా పగలు పండెల్లించుకుంటుల కాలము కావచ్చుచుండెను. ఎండ కన్నెఱుంగని మహమ్మదు ముస్తుపా దుష్టులచేతఁబడి కాలి నడక నడచుటచేతను, యెండ తాపము వలన గలిగిన బడలిక చేనప్పుడు స్మృతి దప్పచుండెను. స్మృతిదప్పినపుడెల్ల నాతనిని కేతులలో మోసుకొని పోవుచుండిరి. ఇట్లుండ వారు కొంతసేపటికి శివనేరి గుర్గమును సమీపించిరి. మహమ్మదు ముస్తుపా మియర్ మంజూ యొద్దకుఁ గొంపోబడిను.

మియర్ మంజూ సింహాసనాసీనుడైయుండెను. పక్కననే హసన్ మియ్యా నిలువఁబడియుండెను. అతని చెంతనే యొక బాలుఁడు బెబ్బులులచేఁ జాట్టఁబడిన లేడి చందమున నిశ్చేష్టితుఁడును, దీనవదనుఁడునైయుండెను అంత మియర్ కొత్తగాదచ్చిన సేనకుల వంకఁజూచి “భటులారా ! మీరాస్త్రీని జంపితారా ? ఖానుఁడెక్కడ ?”, యనెను. అందులకు భటులలో నొకఁడు “స్వామీ ! మేమందఱునును మాళిక్తి కొలదిఁ బోరాడుచుండఁగనే యెవరోయిద్దఱుకూరులు చాందబీబీకి సహాయ మొనర్చుట కరుఁడైచి మూలొనిద్దఱినిజంపి ఖానునితోఁ బోరాడు చుండెను.

చాందబీబీ మామైబడెను. మేమామెతోఁ బోరాడుదుండగా ఖానుఁడురాజీతి నోబడెను. అంతట మేముభయపడి పరుగెత్తఁజొరవల నీడిని బట్టుకొని వివాదమువచ్చితిను,,ని చెప్పెను.

అంత హసన్ మియ్యా 'మిత్రీమా! ఖానునివద్దశిక్షలుకుఁ దగిన ధైర్యము లేదు. మజమానుఁడే లోఁబడినప్పుడు నేవకు లేమి చేయుఁగలరు. చాందబీబీమంతులు ఖానునితోఁబోరువపుడు ఖానును చాలభయపడి యూడినట్లు నేవకునుగొంటిని. అప్పుడేగదా నానామనుషులు తీవ్రవఁబోనిచ్చి బహుదరును చెఱగొనివచ్చితిని. అయిననువీరప్రభువుముస్తుపాను బట్టుకొని వచ్చివంతులనేను చాల సుఖోపించుచున్నాను,, అనెను. అంతమియర్ మంజూ ముస్తుపావంకఁజూచి 'ఓరీ! నీచుడా! ఎంతకాలమునకు నీవుమాచేతుల లోఁబడితివి. షాజీబీబీకిని, నీకుయిప్పుడే వివాహముకాఁగలను. కొంతమోర్చుకొని యుండుము,,నిపరహాసముగను, కోపముగనుబలికెను. పాపము ఎంతకూరుఁడైనను ముస్తుపామేమిచేయుఁగలదు! తానేమాటయుఁ జెప్పకనిలుచుండెను. అంతమియర్ మంజూ 'ఓరీ! నిన్నిప్పుడేశిరశ్చేదన గావించుతు. నీవునిక్కముగ షాజీబీబీని వివాహమాడదలఁచియే యుండిన నీవా మాశనుముహూటికిని మానుకొనవలయును. లేచిపో నిన్నిప్పుడే నానుతారమున కెరగావించుతు.,, అనిచెప్పెను. ఈమాటలనువిన్నుతోడనే ముస్తుపాను పాపాగ్రములు కలశఁజొరవెను. ఏమిచెప్పటకును తోవలేదు. మరలస్మృతితప్పి పోవుటకారంభించెను. స్మృతితప్పిపోయెను. కొంతకేతోదకము వాగుకునుదనుకంటి వదనముపైఁబల్లఁ బడెను.

మరలఁ గొంతస్మృతి యాతనికేఁగలిగెను. సిమ్మటమియర్ మంజూ యాతనినిజూచి 'ఓరీ! యేమిచెప్పెదవు? షాజీబీబీవివాహమాడనని ఖురానుని నెత్తిపై బెట్టుకొనిపరిమాణముజేసెదవా లేకపాపాగ్రములనువదలెదవా?,, యని యడిగెను. అందులకుముస్తుపానురత్రీవాపాపాగ్రముల నైనఁ గోలుపోవుటకు నేవనీధ్ధముగనున్నాను గాని, అతిక్రితకసచ్చాహినియగు షాజీబీవివాహమాడక మానననెను. సిమ్మటమియర్ తననేవకులను బిలిచి ముస్తుపాయొక్క తల నలుకునట్లుజూపించెను. అంతఃకలనసేవకులు ముస్తుపానుడినుకొని పోవుచుండిరి. వెంటనే హసన్ మియ్యా వానిబాలంకపరచి మియర్ మంజూతో 'మిత్రీమా! ఇప్పుడు గాకపోయినను యిక్కఁ గొంతకాలమునకైన షాజీబీబీని వివాహమాడవలయునను తలంపు ముస్తుపా విడిచిపెట్టఁగలను. కాబట్టిపదునైదురోజులతనికి గడువొసంగెదము. ఈలోపల నానుర్మాద్యుఁడా తలంపునుమానఁడని యంతట వానిని బోలియింతమని,, చెప్పెను. మియర్ మంజూ దానికియ్యకొనెను. వెంట

నేమున్ను పా చెఱసాలకుం గొంపోఁబడెను. మున్నుపానుండఁబడిన చెఱసాలకుఁ బ్రక్కననే వేతొకగదిలో బహుదరుడుగూడ జెఱఁబెట్టవలసినట్లు మియర్ మంజూ యజ్ఞాపించెను. పిమ్మట నాతఁడొక కాగితమును దీసి తన చెంతనున్న సేవకులలోనొకని చేతికొసగి వానితో మఱికొన్ని మాటలు జెప్పి తనయంతఃపురమునకు వెడలిపోయెను.

పదునాఱవ ప్రకరణము.

చాంద్రబీబి బహుదరుపోకకు విలపించుచున్నది. ఆమెమియుఁ దోచుటలేదు. పాజీబీబి మాత్రమే నేకమారు లామెనూరార్చుచుండెను గాని యామె గుఱియు తగ్గినదికాదు. ఆయినను బుద్ధివ్రసన్నత నుపయోగింపవలసిన తరుణమిదియని యామెనక్కఱఁ జెలిసికొనెను. జాగుచేయక జాగరూకతగలిగి చేయవలసినకార్యము ముందున కెంతోగలదని యామెకనుగొనెను. చెడిపోయిన కార్యమును సరిదిద్దుకొని బుద్ధికుశలతను జక్కగ నుపయోగించి కార్యానుకూలమొనరించుట మానవునికుండవలసిన ప్రథమ లక్షణము. అందుచే చాంద్రబీబి బహుదరును కారాగృహమునుండి విడిపిండుకొనిన చ్చుట్టయు, నహమ్మదునగరమును గాపాడి బహుదరునకుఁ బట్టముగట్టుటయు నను నీ రెండు కార్యములను నెరవేర్చుటకు కంఠముఁగట్టినది. అందుచే నామె భోజనకాలము నందుదప్పఁ దక్కిన సమయములలో నెల్లప్పుడును యాలాదనా మందిరమును వదలినదికాదు. ఆమెమంతులును, యామెనువదలక సదా యామె యాజ్ఞాచొప్పున కిరసావహించి నకుమకొనుచుండిరి హమిదుఖానుఁడు మాత్రము అహమ్మదుఖానుని దురవస్థకుఁ జింతిలుచు నాతని చెఱనుండి విడిపించుటఁ బన్నుగడలఁ బన్నుచు దనయభిప్రాయమును మాత్రము యితరులకు వెలిబుచ్చక యుండెను.

ఇట్లుండొకనాడు చాంద్రబీబి తనప్రధానమంతులతో నెదియోమాట్లాడుచుండగా హుసేనుమిర్జా “అమ్మా! నేనెన్నివిధములఁ జెప్పినను మీరునామాటలను పాటింపక యాదుఘటకుఁ జొరటిచ్చి యింతయాపదను మీయంతట మీరే తలఁచిఁ జెచ్చిపెట్టుకొంటిరి. లేనిచో నాదుర్మార్గుఁడగు మియర్ మంజూపని నేటికిఁ జెలిసియేయుండును,, అనెను. అందులకు చాంద్రబీబి “హుసేను! యేకాంతున కేదికాగల దోదానింతప్పింప బ్రహ్మకైన వశముగాదు. మఱియు నాదుర్మార్గుఁడు లేదీదర్శి

చాందసుల్తాన.

మును గప్పుకొన్న వ్యాఘ్రముని నాకుఁ దెలియదు. మీరిద్దఱాసమయమున నన్నురక్షింపనిచో నాగతి యేమికావలసియుండును మాలోజీ మాటనుసహితము దృఢీకరించితిని. ఆపకీరెట్టి మహానుభావుఁడో గాని యాతనిమాటలనుగూడ కల్లయనిదలఁచితి, ననెను. అంతచూసేను, 'అమ్మా! చెడ్డకాలమునమీరించినపుడుతిమ్మతమువిషమగును స్నేహితులు విరోధులగుదురు మంచి మాటలు చెడ్డలై హృదయమున నులుకులై పాడుచుచుండును. గతజలశేతు బంధనమని, నట్లు మీరిప్పుడు చింతిల ప్రయోజన మేమి, అని పలికెను.

వీరిట్లు మాట్లాడుకొనుచుండగనే యాఱ్ఱారు తూముల సలాము లొనరించుచు చాందబీబీయెగుట నిల్పిరి. చాందబీబీ వారిని చూడగ నే మిగుల సంతోషించి వారి కునితొడవంబుల నొసంగెను. ప్రధానకూతుఁడగు మహాలక్ష్మీసిద్ధి రాణిగారినిజూచి యామెతో "అమ్మా! మీరుమాకొనరించిన సహాయమువల్ల మోపైకంపఁబడిన మియర్ మంజూ సైన్యములను వెనుకకుమఱుఁగొట్టి జయమును పొందితిమి. మఱియు నక్కరులకర్పితగారి కొడుకగు మురాదు నహమ్మదునగరముపై బడనెంచియున్నాఁడను సంగతిమాకుఁ తెలియవచ్చినందున మాసైన్యములను యుద్ధమునకు సిద్ధముచేసియుంబు తిమి. మాసేవలకు మీరెప్పుడు దీసికొనిరమ్మని యుత్తరపుఁజేపెదఁజో యప్పుడు దెచ్చుటకు సిద్ధముగానున్నాము. మఱియు మురాదు యిక రెండురోజులలోపల తనసైన్యములను దీసుకొని డిల్లీనివదలి రానున్నాఁడని నిన్ననే వాకురర్థమానము వచ్చినద,,ని చెప్పెను. ఇంతలో నొకానొక పురుషుఁడు జూబునొకదానిని దీసుకొనివచ్చి చాందబీబీ కొసంగెను. రాణియాత్రాబులను మాసేను మీర్జాచేతికొసగి దానింజదువునటు లాజ్ఞాపించెను. మాసేను దానినీకీంది విధమునజదువుట కారంభిచెను.

శివశేరి.

చాందబీబీకి,

నీవు బీజపూరు రాజ్యమును వదలి, యహమ్మదు నగర రాజ్యమును భ్రష్టుపఱుపఁదలచి యటవచ్చి నేరినది మొదలు నీవు జేయు దుండగములన్నియు మాకుఁ తెలియవచ్చినవి. నీచాళిమాను రాలా! నీవు స్త్రీనగుడ నెందక, పురుషునకంటె యధికముగ ప్రజ్ఞులను బ్రకటించుచున్నావు. ఇంత మాత్రమునకే జంకి నీకు భయపడువారెవ్వరును లేరు. ఎవరి కొఱకై నీవు యిన్ని దినములనుండి యుపయోగము లేని పొట్టుబడుచుంటివో; యట్టిబహుదరు మాచేతజిక్కిను. ఇంక నాతఁడు మీకు దక్కుటదుర్లభము. బహుదరును దక్కింపుకొను కోరిక నీకున్నయెడల నహమ్మదు నగర

మును వదలి, నామకార్థమునకై కలిగియున్న హక్కును వదలి, విగ్రహరక్షణజన్మరకుఁ బొంగు. తేనెనో నీవునాతోఁబోరి, జయించి, బహుదగును చెఱుచుండి విడిపించుకొని నీహక్కును స్థిరపరచుకొనుము. ప్రతిత్వ శ్రేయమునకై సరిపడుచున్నాను.

ఇట్లు

మహానీ మంజూ.

ఇట్లునునేను జూబును జడివి ముగింపగనే చాంద్రునిగిరి మికి తేనెనో సముచ్చి ను. ప్రధాన మంతుల నందఱిని యామె యొక పరి దిలకించెను. అంతనామె “ము తులారా ! ఆదుర్మార్గులకు వ్రాసిన ముత్తర్యులందుగల సంగతులు మీకు పాగు గఁచెలిసింది గదా ! ఆతులునకు నేనీరాజ్యము వంతటిగ ధారవోసి జున్నరుకుఁబోవ లయునట సిద్ధిపర్దానలారా ! మీమీ నేనలకు రేపే యహమ్మదు నగరమునకుఁజేర్చుఁ డు. అహమ్మదు నగరము నందుగల నేనానాయకుల కందఱికిని సైన్యమును సిద్ధము జేయునట్లాజ్ఞాపించెద బీజపూరు నవాబునకును, గోలుకొండనవాబునకును వారి సైన్యము లనుదీసికొని వచ్చునట్లు, జూబులనాని పంపెద. నేహంగభానునకును, యితరయోధవ రులకునుయిప్పడేవర్త మానములనంపెద, నని చెప్పిబిఱిబిఱ గొన్నికాగితిములనుదీసి య ప్పడే జూబులనన్నిటిని స్వంతముగ వ్రాసితననేవకులలో ముఖ్యులుగనుండువారిలో న లుగురిచేతికి నాలుగురొత్తైక లేఖలనిచ్చి వారివారూ పట్టణములకుఁబోవునట్లాజ్ఞాపించెను. ఇవ నేరీదుగ్గమునను వ్రాయబడిన మతియొక జూబును, రాణగారికిదివఁగా కర్త మానమును గొనివచ్చిన ముజుబుచేతికే యివ్వఁబడెను. ఈకొద్దిపాటి వ్రాయత్నముల తో నాటడిము సభముగిసెను.

—(§)—

పదునేడవ ప్రకరణము.

మహమ్మదుముస్తుపా బంధిపఁబడిన కారాగార మంధకార బంధురమై నేల పాటుగనున్నది. గాలిగాని వెల్తురుగాని ధారాళముగ వచ్చుటలేదు అతనిదుఃఖము నుపశమింపఁజేయు నందమున వస్తుసముదాయ మంతేమియులేవు. నీటికైయుంచఁ బడిన యొక మృత్యావ్రామును, పరుండుటకై నొక చిన్నక ర్మిళమునుదప్ప నేలువస్తు వు లేమియు నాతనివద్ద లేవు నిశాసమయమున నాతనికి కడ్డని లేదు. అతఁడు తనవ

ద్రనున్న యాహారములేమియు దినకయుండెను. మృత్యుతృములాని నీరుమాత్రము ద్రావ్రుచుండెను. మియర్ మంజూ నియమించిన గడువుసమీపించినది. పదునాలుగురోజులు గడచిపోయినవి.

తెల్లవాతినది. పదునేనవదినము ప్రార్థింపఁబడియెను. ముస్తుపాకాందోళన యధికమయినది. ప్రాణముపై నాశ లేదు. అతనివిపత్సమయమును వర్ణించుటకు మాకలము కదలకున్నది. అయిన నాతని విపత్తును గుఱించి చదువరులకు జెలుపుటకు నా నేనాను గొంత బోత్సాహ పెట్టెదను.

గడువు సమీపించు కొలదిని ముస్తుపా ప్రాణములపై నాశవదలుచుండెను. రెండు యామములైనది. ఇక రెండు జాములుమాత్రము నూతనికిఁ జాణములపై యాశగలదు. ఈలోపల తానుపాజీని బెండ్లియాడు ప్రియత్నమునైన మానవలయును లేదాతన ప్రాణములనైనఁ గోలుపోవలయును. ముస్తుపా పడకనుండి లేచెను. ఆతని శేమియుఁ దోడలేదు. మరలఁబరుండెను. కొంతసేపు యరుపకై—లకును యూరకాతఁడు పొద్దుచుండెను. మరలలేచికుర్చుండెను. జేహమతని యధీనమువలేదు. అందుచే నానేదియో మాట్లాడుచుండెను. దుఃఖిపరంపరలచేఁ గలిగిన కన్నీరుమున్నీరై కాలునలుగట్టిపాత దొడగెను. దుఃఖివేశముచే మనస్సుచెదటి పరిపరి విధముల నాతఁడు మాట్లాడ దొడగెను. “నాగ్రహచారం బతికూర్చుంబుగనున్నది ఆహా! విపత్పరంపర లొక్క—తూరి యాకారాగృహమందలి శుంపికారమువలెనే నన్ను చుట్టుకొనుచున్నవి. అయ్యో! యిక రెండుజాములు మాత్రమేగదా నాకుగడువున్నది. ఈకష్టములనుండి దప్పించుకొను నుపాయంబు గానరారు. సర్వసాక్షియై, సర్వాంతర్యామియై, పిపీలికాది బ్రహ్మపర్యంతుమునిండి నిబిడికృతుండై, యాదిమధ్యాంతరహితుండై నెగడు పరమేశ్వరుండు నాకష్టమునుండి నన్నుఁదప్పింపఁ గలుగునా? కట్ట! అదియేటిమాట. నాప్రాణములను బోగొట్టుకొనియే తీరవలయును.—పాజీని వివాహమాడు ప్రియత్నమునామానుదునా?—చీ! యేమి నాతలంపు? హా! జగన్మోహి నీ! నన్నేల నీవుచూడవు? నామాటనీకింకను జ్ఞప్తికిరా లేదా? నేనీలొకముప్పై నాశవదలుచున్నాను. నూడుము నాయొడలెట్లు కృశించినదో! నన్నేలచూడవు? నీకింత మాత్రము కరుణలేదా?—అయ్యో! దైవమా! ఆసుగుణరత్నమును, ఆసౌందర్యనిధిని, ఆబాలాచుణిని నేనీజన్మమునఁ జూడగలనా?—ఏమి నాపిచ్చి! ప్రాణముపోవనిద్దముగనుండ మరలనాకేల యీయాశ? లోకమునందుఁ గేవలము సుఖము నేజనాశ్రంతమురలకు ననుభవించు మానవుకుండఁడు. దుఃఖియుకూడనట్లే—ఎంతటివానినైన నా

పదలు దర్శింపకపోవు. వెల్లురుయొక్క అధికృతము వెల్లడిచేయుటకై చీకటి భగవంతునిచే సృష్టింపఁబడినట్లు సుఖముయొక్క యతిశయమును సృష్టపఱచుటకే దుఃఖము సంభవించును—అయితేనాకు భవిష్యత్తుకే మేమునునగలదా? అదికల్ల—కూర్చిచేవమా నాకేలయియాపత్తును నెత్తిపైఁ జెట్టితివి. అయ్యో! వైవము నేల నిండింపవలయును. ఈప్రపంచమంతయు నాపత్సముద్రమున మునిగియున్నది. దృష్టిపథము నందుఁ బడుచున్న చరాచరములూని ప్రతిదియను నాపదకు గుఱియైయున్నది. ప్రతిజీవుఁడును తానుశరీరమును ధరించి కష్టముల ననుభవించుచునే యుండును. కష్టములకొక సమయము లేదు. ఏచోటునందైనను హఠాత్తుగఁ బడుగుపడినట్లు మానవులపైఁబడి హింసించుచుండును. ఆపరామాత్మఁడొకఁడుదక్కఁదక్కినవారందఱు కష్టములకు లోబడవలసినదే. అయ్యో! షాజిబీబీ నీకొఱకై ప్రాణములను వదలుచున్నాను. నీవు నాకొఱకై చింతింప నివసరములేదు. చిన్నతనమునుండియు నిన్నుతప్ప వేతొకరిని బెండ్లాడనని ప్రతినివట్టిన యీశ్వరుఁడు ప్రాణములపైనఁ గోలుపోవునుగాని నిన్ను వివాహమాడఁడని ప్రమాణము చేయఁగలఁదా? అయ్యో! గడువు సమీపించుచున్నది. ఇంక రెండు ఘంటలకాలములో నాప్రాణములు పోవును. దుఃఖమా! మరల నన్నావిర్భవించును. గూఢమయిన మోహమా! వజ్రప్రహార నిభంబులగు ధైర్యవంతుల హృదయములు గూడ నీరుగఁగరించు సర్వశక్తిగల మోహమా! నాకడరాకుము. షాజిబీబీ! పరలోకమున కేగుటకునాకు శలవియ్యు. నీవు వేతొకని బెండ్లాడి సంసారసుఖము ననుభవించువు నీవు నామృతవార్తనువిని ప్రాణములను విడువవద్దు చాందబీబీ! నీవు నాసహాయమునకై కనిపెట్టి యుండవలదు. అహమ్మదు నగరమును జాగ్రత్తగ గాపాడుము. అయ్యో! నాలుగుగంటలు కావచ్చినది. ఇంక నాగుర్మాధ్యులు నన్నుగడతేర్చ నిటవత్తురు—తప్పించుకొని పోవుటకువీలన్నదా? అయ్యో! తలుపువద్దగూడ నిండుకంత సందులేదు. బీగము లతిగూఢముగ వేయఁబడియున్నవి—ఛీ! దొంగవలె పాజీపోవుటయా! అసంగతము—నాజన్మమునుఁ గడపటితూరి భగవన్నామము జేసుకొనెద,, ననుచు ముస్తుపాకండ్లు మూసుకొని 'దయానిధీ! పరమేశ్వరా! దీనబంధో! కరుణాపయోనిధీ! యని పరిపరివిధములగ భగవత్ప్రార్థన జేసెను. మరలనాతనికి స్మృతి తప్పిపోయెను. ముస్తుపా నేలపైఁబడెను. కొంతసేపటికి యాతనికిమరల గొంత తెలివగలిగినది. ఇప్పుడు మృత్యుదీవత యాతనిపై నావేశమయినట్లు యాతఁడు గమగోసెను. కన్నులు చీకట్లుగొమ్మినవి. ఇంతలోఁ జెరసాలకవాటము గుఱులును దెలువఁబడెను

అశబ్దమువలన ముస్తుపాకుఁ గొంతస్పృశివచ్చి కన్నులుకొంచె మగుపడుచుండెను. తలుపు తెలువబడిన తుఱముననే యిద్దఱు పురుషులొకరిఁ బ్రవేశించిరి. ఒకని చేతియందొక పెద్దఖడ్గమును, మఱియొకని చేతియందు మహమ్మదీయ మతగ్రంథమగు ఖురానును యుండినవి. వీరిద్దఱును ముస్తుపాచెంత కేగిరి వీరేయమభటులని ముస్తుపాభ్రమించెను. ఆవచ్చిన యిద్దఱిమనుజులలోనొకఁడు “ఏమాయీ, సాజీనివివాహమా డు పోయితిమి ను మూనితివా? లేనిచోనిన్నిప్పడే శిరశ్చేదన మొనర్తుమ, ని చెప్పెను వారు మియర మంజూ నేవకులని ముస్తుపా కిప్పుడు తెలియవచ్చెను. అతనికినోట మూటరాలేను కొంచెమునేపూరక నిలిచియుండెను. మరలనా మిద్దఱిలో నొకఁడు ముస్తుపాను ముందడిగినట్లే యడిగెను. అందులకు ముస్తుపా “బ్రీ ! నీమలారా ! మనోవాక్యాయ కర్మలచే నేనాహజిబీబీని దప్ప మఱొకరిని వివాహమాడను. మీరునన్ను చంపుడు. ఒకని ప్ర్రీరత్నముకై యిట్టిహురుడు తనప్రాణములను విడిచెనని లోకములోనైన నాపేరుకాశ్వతముగ నుండగలద, ని తన శిరమును వారికరహాలమున కందిచ్చెను. అంతట వారిలోనొకఁడు తనచేతనున్న కత్తి నెత్తి ముస్తుపా కంత ముపైబెట్టి వాటముఁజూచెను, మరలతానాక త్తి నెత్తెనోలేదో వెంటనే యతనివద్ద నున్న మఱియొకఁడు మిక్కిలి తత్తరపాటొందుడు “అగు, అగు నాసమువచ్చు, న నుచు చెఱసాలనుండి పరువడిపోయెను. వెంటనే మఱియొకఁడుగూడ వానిననుసరించి వెడలిపోయెను. ముస్తుపా ప్రాణము కొంతకుదుటబడ్డది. ఇంతిమార్గపుసంతోషమున కారణఁడనందింపలేదు. మరలఁబ్రాణముగలతఁ జెందెను. వెంటనే చెఱసాల తలుపులు మఱలఁ జెలువబడినవి. పక్షియొకఁడు చెఱసాలనుఁ బ్రవేశించెను. ఆతఁడు ముస్తుపాకుఁ గొన్ని ప్ర్రీబుధరించెడు యునుపులనిచ్చి చెఱసాలనుండి పాటి పొమ్మని యాజ్ఞ యిచ్చి మఱికోన్నిరహస్యములను వానిచెవిమోచెను. ఇప్పుడు ముస్తుపా సంతోషము వర్ణనాతీతము. ముస్తుపాప్ర్రయునుపులను గ్రహించి మెఱుపుమెఱసి నీతి చెఱసాలనుండి పాటిపోయెను. ఆహా ! సంతోషెట్టి బలహీనులను గూడ శౌర్యసింధులఁ జేయుచుండునుగాదా ! పక్షియు యుగ్రశిష్యుడయ్యెను. ఇదంతయును గూడ నైదునిమిషముల కాలములో జరిగిపోయెను. వసువరులారా ! కర్మవిముక్తియగు కాలము దట్టిసింపినపుడు భగవంతుడే పక్షిరూపముననో, మఱియేరూపముననైన యగుటడి పక్షిల రక్షించుచుండును గదా !

పదునెనిమిదవ ప్రకరణము

సతీమణికి రూపపంతుఁడును, సర్వశుభలక్షణ సమన్వితఁడును, మంచితలల కాకరమయినవాఁడును నగు సద్భర్త సమకూడినచో గలుగు సంతోషము సమస్త సౌభాగ్యములవలన గలుగు సమస్త సుఖములును సరిగావు. గుణవతికి భర్త మేలఁకము, భర్తయే సుఖము, భర్తయే పాణిము. అట్టిపతియందు సర్వకాల సర్వావస్థలయందు ననురాగముగలిగి వారేవైవమని భావించు స్త్రీకి నిహలాకపరలః సుఖములు గలుగు ననుటకు సందియములేదు. అన్నదములు, అకస్మాత్సంభవములైనను, యెంతధనవంతులైనను, తన్నెంతగాంబుగాఁ జెంచినను, స్త్రీకి నిజమగు గౌరవము, నిజమగుసంతోషము తనభర్తవలన గలుగును. తనపాణిముకంటె బలివృత్తుల తన భర్తపైమితిలేని యనురాగముండును. పైజెప్పినవా రందఱికంటె భర్తహితఁడగుచున్నాఁడు.

సాజిబీబి యట్టిసుఖమునకై నిరీక్షించుచున్నది. ఆమెవానినింకను బొందఁజాల కున్నది. ఇప్పుడామె తన శయన మందిరమున నొంటరిగఁబరుండి యున్నది. సాజిబీబి శయన మందిరము చాల విశాలమయినది. గాలి ధారాలముగా వచ్చుటకీగదిక నేక కిటికీలుండెను. గదికొకపలఁగింద స్థాపింపఁబడిన జలువఁరాలపై నొకవిలువలేని రత్నకంబళము పడువఁబడెను. దానిపైనొక హంసతూలికా తల్పముమర్చఁబడియుండెను. దీనికిఁ బైభాగమున నెఱ్ఱపట్టుతానులతో నొకచాందినీ గట్టఁబడియుండెను. స్నిగ్ధమైన, యితఃపాత్రములైన యాగనియొక్క గోడలక నేక చిత్రపటములు వ్రేలాడఁగట్టఁబడియుండెను. ఈచిత్రపటములన్నియు ఘనతపహించిన చిత్రకారులచేఁ జిత్రింపఁబడి బహుసుందరముగా నొప్పుచు ఆనాటి చిత్రకళా నైపుణ్యమును వెల్లడి చేయుచుండెను. హంసతూలికా తల్పమునకుఁ బక్కగ నే యొకగుండ్రని మేజాగలదు. దానిపైనొక మొక్కల్ గుడ్డవేయఁబడియుండెను. అనేక లేహ్యములతోడను, ద్రావకములచేతను నిండిన గ్లాసుపాత్రములూ మేజాపైఁబెట్టఁబడియుండెను. ఈమేజాకుఁ బక్కగ నెత్తయిన రెండు గొప్పబీరువలుండెను. ఒకబీరువనందు పాతవస్త్రుల మహాత్మ్యములఁ జెల్పు కొన్నిపుస్తకములును, మఱియొక బీరువనందునుగంధద్రవ్యరాజములతో నిండియున్న కొన్నిశీసాలను నిండియుండెను. వర్షవాతీతమైనయా మందిరమును వర్ణించుటకారంభించిన బ్రహ్మతల్పకథాసందర్భమునకు జరువరులు వేచియుండురు గాన గథకు ముఱులెడను.

షాజీబీబీ హంసతూలికా తల్పమున బరుండి యేమేమో యాలోచించుచుండెను. నిద్రించుటకంతః బ్రయత్నముచేయుచు యామెకు నిద్దురరాలేదు. పలుమారు యామె ముస్తుపాముకొని పవిత్రనివాసుని చెప్పినట్లు చేయించెను. అతని విషయమైన సంగతుల నెఱుంగవలయునని యామెయొకప్పుడు యత్నించెను గాని యందువలన నేమియుఁ గార్యము గానరాలేదు. పక్షియగుతూ యామెకు బొడకట్టలేదు. ముస్తుపాతన్నఁ జూచుటకై వచ్చునపుడు శత్రువులచేత నేమైవఁజిక్కి యుండునా యనిగూడ షాజీబీబీ యూహించినది. ఎన్నియూహలు తనకుఁ గలిగినను యవియన్నియు దుఃఖ భావములుగనే బరిణమిల్లెను. ఎచ్చటనైన నించుక శబ్దముగలిగిన ముస్తుపావచ్చుచున్నాడను భ్రమయే షాజీబీ గలిగియుండెను.

పాత్రీకాలము కావచ్చుచుండెను. పక్షులన్నియు నుల్లసము పెల్లుకేగ గర్జరసాయనముగ నానంద నించుచుండెను. ఈగీతలన్నియు షాజీబీబీకి ములుకులవలెనున్నవి. ఆమె పడకనుండి లేచినది. పాత్రీకాల కృత్యముల నన్నిటిని నెరవేర్చినది. పిమ్మట నామె చాందబీబీ గారి భవనమునకేగి యామెతో గొన్ని విషయములను గుఱించి ముచ్చటించుచుండెను. ఇంతలోఁబరిచారికలు షాజీబీబీని, ఫలహారమొనర్చుటకు భోజనశాలకుఁ బిల్చుకొని పోయిరి. ఆమెకు ఫలహారములపై నాశనోపకాయుండెను. అందుచే నామె యిండుక ఫలహారమొనర్చి తిరుగఁ తన శయన మందిరమునకు రుజెంచెను. ఇప్పుడామె తనమనస్సునగొంత శాంతిపఱచుకొనుటకై పుస్తకములుంపఁబడినవీరుల వద్దకేగెను. అంత నామె కొన్ని పుస్తకములను బయటదీసివాటిని నొక దానినిమాత్రము దీసుకొని మిగతవాటి నంజేయుంచి, తనపడకపైఁబడుకొని యాగ్రంథమును జదువ నారంభించెను. ఆపుస్తకమునందనేక యుద్ధవీరుల చరిత్రములు ప్రశస్తముగ వర్ణింపఁబడి యుండెను. తాను పుస్తకము కంటితో మాత్రము చూచుచుండెను గాని మనస్సు ముస్తుపా యందే లీనమైయుండెను. పాపము, ముస్తుపాచరిత్రమాపుస్తకమున వర్ణింపఁబడియున్న షాజీబీబీ త్రికరణ సుద్ధిగదానిని జదుఱుచుండును గదా.

ఇట్లాపుస్తకమును షాజీబీబీ యొక పురట చదివినదో లేదో యంతలో నాగది యొక్క తలుపు కొంచెము తెరవఁబడెను. ఆమె తటాలున పుస్తకమును మూసి ముస్తుపా వచ్చెనను భ్రమతోఁ దలుపు వద్దకేగినది. షాజీబీబీచిన్న ముస్తుపా యచ్చటలేదు. ఆమెయివరనో యొక స్త్రీరత్నము నందు దర్శించినది. ఈయువతిమణి దీన వదనయే మిక్కిలి బడలికతో నుండెను. ఆమెను జూడగనే షాజీబీబీకొక విధమైన

పేమయ్యత్వన్నమైనది. పిమ్మట నామె యావచ్చినస్త్రీరత్నమును గదిలోనికి బిల్చుకొనిపోయినది. వారికికీర్తింది విధమున సంభాషణజరిగెను.

షాజి—అమ్మా, మీరెక్కడనుండి వచ్చుచున్నారు. మీస్వంతగ్రామమెంద్రి? మీరును, నావలెనే యింతదుఃఖముతో నుండుటకుఁ గారణమేమి?

నూతనస్త్రీ—అమ్మా, నాపేరు మిరన్ బీ యందురు. నేనును, నాభర్తయును కొత్తగ జన్మరు గ్రామమునకుఁ గాపురముండుటకై వచ్చితిమి. అంతనా కూర్చుండగ మియ్యర్ మంజూ మీరాజ్యమునకు సంబంధించిన గ్రామములను గొల్కగొట్టుచు, జన్మరు పయిబడెను. అప్పుడాతఁడు నాభర్తనుజంపి, నన్ను చెరగొనిపోవలయునని బ్రయత్నించెను. అప్పుడు నేను వారిచేతులలోఁ బడక పరువడి యిటవచ్చితి. భార్యనన్నింకను తరుముకొనియే వచ్చుచున్నారు. ఆదుర్మార్గుని దుండగములడంప మీరాణీగారు సమకట్టియున్నది. గానయామె యండనుండ నేనిటవచ్చినాను. నాకభయమిచ్చి రక్షింపవలయును.

షాజి—(స్వగతము) ఆహా, ఈమెదుఃఖమున ముస్తుపా మొక్కట్లుకొన్నియున్నట్లున్నది. (పయికి)మిరన్ బీ, నీవింక భయపడవలదు. మీరాణీగారునీకునహాయ మొరయును. నీవునాకర్త నే సదాయుండఁగలవు. నేటిదివసు మొదలు మనకిర్తతీకిని స్నేహము సమకూడినది. అమ్మా, బీజపురముననున్న యిబ్రహింఆదిల్ శాహా సోదరుడగు మహమ్మదు ముస్తుపాకును, నీకును యేమయిన బంధుత్వము కలదా?

మిరన్ బీ—(స్వగతము) ఆహా, నాయుదంతమును గొంతయీమె గ్రహించినట్లున్నదే, పకీరు యాజ్ఞావళుకును నేను గాని నెల్లియచ్చుకూడదుగదా? (పైకి) అమ్మా, బీజపురమెక్కడ నేనెక్కడ నున్నాను? మీరాజ్యమును గొంచెమయిన బంధుత్వము లేదు. మీరుప్రత్యేకముగా నెవ్వరిని నమ్మితిమి?

షాజి—అమ్మా, ముస్తుపాకును మీరాజ్యమున నున్నట్లు నీయందు ప్రతిబింబితమయి యుండుటచే నేనట్లడిగితినిగాని నేనుగారు.

ఇట్లువారు కొంతసేపటికఱు మిరన్ బీ ప్రగూఢమును గుఱించియు, చాందబీబీ, షాజీబీల ప్రస్తుతావస్థలను గుఱించియు మాట్లాడుకొనిరి. మిరన్ బీ మాటలాడునపుడెల్ల షాజీబీకొక విధమయిన పేమయ్యను, సిగ్గును జనించుచుండెను. నీని కారణము నీమె వరించిన పురుషుని లక్షణములు నీమిరన్ బీ యందుంగానుపిండుట

యె. వారిద్దఱును సిగ్గుచేఁ గొంతనేపటివఱకు మాటలాడలేదు. వారిమోహంపుచూపు లాకిటితోనొకటి కలసికొనినవి.

అంత హాజీ “అమ్మా, నీవెప్పుడు భుజించితివో, చాలబడలి యున్నావుగాన భోజనశాలకుఁ బోదుమురమ్మ, ని మిరన్ బీని తనవెంటఁబెట్టుకొని పోయెను.

పందొమ్మిదవ ప్రకరణము.

మియర్ మంజూ సింహాసనమునఁ గూర్చునియుండెను. ప్రధానమంతులందఱు తనచెంతఁ గూర్చునియుండిరి. అహమ్మదును, హసన్ మియ్యాయును యాతనికిఁ గు డివైపునఁ గూర్చునియుండిరి. మియర్ మంజూకేమి చేయుటకును దోచలేదు. ఇప్పటి కీఁదనకుగలిగిన కార్యభంగములన్నియుఁ గోర్పరూపమునఁ దనముఖమునఁ దాండవ మాడుచుండెను. కోపానలముచేఁ గలిగిన తాపమువలనఁ గండ్లెఱ్ఱునై చింతనిష్ఠులవలె దేజరిల్లుచుండెను. తానెవరికొఱకో యెదురుచూచుచున్నట్లు మాటిమాటికిని దిక్కులఁబరికింపుచుండెను.

ఇట్లుండనిద్రఱు భటుల మియర్ మంజూవద్దకుఁ దీసికొనిరాఁబడిరి. వారింజూ డగనే వారియజమానుఁ డాజ్యమువోసిన యన్నహోత్యమువలె నుండినది తనచెంత నున్న బాకునుదినుకొని వారిపయి గుమికెను. పిమ్మట హసన్ మియ్యాయాతని గొం తకంతిపఱచి సింహాసనమునఁ గూర్చుండునట్లుజేసెను అంతమియర్ “బీరీ దుర్మాద్ద లారా, మాటిమాటికిని మీరుసర్వకార్యములను విఘాతమొనర్చుచుఁ బొరబడితిమని చె ప్పచున్నారు. నేనుమాత్రము మిమ్ములను పాఠిణములతో విడవను. మీరుచెఱసాల కుబ్జీగములు వేసుకొనక నానద్దశవచ్చి; ఆదుర్మాద్దని నిష్కారణముగ విడిచివుచ్చినం చుకు మిమ్ములనిష్ఠుడే యిరిదీయ నాజ్ఞయొసంగెదను., అనెను అంగులకుభటులలో నొకఁడు “స్వామీ, ఆతనిని కిగ శ్చేదన యొనర్చుటకు నుందుగ మీతోనొక మాట మాటాడవలసినట్లును, మీవుత్తరవును దీనుకొనవలసిట్లును మేవాజ్ఞాపింపఁ బడియుం డుటచే మీనద్దకు మేము వచ్చితిమి. అంతందరఁబో మేము బీమునువేసుకొనక తాళ మునుమాత్రము గొల్పేమునకుఁ దగిలించి మఱలత్వరలోఁ జెఱసాలఁజేరఁగలమను య భిప్రాయముచేతను యంతలో మించినదిలేదనియు మీ వద్దకువచ్చితిమి. ఒకపావుసుం

టలోపలనేరూపద్ద నమజ్జడిసుకొని మేమదటికి పోవునప్పటికి ముస్తుపా యచ్చటనే
దు. బీగము మాత్రము వేసినది వేసినట్లుండెను,, అని చెప్పెను. అందులకు మియర్
“బీగ ! మీమాటలను నేను నమ్మను. మీరేయ్యాతిని విడిచిపెట్టి యుండగూడదా?
యెట్లులైనను మీరిక వారము లోపల ముస్తుపాను గాని, లేక చాందబీబీని గాని పట్టు
కొని నానద్దకుఁ దేవలయును. మీకిద్దరికిఁ దోడుగ నిక నలుగురు నేవకుల నిచ్చెదను.
అట్లు తీసుకొని రారేని మిమ్ముల నాక్షణముననే యురిదీయ నాజ్ఞయొసగెద. మీరి
వృద్ధుఁ బరులు దేరి పోవలయున,,ని కఠినముగ నుత్తరువు జేసెను. అంత నానేవకులు
తమయజమానుని యొద్ద శలవుబుచ్చుకొని యెచ్చటికో వెళ్ళిపోయిరి.

వారట్లుపోయిన త్తణమునకే యొక పురుషుఁడొక జాబును దిసికొని వచ్చి మి
యర్ ముంజూ చేతికొసగెను. మియర్ మంజూ దానిని ఒక్క-గఁబదివి, చేరువనున్న హసన్
తో “మిత్రమా ! మాచితి నా చాందబీబీ యేమి వ్రాసియున్నదో , తాను ఢిల్లీద
క్కరికిఁ గూడ భయపడదనియు, నాతో యుద్ధమాడి, జయించిన పిమ్మట బహు
దగు నుత్తరమునుండి విడిపించుకొని పోవుననియు, మఱియు మనమేమోదం
డగనలఁ జేయుచున్నామనియు, వాటినిన్నిటిని మానవలయుననియు వ్రాసినది. హ
సన్ , నేనీనీద జాతి స్త్రీకి లోబడి కివనేరదుర్గమును వదలి, తనకు భృత్యుఁడనగు
దురగి యామెతలఁచినది గాఁబోలు , ఈదుర్మార్గురాలికిందుకైన నేనుజంతువాడనుగా
ను. నిన్నటి రోజున నానేవకులయు సిద్ధముజీనువలసి నట్లాజ్ఞాపించి యున్నాను.
మఱియు నురారుకూడ తనపైవ్యముతో వచ్చి మనల నేడోరేపోగలసికొనఁగలఁడు.
యుద్ధమాడియే మనము చాందబీబీని జూర్చురకు దరుమ గొట్టి అహమ్మదునక హమ్మ
దునగర రాజ్యమిప్పింపఁ గలము. ,, అనెను అందులకు హసన్ మియ్యా , “మిత్ర
మా , మనము పన్నినవస్తుగడలన్నియు నెఱవేయుండిన యిదివఱకే యహమ్మదున
గరమునకు దక్కి-యుండును. ఇప్పుడుమననేవకులు ముస్తుపానుబట్టుకొనివచ్చినవరే లేని
చో చాందబీబీనైన వారుపట్టుకొని వచ్చినచో యామెను మనము దువముట్టించి సుల
భముగ రాజ్యమును లోబరచుకొనవచ్చును. మీరుపాజిబీబీని వివాహమాడవచ్చును.
ముస్తుపా బీజపురమునకు వెళ్ళియుండునా?, యనెను. మియర్ మంజూ “ముస్తుపా
పాజిబీబీని జూడవచ్చినాఁడు గాన నాతఁ డహమ్మదునగరమునకే పోయియుండవ
చ్చును. ఆతఁడచ్చటనేయున్న మననేవకు లాతనినిఁ బట్టఁగలరు. ఆలోచనామందిర
ములోనున్నపైదరును, దస్తగిరియునవారికినయమైనర్వఁగలరు. ఈతూరిమునకేదో
యొక లాభముగలుగలదనెను. అంత హసను“మొన్న నాచేదిసుకొనిరాబడిననైన్యమం

తటిని నీసేనలొక శేర్పిరిని. ఈసేనయంతటికిని యుద్ధశక్తిగరవుటకై దస్తగిరిని యటకు తిల్చుకొని రావలయును. ఆతఁడిప్పుడ హమ్మదునగరమున యున్నాఁడని గదాయంతివి. నాకిప్పుడేమిరు యుత్తరము వాయవలయును. దస్తగిరివంటిసేనాని మనకుదొరుకుట. యరుదు. సేనిప్పుడేపోయి యుద్ధమునకుగావలసిన పరికరములనన్నిటిని సిద్ధము జేసుకొనెదను. డిల్లీనుండివచ్చిన సేనకుఁ గావలసిన సామానులగూడ సిద్ధముజేయవలయు,, ననుచు నాతఁడు మియగ్ మంజూవద్ద కెలవు గైకొని తనతావునుండి లేచిపోయెను.

ఈమాటల నన్నిటిని విన్న మియగ్ మంజూ మిగులసంతసించెను. ఏయుద్ధము లేక చాందలీలీ యహమ్మదునగరమును తనకునమర్పించిన బాగుండునని తానుదలచెను. ఆకాపికాద మీతనిని సదా రాత్రింబవళ్ళు యావేసించియుండెను.

—:0:—

ఇరువదియవ ప్రకరణము.

షాజీబీబీశయన మందిరమునకు ముందరిభాగమున నొకవిశాలమయిన కూటముగలదు. ఈకూటమునుండి దక్షిణముగఁ బోతిమేని ప్రత్యేకమైన మఱియొక పెద్దభవనమునకుఁ బోవుదము. ఈభవనమునకు దూర్వుభాగమున నొకవిశాలమైనబయలుగలదు. ఈబయలునంద నేకమంది సర్దారులప్పుడప్పుడు కుస్తీపట్టు, కత్తిత్రిప్పట మొదలగుపనులనుజేయుచుందురు. ఈబయలులోనుండి తూర్పుభాగమునకొక రస్తావేయఁ బడియున్నది. ఈరస్తారాణిగారి భవనమునకు రెండుఫర్లాంగుల దూరములోనున్న యుధ్యానవనములోనికి వేయఁబడియున్నది. ఈవనమునందు సకలవిధములైన సుందరమగు ఫలవృక్షములును, బూలచెట్లును విస్తారముగ వేసియుండుటచే మృగములుగాని, మనుష్యులుగాని, దానింజొచ్చుటకు వీలులేకుండ నైతెనప్రహరీగోడ యొకటికట్టబడియుండెను.

ఇప్పుడు వసంతకాలము వసమునంటి నాకొనిమించుకొనెను. వృక్షములన్నియు నిగనిగలాడు పచ్చనియాకులతో నిండియుండెను. ఇప్పటివఱకు మూగలైయున్న కొకిలలు కంతములెత్తి మరలబాడుట కారంభించెను. తుమ్మెదలిందు పద్మము లందలి మకరందమును జూఱుకొనుచుండెను. యెల్లెడల జల్లనిగాలి వీతెంచుచుండెను. కొమ్మ

లుపక్వఫల భరితులైయుండెను. వనమునందున్న కొలంకులు, జలవిహంగములతోడను, కివకివలాడు రాయంచగుంపులతోడను నలంకరింపఁ బడియుండెను. మయూర నికరంబులు మహోల్లాస జనకంబులుగ గీర్ణంకరించుచు నర్తించుచు దమయానందమును నెల్లడిపఠచుచుండెను.

సాయంత్రము నాలుగుఘంటలు కావచ్చుచుండెను. ఇప్పటివనమున మిరన్ బీ షాజీబీబీలు విహరించుచున్నారు. వారుపట్టరాని సంతోషముతో నున్నట్లు వాకవద నారవిందములనుండి తెలియవచ్చుచుండెను. వారుప్రతిఫలచెట్టువద్దకును బోయిపూ ఖలఁగోసుకొనుచుండిరి. షాజీబీబీ కొన్నిమల్లెపువ్వులను మిరన్ బీ సిగయందుదురిమి నది. మిరన్ బీయును గొన్ని రోజుపుష్పములను దండగట్టి షాజీబీబీ మెడయందు వైచెను. షాజీయాదండనుదీసివేసి, 'చెలీ! నీవుపురుషులవలె పూవునండలను మెడలో వేయుచున్నావు.

మిరన్ బీ — (తనలో) నాగుట్టు యిప్పటివఱకును బయల్పడలేదు. గతా అయిన దీనినించుక బరీంక్షించెద, (పైకి) షాజీనీకు వివాహము నందిచ్చకలదా?

షాజీ—ఏలనన్నీ ప్రశ్ననడిగితివి?

మిరన్ — నేను—నేనుగూడ వివాహము చేసుకొనవలయునని యున్నాను గాననట్లంటిని వేఱుగాదు.

షాజీ—ఏమేమి? నేనునిన్ను వివాహము చేసుకొనవలయునని యనబోవుదుంటివే! నీవునన్నెట్లు వివాహము చేసుకొనఁగలవు?

మిరన్ బీ—కాదు, కాదు నీవలెనే యవఁబోయి యట్లంటిని, వేఱేమియుగాదు. నేనడిగిన ప్రశ్నకు త్తరమిమ్ము?

షాజీ—నీకా కోటిక యుండిన నాకుగూడ నట్లేయున్నదనుకొనుము.

మిరన్ — ఎవరినివివాహము చేసుకొనెదవు?

షాజీ—(స్థిగ్రో)యెవరినైన నీకేమి? నేనాతనిపేరు చెప్పటలేదు.

మిరన్ — దయచేసి యాతని నామమును నీనోటినిండ యుచ్చరింపుము. నేను శ్రవణానందముగ వినెదను. చెప్పము—దయచేసి చెప్పము.

షాజీ—ను—(స్థిగ్రచేనూరకున్నది.)

మిరన్ బీ—అయ్యో! నామాటకు తృణీకరించెదవా?

షాజీ—(స్థిగ్రో)లేదు. ముస్తుపాను వివాహమౌడెదను.

మిరన్ — అతఁడెంచుక దుర్మార్గుఁడనివంటిని?

పాజి—చీ ! చీ ! నీకేమి పిచ్చియా ! నీవునానిక్కొంపు సఖివని మన్నించితిని గాని నేజాకని కోట నిట్టిమాట వచ్చియుండిన నప్పుడేవానిని యమనగనమునకంపి యుండును. ఆమకుమార కోమలగాతుడైన ముస్తుపా దుర్మాద్ధుడని నుడివి నీవిం చుక పాపమునొడిగట్టికొంటివి. అమ్మా ! యిప్పుడాతని పశ్చింస మనకెందుకు సా యంకాలమైనది మన నగరునకు పోవునముగయ్యుట.

ఇట్లు మాట్లాడుకొనుచు వారు రాజిగారి భవనమును జేరఁ బోవుచుండిరి ము స్తుపా పాజి తన్నే బెండ్లాడవలయునని తిక్తగణునిగ్ధిగనున్నట్లు కనుగొనెను. పాజిబీ బియు మిరన్ బీ తన్నిట్లుగుటకు పోతువెద్దియైయుండునా యని యాలోచించును నడుచుచుండెను. కొంత సేపటికి వారిద్దఱు నగరుఁజేరిరి.

వారునగరుఁ జేరిన త్తణమునకే పరిచాకలరు డెంచి వారిని జలకమాడించి భో జన కాలకుఁ బిల్చుకొని పోయిరి. మిరన్ బీ, పాజిబీబీలు భోజనశాలలోఁ జాలసేపుండ లేదు. ఒకయరఘంట కాలములోనే వారికి భోజనయ్యెను. భోజనమయి వెంఁ నే వారు శయన మందిరమునకు వెళ్లిరి. ఇప్పటికి దాదాపుగా నెనిమిది ఘంటలు గావ శ్చుచుండెను. వారు పడకఁజేరుటకెందు రెండుఘంటల యాలస్యముండెను. అందు చే పాజిబీబి గొంధరాజునుచే నిండియున్న బీరునకడకేగి యొక పుస్తకమును దీసి కొని వచ్చిచదువుట కారంభించెను. మిరన్ బీ పాజిపక్షిగననే కూర్చుని యామెదరు వుదానినంతయును వినుచుండెను. అంతమిరన్ బీ “పాజిబీబీ ! నీవిప్పుడు చదివిన భా గమంతయు నర్థమయినదా? యని అడిగెను. అందులకు పాజిబీబీ ఏవోకొంతబోధప డినది. నాకంటె నీవుయెక్కుడు తెలివిఁగలదానవు గనుకను, పెద్దదానవు గనుకను నీకుబాగుగ నర్థమైయుండవలయుననె,, ను.

పిమ్మట మిరన్ బీ “చెలీ ! చూచితవా ! భగవంతునిమాయ తాను ప్రితిజీ వ జంతువునందును నివసించుచు, నెల్లజీవ జంతువులను తన హృదయమున నిశుకొనియు న్నాడు. మతీయు దానోకపక్షికాశమనియు, నాప్రకాశమునే యెల్లజంతువులకుఁ బానోసగి యున్నాడనియు, నందుచే తానుప్రితి జీవజంతువునందును నిండి యున్నా డనియుఁజెప్పినాడు. అందుచే బ్రతిపాక్షిణియు భగవత్స్వరూపమై యుండుటచే మనము సర్వప్రాణులయందును దయఁగలిగి యుండవలయును దీనినే భూతదయ యనియందురు. ఇలీ ! నీకిప్పుడు వికదముగఁ జెలివినా ? యనెను. అంత పాజిబీబి “మిరన్ బీ ! నీరూపమునకుఁ దగినట్లే భగవంతుడు నీకుఁ జెలివని గూడ నొసగియు న్నాడు,, అనెను. అందులకు మిరన్ బీ “ నా తెలివితేమిలే—ఒకటి-రెండు-మూ-

డు...అత్తా పదిఘంటలరాత్రియైనది. మనమిక పరుండవలయున,, నిచెప్పెను.

షాజీబీబి పుస్తకమును మూసినది. గదిలోనికేగి గొంథమును బీగువులోఁబెట్టి నది. ఆమె తనపడకమీఁదఁగూర్చుని కొంతసేపు భగవద్భావమొనర్చి పడకపైఁబరుండెను.

మిరన్ బీబి పడకగూడ షాజీబీబీయొక్క మంచము పక్కననే వేసియుండెను. మిరన్ బీబి గూడ శయ్యపైఁజేరి కొంతసేపు దైవప్రార్థనమొనర్చి పిమ్మటఁ బరుండెను. కొంతసేపటి వఱకు నామెకు నిద్దరపట్టలేదు. కారణమెద్దియో నామెకుఁదెలియకుండెను. కొంతసేపు తనమనస్సును షాజీబీబిపై లీనముఁజేయుచుండెను. మఱికొంతసేపు తనకిదివఱలోఁ గలిగిన దురవస్థను గుఱించి దలందుకొనుచుండెను. ఆమె పరుండినయొక ఘంటకాలమునకామెకుఁ గొంత నిద్ర పట్టుటకారంభించెను. చాలసేపువఱకు మేల్కొని యుండినంగున మిరన్ బీబి గాఢనిద్రఁజెందినది. షాజీబీబియు బాగుగ నిద్రించుచుండెను. పడకటింటిలో దీపము వెలుగుదు నేయుండెను. అయితే ప్రకాశమానముగా వెలుగుటలేదు.

ఈసమయమున నల్లని యాకారముఁ గలనలుగురుమనఃస్థులు పడకగదికి ముందు భాగమున నున్న విశాలమయిన కూటములోఁ దిగుచుండిరి వీరి భీకరాకారమయిన దృఢకాత్రిములను జూచిన నెట్టివారికైన గుండెలు వీరైపోవుచుండెను. వారిలోఁబ్రతియొకఁడును చేతిలోనొక గుడ్డుకఱ్ఱను బట్టికొనియుండెను. కరుణారస మన్న నెట్టి దోవారికిఁ జెలియదు. స్వప్నావస్థలయందైన నిండుకఁగూడ వారుదానిని రుచిచూచి యుండరు.

వీరిలోనిద్దఱు పడకగదిని ప్రవేశించిరి. పిమ్మట వారిలోనొకఁడు బయటికివచ్చి యచ్చట నున్నవారితో “బీబీ ! షాజీబీబి మారేను సూకుచక్కగఁ జెలియవచ్చినది. మఱియొక మంచముమీద చాంద్రీటయో, ముస్లిఫాయో బవ్వలించి యున్నార,, నెను. పిమ్మట గదికి వెలుపల నున్నవారిలోనొకఁడు “ అరే ! శ్రీయో ! పురుషుడో బాగుగఁజూడుఁడనెను.

పిమ్మటవారందఱు గదిలోనికేగిరి. ఆపాదమస్తకముగఁ గప్పకొని పరుండియున్న మిరన్ బీబీయొక్క ముసుగునుమెల్లగ దీయుటకుఁ బ్రయత్నించిరి ఆమెయిం చుకకదలినది. అందుచేపిరుగొంత సేపూరకుండిరి. ముఖమునకుఁ గప్పబడియున్నముసు గునుదీసిన నామెలేచునను భయముచేఁ గాళ్ళపద్దనున్న ముసుగును దీసిచూచిరి. అప్పుడు వారాపరుండియున్న విగ్రహము చాంద్రీబి యనియే నిర్ధారణ చేసిరి. అంతనా

లుగురుమనుజులు యామెపరుండియున్న మంచమునకు నాలుగు పక్కలకునువచ్చి మెల్లగా నామంచమునెత్తికొని కూటమునుదాటి బయటనున్న బయలులలో వచ్చిచేరి. వారికి సహాయముగా బయటనిద్దఱు పురుషులుండిరి. గావున వీరును వారితోఁగలనుకొనిరి. అంతవారందఱా బయలునుదాటి రస్తాలోఁగలనుకొని శివనేరదుర్గమునుగూర్చి పోవు దారిలోఁ బోవుచుండిరి.

గాడాంధకారము నలువెక్కిలును దట్టముగా వ్యాపించియుండెను. పైఁజెప్పఁబడిన దోహతులెప్పుడొక యరణ్యమునఁ బోవుచుండిరి. వీరహమ్మదు నగరమునుండి యెంతదూరము వచ్చిరో మనకుఁ జెలియనుకొని యప్పటికి నాటుగంటలు కావచ్చుచుండెను. కొంతవెల్తురు వీరికిప్పుడు కానవచ్చుచుండెను. అందుచే వీరిప్పుడు వడివడిగ నడచుచుండిరి, మంచమును మాయవారు గాక మిగత నిద్దఱు మనుజులునుమంచమునకు ముందుభాగమునఁ బోవుచుండిరి. మంచములొని యువతి మేల్కొనలేదు. గాఢనిద్రలో నుండెను ఇంచుకయైనవలించలేదు.

కొంతసేపటికి వీరందఱా యరణ్యమును దాటివదునుపాటి బయలునఁ బోవుట కారంభించిరి. వెంటనే, నిలునిలు, డను భీకరా రావములతో నిద్దఱు కూరులువారిని సమీపించిరి. వెంటనే మంచమును వహించియున్నవారిలో నిద్దఱిహస్తములు తెగి క్రిందఁబడినవి. అందుచేవారు నేలఁగూలిరి. వారునేలఁగూలిన త్క్షణమునకే మంచము క్రిందఁబడినది. దానిలోని యువతిదిగ్భ్రమఁజెంది మేల్కొనఁచియారసాభాసమునుజూచివెఱుగొంది మూర్ఛిలైనది. మంచమునకుముందుభాగమున నున్న యిద్దఱును మిగతనిద్దఱి నేమిచేయుటతోఁజేరి యెటులయిన యాశ్రయి దక్కించు కొనుటకై యాయిద్దఱికూరులతో బోరిరి. వారట్లుబోరాడఁగడిగిన త్క్షణమునకే వారిలో నిద్దఱితలలు దెగిక్రిందఁబడినవి. మిగతయిద్దఱికిని మిక్కిటముగ గాయములు దగిలినవి. ప్రథమమున హస్తములు నఱుకఁబడిన వారదిచూచి పలాయనమైరి. గాయములు తగిలిన మిగతయిద్దఱును వారినియనుసరించి యదృశ్యులైరి. వారందఱు పలాయనమైన త్క్షణమునకే పక్షీరును, యతనిసేవకుఁడును మిరన్ బీవద్ద కేగిరి. మిరన్ బీ యప్పుడే మూర్ఛనుండిలేచి పక్షీరునకు సాష్టాంగనమస్కారమొనర్చెను. పక్షీరును యామె దురవస్థకుమిగుల వెఱుగొంది “ముస్తుపా ! ప్రపంచమునఁ గల సంకటములన్నియు నీకే వచ్చుచున్నట్లున్నవి. ఈ తరుణమున నేనులేనిచో నీగతియేమి కాఁగలద,, నెను. అందులకుముస్తుపా “మహానుభావా ! కారాగారమునుండి నన్నుదప్పించి నాపీయురాలి దర్శనములు నాకొసఁగి ప్రస్తుతమున నన్నుగాపాడిన కూరనిచ్చి ! నిన్నేమని పొగడగలను. నీవీతరుణమున లేని

యెడల నన్యాయముగా నాప్రాణములను బోగొట్టుకొనియుండునే ! నేను నీకేమిపని త్రొవ్వకారమొనర్పగల,, ననెను. అంతఁ బక్షిరు మాలాజీఖాన్ సులేతోగూడ ముక్తుపాను పెంటపెట్టుకొని తనకుజీరమునకు వెళ్ళిపోయెను.

ఇరువదియొకటవ ప్రకరణము.

తెల్లవాణి నది. షాజిబీబపడకనుండి లేచెను. ఆమెపడక గది నంతటిని దిలకించి చూచెను. మిరన్ బీబ పండుకొని యుండిన మంచమందు లేదు. పెంటనే షాజిబీబీ బయటికివచ్చిచూచినది. అందునుమిరన్ బీగాని, యామెమందముగాని షాజిబీబీక గుపడ లేదు ఇప్పుడామె కేమియు తోచలేదు. వాజాఅముల తలుపులన్నియు దెలువఁబడియుండెను. కావలిగాచు వారందఱు మచ్చుజల్లఁబడిన వారివలెదేహము వెలియక నిద్రించుచుండిరి. దీనినంతయు షాజిబీబీ గ్రహించుటచే నామెకుగోపమును, దుఃఖమునుయొక్కతూరి గలిగెను. పెంటనే షాజిబీబీకావలివాండ్రు చెంతకేగి “ ఓరీ! దుర్మాగ్ధలారా! మీరుదేహము దెలియక నిద్రించుదు నగరులానికే వచ్చుదొంగలను పట్టలేకపోతిరా? మిరన్ బీబచోరులెవరో రాత్రీ తస్కరించుకొని వెల్లి నట్లున్నది మీకుఁ దెలియదా ? ,, యనిగర్జించి యడిగెను. షాజిబీబీవారి నిట్లడిగి నందున వారుమిక్కిలి భయభ్రాంతులై “ అమ్మా ! మాకుఁ దెలియదు. రాత్రీరెండు ఘంటలకాలమువఱకును మేమతిజాగ్రత్తతో వాజాఅమును గాచియుంటిమి. పిమ్మటనించుకకన్నుఁగొరికితిమి. ఆవలనేమిజరిగినదో మాకుఁ దెలియదని “ వారుచెప్పిరి. అంతఃషాజిబీబీ యేమియుఁదోచక చాందబీబీవసించు గృహమున కేగెను.

చాందబీబీయు నవ్వడే నిద్రచుండి లేచుచుండెను. షాజిబీబీ దురవస్థను చాందబీబీ జూడగనే యామెతో “ అమ్మా ! యేమిది? నీవేలయిట్టురోజుచున్నావు? నీతత్తరపాటునకుఁ గారణ మేమని ,, యడిగెను. అంతఃషాజిబీబీ ,, అయ్యో ! యిన్నిదినములనుండి యల్లారు ముద్దుగానన్న విడనాడక నాకుదోషునీడైయున్న మిరన్ బీబనవ్వరో చోరులపహరించినారు ఆమెను మందముతోఁ గూడమననగరునుండి బాటించినారు ,, అనెను. అంతఃచాందబీబీ “ అయ్యోపాపము ! మిరన్ బీబ ఆదోహుల వాతనుండితప్పించుకొని నేనేమో శూరవనితనని నాయుండనుండ నామెకే యిట్టిదురవస్థవాటి

ల్లమనకెట్టి యిక్కట్టుకలుగనున్నదో, యనిచెప్పుచు మిక్కిలి చింతాకాకింతయై సాజబీబి సూరార్చుచుండెను.

చదువరులారా! చాందబీబీకంటె సాజబీబి మిరన్ బీబే సెక్కువమక్కువను గలిగియుండెను. ఏలననగా సాజబీబి స్త్రీయుండయిన ముస్టుపా తన చెంతలేకపోయినను మిరన్ బీబి చూచుటవల్లను యామెతో మాట్లాడుటచేతను సాజబీబి కొంతత్వస్తి జెందుచుండెను. అందువల్ల మిరన్ బీబీకకుసాజబీబీ మిగులచింతించుచుండెను. చాందబీబి యామెనుగొంత శాంతిపరచుచు “అమ్మా! నీవిట్లుచింతింప నవసరములేదు. ఈదినముననే కొంతమంది నేవకులను ఆమెనువెదకి తీసుకొనివచ్చునట్లుజ్ఞాపించెద. ఆమె యెచ్చట యున్నను మనవద్దకుఁ దీసికొనివచ్చినవారికి గొప్పబహుమాన మొసంగెదననియుఁ జెప్పెద. నీవిదిమొదలు చింతనుబాసి యధాపక్రీకారముగ నుండు, మని చెప్పెను.

నీటిట్లు మాట్లాడు కొనుచున్న సమయముననే రాణిగారి మూడవమంత్రియైన అబ్దుల్ రహిమానుఁ డచ్చటికివచ్చి “అమ్మా! రాత్రి మననగరునందు దొంగలు జొరబడినట్లును మిరన్ బీబి గొనిపోయినట్లును ప్రజలెల్లరనుకొనుచున్నారు. ఇదియేమివిపరీతమని నేనీటవచ్చితిని. జరిగినసంగతి యే, మని యడిగెను. చాందబీబీ జరిగినవిషయమునంతయు రహిమానుకుఁ దెలియపఱచెను. అంత రహిమాను “అమ్మా! మిరన్ మంజూ తననేవకుల నంపి యామెను బట్టుకొనివచ్చు నట్లుజ్ఞాపించియుండును బాబామనునఁ గావఁ గాచు మనుల పంద లేమయిన వారికి సహాయమొనర్చు యుందురా?, యని యడిగెను. అందులకు రాణి “వారెందును సహాయమొనర్తురు వారుదేహముతెలియక నిద్రించుచుండినందుననే యంతపని జరిగినద, నెను. రహిమాను వారినినేకరులనుండి తీసివేయవలయును. మఱియు—

చాంద — ‘రహిమాను! ఇంతపని జేసిన యాచుర్యాద్గులిక యెంతపనిజేయుచుదో, అనెను

రహిమాను, “అదియే నేనును జెప్పబోవుచుంటిని. మనమిక నెంతమాత్రముజాగుచేయక యుద్ధమునకు సిద్ధపడవలయును. మఱియు మీయాజ్ఞయైనచో మిరన్ బీబి వెతికింపనేవకుల నిప్పుడే పంపెదను,, అనెను.

చాంద — “నేవకుల నిప్పుడే పంప వలయును. ఆమెయెచ్చట నున్నను పిల్చుకొనివచ్చినవారికి గొప్ప బహుమానమిప్పించెదను. శివనేరీగుర్గుమునకు మిక్కిలిబలవంతులగువారిలో నిద్దఱిని పంపుము. ఆమె శివనేరీ దుర్గముననే యుండిన నామె మనక

బుట్టదుర్లభము. కానియామె పాణములతో నుండఁగలదు. మియర్ మంజూ యామెను బలవంతముగ నైన వివాహమాడఁజెంది యుండెనని యామెనాతోఁ జెప్పినది. కాన యుద్ధమాఁడి యామెనుమనము కాపాడవచ్చును. ఆమె శివనేరిదుర్లభములతో కయింక నెచ్చటనుండినను యామె మనకుఁ జిక్కుననుటకు సందియములేదు., అని చెప్పెను.

అంత రహిమానుఁడు పైఁజెప్పఁబడిన కార్యములను సమకూర్చుటకై తనతావు నుండి తేచిపోయెను. పాజిబీబియు దీనవదనయై చాందబీబివద్దనుండి తేచిపోయెను. మిరన్ బీనీ తనవద్దఁజేర్చు మహానుభావుఁ డెవఁడోయని తానూరక దలఁచుచుండెను. చాందబీబియు డోలాయమానమానసయై పాిత్రకాల కృత్యములను నెరవేర్చఁ బడుటకుఁ జెందెను.

—0—

ఇరువది రెండవ ప్రకరణము.

మియర్ మంజూ తననేవకుల కొనఁగిన వారమురోజులగుంపు సమీపించెను. ఆ తననేవకులు, తమకు దారిలోఁ దటస్థించిన దురవస్థను రాజుగారి కప్పజేఁ జెలియపరచక మఱుసటిదిఁమంతయుఁ జేయవచ్చు గామిమునఁ గాలముఁ గడుపుచుండిరి. ఈసంగతి మియర్ మంజూకుఁ జెలియదు. ఆతఁడు తనమంతుర్యంతోఁగూడ సింహాసనమునఁ గూర్చునియుండెను. అత నాతఁడు హసన్ మియ్యవంకఁ జూచి “మిత్రమా ! వారమురోజులు పూర్తికావచ్చినను మననేవకులు చాందబీబీనిగాని, ముస్తుపానుగాని పట్టుకొనివచ్చు సమాచార మింకను తెలియరాలేదు. ఈతూరియైన మనవారు కార్యమును జక్కఁపెట్టిన నిరాశ్చర్యపాత్ర నహమ్మదునగర సింహాసనమును అహమ్మదున కిప్పించి యాతనియొక మనముండి స్వాప్యాతంత్ర్యమును గలిగియుండఁగలను, నెను. అత హసన్ మియ్య “మిత్రమా ! ముస్తుపా చిక్కుట దుర్లభము. ఆతఁడు బీజపూయకు వెల్లియుండును. చాందబీబిని పట్టుకొనుటయుఁ గష్టమేకాని యామె నిద్రించియుండుతరి యామె నపహరింప వారికి యుచున్న యిచ్చియుండుటవే నీకార్యమును వారు నెరవేర్చఁగలరనియే నాయభిప్రాయము, నెను.

ఇంతలో నహమృదునగరమునకుఁ జోయిన సేవకు లగు దేంచుచున్నారన్న సంగతి మియర్ మంజూరుఁ జెలియవచ్చును. పిమ్మటఁ బదినుసములకాలములోనే హస్తములు నఱకుఁబడినట్టియు, గాఢములచే బాధపడునట్టియు నలుగురు సేవకులు మియర్ మరణము యొందుట నిర్భర. వీరిని జూడగనే వారినాయకునకుఁ గోపము మిక్కిలముకాఁగా నాతఁడు వారిమీదికి హమ్యుని దుమికి “ఓరీ! మిక్కులను జూడగనే కిగ్గయు శింగమైనదని తెలియబట్టినది తక్కిన యిద్దఱు భందాలు రెచ్చటను వారు ? మిమ్ముల నందఱిని నాకువారమువ కిప్పుడే బలియొసంగెద, నని సింగమువలె గర్జించెను. అంత సేవకులఱు నొకఁడు! అయ్యో! నేను చెప్పుమాటను కొంత మాటకీర్తిని పిమ్మట మమ్ముల నందఱిని జరిపును. మేముదండమును మీయాళ్లు చొప్పునఁ బోయి నగరునుఁ బ్రవేశించి మోజీవి యంతఃపురమును జొచ్చి ముగ్గులొకొంటై నలువక్కలను గలయఁజూచితిమి. ముస్తుపా యచ్చటలేదు. చాందబీది యచ్చటనే పవ్వరించియుండగా నామీను మంచముతోగూడ నెత్తుకొని బయటికి వచ్చి యటనుండక మా దారిఁబట్టితిమి. తోనలో నెవరోయొక పక్షిరును, మఱియొక యావనుఁడును యామెను రక్షించునెంచి మంతమును మోసుకొనివచ్చుచున్నవారిలో వీరినిద్దఱిచేతులను నఱికెను. పిమ్మట మంచముక్రిందఁ బడగా మిగతయిద్దఱును, మేమును వారిపైనుండి వారితోబోరాడితిమి. అంతవారు మాలోనిద్దఱిని జంపిరి. అంతిపాగ్రములపై నాశఁగొని మేముపరువెత్తి వచ్చితిమి. ఇకమియిష్టము వచ్చినట్లొకయు, డనెను.

ఈమాటలను వినిన తోడనే మియర్ మంజూరు కోపానలముచే దేహముమండుకొనిపోవఁజొచ్చెను. అమంటచేఁ దనదేహమువెలియక “ఓరీ! మీరు నలుగురును యావచ్చిన యిద్దఱినియలతోఁబోరలేక చేతికి వచ్చిన చాందబీదీని నెమ్మిరణముగ వదలిపెట్టితిర, నుచు దనకత్తితో నాసేవకులలో నిద్దఱితలలను నఱికెను. ఇదివఱకే హస్తములు నఱకుఁబడి యుండుటచే వారిపోకెవ్వరైన దుఃఖంపలేదు గాని గాయపడిన మఱియిద్దఱినిగూడ నుత్తితయవలసినట్లారఁదాజ్ఞాపించెను. వీరికొఱకుఁ బ్రధానులందఱుజాలి పడిరి చేయునదిలేదు.

మియర్ మంజూ ధరించియుండు యుదుపులును, సభామండపమును రక్త సిక్తముయి ముందుజరుగఁ జొవు ఘోరసంగ్రామమును నూచించుచుండెను. మియర్ మంజూకుఁగొంత కోపము తగ్గినది. పిమ్మట నాతఁడు ప్రధానులవంకఁగలియఁజూచి “ప్రధానులారా! మన మేకార్యము జేయఁబూనుకొన్నను యది చక్కగ నెరవేరుటలేదు.

ఇంకయుద్ధ మేకత వ్యము. అక్కడచేబంపబడిన పేన మురాదు యాధిపత్యముక్తింక వచ్చుచున్నదనియు, మనగామిమున కైవానుడలమారమున నున్నదనియు, నిన్ననేగ దా మనకువర్తమానము వచ్చినది. కాబట్టి మీరు మీ సేనలను సిద్ధపఱచుకొని అహ మ్మదునగరమునకుఁబోవుటకు సిద్ధపడి యుండవలయును. మఱియు (హాసన్ మియ్యా కంఠఁజూచి) మిత్రమా ! మురాదును, యుద్ధని పేనావాయకులను విడిచుటకుఁ గొన్ని డేరాలు నాటించితివా ? ,, యనియడిగెను. అందులకు హాసన్ “మన గామము వద్ద పేనంతయును వివసిండుటకుఁదగిన యునుకూల ప్రదేశంబు లేదు గానమనగామ మునకుత్తరపుభాగమున నైదుకోసుల దూరములొనున్న బయలునందు డేరాలు నాటించితిని. వారికిఁగావలసిన భోజన పదార్థములన్నవీటిని యందుఁజేర్చించితిని. నేను తనయత్నములకు జేయువలయున ,, నుచు తనతాత్పర్యుండి లేచిపోయెను. ప్రధానులు ను నియమితకార్యముల నొనర్చుటకు వారివారి ప్రదేశములకుఁబోయిరి.

ఇరువది మూడవ ప్రకరణము.

ప్రప్రకరణమునఁ జెప్పబడిన విషయములు జరిగినమధుసూదిదినమే అహమ్మదు నగరమునుండి శివసేక్కిఁబోవు రస్తాలో నొకపక్షిరు ప్రయాణము చేయుచుండెను. ఈ తఁడు మీకిదివఱలో పరిదయుండే. ఈతఁడు వడివడిగ నడచుచు నేమేమో యాలొ చిందుచుండెను. చేరువనున్న పొదలొనుండి యేవైశబ్దమువచ్చిన వెనుకకుఁ దిరిగిచూ చుచుండెను. అప్పుడేప్రాంతకాలమగుటచే జల్లని మందమారుతము వీచుచు మనపక్షి రు బడలికను కొంతకొంతింపఁజేయుచుండెను. కాబట్టి యాతఁడు మఱికొంతవడిగ నడచుటకారంభించెను.

రెండు ఘడియలప్రాక్తెక్కినది. అట్లే నడుచుచుండిన పక్షిరు తటాలున నిల్చి పోయెను. తూర్పుదిక్కున తానెద్దియోఁ బరికించిచూచుచుండెను. దినకరుఁడుసహిత మగుపడకుండ నాదిక్కున నెట్టిని కావుకొమ్మినది. మొదలనాపక్షిరది మేఘమని భ్రమపడెను. కొద్దికాలములొ నది సమసిపోవుటచే నుచ్చట విక్రు-టముగ దుమ్మురేగిన దనియూతఁడు కనుకొనెను. తానావింతఁబరికిలింపఁ గొంత నేపటివఱకు యచ్చటనేనిల్చి యుండెను. మరల తొకశాలుగంటకు దూరమేగినది. దగ్గరనే యాదుమ్మురేగుటచేఁ

బకీరున కిదివరకుకంటె నిష్పదదిచాగుగఁ దెలియవచ్చెను. పిమ్మటఁగొండలోయన నొప్పు కొన్నియేనుగులాతని కంటఁబడిన ఎద్దియో గొప్పసైన్యము వచ్చుచున్నదని యోతఁడటుండక తనకు రెండుఫర్లాంగుల దూగములొనున్న యొకవృక్షము నధిరోహించి యందును గురుదుకొమ్మలలోఁ దాగియుండెను.

సైన్యముసమీపించినది. అక్కరచక్రివర్తి గారిచేఁ బంపఁబడిన సైన్యమిదేయని భనునగు లెఱుంగఁగలరు. వృక్షముపైనున్న పకీరునకీ సైన్యమంతయు నిప్పును దృష్టిపథము నఁబడినది. సైన్యమునుఁ జూడగనే యతఁడాశ్చర్య పడుచుండెను. తానుజేయఁదలచుటనిన కార్యములన్నియు నెవ్వను నెరవేఱువాయని యాతఁ డాలోచించుచు సైన్యము నంతటిని భాగుగఁబరికిలించి చూచుచుండెను.

ఈసేనకు ముందుభాగమున నేబది యేనుఁగులు వరుసకు బనిచంతున నయిచురగునలుగాఁబోవుచుండెను. వీటివెనుకభాగమున నయిదువందల యాశ్వికులుఁ బోవుచుండిరి. వీరివెనుక మురారు సర్పాలంకృతంత్రై నొకదిగజనునధిరోహించి దండవాయకులు, మత్రిసామంత ప్రియులు లిరుపార్శ్వముల ననువ మహావైభవముతోఁ గదిలిపోవుచుండెను. వీరివెనుక నేనుగులచే నీడ్వలచుచున్న కొన్ని ఫిరంగులబండ్లును, తుపాకులచేతను, మందు, గుండ్లుమొదలగు యుద్ధపరికరములచే నిండిన మఱికొన్ని బండ్లునుఁ బోవుచుండెను. ఈబండ్లవెనుక పదివేలయంది కాల్యలము హుటాహుటిగ నడుచుచుండెను. వారివెనుక కొన్ని ఒంటెలు సైన్యమునకు భోజనపదార్థములును, మయినపుడేరాగుజ్జలును, డేరాలునాటునవును కావలసిన గూటములును, పగ్గములు మొదలగువానిని వెనుకొనివచ్చుచు మురారుసేనాతరంగములకు నదియేయంత్యమని తెలియజేయుచుండినవి.

వృక్షముపైనున్న పకీరు సైన్యముయొక్క యాడంబరమును, యోధవరుల భావాలబలమును, వారిదైర్యమునుఁ జూచి విభ్రమింపఁడెను. ఈసైన్యమంతయు శివసేరిదుర్గమునుగూర్చి పోవుచుండెను. ఆదుర్గమున కైదుకోశుల దూరమున మియర్మంజూయిదివఱకేఁబడించియుండిన డేరాలలో నీసైన్యమంతయుఁ జేరువని పకీరునుకొనెను. సేనంతయుఁ దానధిరోహించియున్న వృక్షమునుదాటి రెండుఫర్లాంగుల దూరముపోయినది. వెంటనే పకీరునెట్టునుండి దిగి తనస్థానమును జేరుటకు వడివడిగ నడుచుచుండెను.

ఒకఘంటకాలములోనే పకీరొక సర్వతముక్తిందఁ బోవుచుండెను. ఈతఁడిట్లు సాగిపోవగా నాదారిరెండు చిన్నగుట్టలను మధ్యనుండు యొకలోయకు పోయెను. అతఁడాదారిని కొంతదూరముపోయి యొకకుటీరమువద్ద నిల్చిపోయెను. ఆకుటీరము

యొక్కతలుపులు మూయఁబడి యుండుటచేఁ బకీరు వేరొకమార్గము గుండ దానిం బ్రవేశించెను. తానులొనికరిగిన తుణమునకే యొకవృద్ధాంగనయు, మఱియొక జవ్వనియు నాతఁకిఁ గొన్ని యుపచారములొనర్పిరి. వెంటనే కుటీరముయొక్క తలుపులు తెలువఁబడెను. ఈపకీర మైదానుగురు నివసించుటకు మాత్రమనుకూలముగ నుండెను. మఱియుదీనిచుట్టూ గోడలుపెట్టఁ డి దట్టమైనరెల్లతో గప్పఁబడియుండెను. దీనిచుట్టూదట్టమైన ముండ్లు చెట్లుండుటయేగాక చిన్నచిన్న గట్టలమధ్య గట్టబడి యుండుటచేది యొకరహస్య ప్రవేశమని గూడఁ జెలియ వచ్చుచుండెను.

పిమ్మట పకీరొక దర్బాసముపైఁ గూర్చుి చేరువనున్నవృద్ధాంగనతో మాట్లాడదొడగెను.

పకీరు—రామంబగారూ ! మాలోజీ నేడేమింకను రాలేదు ? ఈదికముననే గదా తానువచ్చెనని మొన్న చెప్పి పోయినది?

రామా—అవును. ఆతఁడింకఁ గొంతసేపటికైన రాలగలడు. మఱియుమి రన్ బ్రీ అహమ్మగునగరముకుఁ బోవలయుననియున్నది. ఎప్పుడుపోయెదరు?

పకీరు—ఎప్పుడోయనల ? రేపుదయముననైన బయలుదేరి పోవలయును. లేనిచో తప్పకముప్పవచ్చును

ఇంతలో మాలోజీయచ్చట కగుడెంచెను. పకీరాతనిని జూచి “ నాయనా! నీవుపోయి నీకార్యమును సమకూర్చుకొని వచ్చితివా,, యనెను. అందులకుమాలోజీ “ కార్యమును చక్కపెట్టుకొనియే యిటవచ్చితిని. లుఖాజీ జోధవరావును గలుసుకొంటి అతనికిఁ గలపై న్యముచంతటిని వెంటఁబెట్టుకొని రెండురోజులలో నహమ్మదునగరము ను జేరునట్లు చెప్పినాఁడు ఇంతకుమునుపునీవేమో మనకుముప్ప వచ్చుననుచుంటివేయే మి నేనుదానిని సమముగ వివనైతివ,, నెను. పకీరు “అయ్యా ! నేనురాత్రీ నాలుగు ఘంటలప్పడే లేచి జాన్నరకుఁ బోవలయునని ప్రయాణమైతిని. పోవుచుండగా నూ ర్యోదయమగు సరికి దారిలోనక్కరుచేఁ బంపబడినసేన మురాదు యాధిపత్యము క్రింద వచ్చుచుండెను. వెంటనేమేమింక జాగుచేసినఁ బ్రయోజనము లేదని మరల నిటవచ్చితి. అహమ్మగునగరమునకు మనమీరాత్రీయే లేచిబయలుదేర వలయును” అనెను.

మాలోజీ:— “ ఇకమనమాలస్యము చేసిన మనకుదప్పక కీడుగలుగును. మిరన్ బ్రీతో గూడ రామాంబను సహితము అహమ్మదు నగరమునకుఁ గొనిపోవుదుము,, అనెను.

రామా:—మిరన్ బీ నాశెంత జేరి యొకవారము నోజులుమాట్రీ కే యొవను
యామెకు వాపై వెనుకనుగ కేరీ పుజనించినది. నన్నామె యాహమ్మదునగరముకుగొం
పోయి నాకు బహుమానమిప్పించవలయునని చెప్పినది.

నాయనా ! పకీరూ ! ఈమె చాంద్రబీబీగారి మనుమరాలని వాకు మొన్న నే
దెలియవచ్చింది. పాపమీయెమె యొకకష్టమువచ్చినదిరా ! ,, అనెను.

ఈమాటలకుబడిక నవ్వెను. అతడొగాని మాలోజిగాని మిరన్ బీయే ముక్తుపా
యని రామాంబకుఁ దెలియవలెనలేదు. కొంతసేపటికి పకీరు తనస్థానమునుండి లేచి
ప్రీయాణపన్నా హనును జేతుఁజోయెను. కామాంబయును వారికందబడినది గావలసి
న భోజనపదార్థములను సిద్ధముజేయుటకై వెళ్ళెను. మిరన్ బీయును తానహమ్మదున
గరమునకు జోపి పోవచ్చునని సంతోషపడుచుండెను.

ఇరువదినాల్గవ ప్రకరణము.

మిరన్ బీని వెదుకుటకై పోయిన నేవకులందఱునువచ్చి యామె యొచ్చట నకు
వడ లేదని చాంద్రబీబీకేఁ దెప్పిరి. మెజిబీబీ యీమాటలను విన్నతోడనే యామెకు గుం
డె నీలైపోయినది. ఇప్పుడామెకు యాభిమానుజీంత వృద్ధియగుటచే జీశకు వన్నపాన
ములునహితము దీసికొనుట మానినది. నాఅదివహించుచుండియుఁ జింతివేరహించియున్న
చాంద్రబీబీ యిప్పుడు మెజిబీబీ కొఱకు సహితము చింతియభవతి. కచ్చినది. పిల్లీ మెగ్గు
మెగ్గుడెప్పుడు హమ్మదునగరముపైఁ బడునోమని. యామెకుఁ బెల్లుళ్లయను జనించు
చుండెను. ప్రభానమంతియైన మాటికొంచుక యామెనుగాజూచినచిమ్మట వాతఁ
డామెక కుపదకయ్యుండెను.

ఇట్టిదురవస్థలోఁ జాంద్రబీబీ యొంటరిగ నింహానముపైఁ గూర్చునియుండెను.
మెజిబీబీ మాత్రము దీనవదనము కల్గిననకే గూర్చునియుండెను. ప్రభానమంతి
లేవ్వలను యామెవద్ద లేరు. మెజిబీబీ “అమ్మా ! మిరన్ బీబీ తొలగియటకై మరల
గొంతమందిని నేవకులమంపుము, నెను. అంత చాంద్రబీబీ “మోజీ ! కైదింకవలసిన
జోలులకెల్ల కైదింపితిని. మిరన్ బీబీ యనుకున్నది. దిదికే నే నేమిచేయఁ గలగా,
అనెను.

ఇంతలో హుసేను మీర్జాయను, అబ్దుల్ రహిమానుఁడును యచ్చటి కరుఁడెంచి వాకిఁగా నియమించియుండు ఆసనములపైఁ గూర్చురి. వీరితోఁగూడవచ్చినసేవకులొకప్రక్కఁగా నొదిగి నిలువఁబడియుండిరి. అంతరాజీగారు తనప్రధానలను జూచి “ప్రధానులారా ! మిరన్ బీపోకకు సాజీమిక్కిలి దూఱించుచున్నది. ఆమెదీనవదనమును జూచినకొలది నాదేహము మండుకొనిపోవుచున్నది. శివనేరిదుర్గమున గూడ నామె లేదట,, యసేను. అంతహుసేనుమీర్జా యామెనుజూచి “అమ్మా ! అమరాత్త ధర్మ మతీవరు యామెను దొంగిలించుకొని వెళ్ళుదురు ? మిరన్ బీ శివనేరిదుర్గముననే తప్పకయుండును. మీచేఁబంపఁబడిన సేవకులక్కడికిఁ జోయిరో లేదో ! విశ్వాసార్థులగువారును, ప్రాణములను దప్పించుకొని రాఁగలుగునట్టివారును నగు యిద్దరుశూరులకు మరలశివనేరికిఁ బంపవలయును. మీరుదానికై యంతచింతతో నుండనవసరములేద,, నెను. అంతఁ జాందబీబీ “నేనును చుట్టేఁడలచుచున్నాను. (ఏదోకబ్రతునువిని) వాజారమువద్ద జనసమృద్ధముగనున్నది. వారెందుకట్లు లూరక నటించుచున్నా,, రనెను.

ఇంతలో నొకసేవకుఁ డచ్చటికి పరుగెత్తుకొనివచ్చి “వచ్చె వచ్చె మిరన్ బీ వచ్చె,, నని చెప్పెను. ఈమాట సాజీబీబీ చెవిలొఁబడినదోలేదో ఁటనే యామెకు చాక్రీయలు లేచివచ్చినవి. చాందబీబీయు మిక్కిలిసంతోషించెను. సభవాణందఱును మిరన్ బీరాకకు నిరీక్షించుచుండిరి. ఁటనే వారికిఁ బకీరుసాక్షాత్కరించెను. ఈతనిని జూడగనే సాజీబీబీ, చాందబీబీలాళ్ళర్య మగ్ను మానసలై పకీరుకు సాష్టాంగ నమస్కారము లొసర్చిరి. పకీరునకు నెనుకనే మిరన్ బీయును, అమె వెనుక రామాంబయును, ఈమెననుసరించి మాలోజీఖాన్సులేమును వచ్చుచుఁడిరి.

పిమ్మట వీరందఱు చాందబీబీ గూర్చుండునట్లు నిఁహసనమును సమీపించిరి. ఁటనే సాజీబీబీయును, చాందబీబీయును మిరన్ బీని కృమముగ గొగలించుకొనిరి. సాజీబీబీ యానందమును వర్ణింపుటకు మాకుసాధ్యముగాదు. చదువరులే యూహించగలరు.

మాలికాంబరే పకీరునేమమును ధరించియున్న సంగతి హుసేనుమీర్జాకుఁ దప్ప మిగతవారి కెవ్వరికిని జెలియదు. మాలికాంబరు యజ్ఞయగువలకును యారహస్యమును జెలిబుచ్చుకుండునట్లు యాతఁడు ప్రమాణము జేసియున్నాఁడు గాన నిప్పటవలకును హుసేనుమీర్జా యాసంగతిని రాకికిఁ జెలియవలచలేదు. అందుచేఁ జాందబీబీ పరుంకఁజూచి “నునూనుభావా ! మీరెవరో నాకుఁ జెలియదు. మా సాజీబీబీ సాలిద

భాగ్యవేషతే యీరూపమును ధరించి యిచ్చటికివచ్చినదని తలచెదను. లేనిచో షాజీబీ బి యీక రెండురోజులలోఁ జాగ్రములను విడిచియుండును. ఈసహాయమును మీరు నాకొనిచ్చినందులకు మీరేమికోరుదురో నేనుదానినొసగ సిద్ధముగ నున్నాను, ననెను. అందులకుఁ బక్షిరు “అమ్మా ! మీకటాక్షము నాపైఁ బూర్ణముగనున్న యంతేచాలును. నాచెంతనున్న యీమాలోజీయును, రామాంబయును మిరన్ బీబీ గాపాడినవారు చారునాకుఁ గొద్దికాలముకిందటఁ బరిచయులైరి. నేనీ మిరన్ బీబీ ప్రాణములను రక్షించి వీరిచెంత నిలిపి నాచోటికినేను వెళ్లితిని. ఇంతవఱకును వీలుయామెను గాపాడుచుండిరి. రామాంబను మీరునుండుగ గౌరవింపవలయును, ననెను. అంతసభలోని వారందఱు రామాంబతట్టుఁ జూడ్కి-నిగిడించి పరమానంద భరితులైరి. చాందబీబీ రామాంబను తన ప్రక్కననే గూర్చుండఁజెట్టుకొనెను. అంతఁ బక్షిరు చాందబీబీవంకఁ జూచి “అమ్మా ! నిన్నటిదినము వీరినిబిల్బుకొని వచ్చుటకై వీరున్నతావునకు నేనుపోవునంటిని. అప్పుడు శివనేరదుర్గమువైపుగాఁ గొంతసైన్యము నడుచుచుండినది. అది డిల్లీ హక్కివర్తిచేఁ బంపఁబడిన సేనయని తోసిలూ నాకెదురుపడిన మాలికాంబరు చెప్పినాఁడు. మిమ్ముల నతిజాగ్రూకతతో నుండునట్లుగూడ నాతఁడు చెప్పినాఁడు,, అనెను.

అందులకుఁ జాందబీబీ “మహానుభావా ! నిన్నేమని బొగడగలను ! ముఖ్యమయిన వార్తను నాచెవిలోఁ బడవేసితిరి. ఇన్నిదినములనుండియు గోచరముకాని మారికాంబరు మీకుగోచరించెనా ? తఁడిక-డి కెప్పుడువచ్చును ? దానినివిన్న పక్షిరు “అమ్మా ! రేపుమధ్యాహ్నమున కిచ్చటికి రాగలడట. మఱియు నాతఁడు మీరాచకాగ్రములను జక్క-పెట్టుటకు వేతొక ప్రదేశమునకుఁ బోయియుండెననియుఁ జెప్పెను. విశేషములన్నియు రేపుయాకే తెలియఁగల,, వనెను.

చాంద—స్వామీ ! నాకుడి భుజమగు మాలికాంబరు సహాయముచేరిక నాదు రాత్రిగడగు మియర్ మంజూనోడించి బహుదరకుఁ బట్టముఁగట్టగలన,, నెను.

పక్షిరు—(షాజీబీబీవంకఁజూచి) “ అమ్మా ! నేడుమొదలు నీదుఃఖముతీరినదని తలచెదన,, నెను.

షాజీ—స్వామీ ! నాదుఃఖముకొంత యుపశమనము కాగలదు. నిశ్చేషముగఁబోవునని నేనెట్లు చెప్పగలను,, అనెను.

పక్షిరు— “ రేపుమధ్యాహ్నమునకది నిశ్చేషముగఁబోవునని నేనుదృఢముగఁ జెప్పగలను. నీమనస్సుల్లాని కోరిక నెరవేలు సమయమువచ్చును. ,, అనెను.

షాజి — “ కనుకాసనుదా! రేపుమధ్యాహ్నమునకే నాకోరిక యెట్లు నెరవేరినది? అట్లుగనని నాకుందోచలేదు. నాస్త్రియుండిచ్చటికరుడెంచినగదా నా సంతకము నెరవేరుట,, యనెను.

పకీసు — “ అమ్మా! మీరు దానికై చింతింపవలసరము లేదు. కానున్నకార్యములు కాక మానవుగదా!,, అనెను.

ఇట్లు చెప్పినది బకీసువులొడయ్యెను.

—:0:—

ఇరువదియైదవ ప్రకరణము

పకీసు నుడివిన గుగళులను విన్నదియెగుల షాజిబీబి యెప్పుడెప్పుడు తెల్లవాటనా యని వేచియుండినది కానియారెడను చెప్పిన మాటలయందందుకైననమ్మకమా మెకు జనించలేదు.

ముస్తుషా బీజపూగనుండి యొక దినములో దానెట్లురాగలడని యామెతలంచెను. ఇదివఱకే ముస్తుషా బయలుదేరి వేఱొక గ్రామమునకేమైన వచ్చియుండునా యని యామెతలంచెను కాని యదియామెకు సుపడలేదు ఎట్లోయాదినమంతయు గడచిపోయినది.

మఱునాడు తెల్లవాచి షాజిబీబి బడకనుండి లేచి “ ముస్తుషా నేటికిరచ్చియుండునా?,, యని చేరువనున్న మిరన్ బీబి యడిగినది. షాజిబీబి యెంతయాతురతతోనున్నదో మిరన్ బీబియును నంత యాతురతతోనున్నది గాన “ ముస్తుషా వచ్చియుండునని,, చెప్పినది. అంతషాజి “ చెలీ! నీవు తెలిసిన దానివలె వచ్చియుండునని చెప్పుచున్నావు. నీకెట్లు తెలుసున,, నెను. ఆ-గులకు మిరన్ బీ “ నేనును నీవలెనే యూహచేసి చెప్పుచున్నాను గాని వేఱుగాద,, నెను.

కొంతసేపైన పిమ్మట వీరిద్దఱొకరి భుజముపైనొకరు చేతులు వైచుకొని పారిశాల కృత్యములను నెరవేర్చుటకై బయటికరుడెంచిరి. పిమ్మట గొంతసేపటికి వారి పనులన్నియుఁబూర్తి కాగా వారుభోజనశాలకరుడెంచిరి. చాందబీబియును భోజనశాలకు వచ్చినది. వారికందఱికిని భోజనమగునప్పటికొక యరఘంటయైనది. పిమ్మట వారందఱును రాణిగారి యంతఃపురమునకు వెళ్ళిరి. చాందబీబి తనసీంహాసనముప

యిగూర్చుండెను. పాజీబీయును, మిగన్ బీయును గూఁమెరుబొక్కగనే గూర్చుండిరి. అంత వాని నుంచుకొనున జరిగినివిషయములను గూర్చి ముచ్చటించుకొనుచుండిరి.

ఇప్పటికి చాచాపుగాఁబండ్లందు ఘంటలబొద్దయ్యింది. చాందబీబీ పక్షిపక్షాణును, మాలికాంబర క్షాణును నిరీక్షించుచుండెను. పాజీబీబీ ముస్తుపాక్షాణును, పక్షిరు రాకకును నిరీక్షించుచుండెను. మిగన్ బీ పక్షిరుక్షాణుకే వేచియుండెను. ఎవరికాగ్యములువాని సమకూర్చుకొని నెంచుచుండురుగదా !

ఇంతలో నచ్చటికిఁ బక్షిరువచ్చెను. పీరునువ్వురును తమతమగూఁసములనుండి లేచి పక్షిరునుఁ బిలుచుకొనివచ్చి యుచితాసములఁ గూర్చుండఁ జెట్టరి. వెంటనే చాందబీబీ “స్వామీ ! మీరు జెప్పినట్లు మాలికాంబరికను రాలేను. కారణమేమయ్యింతునో,, యనెను. “ఆతఁడెప్పుడేవచ్చి మిమ్ములను దర్శింపఁగలఁడని,, పక్షిరు ప్రత్యుత్తరమొసఁగెను. పాజీబీబీ “స్వామీ ! వాకోరిక సఫలముఁజేయ సమయము తటస్థించెనా,, యని యడిగెను. “మీగోక ఘంటకాలము వేచియుండ వలయునని,, పక్షిరు బదులునిచ్చెను. అంతఁజాందబీబీ “అయ్యో ! ముస్తుపా యిప్పుడెక్కడనుండి రాగలడు ? మీదర్శనమియు కడు చోద్యముఁబగనున్న,, వనెను. అందులకుఁ బక్షిరు “అంతయు మీకేవిశదము కాగలవని,, చెప్పెను.

ఇంతలోఁ బ్రధానులును, దండనాయకులును సభనలంకరింప వచ్చుచున్నారను సంకతి తెలియగనే పాజీబీబీయును, మిగన్ బీయును గాజినద్దశలవ్రుఁ బుచ్చుకొనివారి సంకతి పురమునకుఁ జెట్టరి. వెంటనే ప్రధానమంత్రిలందఱును సభకు విచ్చేసిరి. దండనాయకు లందఱును బారులుండిరి గాజియొంటు నిలువఁబడియుండిరి. అంతచాందబీబీ ప్రధానులవంకఁజూచి “ప్రధానులారా ! మీరందఱు మీమీసేవలను సిద్ధము చేసి యెప్పుడుకావలయునన్నను నావద్ద హాజరు పఱవవలయును. కన్నునెంతయు శివసేంగుర్లమునకు సమీపముననున్న బతులులో దిగియున్నదట. మాలికాంబరగూడ నేడేవచ్చి మనలను గలుసుకొనును. చాలకాలముక్రిందటఁ బగడేశమున కఱగియున్న ప్రధాన సేనానాయకుని దర్శించి నేడుమొదలు మీరందఱు యాతని యాధిపత్యముక్రింద నుండవలయును. ఈసమాచారమంతయు నిచ్చట విచ్చేసియున్న మహామహుడగు సీపక్షిరువలనఁ జెలియుఁబడిన,, దని యాతనికొఱకై సభయంతయుఁ గలఱుజూచెను. పక్షిరురాజి కెందును యగపడ లేదు. చాందబీబీ విభ్రమజెందినది. ఆ శ్చర్యమును భయమును యొక్కసారిగ నామెను యావరించుకొనెను. అంతరాజి “ర

హిమానూ ! ఇశ్వడిచ్చటనేమున్న పక్షిరును నీవుజూడలేదా ? అతఁడెచ్చటికి లేచి పోయెను. అందులకు రహిమాను “అమ్మా ! నాకుఁ జెలియను. మీరుమాతో మాట్లాడుచుండ నందఱునును మీవంకఁ జూచుచుంటిమి. అతఁడిచ్చటనుండి లేచినసంగతిగూడ నాకుఁ జెలియ,, దనెను. ఇతరయోధవరులుసహిత మామాటనే జెప్పిరి.

పిలుయుఁ దోదక వీరిట్లుమాట్లాడుకొనుచున్న సమయముననే మాలికాంబరును, ముస్తుపాయును మున్నట్టుండి యాసభలోని కరుడెంచిరి. చాందబీబియొక్కయు, బ్రధానులయొక్కయు పిష్టయము వర్ణనాతీతము. చాందబీబి పులకాంతిత శరీరయయ్యెను ఆనంగోద్రోకముచే నామెకొంతనేపు దేహము తెలియకయే మాటయుమాట్లాడకుండెను. వెంటనేయామెకు స్మృతిగలిగెను. పిమ్మటఁ జాందబీబి ముస్తుపా మాలికాంబరులను విశేషముగ గౌరవించి తనసింహాసనమునకుఁ బ్రక్కననేవారి నిద్రతీగి గూర్పుండఁజెట్టుకొనెను. ముస్తుపాయొక్కయు, చాతనిబంగువులయొక్కయు షేషములు విచారింపఁబడినవి. పిమ్మటరాణి మాలికాంబరుయొక్క కుశలముల నడుగుచు “నాయనా ! ఇశ్వడొక పక్షిన్నటికి వచ్చియుండెను. అతని మీరేమయినఁ జూచితిరా ? సభలోనున్నవాఁ డెచ్చటను యగవడలేదు. మిమ్ములనెదుర్కొన నేమయినమీనద్రకువచ్చెనా ?, యని యడిగెను. యందులకు మాలికాంబరించుక నేపూరవండి చిలునవ్వునవ్వి తనతావునుండి లేచి రాణివంకను, యితరపృథానుల వంకను జూచి యాటనియె.

“మీయెదుట నిష్పకు నిలిచియున్న మాలికాంబరే యిన్నిదినముల నుండియుఁ బక్షిరువేషమును ధరించియుండినది. మొదట బహుదరునుగాపాడి, నాసహదరుడైన మాలాభవగముజేసి యిచ్చటికరిగితిని. పిమ్మట రాణికే ముప్పగలుగఁబోవు నపుడచ్చటి కరుడెంచి యామెనురక్షించితిని. మరల ముస్తుపా హజరీబిని దర్శింప నిటరచ్చుచుండ మియ్యోమంజూ గూతనిని చెఱఁజెట్టగా నవటికరుడెంచి, ముస్తుపానరక్షించి, గూతనిని కొన్నిరోజులు స్త్రీరూపమున నుండ నియమించి యహమృదునగరమునకరిగి. పిమ్మట నాదుర్బలతనిని మరల తనగిరించుకొని శివనేరికి వెళ్ళుచుండ వారిని బోలియించి ముస్తుపాయుగాపాడితి ఇప్పుడుమీయెదుటఁ గూర్చియున్న యీకూరుండగు ముస్తుపాయే యిన్నిదినములనుండియు రాణిగారివగరిలో మిరన్ బీబియను నామధేయమున వహించి మెలగుచుండెను. మఱియు నిష్పకు మొగలాయి సైన్య మహమ్మదునగరమును సమీపించుచున్నది గనుక యుద్ధసన్నాహ మొనర్చుటకై నేనావేషమునువదలి రాణిగారిని దర్శించితి,, ననిచెప్పి ముగించి యిదివఱలో చా

నును, ముస్తుపాయును ధరించియుండిన యుడువులను వారికిఁజూపెను. చాందబీబియును, ప్రభానులును, దండనాయకులును, కరమాల్పర్యమును జెందిరి. మలికాంబరొసర్పి నడుచుకొనితత్కృత్యములకాతని నందరును వేసోల్పబోగడిరి. అంతఃజాందబీబి ప్రభానులవంకఁజూచి ప్రభానులారా ! అక్కరుచేఁ బంపఁబడిన వైన్యమంతయు నతనిపుట్టింపైన మురాదు యాధిపత్యముకింద వచ్చి మియర్మంజూ సేవతోఁ గలిసి కవశేరికి సమీపముననున్నదట. ఆసేవంతయు నికవారము రోజులలోపల నహమ్మదు నగరముపైఁ బడనున్నదని నేడు వార్తవచ్చినది. మీరందఱు మీమీసేనానాయకులను దీసుకొని శత్రుసభ కరుదెందవలయును. మఱియు నీపట్టణములోని యశేషజనును శేవతీదినమున సభకరుదెంచునట్లు యజ్ఞచేయవలయు, నని చెప్పెను. అందులకుఁ బ్రభానులు సమ్మతించి యామెవద్ద శలవుఁబుచ్చుకొని వారిప్రదేశంబుల కఱిగిరి. చాందబీబియును, మలికాంబరును, ముస్తుపాను మజిలీదీక్ష దర్శింపఁజేయుటకై మజిలీదీక్ష యంతఃపురమునకు వెళ్లిరి.

ఇరువదియో అపవృత్తరణము.

మఱునాఁడు సూర్యోదయ మగునప్పటికి హమ్మదు నగరమంతయు మిక్కిలి జన సమ్మర్దముగ నుండెను. ప్రభానులును, పైనికులును, సేనా నాయకులును, పట్టణములోని ధనవంతులందఱును రాణిగారి నగరునుగూర్చిననుచుండిరి. పదిఘంటలపొద్ద గునప్పటికి రాణిగారి సభామండపమంతయు వేసవేలు జనులతో నియమితగాలమునకుఁ బూర్వమే నిండియుండెను. మఱిగఁ నితరపట్టణములలోని కూరవరులందఱును తెక్కకు మిక్కిలిగా వచ్చియుండిరి.

సభామండపమంతయుఁ జక్కగ నలంకరింపఁబడియుండెను. మండపముయొక్క స్తంభములన్నియు, ననల్పశిల్ప చాతుర్యమునఁజేయఁబెసలారును ననమానపట్టునలువలనా న్నాగిశమైయుండెను. క్రింద రత్నకంబళమొకటి పరువఁబడియుండెను. సభ్యులందఱును వారివారి యుచిత స్థలములలో వారు గూర్చుండిరి. చాందబీబి రక్షణించితి నీవహసనాసీనురాలైయుండెను. ఈమెకుఁదూర్పుభాగమున నామె సమీప బంధువులును, వారికిఁబ్రక్కగ నేతన ప్రభానుమంత్రులును వారికి ముందుభాగమున

మాలికాచరును, మాలాశిఖాన్సలే యును, వీరికిఁ బిరుంద నితరయోదవరులును, వీరి
వెనుక వీరులును, పోరులును, నిల్చియుండిరి బహిఃప్రవేశమున నాశ్వములు తమబలగో
మతో సఁజ్జీభ మేమియును గలుగకుండఁగావలిగా ముకుండిరి.

అంతఃజాండకీలి తన తావునుండి లేచి సభ్యులనఁజూకించి “సభ్యులారా ! మి
మ్ములనందఱిని నేను నాసభకుఁబిలిపించినందులకుఁ గారణము మీకుఁ దెలిసియేయుం
డును. అయినను నేను కొంతమీకుఁ దెలిపెదను ఇప్పుడు మనయహమ్మదునగరము లో
ననేకమందిదుర్మార్గులు ప్రబలి యీరాజ్యమును నాశనమొనరింప సమర్థులున్నారు.
వారిలాచు ఖ్యుడు మియోఁ మంజూయని మీ కెల్లగఁగఁ దెలిసియేయుండును. తరతరము
లనుండియు నీపట్టణమునెలుచుండిన నైజాంశాహివారిఁకమును నాశనముఁజేయఁద
లచి యాదుర్మార్గులఁ దెవరినో యొక యధముని నైజాంశాహి వశములొనివాడాయు,
వానికి గొప్పహక్కు గలదనియు వాదించి, పరరాజును యక్ష్మరు చక్రీ ర్షిని సహాయ
మునకఁబ్రేర్చినాడట. సభ్యులారా ! జయచంద్రుండై షత్త్రుములేక పృథ్వీరాజుపైఁ
గఁకువహించి సరిరాజును మహమ్మదు గోరీని సహాయమునకుఁ బిలిచి నేమి లాభమును
పొందెను? అట్లేయై షత్త్రుములేక నాపయిఁగఁకువహించి యున్నమియగన్ మంజూనా
శనముకాఁగలఁడు. మీరెంతమాత్రము భయపడవలదు. మనగ జ్యమెన్పటికిని నాశన
ము కానేరదు. నాకంతమున పౌరాణముండునంతవఱకును, నైజాం శాహవంశము యొ
క్క రక్తము నానగమలఁ బ్రసహించుచున్నంత కాలమునునేనఁజెను. మెగిలాయ
పైన్యమును చించిచందాటుకు నాడునింకఁబావలెనేనునిద్దను గనన్నాను మీరుమిశక్తి
కొలదిఁజూరొడుడు. మీరు మీప్రాణములపయి నింపకైన యాశపడిక రాజభక్తినివె
దఁజల్లుక. జీవకోటులకు జన్మము గలిగినప్పడే మగణమునకొక్కప్పుడులాఁబడవలసిన
ది విధాయక పైయున్నది. మనము నోకిదినమున దేహవియోగమును బోఁడిఁగలవార
మే. అప్పుడుపుట్టిన పసిమనలను భూమికర్పించి యమాని యాజ్ఞకు లోఁగఁడినవారెం
దలున్నారు ఇదంతయు భగవన్నాయ. మఱియు మీరంకఱు మీశక్తి కొలదిఁ జూ
రాడి మీశౌర్యమును వెదఁజల్లునమయము తటస్థించినది. యుద్ధముఁజేయలేనివారందఱి
చ్చటనే యాగిపొండు. వారిని నేను బలవంతపెట్టను.

ప్రథావలారా ! మీరందఱును యాదినముమొదలు యుద్ధపన్నాహమును జే
యవలయును కోటగోడలు, బురుజులు మొదలగునవి భాగ్యజేయ వలయును. చందన్
వందన్ లోహగడముమొదలుగాగల దుర్గములలోనున్న ఘోరగులను మనకోటకుఁజేర్చ
వలయును భోజనప పధార్థములన్నియు నేడేకోటకుఁజేర్చవలయును. యుద్ధములో గా

యములుగలిగినవారికి చికిత్సలేయుటపై వైద్యులుసిద్ధమాగనుండు నట్లాజ్ఞాపించ వలయును. యోధులారా ! మీనుగడపటి వొకమాట శాస్త్రియను మీరంటిను వికమత్యముగలిగి మీపట్టణమును పరరాజులచేతఁ బడనీయక ధీమాగఁ బోట్లాడవలయును మనజేజును గలుగవలయునని స్వకాలసర్వావస్థ యందును భగ. తుని పార్థియ ముడవలయును. సర్వశక్తిగల భగవంతుడా ! దయాచి నాకుష్టైగ్యమనిష్ఠు. నారాజ్యమునకును, నావంశమునకును గళంకముఁ గలుగఁచెయ కుడునట్లు నన్నాకీర్వ దింపుము,, అని తనవాక్యజాలమును ముగించెను

ఇంతదమకను సభవారందఱును చాందబీబీ తనోభాసమతోఁ జూచుచుండిరి. ఇంటి నడికొప్పపై విరాజిల్లు పూర్ణశశికా నానిఁ సరముపై నిరుపమాంబగు యాయంతి సమ్మత హానాకారము భాసిల్లుచుండెను. కేజోవిరాజితమయి, నిరుపమాన పరితాపమయి, శైరికవస్త్రదూణియై మెరియు నీ ప్రేమ సముచిత సభవారందఱు మొగములఁబెకెత్తి తనఁ పీత్తణములఁ బరికించుచుండిరి. జోదార్యమయి, ఆశ్చ్యోతమ నోహరము, ధైర్యముచేయుచు, కేదీప్యమానమయి, యలరారు నాయాకారము దివ్యమగు నానిశ్చలమయి, ఆపరితాపము సభవారందఱి నద్భుతసాగమున ముంచివేయుచుండెను. సభలోఁగొందఱు చాందబీబీ నీ మేధావత్స్వరూపమని భావించిరి. మఱికొందఱు ‘మనము పూర్ణజన్మమున నిన్ని పుణ్యములఁ జేసికందువలననో యిట్టికూరకనితి మనయాత్మావర్తమున బన్నించె. మనరాయమునకే రాజ్యయ్యెన,, ని చెప్పకొనిరి. అంతగొంతసేపటికి ‘‘గంగాకిజయమగుఁగాక, శాశ్వతకీర్తి యామెకు నీలాకముఁ ఘట్టిల్లుగాక,, యను ఘోషములు శ్రభయంతయు నిండిపోయెను. పిమ్మట యోధునిలందఱును జయనూచకిముగఁ దవ.శ్రాభములను బూరించిరి. వంద నే చాందబీబీ మాలికాంబును వెంటఁబెట్టుకొని తనయంతఃపురమునకుఁ బోయెను. సభవారందఱును లేచి రాణిని వేనోళ్ళు బొగమచుఁ దమతమ నివాసంబుల కఱిగిరి.

ఇరువదియేడవ ప్రకరణము.

సుల్తానా సాజీబీని దర్శించిననీమృత సామెతుకలిగిన సంతోషము వర్ణనాత్మకము. మాలికాంబరే సుల్తానాను కష్టములనుండి తక్కించి తనకుదర్శింపఁ జేసినందులకు సాజీబీబీ మిక్కిలి సంతోషపడెను. అతనికిమీ సహాయమువల్లకును యామెకుఁగోచలేదు. ఆమె తనవివాహకాలమున చాలనికేదోయొక గొప్పపనుదన పెనుగదలచియుండెను. ప్రస్తుతము రాణిగారికిఁ గలిగిన సంకటములవలన సాజీబీబీ వినాహు పయిగ్గుము మానవేయఁబడినది. యుద్ధానంతరమున సుల్తానా సాజీబీబీలకు వివాహము జరుగవలసినట్లు మాలికాంబరు యేర్పాటు చేసెను. అందుచే సాజీబీబీ తనసోదరుని దర్శనమువలనఁ గలిగిన సుఖమునే కొంతకాలమువఱకు ననుభవించువలసియుండెను. ఎప్పుడెప్పుడు యుద్ధము ప్రారంభించఁబడి యొకసంక్లిష్టమైన రాణిగారికి జనుము గలుగునాయని యామెచేయుచుండెను. చాందబీబీకై యుద్ధమునందు సన్నాహము గలుగగలదని సాజీబీబీకై దృఢమయిన నమ్మకముండెను. అందుచే దనవినాహునుగూడ మిక్కిలి వైభవముతో జరుగగలదని యామె యుద్ధిహునందుండెను. కష్టములనుండి బ్రతికవచ్చినందులకే సంతసించుచున్న సుల్తానా సాజీబీబీలై పెండ్లికై తొందరపడకయున్నను యుద్ధానంతరమున యామెనుఁ బెండ్లాడవచ్చునని సంతసించుచు యుద్ధసన్నాహమునకై కొంతపాటుపడుచుండెను.

చాందబీబీ సంతోషపడెనునఁ గూర్చునియుండెను హమీదుఖానుడు దక్క-తక్కిన ప్రధానులందఱును యామెవట్టూ గూర్చునియుండిరి.

చాంద — “మాలికాంబరూ ! ఇక రెండురోజులగానైన తప్పక యుద్ధము దలస్థింపఁగలము. మీరందఱు సిద్ధులగునన్నారగదా?,” యనెను.

మాలి — “సిద్ధులై లేకేమి ? కావలసిన పనులన్నియుఁ జక్కగనే నెగవేటుచున్నవి. బీజపూరు సుల్తానునుండి మరల వర్తమానములేవియు వచ్చినట్లులేవు,, అనెను.

చాంద — “నేడే వర్తమానము వచ్చినది. ఇబ్రహీంజిదిల్ షాహ్ తనసైన్యముతోవచ్చి మనలను గలుసుకొనునట్లును, అతనికై మనమువేచియుండ నవసరము లేదనియు వర్తనునమును బంపినాడు. అతఁడు తప్పక మనలను గలుసుకొనఁ గలఁడు,, నెను.

మాలి—“అమ్మా! నాలోడినమున నేనుచూచిన మొగలాయి పైన్యమును వర్ణించుటకై దరచుగాను, పైనికి భటులందఱు దృఢగాతులై శౌర్యసన్న యాలచేఁచాండన మామచుండిరి. ఏనుగులును, గుఱ్ఱములును మిక్కిలి బలిష్ఠములై యప్పడే యుద్ధమునకు మాకువానిపలే హాంకరింపఁబడినవి. ఫింగులును, దుసాకులును, మంగుగుండ్లు మొదలగునవి వానికర్ధఁ బెక్కులు డిసవి. అయినను మఁమిప్పుడు జేయునన్న హములు వాటికంటె నినుమడించి యుండుటచే నాకించుకైన భయములేదు. మనయోధనరులెల్లరు నిప్పటివఱకు నపజయమనువార్త మనచవిఁబడినీయలేదు. అందుచే మనోజయము సంపాద్యము కాఁగలదు,, అనెను.

చాంద—ఇంతకంటె రెండురెట్లు మొగలాయి పైన్యము మనపైకి వచ్చినను నేను జంకను. మనపైన్యమంతయు నైకమత్తముగలిగి దేశాభివానముచేఁ బోరాడిన మనకపజయము కలునా? మఱియు బీజపూరు పైన్యములకున్న ధైర్యసాహసములను నేలుగఁజెప్పవలయువా? గోలుకొండనుండి వర్తమాన మేమియు రాలేదు. అతఁడు మనకు సాయము చేసుకోలేదో తెలియఁగన్తు,, దనెను.

మాలి—“ప్రస్తుతము గోలుకొండ నవాబు మనకు సహాయమునకై వచ్చుటనాకును సందేహముగ నేయున్నది అమ్మా! ఒకటి చెప్పమరచితి. దక్షిణీతురకలు కొందఱు గొప్పపైన్యములతో మియర్ మఱిజాను గలుగు కొనవచ్చుచున్నారట. వారినిరానీయక శ్రోత్రమునే యెదిరింపుటకై మనఅద్భుత రహిమాను చెంత గొంతపైన్యమునుఁ బంపవలయును. లేనిచోమ మువారిని జనుండుటదుర్లభము,, అనెను.

చాంద—“రహిమానూ! నీవిప్పుడే గొంతసేనను దీసుకొని వారి నెదురింపుటకే గవలయును. మరలత్వరలోవచ్చి మమ్ములను గలనుకొనవలయును,, నిచెప్పెను.

రహిమా—“అమ్మా! నేనుసేనను దీసికొనిపోయెదను గాని నాప్రియత్నము లకన్నిటికిని హిమాగుఱానుఁడడ్డము వచ్చుచు రాచకాధ్యములొనిండుకయైన భాగముగొనక యశస్సితోనున్నాఁను. మఱియు నాతడప్పడప్పుడు శత్రుస్వతుమువారిని గొని యాచు మిమ్ములను దృఢీకరించునట్లువింటినని,, చెప్పెను.

చాంద—“నేను అట్లేవింటిని. అహమృదుఖానుని కారాగృహమంగుంచినది మొదలు హిమాగుఱానుని దృగ్ధ యొకవివముగనున్నది. చక్కగానిజయునుబరిశీలించని దే మనమేపనిని జేయఁగూడదు,, అనెను.

మాలి—“అమ్మా! అహమృదుఖానుఁడు ఛెరసాలనుండి యెట్లయినతప్పించుకొనిపోవుటకై యనేకసదుసాయములను జూరుకొనుచున్నాఁడట. అహిసి నెజసాల

నుండి తప్పించుకొని పోయెనేని మనకు దురవస్థలుగగలదు. కాబట్టి మనమతిచాగరూ క తతోనుండవలయును. యుద్ధానంతరమున నాతని మనమెట్లు జేసిగనుజేయవచ్చును., అనెను.

వీరిట్లుమాట్లాడు కొనుచుండ రాణిగారి సేవకుఁడొకఁడరుడెంచి “అమ్మా! నీ దీపద్వారలందఱు చారివారి సైన్యములను దీసుకొని వచ్చి హజాతున గాచుకొనియు న్నార,, నిచిపెను. వెంటనే చాందబీబి “ హుసేనూ ! నీవీక్షణముననే పోయిసిద్ధి స్థూరుల సైన్యములువిడియుటకను కూలప్రదేశంబుల నేర్పాటుచేయుము. (రహిమా నువంకఁజూచి) రహిమానూ ! నీవు నీపని యందప్రమత్తుడై యుండుము. శేషేసేన నుదీసుకొని బయలుదేరవలయు,,నని చెప్పి సింహాసనముపైనుండి లేచెను. వెంటనేప్ర థానులందఱును లేచి వారికి నియమింపబడిన కార్యములను జేయుటకై రాణివద్ద శల వుఁ బుచ్చుకొని తమనెలవు కఠిగిరి.

ఇరువదియేనిమిదవ ప్రకరణము.

ప్రధానులును, గండనాయకులును యుద్ధసన్నాహములను జేయుచుండిరి నే నకు సౌకర్యములగు పనులన్నియు జేయబడినవి. చాలదినములవఱకు సరిపోయెడుయా హారపదార్థములు బండ్లమీదఠేబడి కోటలోఁ జేర్చబడినవి. సైన్యాధిపతు లందఱు సేనలకుయుద్ధకిత్తును బాగుగ నేర్పించుచుండిరి. ఖడ్గములు, భిండివాలకులు, కుతార ములు మొదలగు నాయుధములన్నియు బాగుగబదను పెట్టఁబడుచుఁ గొత్తవి గూడ నిద్ధము జేయబడుచుండెను. యుద్ధమునం దుపయోగపడు గజములు, హయములు, మొదలగువాటికి యజమానులు శిక్షచక్కగఁ గఱపుచుండిరి. సహాయమున వచ్చిన కొత్త సైనికులకు గుఱారములు నాటింపఁబడుచుండెను నేనానాయకులందఱును వా రివారి సేనలనుజేర్చుకొని అందులో యుద్ధమునకు అర్హులెవ్వరో యనిపరీక్షించుచుండిరి ఫిరంగులకును, తుపాకులను గావలసిననాళములు, మందుగుండ్లు మొదలగునవి కోట లోనికిఁజేర్చఁబడుచుండెను. చందన్ వందన్, లోహగడముమొదలగు దుర్గములనుండి ఫిరంగులన్నియుఁ దేబడికోటలోఁ జేర్చఁబడినవి. సైనికులలోఁ గొందఱుకోట గోడ లు, బురుజులుపరిశోధించి శిథిలమైన భాగములను బాగుచేయుచుండిరి.

నమవరులారా ! ఈ మహమ్మదునగరపుకోట మిక్కిలి పవిత్రమైనది. ఈకోట చతుఃముగానుండి యత్తరపు దిక్కున సింహద్వారమును గలిగియుండెను. దీనిదుట్టుకొలత రమారమియేనిమిదిమైళ్ళుండెను. తూర్పుదక్షిణపడమర భాగములలో గచ్చెట్లు, బలరక్కిన బొమ్మలైమును చెట్లుచట్టముగావెరిగి యుండుటచే ముట్టడించుటకువీలులేకుండెను. ఉత్తరపుతట్టమార్చిమే యీకోటకు ముట్టడించుటకు వీలున్నది. ఈకోటగోడలు నేలమట్టమున నాలుగున్నరగజమువెడల్పును నగ్గిమునరెండుగజములవెడల్పును గలిగి నిలువున పదునాలుగడుగుల నెత్తుగలిగి యుండెను. ఈగోడలచుట్టును సదా వీటిచే నింపబడిన కందకమొకటిగలదు. ఈకందకముచాల లోతుగలదై యిరువది గజములవెడల్పుగలిగి యుండెను. ఈగోడలకు లోపలిభాగమున జాట్టూ ఫిరంగులుంచుటగాను పది యడుగుల యెత్తుగల పిట్టిగోడయొకటి కట్టబడియుండెను. ఈపిట్టిగోడమీద ఫిరంగులనుంచి శత్రువులపై గాల్చుచుందురు. అచునలసీటికి సమముగారెండడుగుల దూరమునకొక్క చిన్నరంధ్రముమంతున కోటగోడలకన్నివైపుల రంధ్రములమధ్యబడి యుండెను. ఈరంధ్రములన్నియు ఫిరంగులమాతులయొక్కచట్ట కొలతననుసరించి చేయబడియుండెను. ఫిరంగులను గాల్చువీరభటులందఱు పిట్టిగోడమీద నిలుచుండి ఫిరంగులను గాల్చురు. మొదటగోడమీద నిలుచుండి సుపాదులతో యుద్ధము చేయుచార లుసిపోయినపు డేచిన్నిగోడమీదికివచ్చి ఫిరంగుల గాల్చువారిని పైకిఁబంపి వారచట యుద్ధము జేయుచుందురు.

కోటగోడలకు లోపలిభాగమున నొక ఫర్లాంగు దూరమున కొక్కొక్కబురుజుగలదు. కొన్నిబురుజులు కొత్తగ మరమ్మతు చేయింపబడియుండెను. ఈబురుజులలో ముఖ్యముగా యుద్ధమునకుఁ గావలసిన పరికరములన్నియు సిద్ధముగఁ బెట్టబడియుండుటచే సైనికులు సర్వకాల సర్వావస్థలయందీ బురుజులను గనిపెట్టుకొనియుందురు. మఱియుఁ గోటసింహద్వారమున కిరువదికొలదు రెండేసిదృఢమయిన బురుజులుగలవు. వీటియందుఁ బూర్వపు నైజాంశాహీవాడెను ఫిరంగులన్నియుఁ పెట్టబడియుండెను.

పైఁజెప్పిన సింహద్వారము యంతవిస్తీర్ణము గలదనిజెప్పటకు వీలులేదుగాని యీద్వారమునుండి యవుదాలు గట్టబడిన మూడుబలిష్ఠములైన యేనుఁగులు బరాశాటకముగ నొకటేకాలము చాటిపోగలవు. ద్వారముయొక్క కపాలుములు మేలిమయిన యనుముతోఁ జేయబడి యతితీక్ష్ణమగు గుబ్బమేకులతోఁ దాపటము జేయబడియుండెను. వీటికి బీకములు లోపలిభాగముననే చేయబడియుండెను. దిశ్వాస

శాత్రులును, యుద్ధములయం దారితేరినవారును, సదా జాగ్రత్త నేవహించి యుండు వారును నగు ముసలిబంట్లపైఁ జెప్పిన బురుజులలో నెల్లప్పుడును గాచుకొనియుండి సింహద్వారమును గాపాడుచుండురు. ఈవృద్ధరక్షక భటుల కెప్పడై సహాయము గావలసియుండిన కోటలోనుండు యితరపైనిక భటులు వారికి సహాయము జేయుదుం దురు. యుద్ధ సమయములలోఁదప్ప నితరకాలములమందుఁ బగటిపూటమాత్రము కోటసింహద్వారము తెరువఁబడియుండును.

—:0:—

ఇరువదితొమ్మిదవ ప్రకరణము

నూర్యోదయమయినది. ఆహమ్మదుగగర మంతయు శతసమృద్ధముగా నుండెను. ఏప్రక్కఁజూచినను యిటునటు బరుగెత్తువారును, ఒకరితోనొకరు మాట్లాడుకొనువారును, ఏమితోపక వడిగనడచువారును వీధులలో నిండియుండిరి. కొంతమందిస్త్రీలు తమభర్తలు యుద్ధమున నిహతులగుదురేమోయని దుఃఖించుచుండిరి. మఱికొందఱు తమస్థియులకు యుద్ధమునజయము కలుగునట్లు భగవంతుని ప్రార్థించుచుండిరి. కోటకుమారుభాగమున నున్న రాజవిధియంతయు నేనలచేతఁగి పోయెను. సామంతరాజులచేఁ దీసికొనిరాఁబడిన సైన్యములును, రాణిగారిసైన్యములును సింహద్వారముకడ నిల్చియుండెను. ఒకొక్క నేనవద్ద నొకొక్క నేనాయకుఁడు తీవిగఁ దన హయముపైఁ గూర్చుని నేనంతటినిఁ బరికించిచూచుచుండెను.

ఇంతలో రణభేరి మ్రోయింపఁబడినది. దానిని విన్నపైనికు లమితోత్సాహులైరి. ధైర్యనూచకముగ శంఖములను, తుతారాలను బూరించిరి. పిమ్మట సైన్యమంతయుఁ గోటఁజేరవలసి యట్లుత్తరవామెను. సేనానాయకులు దమసేనను బాహులు దీర్చి కోటలోనికిఁ గొనిపోవుచుండిరి. ఈసేనానాయకు లందఱికిని ప్రధానసేనానాయకుఁడగు మాలికాంబరు ముందునడుచుచుండెను. వీరిట్లుగోట జొచ్చుచుండగనే ప్రళయకాలమునందువలె గగనమండలము బృద్ధలగునట్లు భేరినినాదములు రాణిగారిసేనకు వినవచ్చెను. “మురాదు సైన్యరూ సమీపించుదున్నది. కోటలోనికి త్వరగరండ, ని సేనానాయకులందఱు యేకగ్రీవముగఁ దమసేనల కుత్తరవిచ్చిరి సైన్యమంతయుఁ గోటలోనుకేగినది. సింహద్వారపు కవాటములు బంధింపఁబడినవి. కోటలోనున్న

న్యమంతయు వారివారికి నియమింపఁబడిన స్థలములలో వారునిలుచుండి యుద్ధమునకు సిద్ధపడియుండిరి,

ఇంతలో మురాదు సైన్యము కోటవద్దవచ్చిచేరినది. కోటముట్టడి పొరంభమయినది మురాదుసైన్యములో సగముమంది కోటకుజాట్టునున్న యగడ్డనీది గోడలను సమీపించి వాటికి రంధ్రములనుజేయఁ బ్రయత్నించుచుండిరి. కింకనున్న సైన్యము గోడలమీఁద నున్నవారిపైఁ దుపాకులను, ఫిరంగులను గాల్చుచుండిరి. వీరిఔబ్బలకుఁ బైనున్నవారింట్ల నెఱివలేదు. గోడలపైనున్న రాణిగారిసేన ప్రియోగించు శత ఘ్నలయొక్కయుఁ దుపాకులయొక్కయు గుండ్లవలనఁ గింకనున్న వారనేకులు నిహతులగుచుండిరి. ఇట్లుండ మురాదుసేనలోఁ గొంతమంది తాళ్ళను, గుండ్లను, చెట్ల కొమ్మలను తీసికొనివచ్చి కందకములను బూజుట కెత్తించుచుండిరి. పైనున్నవారు శత్రువులు జేయుపనుల కనేకవిధములగు విఘ్నములను గలుగఁజేయుచుండిరి మురాదుసేనలోఁ గొంతమంది బాణధర్మముల గురిపించుచు ధీరముగఁ బోట్లాడుచుండిరి. కోటలోని సైనికులలోగూడ చాలమంది నిహతులైరి. వెంటనే చాంద్రబీబీ పురుషవేషమునుధరించి కవచమునుదొడిగి, చేతఖడ్గమునుధరించి కోటగోడమీఁద బిఱబిఱ నడుచుచు సైనికులనుఁ బోత్తాహపెట్టుచుండెను. రాణిగారి దర్శనమయిన వెంటనే సైనికులందఱు మిక్కిలి యుత్సాహముతోఁ బోరాడుచుండిరి. కోటగోడలను సమీపించియున్న మురాదు సైన్యము బురుజులను బయటనుండి త్రవ్వి గూఢుచేసి యాగూటిగోడ దుపాకిమంచునుంచి దానికి నగ్నిరవలుకొల్పి యత్నించుచుండిరి. వెంటనేచాతుర్యవతియగు చాంద్రబీబీ యదిగని యావైపునకుఁ బరుగెత్తి లోపలినుండి బయటకుఁకును రంధ్రములను బొడిపించి వారాగూటిలో నుంచుమందు నీవలికిడియించుచుండెను. మియర్ మంజూ సేనలోననేకులు మురాదుసేనతోఁ గలసి సింహద్వారమును స్వాధీనము జేసుకొని లోపలఁబ్రవేశించుటకుఁ బ్రయత్నించుచుండిరి ఆవైపుననున్న రాణిగారి సైన్యము శత్రువులను లోపలరానీయక హోరాహోరగఁ బోరాడుచుండిరి. ఇరుపక్షములవారిలో ననేకులునుడిసిరి. సైన్యములోననేకులు చచ్చుటను చాంద్రబీబీచూచి సింహద్వారము కడకువచ్చి శత్రువులపై బాణధర్మము గురియించుచుండెను.

వీరిట్లు యుండుటతోఁ బోరాడు చున్నప్పుడు వేటొకసేన రాణిగారికి సహాయముఁజూర్చుట కరువెంచి మురాదుసైన్యముతోఁ బోరాడమొదలుపెట్టెను. ఈసైన్యమే బీజపూరునుండి వచ్చినకొత్త సైన్యము. ఇబ్రహీంఆదిల్ షాహ్ యీ సైన్యమునకు నాయకుఁడు. ఈతనికింక నితరసేనానాయకులు గూడనుండిరి. బీజపూరు సైన్యమును జూ

దగనే రాజిగానేన విజృంభించి పోరాడ మొదలుపెట్టెను. నిమసములూపల రక్తము కాల్వలుగట్టెను. భటులతలలు, కాళ్ళు, చేతులు నెత్తుకులా దేలుచుండెను మత్తకరీంద్రముల కుంభస్థములు సేనానాయకులయొక్క ఇరువగద వెబ్బలచేతను ఫిరంగిగుండ్ల వెబ్బలవల్లను బగిలిపోయెనం బకుచుండెను. కొందఱాశ్వికు లీతెలంగైకొని రాతులం బొడుచుచుండిరి. మహావీరుల నేత్రములు రక్తస్పృశములై కూరకారుల జేయుచుండెను. కొందఱాయుధముల బాండ్లచి ఎగ్గెనుచుండిరి. కొందఱు పర్యెత్తుచుండిరి. మఱికొందఱు వారినిందరుసుచుండిరి. గ్రాహ్యులగుచే సత్కాహము వృద్ధియైనందువల్ల స్త్రుతిదప్పి యనేకులు వాగంశలవాని నేరిండ్లపోవుచుండిరి. కొందఱగోడలపయి నున్నవారు మొగలాయిపై నృగుపై నెప్పులకడకును విసిరిచుచుండిరి. బయటనున్నవారిచే బయోగింపఁబడు ఫిరంగుల శిష్పంబులు నోడగోడలను బద్దలు చేయుచుండెను. గోడలపయినున్న పైవ్యమలసిపోయె. మొదలనేనిన్నగోడలపయి బింగుగునుగాల్చువారు పెద్దగోడలమీదికికచ్చి తుపాకుతో ముద్దము జేయమొదలుపెట్టిరి. వీరుప్రయోగించు బందూలగుండ్లన్నియు శత్రునేలపయిఁబడుచు ననేకమందిరి హతముజేయుచుండెను. రాదిదిగని మిక్కిలికోపముతో దనసేనను ధీరముగఁబోట్లాడ నాజ్ఞాపించెను. అందఱు నొకటేపెట్టున సింహద్వారముపయిఁబడి కవాటములను బద్దలుచేయుచుండిరి. వెనుకనుండు బీజపూరుపైవ్యును వీరిప్రయత్నముల నిండుకైన కొనసాగింక లేదు అంతమురాను చాందబీబీఁబయి బాణవర్షమును గురియి శదోడఁగెను. ఆమెదానినిలత్తుపెట్టక ఒకతూరిబాణములను మఱియొకతూరి తుపాకులగుండ్లను మురాదుపయి విడచుచుండెను. చాందబీబీ చొర్యాగ్నికి తప్పకొనలేక మొగలాయిపైవ్యము తహతహపడుచుండెను ఇరుపక్షములలోఁ బడిపోవుపైనికులను బాడతేకఁగాఁబోలు నూర్చుఁడపర సముద్రమునఁ గుంకిపోవుచుండెను. చీకట్లు నలుదెసలఁ గ్రొమ్మకొనెను. ఇరుతెగలవారును నాటిదినమునకు యుద్ధమును నిలిపివేసిరి.

ముప్పదియవ ప్రకరణము.

మఱువాకుదయనుననే రణభేరి మ్రోగించుటచే . కన్నుపై ములు కొట నున్నట్టిదిచిరి. ఉఱుము మెఱుము పిగులతోడి మేఘమువలెపుర దుపాకులు పరి యోగంపఱుడినవి. వానివలనంబోడమిన ధూమంబు లిరువాగు సైన్యంబులం గప్పివైచె ను. నీజపూరు సైన్యములూ గొంతభాగముమందే కొటలానికి రప్పింపఁబడియుండుటచే రాణిగారి సైన్యము పూర్వముకంటె నిష్పక్షత్యుత్సాహంబునఁ బోరాడుచుండిరి. మియర్ మంజూనేన బయట తేషించియుండిన ఇబ్రిహింఆదిల్ ఖాహ్ సేనతోఁ బోరాడుచుండెను. మొగలాయి సైన్యము కొటకుఁ ద్వంసముఁజేయ పట్టుపట్టెను. వెంటనే చాందబీది వారిప్రయత్నమునకుని వారిపయ నన్నివర్తమును గురింప వారాప్రయత్నము మానిరి పిమ్మట మురాదు కోపావేశుఁడై తనశక్తికొలదిని రాణిగారి సైన్యములపయఁ బిరంగులన, దుపాకులను గార్పించెను. చాలనేసిట్లు పోరుఘోరమాయెను. మురాదు ప్రాకులతో ననేకులు హతయైరి. ఒకకొత్త సైన్యమువచ్చి పీఠస్థానం గలసికొనింది. వీరే మియర్ మంజూ సహాయమునకు వచ్చిన దక్షిణీశుఁగ . అబ్దుల్ రహిమానుఁడు వీరినితోనినూఁగ గలసుకొని తరుమగొట్టుటకు వీలులేకపోయెను. ఈతఁడు వచ్చునన్నాఁడను సంకతి తెలియగనే దక్షిణీశురకులు మఱియొక మార్గమున వచ్చి మియర్ మంజూను గలసుకొనిరి. అబ్దుల్ రహిమానుఁడును చేయునదిలేక రాణిగారి సైన్యమును వచ్చిచేరెను.

ఇప్పుడు మియర్ మంజూ యొక్కయు, మురాదుయొక్కయు సైన్యములు ధీరముగఁబోట్లాడుట కారంభించినవి యీసేనలొననేకులు యగడ్డను బూన్చుటకై వారిశక్తికొలదిఁ బ్రయత్నమును జేయుచుఁ గొంతవఱకాకార్యమును సఫలమును జేసిరి. ఇంతలో వారిపైచాందబీది నిష్పలవర్తమునుగురిపించి తుట్టగుడకు వారిసాధ్యమునుండి తగునుగొట్టెను. వెంటనేచాందబీదు కొటసింహద్యారమును భేదింపుకొని, లోపలఁ బ్రవేశింపఁజెరిచి ఒక్కఁజేతూరి కచాటములపైఁబడిరి, వారాఠలుపులను భేదింపలేకయుండుటను మురాదుగని తనవద్దనున్న పినుగులవన్నిటిని వరుసగ నిలువఁబెట్టి కొటతలుపులను దానియమించెను. అవి యిందుకైన చలింపలేదు. ఇసుపగుబ్బలు గజయూధముల మస్తకములలో గుచ్చుకొనుటచే రక్తము ప్రవాహములై పారుచుండెను. అంత మురాదుతన సైన్యమును బురుజులకు నిప్పంటింప నాజ్ఞయిచ్చెను. అంతవారందఱును బురుజులను గొల్చయత్నంచుచుండిరి. మాలిఖాంబరు తనశక్తికొలదిని వ్రాసిపోఁ

బోట్లాడుచుండెను. చాందనీబి కోటగోడలపైపై యుద్ధముజేయుచుండెను. మొగలాయీపై న్యాయ విజృంభించి పరిజేయుటచేకోటలోని యుత్తరపుటట్లు బురుజులు పుష్పరితమయ్యెను. ఆభాగముననున్న మఱియొక బురుజుగూడ నిష్పండుకొని రెండుబురుజులునుపెళ్లపెళ్లారావలుచేరి గొప్పదండీపోవుచుండెను. అత్యంత మొగలులుకోటలోబ్రకిసెప్ప మొపలుపెట్టుచుండిరి. రాణిగారి సైనికులలో ననేకులు నిరుత్సాహులై పాతిపోవుచుండిరి. చాందనీబి యావిపద్యశనుజూచి రోషవేశముతో వెనుకకు వెలు సైనికులను బిలిచి “శిశివంతులారా ! యిట్లుభీతులై పరుగిడవచ్చునా ? లేక నమి క్కిరి యొక్క-వి. పని నిక్కురున్న మొగలాయీవీరులకుక్కడించి ఖ్యాతికలిపించి పెదరి యాలాగున నిరుత్సాహులగుటకు గారణమేమి ? నాశరీరములోఁ బాళింపించు గాఁబట్టెనును బగారిచేరి కివ్వఁబని చెప్పచుజేత ఖడ్గముధరించు కూలి బురుజులపైపురుగుల గెల్తెను. ఆమెవాటలకు విన్నవోడనే వెనుకకుమఱియొచ్చి మరలరాణిగారి సేనుజేరెను. చాందనీబి మిక్కిలిధీరముగఁబోట్లాడుచుండెను. రాక్షససంహారకాలమున శక్తిస్వరూపమునుగైకొన్న పార్వతిదేవీవలె నామెయిప్పు విజిల్లుచుండెను. చాందనీబియే దేవతయ్యై సైనికులందఱు భావించి సాగింపులపై న విడిచి పోడగొడగిరి. మొగలాయీపై న్యాయము ధైర్యముగఁబోట్లాడుచు బురుజులుగడిపోయి యాద్యమును మఱియొక్క సైన్యసేయులు దానిగుండు కోటలోనికిఁబ్రవేశించుచుండిరి. చాందనీబి వాకడనుగల్చి కోటలోనికిఁబ్రకిసెప్ప యత్నించుచుండెను. చాందనీబి యుద్ధములుగ జేసిపారినేయుచుండెను. ఆమెను మార్గముననున్న మొగలాయీ చాందనీబియొద్దకు స్వయముగావచ్చెను. కాని యామెరాద్రాకరమును జూచి మిక్కిలివెఱుగొని దూరముపోయియచ్చటనుండి బాణవర్షమును గురిపింపఁబడగెను. ఆమెఈబాణములను జేసి ఖండించుచుండెను. కానియందొక బాణము శరస్సునగుచ్చుకొనగా నామెయిజేతకొద్దా విష్టవానసయై ఆబాణమును తానేపెత్తికొని మఱియొకరొక్కముతో యుద్ధముచేయునాగెను. మాలికాంబరును, అదిల్ శాహాయును మియర్ మంజూ హసన్ మియ్యా సేనలతోఁబోరాడుచుండిరి. ఇబ్రహీంఅదిల్ శాహా తనకరవాలంబును గైకొని కవలీకాంతరమును భేదించునట్లు మియర్ మంజూ సేనానాయకులంతయును విలుంతనములుగా జేయుచుండెను. అంత మియర్ మంజూ రోషకామయితి నేనుండైఇబ్రహీంపయఁబడి యాతనిఁ జెగటార్చుటకుఁ దనకత్తి నెత్తెను. ఇంతలోఁదరుణయనుకుండగు నొక రాక్షసుడును యెచ్చడినందెయొక తనగుట్టునును పాయవేగమునఁ బరుగెత్తించుకొనుచు వచ్చియాపురుషసింహునికిఁ దోడుగమియర్

మంజూషయ్యబడెను మియర్ మంజూ యబ్రహింతో బోరాడుటమాని యీవచ్చిన నూతనపుగొడుగుతో బోగావచ్చుచుండెను. వీరిద్దరికిని పోరుపోరాటమాయెను. ఈవచ్చిన నూతన పుగొడుగు ముస్తుపాయని మియర్ మంజూకు చెలియగానె యాతనికిఁగొధ మూరక పొంగివచ్చుచుండెను. ముస్తుపాయను అస్థిలి నేయుండెను మియర్ నేనలలో ననేకులు మడిసిరి ముస్తుపా, మాలికాంబరు, అదిల్ శాహాల్ కులకుంజి హతేశేషులగుమి యర్ మంజూ పైనికులు పరుగెత్తి పోవుచుండిరి. అంతి మియర్ మంజూ ముస్తుపాతో బోగుటను మాని మిగిలి గుంపు పైన్యమునుదీసుకొని మురాదుకుఁదోడ్పడవచ్చెను. ముస్తుపా మాలికాంబరులు చాందబీబీకిఁ దోడ్పడవచ్చిరి. ఇట్టివఱకులు చాందబీబీసహాయముచే నామెపైన్యము మహాఁదీపనాహునునకుం జంకుగొనని పర్యతములక్రియ గుఱిగలైనిచ్చి యుద్ధమాడుచుండిరి. చాందబీబీయు శత్రుపైన్యంబుసాచ్చి తుంగమడు పుజొచ్చిన మహాభేదములు చందమున పైనికులను చించి కెండాడుచుండెను. మురాదుపైనికులలో నొక్కఁడు మురామెను సమీపింపకయుండెను. మురాదుపైనికులలో ననేకులు మడిసినదేకాక కాళ్ళుచేతులు నలుకబడినవారును కొనయూపిరితోనుండు వారును రెక్కకు మిక్కుటముయి యుండిరి. వీరిలోనొకఁడు చాందబీబీ శౌర్యమును గనిచి 'అహ! ఓహిహి'దూదేశమున కట్టివీరమాత యెచ్చటను జన్మించియుండలేదు. ఇదిమిచ్చునైన నీమెవంటి ప్రత్యర్థము లుద్భవించుట యరుదు అహ! ఏమి యీమెశౌర్యము! ఎంతి బోరినను యామెకించుకైన నలసటజనింపకయున్నది. కొద్ది కాలములోనే శత్రుపైన్యమునంతటిని ధ్వంసముజేసినది. ఇట్టిదేశాభిమానముగలయీ శూరవంతి పవిత్రకారితము లోకమున కాశ్వతిముగ నుండుగాక,, యని దనపాఠిని ములనునదలెను.

పోగుటము జరుగుకొలది కెండుపక్షములవారిలో ననేకులుమడిసిరి. కాని మురాదు మియర్ మంజూ నేనలలో మిక్కుటముగఁ జచ్చిరి. అందుచేమురాదు తనకుగెలుపు దొరుకుటదుస్తరమని భావించుచుండెను. అయిననీతఁడు దీనిని వెలిబుచ్చక మునుపటివలెనే బోరాడుచుండెను. మురాదువలెనే నూర్యుడును శౌర్యమునువీడి పశ్చిమకి ఖరినాగోహింపఁ బోవుచుండెను. కానిమొగలాయి పైన్యము కొటలోని కొక్కయడుగైననుఁ బెట్టజాలకుండిరి. ప్రయోజనమేమియుఁ గానరానందున మురాదు యుద్ధములుపుడలచేయునట్లు తనపైన్యాధిపతి కనుజ్జయిచ్చెను. రాణిగారి పైన్యములో

గూఢకర్తామీరిన సైనికులు మడిసియున్నందున చాటిదినమునకు యుద్ధమునాపివేయవలసినదని చాందబీబీ తన సైన్యాధిపతి కాజ్జుయిచ్చెను. మురాదు మియర్ మంజూలు శేషించిన సైన్యములను దీసికొని తమగుఢారముల కరిగిరి.

ముప్పదియొకటవ ప్రకరణము.

గుఢారములకేగిన మురాదు సైన్యములలో ననేకులు గాయములచే మిక్కిలి బాధపడుచుండిరి. ప్రాణవైద్యులు వారికిఁజికిత్సజేయుచుండిరి. కొంతమంది సైనికులు వంటలువండుచుండిరి. కొంతమంది సేవకులు మురాదునకును, మియర్ మంజూకును ప్రత్యేకముగ భోజనపదార్థములను తయారుచేయుచుండిరి. సైనికులు నివసించియుండిన గుఢారముబ్రక్కగ నేవేతొక డేరామందు మురాదొక కుర్చీపయిఁగూర్చుని యుండెను. ఆతఁడూరక దేనినో యులోచించుచుండెను. మియర్ మంజూ మిక్కిలి దీనవదనుడై యాతఁడొక్కఁగ నేవేతొక కుర్చీపయిఁగూర్చునియుండెను. అంతమురాదు “మియర్ మంజూ! మనకిక జయము దొరుకుట దుర్లభమనియే దలఁచెదను. ఇంతటితో సంతోషించుకొనుట యుచితమని నాయభిప్రాయమనెను. అందులకుమియర్ “ఇప్పుడు సంతోషింపకొనుటవలన మనకేమిలాభము? మనయిష్టప్రకారము రాణియొప్పుకొనునా? ఆమెయొక్క సైన్యములలోఁగూడననేకులునుడిసిరి. రాణిగారి సైన్యములకంటె మన సైన్యములే చాలగొప్పవి. అయినను మనసేనలలో ననేకులు మృతిబొందుటవలన నిప్పుడు చాందబీబీ కెంతసైన్యముగలదో యంతసేవమనకున్నది. ఇంకొకతూరి కోటనుముట్టించిచూతము. పిదపమనపొత్తి కొలదిజరుగఁగల,దనెను. అందులకుమురాదు “ఇంకొకతూరికోటను ముట్టడించిన మనకిప్పుడున్న సైన్యములనుగూడ మనముపోగొట్టుకొనగలము. అబ్బా! చాందబీబీశౌర్యమేమని చెప్పగలను. అట్టిరణశూరయగు స్త్రీనినేనచ్చటను జూడలేదు. ఏమియూమె. శౌర్యము! యుద్ధముపొరంభింపఁ బడినదిమొదలుకొని తుదవఱకు నెవరికిని వెఱువకపోరాడినది! నాబోటివానికి సహితమామె యెరుట నిల్చియుద్ధమొనర్చుటకు గుండియలులేవు! కాబట్టి యిప్పుడెట్లుంనను నామెతో సమాధానమొనర్చుకొనవలయును., అనెను అందులకు మియర్ “మనకేదోలాభకరమగునట్లుగదా సమాధానమొనర్చుకొనవలయును. ఇప్పటికిని మనకపజయము కలుగలేదు.

గదా ! కాబట్టి సమాధానములూ మనమొనర్చు యేర్పాటుల కామెయొప్పుకొనుననియే నాయభిప్రాయము,, నెను. మురారు “అమెతప్పక మనయేర్పాటుల కొప్పుకొనును. వీరారణేశమును మనకిచ్చిన నామెతో యుద్ధమొనర్చుట లేదని యామెకు వర్తమాన మందెదము. దీనికామె సమ్మతించినచో మనమాదేశమునుజేచి యధ్వుటజనులను లోబరుచుకొని సైన్యమును అభివృద్ధిజేసుకొని మరల మాతండ్రికిఁ గొంతసైన్యమును పంపమని జాబువ్రాసి యాసైన్యముతో మరల యహమ్మదు నగరముపైఁబడి యామె ను రాజ్యభిష్టగావించును. ఇంతకంటె మంచియాలాచన నాకేదియుఁ దోచకున్న ద,, నెను. అందులకు మియర్ “మురారు ! నీ తెలివితేటలకు మిక్కిలి సంతసమాయె ను. ఈసమాధానముచే మనము బహుదరుడు కారాగృహమునుండి విడుదల చేయవల సినచున్ను. సిమ్మట చాందబీబీ బహుదరు పట్టాభిషేక ప్రయత్నములలోను పాజిబీ బీ ముస్తుపా వివాహ సన్నాహములలోను మునిగియుండును. యుద్ధముయొక్క విచారణలు మానివేయును. ఆతరుణమున మనము మఱికొన్ని సేనలతో నహమ్మదునగర ముపయిఁ బడవలయును. ఇదియే మంచి యుపాయము,, నెను.

సిమ్మట మాట్లాడుకొనుచున్న సమయమునందే హసన్ మిర్యూ అచ్చటికిరుచెంచెను మురారు, మియర్ మంజూలు సంతోషభావముతో నుండుటకు హసన్ మిర్యూ గని తొనుచెప్పఁదలచుకొన్న విషయమును వెంటనేవారితోఁ జెప్పఁదలచి “మిత్రులారా ! రాజిగారు ప్రస్తుతము యుద్ధమును నిలుపువలజేసిననే బాగుండునని తలచుచున్నదట. మనంతటమనము మరలకోటకు ముట్టడింతుమేని యామెయుద్ధమునకు సిద్ధముగనున్నదని నాయాంతర్యమితుండగు హమీదుఖానుఁడు చెప్పినాఁడు. మీయభిప్రాయమేమో నాకు తెలియకున్న ద,, నెను. అంతమురారు “మిత్రీమా ! ఇంతవఱకును మేమావిషయమునే యాలాచించుచుంటిమి. ప్రస్తుతముసమాధాన మొనర్చుచేయుక్తమని భావించితిమి. (మియర్ వంకఁజూచి) మనమునుకొనినట్లు చాందబీబీ మనయేర్పాటునకు ఒప్పుకొనును. కాబట్టి యిప్పుడామెకొక జాబువ్రాసి పంపవలయునని,, చెప్పును వెంటనే యొకకాగితమును దీసికొని వాయుభిప్రాయముల నన్నఁటని యందు విశదముగవ్రాసెను. వెంటనేమియర్ మంజూ యొక సేవకుని బిలఁచి యతనిచేతి కొక జాబునొసఁగి “అతిత్వరితముగఁబోయి నీవీ లేఖను చాందబీబీయొద్దనొసఁగిజవాబును గొనితేరల మున్న,,ని చెప్పెను. అంతసేవకుఁడు జాబునుదీసికొని మురారు, మియర్ మంజూలవద్ద తెలపుఁబుచ్చుకొని గూడారమును వదలి బయటికివచ్చెను. సిమ్మట మియర్ “భాసనూ ! ఇప్పుడు హమీదుఖానుఁడే మనకు కొంచెము సహాయమొనర్చు

చున్నాడు. మిగతవారందఱును నిష్క్రమింపబడినందున నాశుభిప్రాయము,, అనెను. అంతఃసరు “కొంచెము సహాయమువలె ? అతఁడెప్పుడు భాసుని చెఱుచుండి నిడివించుట కెంతో ప్రయత్నించుచున్నాఁడట. మఱియునాపని పూర్తికాగానే పరిజలకును, ప్రధానులకును, రాజికిని యాంతర్య కలహములను గలుగఁజేసి వారియొకమత్యమును నట్టేటఁ గలుపఁజేసి యున్నాఁడట. ఇంతకంటె మరకు వేఱుసహాయము గావలయువా ? మఱియును భాసుఁడు రాజిగారివగరుఁ జేరినదిమొదలు యేకారణమున నో వారిద్దఱికిని యొడతెగని పేరువచ్చి నది. అందువలన వారిద్దఱికిమీదఁ గొంత సహాయ మొనర్చగల,, రనెను. ఈమాటలను విన్నతోడనే మురారుమిక్కిలి సంతోషించెను. రెండవమారు జఱుగు యుద్ధమునఁ దనకు జయముకలుగఁగలదని యాతఁడు దృఢముగ నెఱుఁగెను.

ముప్పది రెండువ ప్రకరణము.

సంగరమాపఁబడిన మఱుసటిదినము మరల యుద్ధము ప్రారంభింపఁబడినందువలనఁ బ్రధానులును, దండనాయకులును, రాజీని దర్శించుటకై యామె యంతఃపురమునకు వెళ్ళిరి. చాందబీబీ తన సింహాసనముపయిఁ గూర్చుని యుండెను. ఆమెకుఁ బ్రక్కననే ఇబ్రహీం ఆదిల్ షాహీయును, మహమ్మదుముస్తుపా యును వీరికిఁకుందు భాగమున మాలికొంబరును, హుసేనునిార్దా యును గూర్చుని యుండిరి. ప్రధానమంత్రియను, దండనాయకులును శాత్రువ భయంకరియని పేరువడసిన చాందబీబీతల్లె మారుచుండిరి. ఇబ్రహీం ఆదిల్ షాహీ మురారుమంకఁ బలుమారు మారుచు మిక్కిలి చింతాగ్రాంతుఁడై యుండెను. పిమ్మటఁజాందబీబీ “ప్రధానులారా ! మీరందఱు మీసేవలను యుద్ధమునఁజుగ్గఁగడిసి శత్రువులతోఁబోరి పట్టణమును పరరాజుల చేతఁబడనీయకుఁ గాపాడినందులకు నేనెంతయు సంతసించుచున్నాను. మఱియునిష్క్రమ మనవద్దగూర్చునియున్న తేజోమూర్తియైన ఇబ్రహీంఆదిల్ షాహీ మనకొఱకై మిక్కిలి పాటుపడి మియర్ మంజూనైవ్యంబుల యుక్కిడంచినందులకై యాతనికి మన మనేకవందనము లాచరించవలయును. మఱియు నాతని పినతండ్రికొమరుఁడైన ముస్తుపా యును తనశక్తి సామర్థ్యములనుఁ జూపినందులకు నేనుమిక్కిలి సంతోషపడుచున్నా,, ననెను. అంతిఇబ్రహీం “అమ్మా ! మనముస్తుపా వడిన కష్టములనుగుఱించి

నాకిదివఱకే మీరు తెలిసియుండిన యుద్ధమునందు మీయర్ మంజూను పాణిములతో విడిచియుండన. ఆహా ! ముస్తుపా యెట్టివిపత్తురకు లోనయ్యెను, మాలికాంబరు ! నేనునీకేమి సహాయమొనర్చగల,, ననెను. అంత మాలికాంబరు తనతావునుండి లేచి ‘మహావ్రభో ! నాకు మీరేమియు సహాయమొనర్చ నవసరము లేదు. బీజపూరునుండి మీరిచ్చటి కరుదెంచి మాపట్టణమును గాపాడుటకై మీరుమారాణిగారి కొనర్చిన సహాయమే చాలు,, అనెను. అంత ఇబ్బంది ‘నామనా ! నేనేమిసహాయమొనర్చితిని. ఈజగదేవీరయైన చాందబీబీ లేనిచో మనమిదివఱ కహమ్మదుగర రాజ్యమునుండి వెళ్ళవలసినవారమే యైయుందు,, మనెను. మాలికాంబరు ‘చక్క-గ వక్క-గించితిరి. మేము యెన్నియో పుణ్యము లొనర్చియుండుటచే నిట్టియప్రతిమ శౌర్యనిధి మాకురాణియయ్యెను. మఱియు శత్రువులునహిత మామె ప్రతాపమునకు భయపడి సమీపించి యుద్ధముఁ జేయలేకపోయిరి. పగవారికిభయపడి పరుగెత్తిపోవు సైనికులనందఱివి మరల నొకటిగఁజేర్చి వారికుత్సాహమును గలుగఁజేసి, శత్రువులనుఁ బట్టణములూనికిఁ జొఱనియక శౌర్యమును వెదజల్లుచు లెక్క-కుమీరిన మొగలాయి సైన్యములను దురుమాడి ముమ్మలను మాపట్టణమునుగాపాడి నేటికిని నైజాంఖానీవారి వంశమే అహమ్మదునగర రాజ్యమును యేలుచున్నదను ఖ్యాతినినిల్పిన యీవీరమితకు మేమెల్లరము మాకృతజ్ఞతను జూపుటకై ‘సుల్తానా,, యను బిరుదునొసగుచున్నా,, మని యప్పుడే నూతనముగఁ దీసికొనిరాఁబడిన యొకపెల్లలేని ఖడ్గమును మఱియొక కవచమును భక్తితో నామెకు సమర్పించెను. వెంటనే సభాస్థానమంతయుఁ గరతాళములతో ‘చాందసుల్తానాగారికి జయము గలుగుగాక,, యను నాకృములతో నిండిపోయెను.

ఈసమయముననేయొక పురుషుఁడు సభ గొనికరుదెంచి రాణిగారికి వంగివంగి సలాము లొనర్చి యామెచేతికొక జాబునిచ్చెను. అంతచాందసుల్తానా చానిలానివిషయములవరకుఁగోరి చానివి మాలికాంబరుచేతి కొనఁగెను. మాలికాంబరు జాబునుదీసి కొని యీవిధమునఁ బదునొసఁగెను.

చాందబీబీగారికి,

‘మేము నీతో యుద్ధముజేయుట మానుకొంటిమి. లేనిపోనికారణములవల్ల కలహమును పెంపఁచేసుకొని సంగరమొనర్చుటచే లెక్క-లేననలు నష్టమగుచున్నారగాని వేఱులాభ మేదియుఁ గానరాదు. దేశములనుజయించి మొగలాయి రాజ్యమును వృద్ధి చేయువలెనని మాయభిప్రాయముగాని మీకు వెఱచిపాఱిపోవుటకాదు. మీతోఁడు

శోరలేక యిట్లువ్యాసీతిమని తలంచవద్దు. మీక్షేమమునకై మేమిట్లువ్యాసీతిమి. మీకు సంబంధించియుండు బీరారు రాజ్యమును వ్హకిచ్చిన మాదేశమునకు మేమిపోయెదము. లేనిచోఁగయ్యమునకుఁ గాలుఁద్రీవియున్నాము. ఏవిషయమును దక్షణమే తెలియపఱచ వలయును.

ఇట్లు,

ము రా దు.

ఇట్లుమాలికాంబరు దదివి ముగించి “అమ్మా ! మీయభిప్రాయమేమి, యని యడిగెను. అంతచాందబీబీ “ప్రస్తుతము మనము సంధియొనర్చుటయే యుక్తము. ఏలనన మనసైన్యములలో మేలైనయోధవరులందఱును నిహతులైరి. శేషించియున్న సైన్యములలో వీరులెవ్వరును గానరారు. జాబువ్యాసిపంపియున్నను గోలుకొండ సైన్యము మన సహాయమునకు రాలేదు. ఇతర కొత్త సైన్యములేవియు మనసహాయమునకు వచ్చుటకు సిద్ధపడియుండలేదు. మఱియుఁ బింగులకును, తుపాకులకును గావలసిన మందు గుండు సామానులుగూడ కొద్దిగ నేయున్నవి. కాబట్టి బీరారురాజ్యమును మురారుకిచ్చి సంధిఁజేసుకొనుటయే మంచి, దని చెప్పెను.మాలికాంబరును, యితరప్రధానులును యందుకుసమ్మతించిరి. పిమ్మట బీరారురాజ్యమును మురారున కిచ్చునట్లు మియర్ మంజూ బహుదరును చెఱుతుండి విడిపించవలసినట్లు యేర్పాట్లు గావింపఁబడి యావచ్చిన మనుజుని వశమే ప్రైజెప్పఁబడిన విషయములను దెల్పుదు రాజిగారొక జాబును మురారునకు వ్యాసిపంపిరి.

చాందసుల్తానాచేఁ బంపఁబడిన వర్తమానమునువిన్న మురారు, మియర్ మంజూల సంతోషము వర్ణనాతీతము. వెంటనేబీరారునకుఁ బోవుటకుఁ బ్రయాణమన్నాహములు గావింపఁబడెను. బహుదరును చెఱుతుండి విడిపించుటకై మియర్ మంజూ తక్షణమే సేవకులను శివనేరికంపెను. మురారుతనసైన్యమును దీసుకొని బీరారునకుఁ బ్రయాణమైపోయెను. మురారు గొప్పసహాయ మొనర్పఁగలఁడని కొండంతయాశతో నున్న మియర్ మంజూ మురారువనుసరించి బీరారునకుఁ బోయెను. హసన్ మియ్యా శేషించియున్న సైన్యములతో శివనేరి దుర్గమును జేరెను.

ముప్పది మూడవ ప్రకరణము.

బహుదరు కారాగృహమునుండి విడిపింపబడెను. అతఁడహమ్మదునగరమును జేరినవెంటనే చాందసుల్తాన యాతనికిఁ బట్టాభిషేకముఁ గావింపవెంచి తగుప్రియ త్నములను జేయుచుండెను. పట్టాభిషేకముఁ జరుగు ననముననే షాజిబీబి ముస్తుపాలకు వివాహముగూడ జరుగవలసినట్లు మేర్పాటు గావింపబడెను. హుసేనుమిర్జా రాణిగారి బంధువులకందఱికిని శుభ రేఖలనంపి వచ్చినచుట్టములు విడియుటకై వసతిగ నుండు గృహములను కాలిచేయుచుండెను. మాలికాంబరును, మాలోజీఖాన్ సులేయును షాజిబీబి వివాహముహోత్సవమునకు వలసినవన్నియు సిద్ధముఁజేయు చుండిరి. ఇతరప్రభానులందఱును పట్టాభిషేక సంభారములఁ గూర్చుచు వారివారికి నియమించిన పనులయందప్రమత్తులై యుండిరి.

తనతహోత్సవమునకై అహమ్మదునగరము బాగుగనలంకరింపబడెను. అత్యున్నతములై వరుసలుడిరియున్న సాధపంక్తులకు సున్నము వేయబడియుండుటచే వెండికొండలబారును దలఁపుఁకుఁ దెచ్చుచుండెను. యెచ్చటఁజూచినను పచ్చనియాకు తోరణములు వేల్చిలాడగట్టబడి యుండెను. మఱియుఁ బ్రతిగృహమువద్దను దీపములుండుటకు గాను పెద్దపెద్దగులఁబులు వేల్చిలాడగట్టబడి యుండెను. పట్టణములోని జనులెల్లరును యీహోభాయమానమునుజూచి సాక్షాత్ లక్ష్మీదేవి యెచ్చటనివసించుచున్నదోయని భ్రమపడుచుండిరి.

ఇకరెండు రోజులనాటికిఁ బట్టాభిషేకమును వివాహమును జరుగవలసి యుండెను. ఒకదినమంతయు సన్నాహములచేతనే గడచిపోయెను. తెల్లవాఱినది. పార్షదైకు-కొలఁదిని పట్టణమంతయు జనసమృద్ధముగనుండెను. ఎచ్చటఁజూచినను రాణిగారి బంధువుల గుఱ్ఱపుబండ్లే నిండియుండెను. కొంతమందిజనులు నూతనముగ విచ్చేసిన మితుల మెక్క-ము, బంధువులయొక్కయు క్షేమములను విచారించుచుండిరి. నూతనవస్త్రములను ఆభరణములను ధరించి దాసీజనంబు లీయెడకాయెడకుం బరువెత్తుచుండిరి. హుసేనుమిర్జా రాణిగారిబంధువులను మంగళవాద్యములతో నెదుర్కొని వారిసందఱిని బిల్చుకొనిపోయి వారివారికిగా నియమింపబడియున్న గృహములలో విడిచిపెట్టుచుండెను. సార్వభౌముఁడగు ముస్తుపాకొసంగు కానుకలగు గజాశ్వరత్న హేమంబులు, కలింగరాష్ట్రమున మాత్రమే దొరకు మేల్మైన దంతపుసామగులను, తఱవపుకోళ్ళమంజములును, రత్నభరితసువర్ణ కాసనములను, సువర్ణ పాత్రలును,

సాజీబీబీకి చాందసుల్తానాగారియ్య వివిధగత్తా భరణములు, ఫలములు, వస్త్రములు మొదలగు కానుకలను భృత్యులు సిద్ధము చేయుచుండిరి. ఈవిధముగఁ బగలంతయు గడచిపోయెను. ఆవాటిరాతిఁ పట్టణములొని యశేషజనమును, రాణిగారిబంధువులును యెప్పుడెప్పుడు తెల్లవాలువా యెప్పుడెప్పుడు సాజీబీబీవివాహమును, బహుదరుపట్టాభిషేకమును కన్నులారఁ జూచెదమాయని వేచియుండిరి.

తెల్లవాతీనది. రాణిగారి నగరంతయు మంగళవాద్యముచే నిండిపోయెను. సభామండపమంతయుఁ జక్కఁగ నలంకరింపఁబడియుండెను. రాణిగారి బధుమిత్రులును, సకల సామంతరాజులును సభనలంకరించి యుండిరి. అనుపమోజ్వలరత్న సింహాసనముకంటి వీరి సమీపముననే వేయఁబడియుండెను. సభామండపమునకు ముంగుభాగమునఁ జక్కఁగనలంకరింపఁబడిన గుట్టనులును, వీటికి వెనుక బాగుగ శృంగారింపఁబడినయేనుగులును బారులుదీరి నిలిచియుండెను. ప్రతియేనుగుపైనను మావటివాఁడొకఁడు అంకుశమును చేతధరించి నీవిగఁగూర్చునియుండెను. ఈవరుసల కిరుపార్వములను నేవకబృందము నిలిచియుండెను వీరికిఁబ్రక్కఁగనే మంగళవాద్యము లొనర్చువారు నిలిచియుండిరి.

పిమ్మట చాందసుల్తానా బహుదరును జక్కఁగనలంకరించి తనప్రధానమంత్రి లోఁగూడఁచిల్చుకొని సభాస్థానమునకురువెంచెను. వెంటనేయామె ప్రధానమంత్రి కగ్రయు, సభాసదులయొక్కయు ననుజ్ఞదీసుకొని బహుదరును సింహాసనముపైఁగూర్చుండఁజెల్పెను. మంగళవాద్యములు మోగిచుండినవి. పిమ్మటచాందసుల్తానానైజాంశాహంకశమువారు తరతరములనుండియు ధరించుచున్న కిరీటములనుదీసుకొనిబహుదరునిరస్సుపైనుంచెను. వెంటనేమాలికాంబరు పద్మలతోఁదాపఁబడిన పిడిగలయొక ఖడ్గమును బహుదరుచేతికొనగను. ఈఖడ్గమును పూర్వపు నైజాంశాహీవారుఁ బట్టాభిషేకకాలమున వాడుచుండిరి. పిమ్మటనబ్బుల్ రహీమానుఁడును, హుసేనుమిర్జాయాను శ్వేతాతపశ్రోములంబట్టుకొని బహుదరుకు నిరుగడలనిల్చిరి. చాందసుల్తానా తన కోరిక నేటికి ఫలించినందులకు సంతోషించుచుండెను. పిమ్మట మాలికాంబరు రాణిగారి యనుజ్ఞమీఁద సభలోనివారికందఱికిని వారివారికిఁదగినట్లు బహుమతులిచ్చుచుండెను. పట్టాభిషేకము నిర్విఘ్నముగను, మిక్కిలివైభవముగను జరిగినందులకు సభవారందఱు మిక్కిలి సంతోషించిరి.

వెంటనే బహుదరు సింహాసనమునుండి లేచెను. సభవారందఱును లేచిరి. పిమ్మట చాందసుల్తానా “ఇప్పుడే సాజీబీబీ ముస్తుశాలకు వివాహము జరుగఁబోవును

న్నది కాన మీరందఱుచ్చటికి విచ్చేయవలయునని సభవారితోఁ జెప్పిప్రభావమంతుఁ
లతోడను, బహుదరుతోడను వివాహమంటపమున కరువెంచెను.

ఈపెండ్లి మండపమునకు మధ్యప్రదేశమున రత్నకంబళముకట్టి పఱచి దాని
పై రమణీయములైన దంతపుఁ బనితనము గల యాసనములు వేసియుండిరి. ఈయా
సనములపై సామంతరాజులును, మితరబంధువులును గూర్చుని సరసముగ సల్లాపించు
కొనుచుండిరి. సౌందర్యమున మహాప్రఖ్యాతిని గాంచియున్న లేఁబాఁయపుఁజివురుఁ
బోడులు గుంపులుగుంపులుగా నడటఁజేరిరి. ఆయువతీ వతంసములలోఁ గొందఱు
జంతోషముగ సల్లాపించుచును, కొందఱు గానరసాధి దైవతములవలెఁ బాడుచును,
నేత్రీప్రద్యముగ నర్చనములు సలుపుచును, కొందఱు పుష్పములను దీసికొనియొండొరుల
కొప్పులలో ముచ్చటగ దురుచుచును, కొందఱుచ్చట నమృతముండిన నిలువుటద్దముల
మోల మెయలు దళుకొత్త నిలిచి తదీయానుపమాన సౌందర్య శోభకుఁ దామేయ
చ్చెరువొందుచుఁ బలువగల వినోదించుచుండిరి. ఇంతలో ముస్తుపా సర్వాభరణ భూ
షింకుఁడై యచ్చటికరువెంచి ప్రత్యేకముగా నమర్పఁబడియున్న దేదీప్యమానమైన
వీరముపైఁగూర్చుండెను. ఇంతలో నామండపమునకు మధ్యప్రదేశమున నొక తెరఁ
గట్టఁబడెను. మంగళ వాద్యములనినాదములు మిన్నముట్టుచుండెను. కొందఱు దా
నీలరగి షాజీబీబీని జక్కగనలంకరించి వివాహ మండపమునకుఁ బిలుచుకొని వచ్చిరి.
తెరకావలిప్రక్కన షాజీబీబీయును, యీనలప్రక్కన ముస్తుపాయును గూర్చుండిరి.
పిమ్మట వారి మతగురువగు ఖాజీ కొన్ని మంత్రముల నుచ్చరించుచు వారి మతాను
సారముగ వారిరువురికిని పెండ్లిజేయించెను. పిమ్మట షాజీబీబీ ముస్తుపా లొండొరులు
ను వారి మోములను జూచుకొనిరి. వారి యానందమింతయని చెప్పటకు వీలులేదు. వి
వాహము పూర్తియైనది. వెంటనేముస్తుపా యొకబంగారు పల్లెరమునిండా కొన్ని వెం
డి, బంగారు నాణెములు గలయఁబోసి మాలికాంబరు కడకరువెంచి “మహానుభావా!
మీరు మితలేని కృపారసమును నాపైఁజిలికి, నాకురానున్న మహాపథులన్నిటినిందొల
గించి, మేలుచు గలుగఁజేసి, నాక్షేమములనారసిన మీకిదే నేనొసంగు బహుమాన,,
మరి చెప్పదుఁ బల్లెరమాతనికొసగెను. మాలికాంబరు మహానందముతోదానింగైకొనె
ను. ముస్తుపా రామాంబను మరచినవాఁడుకాదు. కుటీరమునందు తన్నుమిక్కిలి పె్రి
మతోఁగాపాడినందు కారణమెను వెలలేని పట్టుపీఠాంబరములనొసగెను. చాంద్రు
లూనాయును తనకును, షాజీబీబీకినియొసర్చిన మితలేనిసహాయమునకుగాను మాలికాంబరు
తకు గొప్పవిలువఁగలిగిన వస్త్రములను, యాభరణములను, బహుమతిగనొసఁగెను.

ఇట్లు వివాహము పూర్తియగునప్పటికి మధ్యాహ్నము రెండు ఘంటలాయెను. కృతాన మంత్రులును. దండనాయకులును బహుదర ముస్తుపాటకుఁబట్టణ మంతయు మహోత్సవము జరుపుటకై తగుసన్నాహములను జేయుచుండిరి. చాంద్రులూనా వచ్చిన బంధువుల కందఱికిని భోజనాది సదుపాయములను గావించుచుండెను. బహుదరు, ముస్తుపాటముత్సవములను జూచుటకై పట్టణములోని జనులందఱును వారికిఁగలపనులను పెందలకడనే పూర్తిజేసుకొనుచుండిరి.

సాయంకాలమాటుఘంటలుకావచ్చినది. పురమందెక్కడఁజూచినను లెక్కలేని గులాబులును, లస్తరు దీపములును వెలుగుచుండెను. ఎచ్చటఁజూచినను జివులు గింగురు మనునట్లు మంగళ వాద్యములే మోగిగుచ్చుచుండెను. ఇంతలో రాణిగారి దివాలాను కడజనులు గుంపులు గుంపులుగఁ గూడిరి. లెక్కలేనిదివిద్విట్టీలును, మత్తాయిలును వెలిగింపఁబడినవి. దండనాయకులు జేతులలో బెత్తెంబులంబట్టుకొని జనులనీయడ కాయడకుం నెట్టుచుండిరి. పిమ్మటబహుదరు పట్టపేనుగపైఁ గట్టఁబడియున్న బంగారు అంబారీలోఁగూర్చుండెను. ఈతనివెనుక శార్వముగ మాలికాంబరు గూర్చుండెను నేమో కదిగజనుపైఁ గట్టఁబడియున్న అంబారీలో ముస్తుపాయును, అతనివెనుక హుసేను మీఠాయునుగూర్చుండిరి. అట్లు రహిమానుఁడు వాఁటియొక యుత్తమ కుంజరమధి రోపించివీరికిఁ బ్రకృగవచ్చుచుండెను. ఇతరమంత్రులును, దండనాయకులును యుత్తమాశ్వములనెక్కుకొని పట్టపేనుగకు ముందు నడచుచుండిరి.

వీరికిముందు భాగమున పక్షిభూతి వహించినమేళగాండు తమవిద్యయందుఁ దమకుఁ గలచాతుర్యము నంతటిని జూపుచుండిరి. వీరికిదగ్గరగనే నాట్యగాన చాతుర్యమునఁ బేరుపొందిన నేత్రవనితలు నాట్యమునఁ దమకుఁ గలనిపుణత నంతటినిజూపుచుండిరి. వీరిచుట్టును జనులుగుంపులు గుంపులుగఁ గూడి యత్యుల్లాసమునఁ జూచుచుండిరి.

ఇట్టి యుత్సవము నాలుగువీధులును జరుగునప్పటికి రాత్రిసదునొకండు ఘంటలాయెను. బహుదరు ముస్తుపాలు వాఁడుంతఃపురములు బ్రవేశించిరి. పిమ్మట జనులందఱును వారుపొందిన యానందంబునకు సంతసించుచు తమనివాసంబుల కరిగిరి.

ను. దక్షిణీరాజులందఱును యప్పటికి వారికిఁగలిగిన జయమునకు మిక్కిలిసంతోషించిరి. మురాదుబీరారు రాజ్యమునువదలి ఢిల్లీకిఁబోవలయునని వారుయేర్పాటుజేసిరి. పిమ్మట వారందఱు నత్యుత్సాహంబునఁ దమతమరాజ్యంబులం జేఱఁబోయిరి.

ముప్పది యైదవ ప్రకరణము.

కాలముఁజెక్కిలుగల యొకవంతపక్షి అదియొకరికై నిలచియుండెను. దానికి బడలిక లేదు. అదినిచాహ్సారములఁగొనక నిరంతరముఁ బ్రయాణమునేయుచునే యుండును. అదితనఁజెక్కిలను విదల్చి పరుగిడుకొలది లోకమెన్నో మార్పులనొందుచుండును. ఇట్టిమార్పులలో సంతోషము విచారముగాను విచారముసంతోషముగాను పరిణమించును. కాలముయొక్క వేగము నడ్డగింప నరునకు శక్తిలేదు. మానవునియొక్క అవృష్టాదురదృష్టములవలనఁ గాలముజరుగుకొలదిని సుఖదుఃఖములు గలుగుచుండును. శారాజుగ నుండువాఁడుసహిత మొకప్పుడు బిత్తుమెత్తుకొనును. బిత్తుమెత్తుకొను హఠాదుసహిత మొకప్పుడు రాజై నెలయుచుండును. కాలము తుణస్వరూపము గలది. తుణములయొక్క సముదాయమే ఘంటలనియు, ఘంటలయొక్క సముదాయము దినములనియు, దినములయొక్క కూడిక నెలలనియు, నెలలమొత్తమే సంవత్సరములనియు అనేకసంవత్సరముల సంఖ్యయే యుగమనియు మనకుఁ జెలుసును కాబట్టి యుగములోగాని, సంవత్సరములోగాని, మాసములోగాని దినములోగాని, యామములోగాని. గంటలోగాని జరుగుమార్పు తుణములోజరుగు మార్పులకూడికయే! ఆతుణములో జరుగు మేలునుగాని కీడునుగాని యెఱుంగుట కాపరమేశ్వరునకుఁ దప్పఁదక్కినవారి కెవ్వరికిని సాధ్యముగాదు. కాబట్టి చాందసుల్తానా తనకకగలుగఁబోవు దురవస్థను గుఱించి తెలుసుకొనలేకయున్నదని వ్రాయుట యొకవంతగాదు.

బహుదరు పట్టాభిషిక్తుఁడైనను యాతఁడు నామకార్థమునకు మాత్రము రాజుగానుండెనుగాని చాందసుల్తానా మాత్రమే రాజకార్యములనన్నిటిని విచారించుకొనుచు సర్వాధికారమును వహించియుండెను. ఆమెకుఁగలము మాఱినది. ఆమెమఱియుగాని కాంతకృమికృమముగ తగ్గిపోవుచుండెను. ధైర్యమును తగ్గుచుండెను. ఒక వింతవికారమామెకప్పుడు జనించినది. ఏదోనొక గొప్పభయమామెకుఁగలిగినది కా

రణమామెకుఁ వెలియలేదు. ఏమియుఁదోచక నామెసదా మానమునేధరించియుండెను. కారణమూహించఁదలఁచిన ప్రభానులామె నెట్లెట్లో యడిగిరి. వారునుమమైన యుత్తరమునుఁ బొందఁజాలకుండిరి. అదేమిచిత్రమోగాని ప్రభానుల మాటలకుగూడ యామె తృణీకరించుచుండెను. ఈసమయముననే యామెపై గుట్రపన్నుచుండిన అహమ్మదుఖానుఁడు చెఱునుండిఁ దప్పించుకొనెను. ఈవార్తనువిన్న చాందసుల్తానా స్థితి యెట్లుండునో వేఱుగఁ జెప్పవలయునా ! కోపభయతరంగము లొక్కసారిగ నామెనుముంచుచుండెను. ప్రభానులందఱు నేకమై యాతనిని కారాగారమునుండి విడిపించిరిని యామెతలంచినది. చెడుగాలము సమీపించినపుడు న్యాయాన్యాయములను, మంచిచెడ్డలను విచారించుట యరుదుగదా !

అహమ్మదుఖానుఁడు చెఱునుండిఁ దప్పించుకొనగానే హమీదుఖానుఁడు వానితోఁజేరి రాణిగారిని జంపుటకై పన్నుగడలఁ బన్నుచు నగరునకప్పడప్పుడు మాత్రమే పోవుచుండెను. ఈతఁడు పట్టణములోని ప్రజలనందఱిన రహస్యముగ నొకటిగ జేర్చుకొని వారికందఱికిని దుర్భేధనయొనర్చి తనపక్షము గావించుకొనుచుండెను. అహమ్మదుఖానుఁడు చెఱునుండి తప్పించుకొనినవెనుక నాలొడనామందిరముఁజేరి యెవ్వరికంటఁబడఁచుండెను. హమీదుఖానుఁడు దినదినము జరుగుసంగతుల నాతనితోఁజెప్పును రాణిగారి యభిప్రాయములనన్నిటిని యాతనికిఁ చెల్పుచుండెను.

దక్షిణీరాజుల సహాయమునకై వెల్బియుండిన మాలికాంబరు తనసేనతో నహమ్మదునగరమునకు వచ్చిచేరెను. వెంటనేయాతఁడు నగరునకువెళ్ళి రాణినిదర్శించి 'అమ్మా ! దక్షిణీరాజులకే జనుముచేకూరినదిగాని మనము మరల మొగలాయిలతోఁ బోరాడవలసియున్నది. యుద్ధమున మురాదునకు గొప్పగాయుముఁ దగులుటచే నాతఁడు బీరారులోనే మృతిజెంజెను. బర్హణపురములోనున్న అక్బరుదకకృతి కీసంగతి తెలియరాగానే యాతఁడు కోపోద్దీపితుఁడై ముందుగ నహమ్మదునగరమునందుఁ బడిపిమ్మట నితరరాజ్యములవారోఁ బోరాడనున్నాఁడట. యుద్ధానంతరమున మేమందఱుమును బీరారునకు వచ్చియుండగా నదృట మాకీసంగతి తెలియవచ్చినది బీజపూరు, గోలుకొండ నవాబులు మనకుసహాయమొనర్చి అక్బరును తరుమగొట్టి వారిరాజ్యములనుగాపాడుకొనఁదలఁచినారు. అనిల్ శాహా, కుతుబ్ శాహాలు తమచెన్నములనన్నిటి నతిశీఘ్రముగఁ జేర్చుకొనివచ్చుటకై మొన్ననేవారు వారిపట్టణములఁజేరినారు. నేఁడోరేపో వారు మనలను దప్పక గలసికొనఁగలరు. మనము జాగునేయక యర్ధసన్నాహములను జేయవలయు,, నని చెప్పెను. ఈమాటలనువిన్నతోడనే చాందసుల్తా

నా కేమిచేయుటకును దోచలేదు. వెంటనే యామె “మాలికాంబరూ ! పశ్చిమమున యుద్ధమన్న నాగుండియ లవియుచున్నవి. పట్టణములోమనకు సహాయమొనర్చువారెవ్వ రగపడ లేదు. కొన్ని మాసముల క్రిందటనే యుద్ధమాగియున్నందున సైన్యమంతయుఁ గాసివడియున్నది. మఱియు ఖానుఁడు చెఱనుండి తప్పించుకొనిపోయియెవరి సహాయముననో పశ్చిమము తనపక్షమునకు లొంగదీసికొను చున్నట్లున్నది. అదేమి నా గ్రహచారమోగాని మనమంత్రులు సహితము రాచకార్యములందు శ్రద్ధవహించక నామాటను తృణీకరించుచున్నారు,, అనెను. మాలికాంబరు “ఏమీ ! ఖానుఁడు చెఱనుండి తప్పించుకొనెనా ? అదెట్లుతప్పింతుకొనెను,, అనియడిగెను. అంతరాణిగారు “ఎవరో విస్వాసార్థులగువారే వానికిఁ దోడుపడి యుండవలయును. లేనిచో అతఁడెట్లుపారిపోగలఁడు. మఱియుఁ బట్టాభిషేకానంతరము నుండియు నెవరిమరొప్పునచేరినో నాకర్లుసహితము నాయాజ్ఞను జక్కగ వినునట్లులేను. ఇందుకుఁదోడుగమం దుగుండు సామానులు చాలినంతవఱకుఁ గోటలలోలేవు. అందుచేఁ బూర్వమువలె నిష్పాదు మనకు జనుచుదొరుకుట దుస్సరముగా నున్న,, దనెను. సిమ్మట మాలికాంబరు “అహ ! ఏమివరీతము రాజ్యముభ్రష్టమైనదని తలఁచిరావేయి ? లేనిచో చెఱనుండి తప్పించుకొని పాతీపోవువారినిసహితము గనిపెట్టలేని జవానులును, సేనాయకులును, మంత్రులును నుండియేమి లేకయేయి. అహ్లా ! యేదియెట్లున్నను మనమిప్పట్లునతైర్యము వీడరాదు. యుద్ధమొనరించియే తీరకలయును నేడే యుద్ధసన్నాహమున కనుజ్ఞయొసఁగెద,, నని చెప్పడు నామెనద్ద శలవులుచ్చుకొని తనతావునుండి లేచిపోయెను.

ముప్పదియో అవ పశ్చిమకరణము.

అలాచనామందిరములో వేక్షిగు కుర్చీలపై మియర్ మంజూయును, హసన్ మియాయును గూర్చుని యుండిరి. వారిచెంతనే వేఱొకకుర్చీపై ఖానుఁడు కూర్చుని వారితో నేమేమో మాట్లాడుచుండెను. ఇంతలో నచ్చటికి హమీదుఖానుఁడరుదెంచెను. మియర్ మంజూ యాతనికెదురేగి గౌరవముగఁ బిల్చుకొనివచ్చి తన చెంతనున్న కుర్చీపైఁగూర్చుండఁజేసెను వారికిక్రింది సంభాషణ జరిగెను.

ఖానుడు—మియర్ మంజూ ! నేనీ హమీదుఖానుని సహాయమువలన చెఱలో నుండి తప్పించుకొని వచ్చి మిమ్ముల నందఱిని జూడఁగలిగితిని. ఈమహానుభావుడు లేనిచో నాగతి యేమికావలసి యుండును.

మియర్ — హమీదుఖానునికిని, నీకును స్నేహము చేకూరినందునకా భగవంతునికి వేయి నమస్కారములు చేయుచున్నాను. (హమీదుఖానుని వంకఁజూచి) రాణి గారికిని, నీకును యెట్లువిరోధము గలిగినది ?

హమీదు—మావిరోధము లింకనువెల్లడికాలేదు. వారి యభిప్రాయముల గను గొనుటకింకను నగరునకుఁ జోవుచునేయున్నాను. ఆమెవద్ద నేను మంత్రిగనుండి ఆమె మన్ననను వడయాఁగోరి యెన్ని ఘనకార్యములూనిర్వహణ నూపేరు ముందునకు రాకయుండెను. మఱియు మాలికాంబరు, హుసేను మీర్జామెదలగువారనన్నామెయెదుట దృఢీకరించుచుండిరి. అందువల్ల రాణిగారు నన్ను బ్రేమించుటను బొత్తిగనూనివేసినది. అందుచేనామెనెట్లయినఁగడ తేచ్చటకై ఖానువి సహవాసము జేయనారంభించితిని. ఇతఁడు చెఱలోఁబెట్టఁబడగా నే నేనెన్నోపన్నగడలఁ బన్ని యాతనిం దప్పించితిని. పట్టాభిషేకానంతరము నుండియు, నబ్దుల్ రహిమాను గూడ రాణిని బ్రేమించుట మానివేసినాఁడు. ఆమెయాతనివైననూయఁ గొనియున్నదట. అతఁడాస్థానమునకుఁగూడ వచ్చుట మానివేసినాఁడు.

మియర్ — అట్లయిన నివృత్తు జరుగఁబోవు యుద్ధమున చాందసుల్తానా సంపూర్ణముగ యోటమింబొందగలడు. అక్కరు తనకుఁగల పైన్యము నంతఱిని దీసికొనివచ్చి మన సేనలోఁగలసుకొనెను. రేవుకోటముట్టడి పొరంభముకాఁగలదు. అహా ! యెన్ని దినములకు మనకోరిక నెఱవేరినది. హమీదు ! ఇతరులెవరైన యామెకు సహాయమొనర్చుటకు వచ్చుచున్నారా !

హమీదు—బీజపూరు గోలుకొండ నవాబులు వచ్చెదరని మాలికాంబరు మొన్న రాణితోఁజెప్పించుండెను. కాని పట్టణములోని జనులలోఁగొందఱిని నావలలావేసుకొంటిని. పట్టాభిషేక కాలమునందును, వివాహ కాలమునందును, తనవీరులకు రాణి గొప్పగ బహుమానము చేయలేదని వారికామెపైఁగోపమును గలిగించి యుద్ధమున వారిని బోట్లాడకుండునట్లు యేర్పాటుజేసితిని. కొందఱువీరులు తమ యుద్యోగములకు రాజీనామా యిచ్చుచున్నారు. మఱికొందఱు అక్కరుపేరును విన్నతోడనే భయపడి 'మేము యుద్ధమునకు వచ్చుటలేదు'ని రాణితోఁ దిరుగఁ బడుచుండిరి. మితిమా!

ఏది యెట్లున్నను రాజభక్తిగల వీరులామెతోఁ జెప్పగలదు. వారుమాత్రముక
త్తిగట్టి యుద్ధమునకు సిద్ధపడియున్నారు.

మియర్ — హమీదు ! ఎంతమంది వీరులామెతోఁ జేరకున్నను మొగలాయివీ
రులను నుగ్గునుగ్గుచేయుకత్తి యామెకొక్కతెకు మాత్రము కలదు. ఆమెయెదుటికిఁ
బోవలయునన్న నాబోటివానికి సహితము గురిడియులు చాలవు.

హమీదు — మిత్రమా ! అక్కరుచక్కవర్తి యామెకించుకైన భయపడువాఁడు
కాఁడు. అతఁడు పెక్కఁశూరవరులతోఁ బోరి గెలుపొంది బిరుదులుపొందిన మహాబ
లుఁడు అతఁ డేయుద్ధమునగాఁ గొప్పటికపరయ మొందినదిలేదు. అహమ్మదు నగర
రాజ్యము తప్పక మనపాఁబడఁగలదు.

మియర్ — బీజపూరు, గోలుకొండ సహాయమువల్లను, మాలికాంబరు ధీర
త్వముచేతను, రాణిగారి శౌర్య సాహసాదులచేతను, మనస్కు బట్టణము వశముకాని
చో మఁమేరిచేయ వలయున ? అహమ్మదునగర రాజ్యము నంతమొందింప
నింక నవకాశముండదు. కాబట్టి త్రికాలములందును యామెను గాపాడు ప్రధానులు
సహితమామెను తిరస్కరించియుండుటచే మనమామెనుసులభముగఁగడతేర్పఁగలము.
వీమ్రుట పట్టణమతిసులభముగ మనచేతఁబడఁగలదు.

హమీదు — ప్రస్తుతము యుద్ధము జరుగనిమ్ము. యుద్ధములలో గొంతనుండివీ
రులుమృతిబొందఁగలరు ఆమెకత్తియుఁగొంత తగ్గగలదు. అప్పటికిని మనకపజయమే
కలుగనున్న నామెనెట్లయినఁ గడతేర్చి పట్టణమును స్వాధీనము జేసుకొందము.

మియర్ — నీయుక్తి యుక్తముగానేయున్నది. నేనిప్పుడేపోయి అక్కరునగ
లనుకొని కేపటిదినముననే కోటను ముట్టడింతుము. నీవుపోయి జనులకుఁగావలసిన దు
ర్బోధనలొనర్చి, రాణీకించుకైన సహాయమొనర్పఁపండ్జేయుము.

ఇట్లుపటికి మియర్ మంజూ తనతావునుండి లేచిపోయెను. హమీదుఖానుఁడు
హసన్ మియ్యాతోను, ఖానునితోను కొన్నిరహస్యములనుజెప్పి తనతావునుండి లేచి
పోయెను.

ముప్పదియేడవ ప్రకరణము.

మఱునా డుదయంబున భానుడుదయాది సలంకరించునప్పటికి రాణిగారిపై న్యంబులు ప్రకాశమానంబులగు కత్తలంబులందాల్చి తల్లెలలాడుచు బాలభాస్కర తేతకిరణ ప్రసారంబుచే మెఱుంగులీను వాలాభ్యాయుధంబులతో బాదులుదిరి కోట యెదుట నిలిచియుండిరి. దుర్జివారంబులగు గజయాధముల కంచుగంటలు ఖంగుఖంగు మనుచుండెను. యుద్ధవీరుల జారుజారావంబులును, యుద్ధమునందుత్సాహముగల గుఱ్ఱుగిట్టలయొక్క చట చట శబ్దంబులును మిన్నముట్టుచుండెను. కొంతమందివీర మాతలు తమకుమారులకు జయముగలుగు నట్లాశీర్వాదించుచుండిరి. అవీరులును విరోధి సైన్యములతోబోరి గెల్పొంది చక్రవర్తిని బ్రాణంబులతో బట్టికొని తెచ్చియుచ్చుటో, లేక యుద్ధరంగమున బ్రాణంబులవిడిచి వీరస్వర్గమును బొందుటో కావించుమని వారిమాతలకు నిర్భయముగాను, దిక్రణశుద్ధిగాను పార్శ్వము గావించుచుండిరి. మఱికొందఱు “అబ్బా! ఖూర్చియుకంటెనిష్ఠుడు సైన్యములు చాలతక్కువ. జయముదొరుకుట దుష్కరమని నిరుత్సాహపనుచుండిరి. అధైర్యవడినవారిని మఱికొందఱు ప్రోత్సాహ పెట్టుచుండిరి. ఇట్లుండ నక్కరుసైన్యము కోటనునమీషించుచున్నదని సేనానాయకులు దమసేనను గోటలోనికివడిపిరి. మాలికాంబరును, హుసేనుమిర్జాయును కోటలోనున్న ప్రత్యేక సైన్యముల కధిపతులైయుండిరి. అట్టలొరహిమానుడు యుద్ధముజేయుట కిచ్చలేనివాడై దేహముచాలజబ్బుగనున్నదని మిషకెట్టి యుద్ధమునకురాక నిల్చిపోయెను.

ఇట్లుండ నక్కరు తనసైన్యమును దీసికొనివచ్చి కోటనుముట్టడిచేసెను. గోపలనున్న రాణిగారి సైన్యములు చెలరేగి యెడతెరపి తేకుండ బిరంగులను, బాణములను శత్రువులపై బ్రయోగించుచుండిరి. మొగలాయిసైన్యము మిక్కిలి-లిధీరముగఁ బోట్లాడుచు కోటలోనిపైనికుల నశేకులను యమపురికంఠుచుండిరి. కోటలోనున్న హారును మాలికాంబరు సహాయమువలన బిరంగులను, తుపాకులను బ్రయోగించుచు నశేకులను వాశనముచేయుచుండిరి. ఇట్టివిధివిరామములేకుండ వచ్చుచున్న బందూకుల గుండ్రవలన బెక్కు-మందివచ్చుట నవలొకించి అక్కరుతనసైన్యమును ముందునకు నడిపించి పిరంగులను బెట్టించి కోట ద్వారములఁ బగులగొట్టించుచుండెను. ఒక్కొక్క పీఠంగి బెబ్బకును పిడుగువడినభంగి గొంతసేపటి వఱకును హోరుమనుమోత మోగుచుండెను గాని తల్లిపులుమాత్రము స్వాధీనముకాకుండెను. దక్షిణదిశయందున్న సేన కోటగోడలపై

కెక్కసాచాసముచేసి యగాధముగనున్న కందకమును మనుజుశక్తికేబరములచేఁబూ
 డ్ది గోడలపై కెగఁపాగి సాగెను. తాపలనున్న వారు శత్రువు నట్లుచేయునీయక నిష్క
 లవర్తమును గురిపింపఁజూచిరి. వీరిశ్చట నిట్లుపోరాడుచుండ మియర్ మంజూతననైవ్య
 యును దీసికొని దూర్వుభాగముననుండు గోడలనునాశనము జేయుచుండెను. కోట
 గోడలు బద్ధింపఁగల పిరంగులను గాగ్నించుచుండెను. అందుచే నాభాగముకొంత
 ధ్వంసముకావచ్చెను. ఇట్లుండనక్కరు సేనానాయకుండగు అబుల్ ఫజల్ పడమటిపై
 భుజున్న కోటగోడలయందుగుభాగమున సారంగమునుజేయించి మంచుగూరి కాల్యనా
 జ్ఞయుచ్చెను. ఈసంగతి లాపలివారుకనగొని యాపకకైకి అగ్నివర్షమును గురిపిం
 పఁచొడగిరి. ఈతరుణమున నక్కరువద్దనున్న సేనబిచ్చింభించి ద్వారపుతలుపులను ఫి
 రంగి గుండ్రచే బగులగొట్టుచుండిరి మియర్ మంజూసేన బంధాకల గుండ్రను దప్పిం
 చుకొనుచు ధీరముగఁబోట్లాడుచు గోడలనుబగులగొట్టుచుండిరి. ఇంతలో రాణిగరి
 తి సహాయముగా వచ్చినవీజపూరునైవ్యము మియర్ మంజూనైవ్యమును దాకెను. ఇష్ట
 డీ రెండునైవ్యములకును బోరుఁగోరమాయెను. మియర్ మంజూసేన కోటగుట్టడిని
 మాని ఆదిల్ శాహాపైవ్యముపైఁ బడెను. ఆదిల్ శాహా తననైవ్యమును బోర్తొనపె
 ట్టుచుదాను ధీరముగఁ బోట్లాడుచుండెను. పిమ్మట మియర్ మంజూ దిగ్భ్రమగు కర
 వాలంబును గైకొని ఆదిల్ శాహాను సమీపించి యాతనికింతమునకు గుఱిజూచికొట్టెను
 ఇబ్బహిందానిం దప్పిచుకొని తోకదొక్కిననాగుబాముకై వడి మియర్ మంజూపైఁబడి
 కంతమును దెగవేయ తనకత్తిని విసరెను. ఆదెబ్బ కంతమునకుదప్పి భుజముకడఁదగిలి
 మెనువరకు దెగెను వెంటనే మియర్ మంజూ దన గుఱ్ఱముపైవారిలెను. నెత్తుగువెల్లుపు
 లై పాటుచుండెను హసన్ మియ్యా యదిచూచి యాతనిని శత్రువుల చేతులలోఁ జి
 క్కరియక దూరమునకుం గొంపోయెను. అంతమియర్ మంజూ కంతగతపావైఁదై
 హసన్ మియ్యావంకఁజూచి “నాయనా! నేను పరలోకమునకుఁ బోవుచున్నాను. నీ
 వానిచురాలిని మార్చియు పాఠిణములతోఁ జెట్టవలదు. ఆమెను కడతేర్చి అక్కరుశర
 ణు జొచ్చుము. నీకోరిక సఫలముకాఁగల,, దని దీనస్వరముతోఁ బలికి తనపాఠిణము
 లను వకలెను.

ఇట్లుండఁ బడమటి దిశయందలి వారలెట్లా తమపనిని పూర్తిజేసి మందునకు ని
 ప్పంకింపగా సంవర్తకాలమందలి పిడుగులవలె భయంకరధ్వనింబులు మిన్నుముట్టలే
 చి గోడరాళ్ళుకొన్ని గూలెనేగాని పూర్తిగఁబడవయ్యె. అంత మరల గాతములదీసి
 మంచుగూర నారంభించిరి, కోటగోడల పర్యాయంబున గూలుననుభయంబున శాం

దనుల్తానా యెచ్చటినుండో యచ్చటికరుజెంచి వారిపైలెక్కలేని శతఘ్నుల గుండ్లను కాల్చుచు శత్రువులను దగ్గరకు రాసీయక యుండెను. ద్వారమును భేదించుచుండిన వారు మిక్కిలి విజృంభించి పనిచేయుటవలన ద్వారపుతలుపులలో నొకటి పెళ్ళిపెళ్ళా రావములచే గింపబడెను. వెంటనే శత్రువులు కోటలోనికి రాసాగిరి. అవార్త విని చాందసుల్తానా తనపనిని హుసేనుమీర్జా కప్పగించి రెండుచేతుల రెండుకత్తులఁ బూని ద్వారముకడకుఁజీకెక్కలేని భటులజంపుచు శత్రువులను ద్వారము దాటి యీవలికి రాసీయకుండెను. పశ్చిమదిశయందలి వారలి ప్రయత్నముమీఁద గాతము లను మందుతో నింపి మరలనగ్నినడ మొదటివలెనే భీకరధ్వనులుప్పలిలి నేలంతయుఁ గదలి గోడలూని రాళ్ళన్నియు నెక్కడివక్కడ బడిపోసాగెను. శత్రువులతోఁగ వను రానుంకింపగ నే మాలికాంబరదిగని హుసేనుమీర్జాకు సహాయము జేయుటకరుజెంచి శత్రువులతోఁగవనఁ బట్టణములోనికి రాసీయక ధీరముగఁ బోట్లాడుచుండిరి. కోట ద్వారములకడ చాందసుల్తానా ధీరముగఁ బోట్లాడుచున్నను అక్కరుచకించు సేన లోపలఁ బ్రవేశింపసాగెను. అత్తరిపోగు మహాఘోరమాయెను. తుపాకియనక, కత్తి యనక, బాణములనక యిష్టమువచ్చిన యాయుధములతో నందఱుఁ బోరాడసాగిరి. చాందసుల్తానా వీరావేశముతో దేహము తెలియక యొక్కవ్రేలునకే నూర్లకొలది మొగలాయి వీరులను క్రిందఁబడవేయుచుండెను. ద్వారమునుండి మొగలాయిలు కోటలోఁ బ్రవేశించిరిని మాలికాంబరునకుఁ జెలినుగానే యాతఁడు రాణిగారికి సహాయముజేయుటకై ద్వారముకడ కరుజెంచి ధీరముగఁ బోట్లాడుచుండెను. ఇట్లున్నను రాణిగారి సైన్యములో సగముకంటె నెక్కుడుమంది నిహతులైరి. అందుచే బీజపూరు నుండి వచ్చిన సైన్యము లోపలికిఁ గొనిరావడెను. గోలుకొండసైన్యము బయటనుండి న మొగలాయి సేనతోఁ బోట్లాడుచుండెను.

పడమటిదిక్కుననున్న మొగలాయివీరుల నుక్కడఁకు హుసేనుమీర్జాకు సాధ్యముగాకపోయెను. వెంటనే యాపకక్రమమువారందఱును చొరవఁ జేసికొని లోపలఁ బ్రవేశింపసాగిరి. ద్వారముకడనుండియు ననేకమంది మొగలాయిలు లోపలఁబ్రవేశించుచుండిరి. అందుచే రాణిగారి సైన్యములు ధైర్యముచెడి పాటిపోవుచుండిరి. చాందసుల్తానా పాటిపోవువారిని మరలఁబిల్చుచు యుద్ధముజేయ పురికొల్పుచుండెను కాని వినువారెవరును లేకపోయిరి. ధైర్యముగనుండువారు మాత్రము కొద్దిమంది పోరాడుచుండిరి. పిమ్మటచాందసుల్తానా తనవద్దనున్న వీరంగులనన్నిటి శాకతీతూరికాల్పనియొగిండెను. మొగలాయిలపీరంగులన్నియుఁ గోలుబయట నుండుటచే వారుచే

యువదిలేక గత్తులెత్తుకొని పిరంగీలగాల్పువారిపైకి దుమికిరి. వారుపిరింగులను శూరి
 పించునప్పటికే లెక్కలేని నిప్పుగుండ్లువారిపైఁబడి యనేకులను వీరస్వర్గమునకంపుచుం
 డెను. ఇట్లుకోటలోనికిఁ జొచ్చినమొగలాయి సైన్యములో మూడుభాగములకన్న నె
 కుండుమంది హతులైరి. వెంటనే యక్కరు బయటనున్న పిరంగీలను కోటలోనికిఁదె
 చ్చుకట్టజ్జయిచ్చెను. వీరిట్లుజేయుచుండగానే చాందసుల్తానా తనవద్దనున్న పిరంగీలన
 న్నిట్టి కోటద్వారమునకు సమముగఁ బెట్టించి మొగలాయి సేనను కోటలోనికిరానియ
 క నిప్పుగోళములనువారిపై విడుచుచుండెను. కోటలోనేపించియున్న మొగలాయి సై
 న్యముతో మాలికాంబరును, ఇబ్రహీంఆదిల్ శాహాయునుఁ బోరుచుండిరి. బయటనుం
 దు మొగలాయిలుగాల్పు పిరంగిగుండ్లు కోటద్వారముయొక్క రెండవతలుపును బద్ద
 లుజేసెను. మరలఁగింత సైన్యము లోనికిఁ జొచ్చుచుండెను. చాందసుల్తానాకేమియుఁ
 దోచలేదు. ఎడతెరిపి లేక పిరంగులనుగాల్చెదమని వాటికుపయోగించెనుమందు గుండు
 మొదలగు సామానంతయు ఖర్చయిపోయినది. మందుమాత్రము కొంచెము మిగి
 యుండెను. ఇట్టిమరవస్థలో నామె మేమిచేయఁగలదు. ఆమెకేయుపాయమునుఁ దోచ
 లేదు. ఆలోచనకది తరుణముగాదు శత్రువులు కోటలోనికిఁజొచ్చుచుండిరి. వెంటనే
 చాందసుల్తానా తనఖజానాలనున్న రాగినాణెములను, వెండినాణెములను దీసికొనివ
 చ్చునట్లు మాలికాంబరు కాజ్జయిచ్చెను. పిమ్మట లెక్కలేనిసంకులు రాగి, వెండినా
 ణెగులతోనింపఁబడి తీసికొనిరాఁబడెను. సైన్యము రాగినాణెములను పిరంగులతోఁ
 బోసి శత్రువులపైఁగాల్చి నిప్పుగుండ్ల నే లక్ష్యపెట్టని మొగలాయిలు వీటిఁసరకుగొన
 కి కోటలోనికివచ్చుచునే యుండిరి. కాల్పఁబడునాణెములన్నియు నిప్పుకణికలవలె శ
 త్రువులపైఁబడుచు ననేకమందిని బాధపెట్టుచుండెను ఎడతెరిపి లేక యీవిధముగ
 పిరంగులను గాల్చుటవలన రాగినాణెములన్నియు అయిపోయెను. చాందసుల్తానాకీప్పు
 డు మతంత వీరావేశము పెట్టిగెను. వెండినాణెములను సహితము పిరంగులకు వాడవ
 లసికట్లు యామెవుత్తమవుచేసెను. సైనికులందఱు వెండినాణెములను శత్రువులపయ
 విచుచుండిరి. ఒక్కపిరంగీలోఁబోసి కాల్పఁబడు నాణెములు పెక్కుశత్రువుల శ
 రీరములలోఁజొచ్చి వారిని బాధించుచుండెను. ఇట్లు పిరంగులన్నియు నీవిధమునగా
 త్పింపఁబడినందున శత్రువులందుక జంకుఁగొని కోటలోనికి యనుగఁఁబెట్టుకుండిరి. ఎ
 ట్లేఁబప్పించుకొని కోటలోనికివచ్చిన శత్రువులతోడ చాందసుల్తానా పోరుచు వారిని
 యమపురి కంపుచుండెను. మరలనక్కరు పోల్సాహముచే శత్రుసైన్యంబులు తండ్
 తండ్లంబులుగఁ గోటలోనికి రామొదలు పెట్టిరి. మిగిలియున్న రాణిగారి సైన్యములు

పాటిపోవుటకుఁ బ్రయత్నపడుచుండిరి. చాందసుల్తానా యెంతిధీరముగఁ బోట్లాడిన ను పరియోజన మగుపడలేదు. అమెయేదో నొకసమపాయమున మొగలాంజలను స మాధానపెట్టి యుద్ధమాపవలయునని ప్రయత్నపడుచుండెను. ఇట్లుండ నొకసేవకుఁ డక్కరుచక్రవర్తి కడకరుఁడెంచి “స్వామీ! పడమటిదిక్కునఁ బోరాడుచున్న అ బుల్ ఫజలునకు పిరంగిగుండు దెబ్బవలన గొప్పగాయము దగిలియున్నది అబాధకుఁ దాళఁజాలకున్నాఁడు. మీతోగొన్నిరహస్యములను మాట్లాడుటకై మిమ్ములనతికిఁచి ముగ బిల్పుకొనిరమ్మని చెప్పిపంపె,, ననెను. వెంటనే యక్కరు అబుల్ ఫజల్ చెంతఁ కేగి యాతనిఁజూచెను. అతఁడు స్త్రుతిదప్పిపడియుండెను పైశ్యములన్నియు నాత ని యట్లాచేసెనని. ఇంతలో రాజవైద్యులవచ్చికిరఁదెంచి యాతనిని జక్కగఁ బరీక్షిం చించూచి యదిప్రాణాపాయమగు దెబ్బకాదనియెంచి యాతనిని గుఁడారమునకుఁ దీసికొనిపోవు నట్లాజ్ఞాపించిరి. అక్కరు చక్రవర్తి కేమియుఁ దోచక నాటి దినమునకు యుద్ధముచాలింద వలసినదని యాజ్ఞాపించి అబుల్ ఫజలుతోఁ గూడ గుఁడారమునకు వెళ్ళెను.

ముప్పది యెనిమిదవ ప్రకరణము.

అక్కరుచక్రవర్తి తనగుఁడారమునకేగినపిదప నారాత్రియంతయు నాతఁడు అబుల్ ఫజల్ వద్దనే గూఁపుండి యాతనికిఁ జేయవలసిన కైతఁత్యపచారములఁ జేయించుచుండెను. ఇంతలోఁ దెల్లవాఁతినది. యుద్ధమునకై అక్కరుసిద్ధపడలేదు. అబుల్ ఫజలు మాత్రము చక్రవర్తిని మరలయుద్ధమాడఁ పురికొల్పుచుండెను. పిమ్మటనక్కరు “అబుల్ ఫజలు! నీబోటిమిత్రుఁడును, విద్వాంసుడును, లౌకికవ్యవహారదత్తుఁడును నగువానిని మఱియొకరిని నేనుమానియెఱుగను మీరునాకుజ్ఞానోదయమును గలుగఁజేసిగరువులు, మీయుపదేశమువలననే నాకుసకలమతములయందును సమానభావము గలిగినది. మీరు లేనిదేనాకు లోక పేవలదు. మీమగాయము తగిలినదని విన్నది మొదలు నాకేపనికే యుటకును దోచకున్నది. మీకుస్వస్థపడువఱకును నేనుయుద్ధమాడుటలేదు,, ని చెప్పెను. అంతనబుల్ ఫజల్ నాయనా! మమిప్పడుయుద్ధమును నిలిపితిమేని చాందసుల్తానాకువెఱచి అక్కరుచక్రవర్తి పాటిపోయెనని లావులుదలతురు నీవుకలలాఁగినయె

ఋగవి అపకీర్తిని యిప్పుడు నిహగరణముగఁ జొందవలయును. మఱియుఁబాందసుల్తానావంబిధిగఁగారు లోకమున నెచ్చటను యగుపడలేదు. అట్టియువతిని మనములాంగ దీనుకొనకుండిన మనరాజ్యమునకే ముప్పువాటిల్లఁగలదు. మఱియుమన మునుకొనిన యట్లుమొగలాయి సామ్రాజ్యమున దక్కనులా స్థాపింపవలెకయుండును. మీరుకై చింతింపనవసరములేదు. నాదేవాను స్వస్థపడఁగలదు. నిన్నటికంటె నేనిప్పుడెంతో యారోగ్యముగనున్నాను. నాసహాయమే నీకవసరములేదు. రాణికి మంచుగుండు మొదలగు సామానంతయు ఖర్చయిపోయినది. పైనికులంపఱుకు నిహతులైరి. సహాయమొనర్చువారెవ్వరులేరు. జయముచును దపకఁ గలుగఁగలదు. నిన్నటిదినమే పట్టణము మనచేతఁ జిక్కియుండవలసింది కాని వృథాగామీరే యుద్ధము నాపివేసితిరి. అయిననుమించినదిలేదు. శత్రువయముననే మనముగొప్పకళోటను నుట్టడింపవలయుననిను. పిమ్మటనక్కర్లు “మిత్రిమా! నీవు వెస్పిక్లే చేసినదను. ఆన్త్రయిక మనచేతులలోఁ బడినదనియే నీవుభావింపవలయును. అహమ్మీగు నగరము మనచేఁ జిక్కినవెంటనే నాప్రియపుత్రుఁడగు మురారుమరణమునకు పోతున్నాతులై నభీజపూరు, గోలుకొండనవాలుల పింఠమార్చెదను. శత్రువయమునఁ గోటనునుట్టడించుటకుఁ దగుయత్నములను జేయించెద,, ననిచెప్పి తనతావునుండి లేచివేతొక గుఱారమునకుఁ బోయెను. పిమ్మట చక్కనికీభోజనము కాఁబడెను. ఇతరయోధవగులందఱుగూడ భుజించిరి. వెంటనేవారు చక్రివర్తియజ్ఞును గైకొని యుద్ధసన్నాహమును జేయుచుండిరి. విడివిడిగఁ బారవేయఁ బడియున్న దుపాసులనొకటిగఁ జేర్చుచుండిరి. కత్తులకటారులను గడిగిబాగుగఁ బడనుపెట్టుచుండిరి. పిరంగులకు వాడవలసినమందు గుండ్లను సిద్ధముజేయుచుండిరి. గాయపడియున్న గుఱ్ఱములను పురలయుద్ధమునఁ బ్రవేశపెట్టుటకై వాటికిఁ దగుచికిత్సలను జేయుచుండిరి. వీరుజేయునన్నాహములను జూడ లేకఁగాఁబోలు దినకరుడ పరసముద్రమునఁ గుంకుచుండెను. కొంతసేపటికి గాఢాంధకారము జగసుంతయునాక్రిమించెను. ఆకసమున మినుకుమినుకు ముగి వెలుంగుచున్న నక్షత్రముల కాంతివలన దారిమార్గము కొంచెముఁ వెలియుచుండెను.

రాత్రిపదిఘంటలైనది. ఆసమయమున నెవరోముగ్గురు పట్టణవాసులహమ్మదు నగరకళోటకు దక్షిణమున రెండుమైళ్ళపూరమునుండి వచ్చుచుండిరి. వారికీక్రిందిసంభాషణఁగెను.

పాదాభివాదము—అయ్యలారా! బహుదరుడు వట్టాభిషేక మేదినమున జరిగిన

దోకాని యప్పటినుండియుఁ బట్టణమునకుఁ బూర్వముండిన కళయేమాటితోయినది. గుడ్లగాబలుసహితము రాత్రిలలోఁ బట్టణమంతయుఁ జేరియరుచున్నది. ఏదోమట్లు గొప్పవిపత్తు జరుగఁగలదు.

రెండవవాడు—మిత్రమా! నిన్నటిరేయి మఱియొక గొప్పవింతజరిగినది. పండ్లొండుఘంటలరాత్రిలో నెవరోయొక యావనపురుషుఁడొక గుడ్డుమునెక్కుకొనివచ్చి గొప్పధనవంతులగు వారియిండ్లకడ నిలిచి తానులానికిఁబోయి అయ్యా! చాందసుల్తానా శౌర్యముగలవైనను అక్కరుచకప్రవర్తిలోఁ బోరాడలేక బహుదరుడు వెంటఁబెట్టుకొని జాన్మురుపట్టణమునకుఁ బాటిపోవలయుననియున్నది. పట్టణముశత్రువులచేఁ జిక్కఁజేసి మీహింసఁజేప్పకఁజరుగు. మొగలాయులతిక్కారులు, ఇన్నిదిశములనుండియు మీరాదుర్మార్గురాలిని నమ్మినందుల కెంతపనియైనదో జూచును. ఇప్పటికైన మీరందఱు మాపక్షమునఁజేరును. హసన్మియ్యాకైనను మీరుసహాయము జేయఁగోచ్యును. రాజ్యముమొగలులచేతిలోఁ బడకుండ నేనుయుక్తిజేసెదనని చెప్పెను. ఆదుర్మార్గుఁడెవరైది నాకుఁజెలియదు.

మూడవవాడు—(దుఃఖముతో) నాయనా! ఎవరో యెడవే? అదుర్మార్గుఁడగుహరిఁ బభానుఁడేగదా పైకియెరుకును, చాందసుల్తానాకును లేనిపోని మిమల పెట్టి వారినుండిన వికనుత్వమును చరిత్రవేసినది. మఱియు నానిడుఁడేభానుని చెఱుండిదొంగతనముగ వదలిపెట్టినది. శిష్కులు నీహమిదుభానుఁడును, అహమ్మగు భానుఁడును గలసిరాణిని యెప్పుడెప్పుడు చంపుటగాయని వేచియున్నాము. మఱియు నాదుర్మార్గుఁడే అబ్దుల్ హిమానుని కుట్రకిఁ బ్రయత్నించుచు వేసికొని రాణికి విరోధినిగఁజేసెను. ఇట్టివరమాటలు విగరమునున్న రాజ్యము నడకుండునే!

మొదటివాడు—అన్నలారా! ఇప్పుటిప్పటిరేయి నున్నాడు.

రెండవవాడు—అక్కరు యుద్ధమునకు సిద్ధమగుచున్నాడు. రేపుదయముననే కోటను ముట్టడింపగలడు. ఒక కేళ చాందసుల్తానా సందిజేసుకొనుటకు ప్రయత్నించినను అక్కరంగుల కొప్పుకొనఁడు.

మొదటివాడు—చాందసుల్తానా యెన్నటికిని సందిజేసుకొనదు. ఆమెపొలిమున్నంతవఱకుఁ బోట్లాడియే తీరును. ఆమెనందిగ్గిగాలీప్రసందమున నెవరైనను న్నారా? ఏమిఅవీరరసము! అశౌర్యము! నిన్నటిరోజున నక్కరు సహింసామెపరాకృతుమును జూచిమిక్కిలి యాశ్చర్యపడెను. అట్టిచేతోనిది మొగలాయులకు వెఱచిపాటిపోవునా?

మూడవవాడు—పాటిపోవక యేమిచేయగలను. ఎంతకార్య నిధియైనను పిక్కతె వేలకొలది పైనికులతోఁ బోరగలదా? ఇన్నిటికిని గారణభూతుడగు హమీదుఖానుడు ప్రజలను మంత్రులను తనవలలో వేసుకొని రాజ్యమును చెఱచిపాడు. మాలికాంబరొక్కడే యామెకిప్పుడు బాసటగనున్నాడు. ఇప్పుడు వారిద్దఱంతఃపురమున నేమిమాటలాడుకొన్నను హమీదుఖానుఁడెట్లో గనిపెట్టి యావార్తల నన్నిఁటిని ప్రజలకును, తనన్నేహితుఁడగు హసన్మియ్యాకును జెప్పుచున్నాడు.

మొదటివాడు—నాయనా! ఆదుర్మార్గుఁడగు మియర్ మంజూ గతించినను హసన్మియ్యాకింకను అహమ్మదును రాజుగాఁజేయుపిచ్చినదలలేదా?

రెండవవాడు—వదలలేదనియా? అయ్యో! ఇప్పుడది మెండయినది. మియర్ మృతిబొందునపుడు హసన్మియ్యానువలించి “మిత్రమా! ఆదుర్మార్గురాలిని మాత్రము పూర్ణములతోఁ జెట్టవద్దు. ఆమెచంపీ నీవుఅక్కడకరణు జొచ్చుము. అహమ్మదు రాజుకాగలఁడని,, చెప్పెను. అప్పటినుండియు హసన్మియ్యా మిక్కిలి వినయముతో నక్కరకు గొల్పుచున్నాడు మఱియుఁ జాందసుల్తానను కూర్మముగ వధించుటకై యెన్నో పన్నుగడలఁ బన్నుచున్నాడట.

మఱియు నిన్నటిరాత్రి తానుగ్రామములోఁ జాటించిన విషయములను వినినది మొదలు దక్షిణీ తురకలందఱును హమీదుఖానుని జేరినవారు. చాందసుల్తానా పూర్ణములను తీయుటకై వారతిప్రియత్నమున నున్నారు.

మూడవవాడు—కటా! యెట్టిమాటను వినవలసివచ్చెను. ఏవీరవనిత తననిరుదమాన పరాక్రమంబున శాత్రువధయంకరియని పేరువడచెనో! ఏపరాక్రమురాలు అదిల్ శాహా వంశమును గాపాడి కీర్తివహించెనో! ఏధీర అహమ్మదునగరభీరారు దేశములందు సమస్త శాత్రువ వర్గప్రియులు గర్వంబును శృంగభంగంబొనరించెనో! ఏమహావీర మురాదు, మియర్ మంజూపైన్యంబుల ననన్య సామాన్యంబుల నుగ్గునుగ్గుగ జేసెనో! ఏయువతీలలామ తనకుఁగల పరాక్రమంబున సుల్తానాయును విరుదును పొందెనో! అట్టిజగదేక వీరమాతయుగు చాందసుల్తానా నేడన్యాయముగ నీకూర్మాత్ములగుదక్షిణీతురకలచేతఁ బడుచున్నదా? కట్టడిచైతమా! నీకట్టివనితపై నేలదడురాకున్నదో తెలియకున్నది. సుల్తాన్గృహస్థులైన పరాక్రమవంతులను భూమిమీఁద నిలుపుటకు నీకుమనస్సు రాకున్నదిగాఁబోలు! అయ్యో! చైవము నేలదూరవలయును. ఎవరి కర్మకు వారసుభవింపియే తీరవలయును.

మొకటివాడు—మిత్రులారా! అవంకజూకుడు ఆచెట్లగుంపులలోనేనోరం
కుసుమ దీపములు వెలుగుచున్నట్లున్నవి ఈభగ్గగత్యమున నచ్చట దీపములు వెలు
గుటను గారణమేమి? మనమచ్చటికి వెళ్ళి దానింబరీకిరింప వలయును.

రెండవవాడు—మిత్రమా! మనకు వాటితో బనియేమి? అచ్చటికి మనముపో
కూడదు. మనదారిని మనము వెళ్లగమరమ్ము.

మూడవవాడు—నీవు భయపడితివా? అట్లయిన మనము వాటిచెంతకేగక
మారమునుండియే జూచెదమరమ్ము. అవంకనడుతుము

వీరిట్లుమాట్లాడుకొనుచు దీపములు వెలుగుచున్న ప్రాంతమునుచుండిరి. అది
పమునున్న స్థలమునకొక యరఘరాంగు దూరము వీరునిల్చిపోయిరి. పదిమంది ద్వారకా
యులగు వారచ్చట గుంపుగకూడి యుండుటకు వీరు మాచిరి. ఆగుంపులోని వాడొ
కడైనను యాగువల్లని జూడలేదు అందుచేనానుగ్గున నునుజులును చెంతనున్న జె
ట్లలోదాగి నాగుచేయుకృత్యములను జూచుచుండిరి ఇంతలోనెవరో యిద్దఱుమనుజు
లుసారాయతో నింపఁగలక రెండుపెద్దజాడీలగు కెనుకొనివచ్చి యాగుంపునద్దజేర్చి
రి. వెంటనే వారందఱుక్లుప్తముగ జిన్నపాత్యలలోనికి సారాయమును వంచుకొని
త్రొగుటకారంభించిరి. కొన్నిమినుకులలోనే జాడీనిన్నియుఁగాళిచేయఁబడెను. సా
రాయమునుత్రొగిన మత్తుచే నాగుఁగొంగలు కిందఁబడి దొడ్లునుండిరి. మఱికొం
దఱు వారికత్తులనేత్తుకొని చంపుటకు వాటగుజూచుచు కత్తులను విసరుచుండిరి.

మఱికొందఱు “అట్లేని చంపుటకు మేమేరాలుగుము. మీరందఱకకకలే
ద,,ని చెప్పుచుండిరి. వీరిట్లొకరితోనొకరు మాట్లాడుకొనుచుండ మఱియొకదీర్ఘకా
యుఁడచ్చటకురు దెంచి ఓయీ! ఇంకామిరికగ్రడనే జూచుచేయుచున్నారా? గంకురం
డు. మారుదుభాగమునుపిద్ధముగనున్నాడు. ఇదే మంచితరుణమని మిమ్మల నంద
ఱిని బిల్చుకొనివచ్చుటకు నన్నరినాడు. త్వరగా బయలుదేరుడని యచ్చటనున్న వా
రిని తొందఱపెట్టెను. చదునయలారా! ప్రథమమునుండియు రాణిని జెలుపఁదలచిన
అహమ్మగుభానుఁడే యిప్పుడు వచ్చిననూతనపురుషుఁడు.

భానుని మాటలను విన్న యా దుష్టగ్రహుటము వెంటనేలేచి పట్టణమువైపు
నడచుచుండిరి. నాగుకొంతమాఁము నడచిపోగానే చెట్లచాటున దాగియుండిన ము
వ్వరుబాసారులును లేచిరి. అంతవారలో నొకఁడు మిత్రమా? నాకుభయమగుచు
న్నది. కడపటికూరివచ్చిన మనుజుఁడు భానునివలె నున్నాఁడు. వీరేదో ఘోరకృత్య
ముఁ జేయబూనినట్లున్నది,, అనెను.

మఱియొకఁడు— ఖానుజే. అందుకు సందేహములేదు. వీరరాత్రికే రాజీని గుడుసుట్టెంటురేమో ! లేక మఱేపనికైన వీరుపోవుచున్నారా ?, అనెను.

వేఱొకఁడు—“నాయనా ! అంతకుంటే ముఖ్యమయిన కార్యము వారికి మఱియొకటికలదా ? ఆహా ! దైవము నేమనవలయును ? నేటితో నహమ్మదునగరరాజ్య మంతమొందుచున్నదిగాదా ! ఇంకమనమెట్టి కష్టములకుఁ బాల్పడవలసియున్నదో భగవంతుని కెఱుక,, యని జెప్పచు పిమ్మటవారు మువ్వరును గలసి పట్టణమువైపు నడచిపోయిరి.

—:0:—

ముప్పది తొమ్మిదవ ప్రకరణము.

ప్రపంచంబునఁ బుట్టినమనుజులకెల్లనుఁగట్టినంతరమున నుఖంబులును, సుఖానంతరమునఁ గష్టంబులునుఁ గలుగుచుండును. అవిధింబుననే కలిమి లేవలును, దుఃఖసంతంబులును సమానముగ మానవునికిఁ గల్గుచుండును. లోకమున నుండువారు సదాసంతోషమునే కోరుచుండురుగాని దుఃఖము నెవ్వరుకోరరు. దుఃఖము లన్నిటిలోనికి మనుష్యునికి పొ్రణవియోగంబు దుఃఖతమనైనది. అట్టివిపద్దశ గలిగినపుడు మానవుడే మిచేయుటకును దోషక తాదవిపఱకుఁ జేసియుండిన పాపములను దలంచి దుఃఖించుచుండును.

చదువరులారా! మనకథానాయిక యగు చాందనుల్లాచా కిట్టిదుఃఖకరమయిన మరణము సంభవింపఁ బోవుచున్నదని వాఱ్ఱియుటకు నాలేఖనియించుకైన జరుగకున్నది. కానివిధిలేదు. నావేనాను శోభితాహపెట్టియేతీరవలయును. విధివంశంబును దప్పింప నెవరికిని సాధ్యముగాదు ప్రపంచమునఁ బుట్టిన మనుజులకెల్లను “హతస్య మరణంధ్రువ,, మృత న్యాయీరీతిగ మరణము సహజమయి యున్నది. ఇదివిధివాఱ్ఱి గననుసరించియేనరుఁడెంతకాలము జీవింపవలయునో యంతవఱకేజీవించి పిమ్మటమరణమొందును. మరణముపలు తెఱంగుల గల్గుచుండును. “నింద లేనిదే బొందెటోద,, ను సామెతచూపున మృత్యువనేకవిధముల తనపనిని జేయుచుండును. అదికొన్నిసమయములలో ఘోరమృగ సర్పవృక్షికోగ రూపంబులు గొన్నిసమయములలో ఘోరకృత్యములొనరించువారి హృదయంబులంజొచ్చి వారిచేఁ దాఁజేయఁబూనుకొనిన కార్య

ములంజేయించుచు మానవులను మ్రింగుచుండును గాని వరణంబునకవి కారణంబులు గావు. ఆయువు గలవారినిం జంపువారును, బరిమితి లేనివారిం బ్రతికించువారును గలరా ? అందుచే నాయువుదీరినవారే జైవఘటనవలన నిందుబ్రేవేసించి చావునొందుచుందురు.

పాతకులారా, మృత్యుదేవత చాందసుల్తానాను సమీపించుచున్నది. ఆమెకది తెలియదు. ఆమెయంతఃపురమున నొంటరిగ మందముపైఁ బరుండియుండెను. ఈమె పరుండి యుండుగదికిఁ బ్రక్కగనే వేతొకగదిలో మాలికాంబరు పరుండియుండెను. ఈతఁడాకా ఘంటకాలమునకు ముందు రాజిగారితో యుద్ధవిషయములను గుఱించి మాటలాడుచుండి, ఇప్పుడే తనగదిలోనికిఁ జోయిపరుండి యుండెను ఎంతోప్రయత్నముమీఁద నాతఁడించుక నిద్రించుటకారంభించెను. మాలికాంబరు తనగదికి వెళ్లివది మొదలు చాందసుల్తానాకేదియుఁ దోడలేదు. నిద్రించుటకెంతఁ బ్రయత్నించినను నిద్దుగరాలేదు. అప్పటికిదాదాపుగా రాత్రి రెండుఘంటలు కావచ్చుచుండెను. స్వస్థతగఁ బడకమీఁదఁ బరుండుటకు రణికివనస్సుపోలేదు. అందుచే నామె లేచి కూర్చుండి యేమేమో యాలోచించుచుండెను. వెంటనే పదిమందిస్థలకాయలముఁదకగదివద్దకువచ్చి నిల్చిరి వీరేపైఁ ప్రకరణమునఁ జెప్పఁబడిన దోహతులగు దక్షిణీకురుకలు హసన్ మిర్యూ వీరికి నాయకుడై గదికిముందు భాగమున నిల్చియుండెను. వీరివృట చేరిననిన వేమునకే గదితెలుపు గుభాలుమని తెలుపఁబడెను. హసన్ మిర్యూయును మరిద్దఱు మనుజులును గదిఁజొచ్చిరి. వీరివిజ్ఞానగనే చాందసుల్తానాకు దేహమాద్యంతయు కంపమొందసాగెను. నోటమాటరా లేదు. ఏమిజేయుటకును దోడలేదు. చేతకొక కత్తియైనను లేదు. ఇట్టిదురవస్థలోఁ జిక్కుకొని యామెమిక్కిలి పరితపించుచుండెను. ఆయినను తనకుఁగలశక్తిచే నామె పదిమనుల కాలమువఱకు నాకూర్చులచేతఁ బడకుండఁ తప్పించుకొనుచుండెను. కాని వెంటనే హసన్ మిర్యూ ఆమెపైఁబడెను. తనకుఁ దోడుగనుండిన మఱిద్దఱు మనుజులు నామచేతులను గట్టిగఁ బట్టుకొనిరి. చాందసుల్తానా మిక్కిలి రోషముతో వారినివిడలిగొట్టి హసన్ మిర్యూచేత నున్న ఖడ్గమును దీసికొనఁబ్రయత్నించెను. కాని బయటనున్న మఱిద్దఱు లోనికిఁబ్రవేశించిరి. వీరిలోనొకఁడగు హమీదుఖానుఁడు గదిలోనున్నవారితోఁజేరి చాందసుల్తానాపైఁబడి యామెను కదలుటకు వీలులేకుండఁబట్టుకొనెను. వెంటనే హసన్ మిర్యూతన ఖడ్గమునదీసికొని యామెఁజొక్కలోఁ బొడిచెను వెంటనే యామె గట్టిగ నరవనారంభించెను. ఈయరుప్రప్రక్కగదిలోపరుండియున్న మాలికాంబరుకుఘంటకొ

ట్టినట్టు దినబడెను. వెంటనే మాలికాంబరు తనభర్తమునుఁబట్టుకొని శేకలుపైచుడు
చాందసుల్తానా యంతఃపురమువైపుఁ బరువెత్తివచ్చెను. ఈతనికేకలనువిని షాజిబీబి,
ముస్తుపాలకుమారుంతఃపురములొనుండిభర్తములనుదీసికొని మచ్చటికి బర్తెత్తివచ్చిరి.

వీరువచ్చుటవలననే చాందసుల్తానా కింతమును గోసివేయుట కాక్షాఢ్యమైతొ
బ్రయత్నముజేసిరి కానియామెతనమెడపై వారుపెట్టినకత్తినిట్లో దీసివేయును వారి
తోననేకవిధములుగఁ బెనుగులాడుచుండెను. కొందరుబల్లములతో నామెను దొక్కి-
లాఁ బొడుచుచుండిరి. మఱికొందఱామె కాళ్ళచేతులను జీల్చివైచుచుండిరి. గదిలో
వీరిట్లు నీభర్తకుజేయు సమయముననే షాజిబీబి, ముస్తుపా, మాలికాంబరులు గదిబయ-
టనున్న అయిదుగురు మనుజులలో నువ్వురిని భూమికిబలిపెట్టిరి. వెంటనే బాపలనున్న
వారు చాందసుల్తానానువదలి బతుటనున్నవారికి సహాయమునకైవచ్చి మాలికాంబరు,
ముస్తుపాలతోఁ బోరాడగడఁగిరి. అందఱు తప్పతాగి వచ్చియుండుటచే వెబ్బలకు
నా, గాయములకును లక్ష్యపెట్టక మాలికాంబరు, ముస్తుపాల ప్రాణములను దీయవల-
యునని వారితో ధీరముగఁ బోట్లాడిరి. అయినను వారిలోమరల మువ్వురునిహతులైరి.
పిమ్మట హసన్మియ్యా తనభర్తమును దీసుకొని ముస్తుపామఱుఁబడి యాతనిశిరమును
ఖండించివైచెను. భర్తశిరముతెగి కిందఁబడుటను షాజిబీబిదూచిన వెంటనేయాడు
సింగంబురీతి హసన్మియ్యాపైఁబడి యాతని దెగటార్చెను. ఇంతలో మాలికాంబరు
తనతోఁ బోరుచున్నవారిలోగద్దజీనిజంపెను తక్షణమే మిగతయుద్ధము మనుజులును
బలాయనమైరి. షాజిబీబి తనభర్త కళేబరముపైఁబడి రొమ్మలను మోసుకొనుచు విల-
పించుచుండెను. మాలికాంబరు చాందసుల్తానా దురవస్థనుజూచి మిక్కిలివెఱగొంది
అమ్మా ! యని బిల్చెను. ఆమెపలుక లేదు. మఱియొకతూ యామెను గట్టగఁబిల్చె-
ను. ఆమెకొంచెము కన్నులనెత్తి యాతనిపంకజాచి హీనస్వరముతో “నాయనా !
నేనుపరలోకమున కేగుచున్నాను. నేనురాజ్యముచేయు కాలమున నావలననీకేయపకా-
రముగల్గియుండినను నన్నుక్షమింపవలయును. నీవునాకొనర్చిన సహాయమునకుదేవుడుని-
న్ననే విధముల రక్షించుగాక. అహమృదునగర రాజ్యము మొగలులవశము గాకుండు
నట్లు నీయావచ్చక్తిని వినియోగపరచి బహుదరును గాపాడుము. షాజీ—ము—స్తు,
నీయే నా చెప్పటకుఁ బ్రయత్నించెనగాని పాపమా క్షూరవః తి ప్రాణములను
దలెను. వెంటనే మాలికాంబరు “హా ! జగదేకవీరమాతా ! ఈలోకముతోటి ఋణ-
ము నేటికినిమీరెనా !, యని గట్టిగనరచి కిందఁబడి మూర్ఛిలైను. షాజిబీబియు
ముఖపర్వతయగుటచే గట్టుతిరప్పి నేలపైఁబడియుండెను. పిమ్మట మాలికాంబరు

మూగ్గుళుండి లేచి కుఃఖమునకది తరుణుగాదనియించి పాజీబీబీనగ్గరకవెళ్ళి యామె
కుఃఖమున గొంచెమునీళ్ళునల్లి యామెను లేపి కూర్చుండఁబెట్టెను. వెంటనే పాజీబీబీ
“నాయనా! రాణిగారికెట్లున్ను,” దనెను. అందులకు మాలికాంబరు “అమ్మా! రా
ణిగారు పరలోకమున కేగినారు. పూర్వజన్మయననేనెనో దుష్కర్మమొనర్చినందుచే
మీకీవారసునేనే చెప్పవలసివచ్చిన,” దనెను.

ఈమాటలకు విన్నతోడనే పాజీబీబీ కిదివరకుండిన కుఃఖముమఱింత వృద్ధియ
య్యెను. కన్నీరుకాలునలుగట్టి పాటకొండకెస. మాలికాంబరెంత యూరార్చినను
బ్రయోజనము గానరాదయ్యె. పిమ్మట పాజీబీబీ “నాయనా! పసిలేననుకూడియు
గన్నబిడ్డనతెనప్పుఁగానా సుమంకిన చాందసుల్తాన పరిసరమున విడిచిపెట్టుట
నాకుమాత్రం మీజన్మమేల? మఱియు వెరలిపోయిన ముగ్గురెమునను డియు వేచి
యూడి నామనోరథమును నెగవేల్చుకొంటివో యట్టిపురుషునియగును చేతులారధార
వోసికొని యెకనిముసమైన నీభూమిని ప మనియుండగలనా! పొణికిరిగూ వి
యోగము దున్నహముగదా! బంధు, మిత్ర, రాజ్యవిహాయు తెచ్చియొక సహంపన
గనుగాని మనవరతముఁ బొణిమునకాధాపై, ముష్కరకృష్టై, గుడ్డుకీరువై యొప్పు
పొణికిరియుని యెడబాసి మేరబొణిమున నొంపునని సహంపనలనా! శత్రువు
లు రేపునట్టణంబును బట్టుకొని నన్నుసహితము చెఱఁబట్టి యూడిచెట్టింప బలియ
త్నింతురు. ఆహ్వాగిగుత్తుల చేతనేను చికినను. మాలికాంబరూ! ఇన్నిదివసులకుం
డియు మీరునాకెంతో సహాయమొనర్చి నన్నును, నాసోయియుని యొకటకొకఁ జేర్చితిరి.
ఇప్పుడాతనినెడఁబాసి నేనొంటరిగ నుండజాల. నన్నీ భిడ్డముతోఁ జంపి పరలోకము
ననున్న నాసోయియునివద్దఁ జేసి యాపుణ్యమును మీరగట్టుకొనుఁడని చెప్పి యాతనిచేతి
కొక కత్తివందిచ్చెను. అంతమాలికాంబరు “అమ్మా! ఇట్టిమాటలచే మీరునాకుఃఖ
మును మఱింత వృద్ధిజేయుతుఁడు. పియువతీమణికై నేనిన్నిదివసుల నుండియుఁ బడ
రాని పాట్లుపడి యామెకుఁగల మనోదుఃఖమును బాపితినో యట్టి తరుణీలలామను
నాచేతులూ భండించగలనా! మఱియు నాయువు తీరినవానొక నిముసమైన
ను పరిసంచమున నుండరుగదా! వాకికై మనము చింతింప నవసరములేదు. మీరు
దుఃఖమునుమాని యంతఃపురమునకు వెడలుదు. మీకేవాదయు గలుగకుండ నే
జూచుకొనియొక, నని చెప్పెను. అంతపాజీబీబీ “అయ్యా! ఈసహాయమునుజేయమీ
కీడ్డములేనిచో నేనే నాసోయియుని గలసుకొనుటకు మార్గమును జూచుకొందు, నని చె
ప్పెను. దటాకాద దనవద్దనున్న భిడ్డముతో కంతమునుఁ బొందుకొని నేలపైఁబడి

ప్రాణములను విడిచెను. ఇంతఘోరకృత్యమునకు పాజీబీబిపాల్కునుని మాలికాంబరు తలంపలేదు అందుచే నాతఁడొకమెను యాఘోరకృత్యమునుండి వారించుటకు సహిత మవకాశము లేకపోయెను. ఈమరవధ్ధను జూడగనే మాలికాంబరునకు దేహముకంప మొందెను. అచ్చటఁ దానొంటరిగ నేమియులేదులేక బయట హజారముకడకురువెంచి, కావలివారిని, యితర సేవకులను నిద్రనుండి లేపి చాందసుల్తానా, పాజీబీబి, ముస్తు పాలక శేబరములను భద్రపఱచవసినదని వారికిదిట్టపఱచి తాను బహుదరు పరుండి యుండిన యంతఃపురమున కరుదెంచెను. అప్పుడే తెల్లవారుటచేత బహుకరుగూడ నిద్రనుండి లేచుచుండెను అతఁడు మాలికాంబరు నోటనుండి యానాటిరాత్రిగిరిగిన ఘోరకృత్యములను వినినతోడనే పెద్దపెట్టున యేడువసాగెను. అంతఃపురములోని యితరపరిచారికులందఱును ఘుల్లునయేనువ సాగిరి. పృథానులును, సేనానాయకులు ను, యితరయోధవరులందఱును యీవార్తనువిన్నతోడనే నగరున కరుదెంచి భోరు మని విలసింపఁదొడఁగిరి. ఇట్లొకటిరెండు ఘంటలకాలము రాణీగారిసగరంతయు రోదనధ్వనులతో నిండిపోయెను. అంతమాలికాంబరు ప్రభావవంతజూచి “అయ్యో! గతించిన విషయములకు మీరిట్లువాపోవుటవలనఁ బ్రయోజనమేమియు గానరాదు. ప్రస్తుతముజరుగవలసిన కార్యములను నెఱవేఱును. చాందసుల్తానాయొక్కయు, పాజీబీబి, ముస్తుపాలయొక్కయుఁ గ శేబరములను త్వరలోగొనిపోయి పూడ్చింపవలయును. లేనిచో శత్రువులువెన్నంటివచ్చి గౌరవహీనములగు కార్యములను కొన్నిటినిగా వింపఁగలరు. కట్టడపుననియందు నిపుణులగువారిని కొందఱినివెంటనే గోరీలనుగట్టించుటకుఁ బిలిపించుడ,, నికెన్ని తనవద్దనున్నవారిలో ముఖ్యులుగనుండువారిని కొందఱిని దీసికొని పయిఁజెప్పఁబడిన కార్యములను నెరవేర్చుటకై వెడలిపోయెను.

నలువదియవ ప్రకరణము.

పదునాఱవ శతాబ్దమంత మొందినది. మహారత్రియు నంతమొందుచున్నది. చాందసుల్తానా మరణించెనని అక్కరు చక్కవర్తివినగానే యాతఁడు తనప్రధానసేనానాయకులలోఁ గొందఱిని వెంటఁ జెట్టుకొని కోటలోనికిఁ బ్రవేశించి బహుదరును బట్టుకొనెను. ప్రస్తుతావస్థలో మాలికాంబరునకు సహాయమొక్క మొగలు సైనికుడు.

చారెవ్వరును లేకపోయిరి. మాలికాంబరు సహితము తనకుగలిగిన దురవస్థవలనఁ ద
ఘోలమునను శత్రువుల నెదిరించుటకు వీలులేక వారికిలోబడవలసి వచ్చెను.

అప్పుడతనికివర్తి బహుదరుషాహు బట్టుకొన్న వెనుక నాతనిని వెంటనేయూ
గాగ్రపట్టణమునకుఁ దీసికొనిపోయి యచ్చఁ జెఱలలోఁబెట్టవలసినట్లాజ్ఞఁ జేసెను. వెం
టనే యతనినేవకులు బహుదరును యాగాగ్రపట్టణమునకుఁ దీసికొనిపోయిరి. పట్టణ
ములోని ప్రజలందఱు పట్టణమక్కఱు చేతిలోఁ బడినందుకుఁజాలచింతించుచు నాతని
పరిపాలనముక్రింద నెట్టికష్టములకుఁ బాల్పడవలసి యున్నదోయని యూరక వెతఁ
బోసుకొనుచుండిరి.

బహుదరుషాహు చెఱఁగొని పోఁబడిన మఱుదటి దినమున మధ్యాహ్నమునూ
దుఘంటలకు అహమ్మదునగరములోని జనులలోఁగొందఱు వీధులలో గుంపులు గుంపు
లుగ నడచుచు రాణిగారి ప్రభావ నేనానాయకులు నివసించుచుండిన వీధిలోనిల్చిపో
వుచుండిరి. ఇట్లు నడుచుజనులలోఁగొందఱు “అయ్యా! మనమెట్లయినఁ బట్టమును
శత్రువుల వశముగాకుండఁ జేయవలయునని తిక్తిరణశుద్ధిగ నుంటిమే! వైపుటన
యేవిధముగనున్నదో యిప్పుడు జూచినానగదా? ఆరుర్మార్గులమెను వధిపకయే
యుండినఁబట్టణము శత్రువులకుఁజిక్కియూఁగునా? అహమ్మదునగర రాజ్య మంత
రించెననియే జెప్పవలసి యున్నద, నివెప్పుకొనుచుండిరి. ఆమాటలను విన్న మఱి
కొందఱు “మితల యిట్లువిచారపడెదరు? మాలికాంబరు మనలనందఱిని యొకటి
గఁజేరునట్లు మనకుత్తరపు జేసినందువలన నేవోయింకను గొంతయాశగలదు అతనివం
టి ధైర్యవంతులెవ్వరును లేరు. మరల నక్కరుచకివర్తితో యుద్ధమాడి పట్టణమును
వశపఱచు కొనునేమో! అన్నివిషయములు మనకిప్పుడు విశదముగఁ జెలియఁగల
వు. రంకు బిరఁబిరఁబోవుదమ,, ని చెప్పదు వారందఱిదివరలో నిర్ణయించుకొన్న
స్థలమునజేరి వీరందఱచ్చటఁ జేరుటకుమున్నే యాపగిదేశమున రాణిగారిప్రభా
వనేనానాయకులును, నితరయోధవులును నిండియుండిరి. అంత మాలికాంబరును,
మాలోజీభాష్యలేమయు నచ్చటికరుడెంచిరి. వీరిరాకకై నిరీక్షించుచుండిన జనులువీరి
ని జూడగనే నిశ్శబ్దముగ గూర్చుని మాలికాంబరువంక జూడ్కినిగిడించిరి. ఇంతలో
మాలికాంబరు యచ్చటనున్న జనసమూహమునవలొకించి ‘మిత్రులారా! మనలను
మనరాజ్యములోని ప్రజలను గన్న బిడ్డలవలె బోషించుచుండిన చాందసుల్తానాగారికి
ఋణప్రదమగు మరణము పొగ్గించినందులకు మనమందఱును చింతింపవలసియున్న
ది. కాని కాలముతీరినవారు యేదోనొక కారణమువలన మృతినొందక మానరు. అందు

వలన మనకు నిరుత్సాహములయి మీదజగగవలసిన కార్యములను జేయక విడిచిపెట్టరాదు. ఇప్పుడిచ్చినదక్షిణ భూదరును చెఱబట్టి పట్టణమును బట్టుకొనగానే అహమ్మదునగరరాజ్య మాతని వశమయిపోయెను. మీరుశలించవద్దు. ఇప్పుటికై నను, రేపటికై నను మరము మొగలులతో యుద్ధమాడి వారిని తిరుమగొట్టితిమేని పట్టణమును నవశముకాగలదు. మఱియు నైజాంశాహీ వంశములోనివాడగుమూర్తజా రాజ్యము నక్రమము. వానినండగ నుంచుకొని మొగలులను పారదోలి పట్టణమును మనము స్వాధీనము జేసుకొనవలయును. నాకులెక్కలేని మరాటివీరులు సహాయముజేయుటకు సిద్ధముగ నున్నారు. మీరందఱును రాజభక్తి దేశాభిమానములను గలిగి నాకుసహాయ మొనర్పకు. మరల మనస్వాతంత్ర్యములను మనము పొందగలము మఱియు రాణి గారుమృతిజొంచువుకు సహాయము నన్ను దగ్గనకుబిచ్చి “నాయనా ! అహమ్మదునగరరాజ్యమును మొగలుల వశముగావించెట్లు నీయూవచ్చక్తిని వినియోగం పరవుము., అని నాతోనొక్కవక్తాగ్రహించెను. నేనును ఆత్మముని యామెకు వాద్యత్తముగావించుతిని. కావున మీరందఱును రాజభక్తి దేశాభిమానమును రెండు మందిమార్గములన సరించి చాకు సహాయమును గల్గును. మీరందఱు నాకునిగొనుగ సహాయమొనర్తురను సమ్రాజ్యముతో నమామగ్గుగ నగరాజ్యమును రక్షింప నేడే మీయెదుట కంకణముగ ట్టుకొనుచున్నాను., అని వారియెదుట భీగముగఁ బ్రతిజ్ఞ జేసెను.

ఈ మాటలను వినుచు డివజ సలహాములు సంతోషపడవలసివచ్చెను. “కార్యనిధియగు మాలికాంబూ! మేమందఱును యుద్ధమును సిద్ధముగనున్నాము. మీరుభయపడ వలసిన యెక్కర లేకని యేకసైన్యముగఁ బంకితి. అతమాలికాంబూ! మిత్రులారా! పరలోకమున సంపూర్ణ సుఖముల నుభ విడుచుచున్న చాందసుల్తానాగారేమైన దేశాభిమానమును వింతనష్టపును మీకగిహం? లేనిచో అవీరమాత యేపరలోకమునుండి వచ్చియుచ్చట చాందవ మాదుచున్నదా? కానిచో మీరందఱిట్లు సంతోషమున మీకుగల రాజభక్తి దేశాభిమానములకు వెల్లడి జేయుటరా? కాదు కాదు. చాంద సుల్తానాగారి శరీరము మాత్రము నశించిపోయినదికాని, ఆమెజేజుస్సు యింకను మన రాజ్యమునుండి వదలిపోలేదు. ఆపకాశ మే మీకెట్టి యుత్సాహమును గలుగజేయుచున్నది అదివ్యతేజస్సే మీకుయావచ్చక్తిని గలుగజేయఁగలదు. ఆపకాశ మింకను గొప్ప యోధవరుల హృదయములలో, జొచ్చి సంగరమొనర్చుటకుఁ బోవుతామెట్టుచున్నది. అందువలనమనకు దెవుల జయమేకలుగగలదు. వియువతిమణి దేశాభిమానమునందే తనయావచ్ఛేదములను ధారపోయి నెంచి తనమఱిది కొమారుడగు ఇబ్బి

హిం ఆదిల్ శాహా చిన్నతనమున నశనికొఱకు బీజపూరును రక్షించెనో; ఏవీరమాత అ హమ్మదుగర రాజ్యమునఁ దనతమ్ముని మనుమఁడగు బహుదగుకొఱకు నిజాంశాహి సురక్షణమున మిగులకుశలతతోఁజేసి సార్వభౌమఁడగు అక్బరుయొక్క కొమారుఁడ గు మరాదు సైన్యంబులందిరుగఁ గొట్టెనో; ఏపతివ్రతా శిరోమణి చిన్నతనముననే భర్తవియోగదుఃఖము పొప్పించినను, మరణమువఱకును పవిత్రాచరణమునందే దృష్టిగలిగి యుండెనో; అట్టిచాందసుల్తానాగారికి దేవుడు పరలోకసుఖముల నొసఁ గుగాక. ఆమెచరిత్రము లోకమున్నంత కాలము స్థిరముగ నిల్చుగాక, ఆమెజీవితము ను విన్నవ్రతిమానవుఁడును ఆమెను సన్మాన పూర్వకముగ స్మరించుచుండుగాక. ఇంక నాకార్యము నందప్రమత్తతను వహించి అహమ్మదు నగరరాజ్యమునుకొన్నిదిన ముల వఱకైన రక్షింప యత్నించెద,, వని చెప్పియాస్థలమునుండి లేచిపోయెను.

సమాప్తము.

ఆంధ్ర పరిశోధక మహామండలి,

పితాపురము.

మహామండలికి దొరికినప్పటినుండి ప్రబంధములు వేరుగము ద్రించుచున్నారము. చరిత్రకనువగు కొత్త విషయము లుండునట్లు పండితులు పరిశోధించుచున్నారు. గ్రంథశోధనము పీఠికలో చెలియ నగును. శ్రీరామవిలాసగ్రంథనిలయము చందాదారులందఱు నీగ్రంథముల ప్రయోజనము లందుదురుగాక! కొలదిప్రతులు మాత్రమేము ద్రింపజేయుచున్నవి.

— : 0 : —

— శ్రీ రామ విలాస గ్రంథ మాల —

కార్యస్థానము

చిత్రాడ, పితాపురము.

ఆ లో చ నా స ం ఘ ము.

మ.రా.రా.శ్రీ శ్రీ పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుపంతులుగారు.

„ కూచి నరసింహముపంతులుగారు.

„ తాడూరి లక్ష్మీనరసింహారావుపంతులుగారు.

సంస్థాపకులు అండ్ సంపాదకులు.

„ శ్రీ చెలికాని లచ్చారావుగారు,

జమీందారు, (ఎగ్నూడెం వల్లెరా.)

కార్యదర్శి.

శ్రీరామవిలాసగంగంధమాలిక. ౩

— నవలలు. —

1. పృథ్వాతము.	0—12—0	ఇతరగంగంధములు.	
2. విశోదిం (పృథ్వుభా) 0—12—0			
3. విశోదిం (రెండవభా) 0—12—0		13. బద్ధినీతులు.	0—4—0
4. పేమలత.	0—8—0	14. స్త్రీనీతిపద్యరత్నావళి	0—4—0
5. పరుసవేది.	0—8—0	15. రాయలరాజనీతి	0—4—0
6. మయసభ.	0—10—0	16. పాణిగ్రహణము	0—1—0
7. అపూర్వప్రతిభ.	0—10—0	17. విరోపామహాసంగ్రామం	2—0—0
8. కాంచనమాల.	0—3—0	18. కులంగము.	0—1—0
9. రోహిణి.	0—2—0	19. గోమ.	0—8—0
10. రత్నపురి.	0—2—0	20. మల్లెమొగ్గ	
11. మాయ.	0—8—0	21. వోటరులకర్తవ్యము.	0—2—0
12. సహృదయ.	0—4—0	22. చాండూలము.	0—10—0

వలయువారు, కార్యదర్శి:—

శ్రీరామవిలాస గంగంధమాల,

చిత్రాక్ష; పితాపురంపేట్ట. గోదావరి జిల్లా.

— శిల్పి —

— అముద్రితాంధ్ర గంగంధనర్వస్వము. —

1. జాహ్నువీమాహాత్మ్యము (ఏనుగు లక్షణకవి)	0—10—0
2. సీమంతినీక శ్యాణము (పెనుమళ్ళ సోమన్నకవి)	0—10—0
3. విజయనందనవిలాసము (మంగళగిరి ఆనందకవి)	0—10—0
4. వాల్మీకివచిత్రము (రఘునాథభూపాలుడు)	0—8—0
చందాదారులు కానివారలకు ప్రి 13	0—12—0

వలయువారు, కార్యదర్శి:—

అముద్రితాంధ్ర గంగంధనర్వస్వము,

చిత్రాక్ష; పితాపురంపేట్ట. గోదావరి జిల్లా.

